

Doktori értekezés

Szigetvári Oszkár

2022.

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Rendészettudományi Doktori Iskola

Szigetvári Oszkár:

A fővárosi rendőrség detektívtestülete

A detektívtevékenység és detektívszervezet gyökerei, kialakulása és fejlődése

Magyarországon

Doktori (PhD) értekezés

/TERVEZET/

Témavezetők:

Prof. Dr. Sallai János r. ezredes

.....

Dr. Parádi József ny.r. ezredes

.....

Témavezetők aláírása

Budapest, 2022

Fővárosi Detektívtestület

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	3
A témaválasztás indokolása.....	3
A tudományos probléma megfogalmazása.....	4
Hipotézisek.....	6
Kutatási módszerek és célkitűzések.....	7
A dolgozat felépítése.....	8
HISTORIOGRÁFIA.....	9
1. RENDFENNTARTÁS A KÁRPÁT MEDENCÉBEN A DUALIZMUST MEGELŐZŐEN ÉS A POLGÁRI MAGYAR ÁLLAM IDŐSZAKÁBAN.....	13
1.1 Rendfenntartás a Kárpát-medencében a dualizmust megelőzően.....	13
1.2 A polgári magyar állam rendvédelmi modellje.....	37
1.3 A detektívtestület előzményei.....	52
2. A DETEKTÍVTESTÜLET.....	59
2.1 Detektívtestület 1885-1914.....	59
2.2 Detektívtestület az I. világháború alatt és az azt követő forradalmak időszakában.....	83
2.3 Államosítás és konszolidáció.....	92
2.4 Politikai rendészet.....	95
2.5 Detektívtestület a húszas évek második felében, valamint a harmincas és a negyvenes években.....	114
3. A TEVÉKENYSÉG JOGI SZABÁLYOZÁSA ÉS A HUMÁN SZFÉRA.....	125
3.1 A humán viszonyok.....	125
3.2 A felkészítés és továbbképzés.....	131
3.3 A működés szabályozása.....	135
3.4 Működési eredmények.....	149
4. HÁTTÉRINTÉZMÉNYEK.....	151
4.1 Bűnügyi nyilvántartás.....	151
4.2 Bűnüldöző szervezetek helyszíni tevékenységének története.....	158
5. NYOMOZÓ SZERVEZETEK A POLGÁRI MAGYAR ÁLLAM TÁRS FEGYVERES ŐR- TESTÜLETEIBEN ÉS A MAGÁNSZFÉRÁBAN.....	165
5.1. A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatai.....	166
5.2. Magyar Királyi Pénzügyőrség nyomozó szervezete.....	184
5.3. Magánkutatók.....	196
6. A KUTATÓ MUNKA ÖSSZEGZÉSE.....	198
6.1 Összegzett következtetések.....	199
6.2 Hipotézisekre adott válaszok.....	200
6.3 A kutatási eredmények és gyakorlati felhasználhatóságuk.....	205

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK.....	207
MELLÉKLETEK JEGYZÉKE.....	241
MELLÉKLETEK.....	242
A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE ÉS FÜGGETLEN HIVATKOZÁSAI SZAKMAI-TUDOMÁNYOS ÖNÉLETRAJZ	

BEVEZETÉS

„A mi foglalkozásunkat a legszebb mesterségnek tartjuk. Alig van közöttünk egyetlen férfi is, ki csendes éjszakán, mikor fáradtságos útját róttá, nem gondolt arra: de nagy fába vágtam a fejszemet! –s a végén ugyanarra a meggyőződésre jut, hogy újra csak detektív lenne, ha előlről kellene kezdenie.”¹

Témaválasztás indoklása

Hivatásos rendőrtisztként a fővárosi rendőrség kötelékében több mint 17 éve végzek bűnüldöző tevékenységet. Szakmai felkészítem és továbbképzéseim során azt tapasztaltam, hogy a különböző kurzusok nélkülözök, vagy elenyésző jelleggel tartalmazzák a szakterület történelmi tapasztalatainak az interpretálását, adaptálását. Bajtársaim is hasonló impressziókra tettek szert. Úgy gondolom, hogy a szakterület történelmi tapasztalatai oktatásba történő bevonásának hiánya az oka annak, hogy a fiatal bűnüldözők, következtetéseiket, a kellő múltbéli ismeretek hiányában vonják le. Továbbá a vizsgált időszak emblematikus detektívtestületének megismerése életre hívhat a jövő nyomozó generációja tekintetében olyan a vizsgált időszak detektívtestületéhez hasonló hivatástudatot, amely napjaink bűnüldöző szervezetének eredményességét elősegítheti. A néhai detektívtestület szellemiségét idéző hivatástudat jelenlegi hiányának megítélésem szerint objektív és szubjektív okai is vannak.

Az objektív okok közé tartozónak tekintem, hogy a XX. század során 1945 után, majd a rendszerváltáskor a magyar rendőrség személyi állományában jelentős változások mentek végbe, amelynek következtében a detektív tevékenység tapasztalatait hordozó személyek jelentős része került ki a személyi állomány köréből azt megelőzően, hogy a tapasztalatanyagot átadhatta volna utódainknak.

Szubjektív oknak tekintem, hogy a rendőri — azon belül pedig a nyomozó munkát — a köztudatban azonosítják azzal a képpel, amelyet a média közvetít az adott időszak magyar államáról. Tekintettel a XX. század különböző időszaikaiban működő magyar állam jellegének a megítéléséről folyó szakmai vitákra és a korszak magyar rendfenntartás története művelésének a feltárása finanszírozására irányuló jelentéktelen állami szerepvállalásra a magyar állam történetében a nyomozómunka története a kevésbé kutatott témák közé tartozik. A témakör feltárása döntően politikai és nem hivatástörténelmi oldalról vizsgálja a szakterületet.

Ezt a helyzetet nem tartom kedvezőnek. Megítélésem szerint nem helyes a XXI. századi magyar „detektívjeit” (nyomozóit) elzárni az elődeik történelmi tapasztalataitól, hiszen a kedvező és kedvezőtlen tapasztalatok egyaránt hasznosak lehetnek.

¹ KEPES: 180.p.

Meggyőződésem, hogy a bűnt üldözőknek nem csupán a bűnüldözéssel és a bűnüldözés jogi szabályaival kell tisztában lenniük, illetve a külföldi tapasztalatokat megismerniük, hanem hasznosítaniuk kellene a magyar kultúrközegben a bűnüldözés során keletkezett történelmi tapasztalatokat is. A végrehajtó szolgálatban szerzett tapasztalataim szerint a nyomozó testületek hatékonyságát — számos más körülmény mellett — lényegesen befolyásolja a jogi környezet, a testület szervezeti felépítése és függelmi viszonyrendszere, a humán viszonyok jellege (ide értem a haza és hivatásszeretet és az etikai állapotot is), továbbá az ország rendfenntartási rendszerének a lényege. A tevékenység pénzügyi, anyagi, technikai feltételrendszerének biztosításának a szükségessége oly nyilvánvaló és egyértelmű, hogy ez megítélésem szerint nem igényel külön kutatást. Álláspontom szerint a nyomozói hivatás eredményes megszilárdulásához szükséges feltételek közül a hazai történelmi tapasztalatok feltárása és a képzésben történő hasznosítása a legkedvezőtlenebb.

A tudományos probléma megfogalmazása

A detektívtestület a magyar rendfenntartó szervezetek körében a fővárosi rendőrség kötelékében jelent meg először a dualizmus időszakában. Ekkor a rendőrségek — a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, a Magyar Királyi Határrendőrség és a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrség kivételével — az önkormányzatok kompetenciájába tartoztak. A fővárosi rendőrség államosítása számos változást hozott és a mai napig tartó folyamatot indított el a nyomozati munka fejlesztése tekintetében. E fejlődési folyamat alapozó és meghatározó időszakát alkotta a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, majd a Magyar Királyi Állami Rendőrség, később pedig a Magyar Királyi Rendőrség kötelékébe ágyazott fővárosi rendőrség működésének időszaka. A Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség kötelékében 1885-ben létrehozott detektívtestületen belül valósult meg a nyomozati munka. E detektívtestület eredményei, tapasztalatai példamutató módon kisugároztak a társ rendvédelmi testületekre.

Az vizsgált időszak kezdetének a kiegyezést tekintem, hiszen 1867-et követően nyílt lehetőség hazánkban a belső rendet -a Habsburg hatalomtól függetlenül- szavatoló magyar rendvédelmi testületek kiépítésére. Egyben pedig a dualizmusban vallott kudarcot az önkormányzatok hatáskörébe helyezett rendvédelem szisztémája. Ezzel az államosítási folyamat kezdetét vehette, melynek során a fővárosi rendőrségen belül megalakult a detektívtestület, amely a későbbiekben országossá vált. Az 1944-es évre, mint zárkőre azért esett a választásom, mert Magyarország német megszállásából fakadóan az ország elvesztette szuverenitását, ettől kezdve pedig az államapparátus más részéhez hasonlóan a magyar rendőrség, illetve detektívtestület sem állhatott már a nemzet szolgálatában.

Ezt követően a detektív elnevezés meg is szűnt, melyet a jelenleg is használatban lévő nyomozó megnevezés követett.

Kutatásom célja tehát a vizsgált időszakban a fővárosi rendőrség detektívtestületének történeti feltárása, továbbá ennek nyomán a központi államhatalom közvetlen alárendeltségbe tartozó fegyveres társszervek közül a Magyar Királyi Csendőrség, valamint Magyar Királyi Pénzügyőrség nyomozó egységeinek bemutatása a kiegyezéstől Magyarország német megszállásáig, természetesen a magyarországi tanácsköztársaság időszakának a kivételével.

A választott témám terrénumába tartozóan viszonylag hosszú ideje tartó terminológiai vita folyik a rendvédelem, kontra rendészet kifejezések helyes használata tekintetében. Ebben a terminus-technicus vitában nem kívánok részt venni. Rendvédelem alatt a társadalom kialakulásával párhuzamosan megjelenő rend fenntartására irányuló tevékenységet értem. A rendet valamennyi társadalom fent kívánta tartani az erre a célra létrehozott szervezetein keresztül. A fogalom alatt az állam által irányított fegyveres testületek közrend fenntartására, biztonság szavatolására irányuló tevékenységét értem. Ebbe értendő a rendfenntartó testületek részére meghatározott bűnüldöző tevékenység is. A rendészet véleményem szerint egy nagyobb rendszer, ami, mint a jogtudomány egyik ága, egyéb igazgatási tevékenységeket is takar. Bár a két fogalom bizonyos részei azonos területeket érintenek –a rendészet egy része lefedi a rendvédelmet, ugyanakkor egymással kapcsolatba nem hozható területek is jellemzik- ,nem kívánom feloldani a rendvédelem kifejezést a rendészetben, hiszen annak sajátosságaira, speciális jellegére tekintettel önállóan szakterületnek minősül. Úgy gondolom továbbá, hogy a rendészet és a rendvédelem kialakult fogalomkörét nem helyes összekeverni sem. A rendvédelemben ugyanis azok a katonailag szervezett, vagy polgári - fegyveres őrtestületek tartoznak, amelyek arra hivatottak, hogy szükség esetén az állami legitim erőszakot alkalmazzák. Szervezetük, felszereltségük, személyi állományuk képzettsége, jogkörük, testületi tapasztalatbázisuk erre a feladatra jogosulttá és képessé teszi ezen szervezeteket. A jelenlegi magyar rendvédelmi modellben ilyen testület a rendőrség. A rendészet fogalomkörébe tartozónak azon hivatali jellegű szervezeteket tekintem, amelyeknek ugyan a célja a törvényes rend betartatása a szakterületükön –pl. tűzrendészet, egészségügyi rendészet – azonban a legitim állami erőszak alkalmazására jogosulatlanok, illetve ilyen jellegű feladatok megvalósítására a szervezeti felépítésükből, felszereltségükből, a személyi állomány felkészítettségéből fakadóan alkalmatlanok. Nem tekintettem kutatásom céljának a különböző rendészeti szervezetek bemutatását. Ezen szervezetek egyébként is nélkülözték a detektívtestületeket.

Álláspontom szerint a történeti feldolgozások esetében a korabeli szakkifejezések használata a helyes, mégpedig azzal a tartalommal, ahogyan azt a vizsgált időszakban használták. Dolgozatomban ehhez igyekeztem tartani magamat.

Helytelennek tartom a XXI. század terminológia vitáját visszavetíteni a XIX-XX. századra. Megítélésem szerint akkor lehet érdemi feltárásról beszélni, ha az eseményeket, illetve szervezeteket nem önmagukban, hanem fejlődésükben vizsgáljuk. Ebből a meggyőződésből fakadóan igyekeztem figyelmet fordítani a vizsgált témám időszakának az előzményeire is.

Problémásnak tekintem, hogy nemzeti rendvédelmi-történetünk XIX-XX. századi fejlődése során kialakult egy hatékony bűnüldöző szervezet –a detektívtestület- amely azonban ma már nem létezik és a szervezetről, illetve a működéséről is csekély ismeretekkel rendelkezünk. Ebből fakadóan nincs reális esély arra, hogy a magyar állam működése ezen szakterületén keletkezett történeti tapasztalatok hasznosulhassanak a fejlesztések terén.

Hipotézisek

A korabeli statisztikák tükrében bizton állítható, hogy a detektív munkát végzők jelentős eredményeket értek el a vizsgált időszak rendfenntartásában. Ugyanakkor a detektíveknek a rendfenntartó szervezetek létszámának az egészéhez viszonyított aránya mérsékeltebb volt, mint napjainkban.

Lényegében tehát a XXI. századi helyzethez viszonyítva csekélyebb létszámmal is kedvező eredményeket értek el, melynek nyilvánvalóan voltak okai. Disszertációmban ezeket az okokat szeretném feltárni. Ennek érdekében négy cél elérését tűztem ki.

1. A vizsgált időszak jogrendszerének a detektív munkát érintő részei egészében és meghatározó részeiben milyen hatást gyakoroltak erre a szolgálati tevékenységre? Azaz katalizátora volt-e a jogfejlődés a színvonalas detektív munkának, ha igen akkor mik voltak a fejlődés kulcsterületei?

2. A detektívtestület szervezetének a kialakulása, a szervezeti felépítés fejlődése, illetve a rendfenntartó szervezetekhez fűződő viszonya hogyan segítette elő a detektív munka hatékony működését?

3. A detektívek humán viszonyrendszerének átfogó és a szervezetre speciálisan érvényes szabályozása milyen hatást gyakorolt a működésre, az etikai állapotra?

4. A detektív metodikák kialakulása és fejlődése a vizsgált időszakban?

Végül pedig az előző négy célkitűzés összességében létrehozta az ötödik célt, nevezetesen a detektívtestület történetének a feltárását és bemutatását.

Hipotéziseim:

1. A fejlődő polgári jogrendszer elősegítette a detektívtestület létrejöttét és eredményes működését.

2. A detektívtestület speciális szervezete a detektív munka nélkülözhetetlen előfeltétele.

3. A detektívek humán viszonyrendszere — a függelmi rendszer, a képesítési követelmények, az etikai elvárások — az eredményes detektív munka elengedhetetlen részei.

4. A detektívek szolgálatellátásának a helyes metodikája a törvényes és eredményes működés előfeltétele.

5. A detektívtestület a XX. századi magyar rendfenntartás nélkülözhetetlen és progresszív eleme.

6. A társ rendvédelmi testületek berkeiben felállított nyomozó szolgálatok megjelenése a detektívtestületből eredő adaptációs folyamatot mutat.

7. A jelenlegi rendvédelmi rendszerben a BRFK Bűnügyi Bevetési Osztálya, mind felépítésében, mint feladataiban, a fővárosi detektívtestület meghatározó jegyeit hordozza magán.

Kutatási módszerek és célkitűzések

Elsősorban könyvtári és levéltári kutatások alkalmazásával nyílt lehetőség dolgozatom elkészítésére a témában. A jogszabályok, testületi szabályozók, rendeletek ismeretében, azok értelmezésével, valamint a gyakorlati munkára vonatkozó ajánlások kontextusba helyezésével kapunk reális képet a detektívek feladatairól, szolgálatairól, humán viszonyairól, a szervezeti változásokról, valamint ezen tényezők gyakorlatban történő megjelenéséről. A történelmi előzmények ismertetése elsődleges fontosságú, hiszen így válik egyértelművé, hogy a megjelenő rendvédelmi feladatok elvégzésére más állomány alkalmatlan volt, tehát a testület megalakításának szükségessége nyer tanúbizonyságot.

Témámból adódóan elsősorban kvalitatív módszereket alkalmaztam, a statisztikák ismertetése során bírt jelentőséggel a kvantitatív módszer. Hivatásos rendőrtisztként igyekszem elkerülni a tapasztalati valóság torzító hatását, a feltárás során törekedtem objektíven a tények ismeretében elfogulatlanul levonni következtetéseimet. A megismert tények, eredmények, szervezeti változások tükrében induktív és deduktív módszerek alkalmazásával vontam le következtetéseket, fedeztem fel összefüggéseket. Dolgozatom a vizsgált időszakban a magyar állam speciális területe működéstörténetének a feltárására irányul. Alapvetően tehát történelmi feldolgozásnak tekintem, mégpedig nem jogtörténeti hanem szervezettörténeti műnek tartom. Azt is lényegesnek tartom azonban, hogy a bűnüldöző tevékenységből fakadóan a működés alapjait büntetőjogi és büntető eljárási szabályok határozták meg a vizsgált időszakban. Mivel a detektívek fő feladata a bűnesetek felderítése, az elkövetők elfogása, a kriminológiai és kriminalisztikai megközelítés, értelmezés is jelentőséggel bír.

A dolgozatom elkészítésével a magyar állam történetének egyik fehér foltját kívánom feldolgozni.

A fővárosi rendőrség detektívtestületével több korabeli publikáció és az utólagos feldolgozásai is foglalkoztak ugyan különböző formákban, azonban ezen művek egy-egy részterület illetve részidőszak bemutatására irányultak. Átfogó módon a testület fennállásának a teljes időszakára kiterjedően először vizsgáltam a témát.

Célomnak tekintem továbbá a testület fejlődésének az értelmezését a kriminológiai változások tükrében. Azzal a céllal kívántam feltárni és bemutatni ezt a témát, hogy mintát szolgáltatassak az utókor számára. Szándékaim szerint a levont következtetések és ajánlások továbbá felhasználhatóak lehetnek a tisztképzés során, illetve hozzájárulhatnak a jövő nemzedékei hivatástudatának fejlesztéséhez.

A dolgozat felépítése

Disszertációm a bevezető rész és annak kötelező tartalmi elemeinek kifejtését követően historiográfiai értékeléssel egészül ki. Ezt követően a tényleges érdemi rész veszi kezdetét, melynek első lépése egy történelmi visszatekintés. Az 1. fejezetben és annak két alpontjában a rendfenntartás bemutatását a dualizmust megelőzően ismertetem, ennek fényében értelmezhetjük azt a folyamatot, melynek végére egyértelművé vált, hogy a speciális szakfeladatok elvégzésére a már meglévő rendőri állomány nem volt alkalmas. Ezt követően kezdem el a detektívtestület bemutatását a 2. Detektívtestület című fejezetben, amely 5. alfejezetre oszlik. A testület 1885-1944-ig terjedő időszakra vonatkozó bemutatása mellett az I. Világháború, valamint az államosítás és konszolidáció időszakai külön alfejezetben kerülnek bemutatásra. A politikai rendészet kialakulását, fejlődését, a testületbe történő tagozódását szintén külön alfejezetben mutatom be. Ezt követően az utolsó alfejezetben detektívek életét a húszas évek második felétől egészen 1944-ig ismertetem.

A 3. fejezetben a tevékenység jogi szabályozása és a humán viszonyok kerülnek feltárássra. Az itt taglalt 4. alfejezet külön tárgyalja a szakmai felkészítés és továbbképzés, a jogi szabályozás részleteit, valamint bemutatja a működési eredményeket. A 4. fejezetben a háttérintézmények kerülnek leírásra, amelyek nagymértékben hozzájárultak a detektívek és bűnüldöző szervek eredményeihez. Ennek megfelelően a bűnügyi nyilvántartás, valamint a helyszínelés kialakulását, fejlődését ismertetem. Az 5. fejezetben a kontinuitási folyamat bizonyítása érdekében a társszervek közül a Magyar Királyi Csendőrség, valamint a Magyar Királyi Pénzügyőrség nyomozó egységei kerülnek bemutatásra. A főfejezet zárásaként röviden írok a magánkutatók tevékenységéről. Végül a 6. fejezetben a kutatói munkám kiértékelését eszközölöm, ennek során írom le a megállapított összefüggéseket, adok választ hipotéziseimre.

HISTORIOGRÁFIA

A fővárosi detektívtestület történetét doktori értekezés formájában még nem kísérelték meg feltárni, tehát a feladat adott volt. A fővárosi detektívek történetéről születtek publikációk, érintőlegesen több kiadvány is foglalkozott a testülettel, azonban csak bizonyos korszakokat, mozzanatokot kiragadva. Dolgozatomban hangsúlyt helyeztem az előzményekre, hiszen csak ezek ismeretében bizonyítható a testület megalakulásának szükségessége. Ezt követően a különböző a detektívek szempontjából jelentősebb, szolgálatukra hatást gyakorló korszakokban írtam le a testületben bekövetkezett változásokat, melyeket sokszor a bűnüldözés adta kihívások eredményeztek. Az anyagok feldolgozása során igyekeztem számításba venni a legjelentősebb forrásokat, törekedve az elsődleges források felhasználására, előtérbe helyezésére. Az általam összeállított historiográfia törekszik a témám szempontjából releváns és tárgyilagos publikációkat összegyűjteni, logikus a dolgozat kronológiai felépítésének megfelelően rendszerbe tenni.

A releváns szakirodalom a testület megalakulásánál jóval korábbra nyúlik vissza tekintettel az előzmények jelentőségére, melyek indokolják a testület létjogosultságát.

A dualizmus időszakát megelőző közigazgatás, rendvédelem bemutatása során KARVASY Ágoston „*A politica tudományok rendszeresen előadva.*”², valamint *A közrendészet tudománya.*³ és ZSOLDOS Ignác „*Néhány szó a honi közbátorságról.*”⁴, továbbá a „*A mezei rendőrség főbb szabályai.*”⁵, valamint „*A szolgabírói hivatal*”⁶ munkái alapvető forrásoknak számítanak, lerakták a szilárd alapokat, melyek nélkül a további fejlődés elképzelhetetlen lett volna. Ezen elvek mentén sikerült értelmeznünk és elhatárolnunk a közigazgatástól a rendészeti tevékenységet, kijelölve így az utat a rendészet tudomány megjelenéséig, indokolva annak létjogosultságát. A neoabszolutizmus rendőrségének detektív, titkosrendőri funkcióit DEÁK Ágnes „*Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867*”⁷, valamint „*Zsandáros és policzájós idők. Államrendőrség Magyarországon 1849-1867.*”⁸, továbbá „*Polgári átalakulás és a neoabszolutizmus 1849-1867.*”⁹ írásai kellő alaposítással és szakértelemmel mutatja be. Ebben a korszakban határolódnak el egymástól az általános és titkos rendőri feladatok. SALLAI

² KARVASY: *A politica tudományok rendszeresen előadva.*

³ idem: *A közrendészet tudománya.*

⁴ ZSOLDOS: *Néhány szó a honi közbátorságról.*

⁵ idem: *A mezei rendőrség főbb szabályai az 1840- IX. törvénycikkely nyomán.*

⁶ idem: *A szolgabírói hivatal.*

⁷ DEÁK Ágnes: *Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867.*

⁸ Eadem: „*zsandáros és policzájós idők*” *Államrendőrség Magyarországon 1849-1867.*

⁹ Eadem: *Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867.*

János „*A magyar rendészet kialakulása, története.*”¹⁰ alkotásában a rendészet megjelenését, közigazgatáson belüli szerepét, eredetét írja le.

ERNYES Mihály „*A Magyar Rendőrség Története*”¹¹ című monográfiájából a dualizmust megelőző időszakra vonatkozóan ismerhetjük meg a vármegyék rendfenntartását, a polgári biztosok intézményét, a vizsgálóbírók szerepét. Az elsődleges korabeli forrásokon túl az ilyen összefoglaló művek jelentősége meghatározó, hiszen a testületi szabályozók értelmezésével kaphatunk képet arról, hogyan működött a gyakorlatban a bűn üldözése. A rendvédelem decentralizált modellje a dualizmusban kudarcba fulladt, elkezdődött tehát egy centralizáció, melynek első lépcsője a fővárosi rendőrség államosítása volt, melynek kebelében fejlődött ki a bűnügyi osztály segédintézményeként a detektívtestület.

Az államosítást követően számos, rendőrök által készített gyakorlati tapasztalatokban bővelkedő forrás született, többek között LAKY Imre "*Rendőrokról Rendöröknek.*"¹², illetve RÉDEY Miklós "*A nyomozási eljárás nehézségei*"¹³ munkája. Az elsődleges a detektívtestület történéseit, szervezetét, eredményeit összefoglaló korabeli források említésekor kihagyhatatlan alapművek VÉCSEY Leó "*A 40 éves budapesti detektívtestület jubiláris albuma 1886-1926.*"¹⁴, valamint BORBÉLY Zoltán és KAPY Rezső "*A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941.*"¹⁵, illetve DORNING Henrik "*A budapesti rendőrség vázlatos története 1848-1928.*"¹⁶ munkái. A későbbiekben publikált kizárólag a detektívekről szóló tárgyilagos könyv SZOMOR Sándor „*Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult budapesti Detektívtestület Tiszteletére.*”¹⁷ Forráskritika tekintetében meg kívánom jegyezni, hogy a korabeli beszámolók feldolgozásakor néhány esetben érezhető volt az írók, társadalom korabeli véleménye bizonyos jelenségekről –*homoszexualitás, politika*-, azonban a pusztán szakmai értékek kivonatolásakor ezek a korszakra jellemző jelenségek nem vontak le a feltárt adatok értékéből. A testület létjogosultságának indoklása tehát a korabeli források segítségével volt eszközölhető, bemutatva a társadalmi változásokat, a bűnüldözés hiányosságait, melyek mind hozzájárultak a testület életre hívásához.

A detektívtestület bemutatása során, hogy megértsük a szolgálat ellátás kereteit, sajátosságait, magatartási szabályokat alapvető forrásként szolgáltak a detektív szabályzatok.¹⁸ Mind-

¹⁰ SALLAI: A modern magyar rendészet kialakulása, története.

¹¹ ERNYES: *A magyar rendőrség története.*

¹² LAKY: *Rendőrokról rendöröknek.*

¹³ RÉDEY

¹⁴ VÉCSEY

¹⁵ BORBÉLY -KAPY

¹⁶ DORNING

¹⁷ SZOMOR: *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület tiszteletére.*

¹⁸ MNL. MOL. K-150, 7214. fk. eln. 86. számú iratok. „*Detectív osztály szolgálati utasítása.*”

három szabályzat részletes a magánéletre és a szolgálatra egyaránt vonatkozó iránymutatásokat tartalmaz. Jelentőségük óriási, hiszen a feladat ellátásához szükséges belső normákat szedték egy csokorba, dolgozatom szempontjából elsődleges forrásnak számítottak.

Ezek a jogi szabályozók azért születhettek meg, mert az 1878-ban elfogadott Magyar Büntetőtörvénykönyvvel¹⁹, mely felváltotta a korábbi úgynevezett Sárga könyvet egy a kor nemzetközi élvonalába tartozó jogi szabályrendszer jött létre. Ezt követően a feladatokat kijelölő, meghatározó rendeletek elemzése következett, melyek nevesítették a nyomozás fogalmát, menetét, lefektették az eljárási szabályokat. Ennek során a testi fenyegetések eltörléséről és a bilincs alkalmazásának korlátozásáról szóló törvény²⁰, a bűnvádi perrendtartás²¹, egyéb a gyakorlati és elméleti végrehajtásra vonatkozó rendeletek kerültek kidolgozásra.

A szervezetben bekövetkezett változásokról, a detektívek feladatairól, eredményeiről nagyon tárgyilagos képet kaphatunk az 1895-től 1922-ig publikált főkapitányi jelentésekből. Ezen jelentések minden évre vonatkozóan értékes információkat tartalmaznak, így valamennyi jelentés feldolgozását, elemzését elvégeztem a detektívekre vonatkozóan. A jelentésekből néhány statisztikai kimutatást is mellékletként használtam fel, annak érdekében, hogy szemléltessem a széleskörű és sokrétű feladatrendszert, amit a testület magáénak tudhatott.

A korabeli szaklapok, sajtó cikkei közül a Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, Magyar Rendőr, valamint a Tolna Világlapja számos cikkét használtam fel. Az itt található cikkek rengeteg technikai újításról, érdekes bűnesetről, szervezeti és személyzeti változásokról számoltak be.

A levéltári források kiértékelése is érdekes adalékokat tartalmazott, melynek során a Belügyminisztérium K-149 általános, K-150 rezervát iratait használtam dolgozatom elkészítéséhez. Az itt található detektívjelentések segítségével képet kaphattam a detektívek bizalmas feladatairól, melyekre az aktuális politikai hatalom is hatást gyakorolt.

A társszervek nyomozó alakulatainak ismertetése során a terjedelmi korlátokra tekintettel csupán két társszervek a Magyar Királyi Csendőrség, valamint a Magyar Királyi Vámőrség egy-egyéről írtam. A csendőrséggel kapcsolatos kutatások tárgyilagos publikálására a rendszerváltás után nyílt szélesebb körben lehetőség, bár ezt megelőzően is születtek úttörő jellegű alkotások. Ezek közül kiemelkednek PARÁDI József és SZAKÁLY Sándor kutatási eredményei. A korabeli szakirodalom mellett PARÁDI JÓZSEF művei átfogó képet adnak a kor

„Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectív testületnek” MNL. MOL. K-150, 5002. fk. eln. 1890. számú dokumentum

A „detectívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása

¹⁹ 1878/V.tc.

²⁰ 1871/LII.tc.

²¹ 1896/ XXXIII.tc.

rendvédelmi modelljéről, a képzési rendszerről, a társ rendvédelmi szervekről, csendőrségről, melynek nyomozó szolgálatát is ismertetem dolgozatomban. Az 1990-es évek elején a Magyar Királyi Csendőrség történetének objektív történelemszemléletű kutatását a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság karolta fel, melynek kiadványai,²² folyóiratai,²³ és rendezvényei²⁴ azóta is a testülettel kapcsolatos kutatási eredmények fő fórumai. A bűnügyi szolgálat teljesebb körű önálló műként történő feldolgozását „A csendőr járásőrmesterek”²⁵ és „A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai” című tanulmányaimban kezdtem meg, melyek közül utóbbi a PARÁDI József, SZAKÁLY Sándor, SZIGETVÁRI Oszkár, és ZÉTÉNYI Zsolt szerzőségével megjelent „Nyomozati utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára.”²⁶ című hiánypótló kötetben jelent meg.

Ezen publikációk elkészítése során a járásőrmesterek számára kiadott utasítás²⁷ feldolgozása volt az elsődleges forrás. Az országgyűlési könyvtár archívumából a járásőrmesterek teljes névsorát kigyűjtöttem, amit a dolgozatomhoz mellékelek. A klasszikus nyomozói feladatok ellátása a csendőrségen belül 1928-ban kezdődhetett meg a csendőr nyomozó parancsnokságok felállításával. Az erről szóló rendelet²⁸ szintén elsődleges forrásként szolgált, melyből megismerhető a nyomozó alakulatok felépítése, feladata.

A Magyar Királyi Pénzügyőrség esetében az alap irodalmi forrást szintén a korabeli szabályozók²⁹ jelentették. Dolgozatomban közel 100 rendeletet, törvényi szabályozót sikerült feldolgoznom. A terjedelmi korlátok szabta határok miatt a historiográfiai elkészítések a teljesség igénye nélkül a témám szempontjából legjelentősebb forrásokból igyekeztem szelektálni.

²² A Társaság által gondozott könyvsorozatok: A magyar rendvédelem-történet öröksége (ISSN: 2062-8447); A magyar rendvédelem-történet hagyatéka (ISSN: 2064-4728); Segéd tudományok a magyar rendvédelem-történet szolgálatában (ISSN: 2064-5333); A magyar rendvédelem-történet öröksége (ISSN: 2062-8447); Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok (ISSN: 2415-9875); Salutem (ISSN: 2416-2078).

²³ Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) (ISSN: 1216-6774); Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis) (ISSN: 1785-3257).

²⁴ A Társaság évente egy-két alkalommal a téma kutatási eredményeit megvitató konferenciát, a szakosztályok évente illetve két évente tudományos szimpóziumokat, kerekasztal beszélgetéseket tartanak.

²⁵ SZIGETVÁRI: A fővárosi rendőrség detektívtestülete.

²⁶ SZIGETVÁRI: A magyar királyi Csendőrség nyomozó alakulatai.

²⁷ Utasítás a Magyar Királyi csendőr-járásőrmesterek számára

²⁸ 71 464/1930. BM.r.

²⁹ A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok 1868

LAHNER: A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban. különös rész: I-II. kötet

1. RENDFENNTARTÁS A KÁRPÁT MEDENCÉBEN A DUALIZMUST MEGELŐZŐEN ÉS A POLGÁRI MAGYAR ÁLLAM IDŐSZAKÁBAN

1.1 Rendfenntartás a Kárpát-medencében a dualizmust megelőzően

Álláspontom szerint a neoabszolutizmust követően a dualisztikus berendezkedés hazánk XVIII-XIX. századi történetének az eredménye.

A Magyar Szent Korona alá tartozó területek rendfenntartása a XVIII. századtól az 1848-1849-es szabadságharcig terjedően alapvetően a szakmai fejlődésre való törekvés mellett a központi akaratnak — amely egyben idegen hatalmat is jelentette — és az önkormányzatiságnak — amely a nemzeti érdekeket képviselte — küzdelmét is jelentette.

A XVIII. század második felében *II. József* megkísérelte az egységes német jellegű centralizált birodalom kiépítését. Azonban egy erős rendi alapokon nyugvó és többé-kevésbé kiformalódott nemzeti elemekkel tarkított, leküzdhetetlen ellenállással találta szemben magát. A HABSBERG-monarchia nemzeti állammá alakítása megvalósíthatatlan célkitűzésnek bizonyult. A polgári átalakulás küszöbén, azaz a XIX. század derekán a HABSBERG-birodalom — az erőteljes centralizációs kísérletek ellenére — 20 kisebb nagyobb ország és tartomány összessége volt. A polgárosodásnak a rendi viszonyokat, és az ezen alapuló állami berendezkedést fel kellett számolnia.³⁰

A rendfenntartás tevékenységének a jogi szabályozása -annak ellenére, hogy már az árpád-házi királyok időszakában is születtek ilyen tartalmú törvények- ekkor döntően még pusztán rendeletekben materializálódott. 1794-ben ugyan a rend fenntartásának gyakorlati teendőire vonatkozóan már született a helytartótanács által a vármegyék számára kibocsájtott ajánlás. Ezen kívül a rendelet számos más előírást is tartalmazott, azonban ezek nagy része a korszak lehetőségeiből fakadóan megvalósíthatatlannak bizonyult. Mégis ezt az útmutatást tekinthetjük a későbbi időszakok rendfenntartását országos hatállyal szabályozó előírások egyik legitim elődjének.³¹

A rendiség viszonyai között a HABSBERG dinasztia által közvetlenül felügyelt térségekben jöttek létre olyan szervezetek, amelyek többé-kevésbé a bűnügyi munkára koncentráltak. Ezen szervezetek — a köztörvényes bűnözés elleni tevékenységük mellett — jelentős mértékben a politikai rendőri teendőket, illetve az elhárító tevékenységet valósították meg. Mivel a Magyar Királyságban a HABSBERGok csak részlegesen tudták kiépíteni a centralizált államhatalmat, ezért a nyomozó munkára szakosodott országos testületek sem jöhettek létre a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken. Ezzel szemben viszont a jogtudomány körében elméleti viták

³⁰ HANÁK: 37-39.p.

³¹ VÍGH: 84.p.

színterévé vált a Magyar Királyság, mely eszmecserék kulcskérdése a rendőrhatalom jog tekintetében az volt, hogy azok a központi államhatalomhoz, vagy inkább az önkormányzatokhoz kerüljenek az állam fejlesztése során. A municpálisok és a centralisták között zajló vita — amelynek a fő témája a közigazgatás fejlesztése volt és a rendfenntartás fejlesztése csupán ennek a részeként került terítékre — végül a municpálisok győzelmével ért véget. Ebből következően pedig az a nézet vált uralkodóvá a Magyar Királyságban, hogy a rend fenntartásának a témája alapvetően az önkormányzatok kompetenciájába tartozik. Ezen elméleti vitára nyilvánvalóan nagy hatást gyakorolt az a helyzet, hogy az önkormányzatiság védelme ebben az időszakban a magyar nemzet védelmét jelentette a központi császári hatalomnak a magyar nemzetet érintő beolvasztási kísérletei ellenében.³²

A rendfenntartás létjogosultságához, minőségének javításához és fejlődéséhez fűződő igény egyik markáns megfogalmazója volt ZSOLDOS Ignác reformkorbeli jogtudós *„Rend magában fenn nem tartódik, annak fenn kell tartatnia. Kik a rend fenntartásában felvigyáznak, s a rendbontókat – törvény szabta büntetéseik elvétele végett- bejelentik: rendőrnek neveztetnek. A rendőrség tehát minden jól rendezett polgárzatok egyik fő kelléke, s van is minden művelt országban.”*³³

A szerző az 1838-ban napvilágot látott a rendfenntartás témájában született *„Néhány szó a honi közbátorságról”* című művében *„a vétkezés előre megakadályozásáról”* ír, ami jelen körünk értelmezése szerint korai bűnmegelőzési tevékenységet jelent.³⁴

A szerző a bűncselekményt megelőző, felderítő rendőrség létét tartotta szükségesnek. Merőben új gondolat részéről a kárt szenvedett személyek kárpótlása egy erre elkülönített alapról. Ennek értelmében a közbátorság fenntartása során kárt elszenvedők az ügynevezett közbátorsági alapról kerülnének kárpótlásra.

1846-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választott KARVASY Ágoston is a korszak jeles jogtudósa volt, aki műveiben foglalkozott a rendfenntartás témájával is. Első sikeres műve *„A politicai tudományok, rendszeresen előadva”*, melynek első kötete *„az alkotmányi politicát, az általános igazgatási politicát, az igazságszolgáltatási politicát, és a policziatudományt”* foglalta magába, a második kötet a státusgazdasági tudománnyal, a harmadik pedig a *„financztudományt”*-al foglalkozott.³⁵ A rendfenntartás elméleti megalapozása tekintetében leginkább jelentőséggel bíró műve első kötetének negyedik része 1843-ban jelent meg

³² CSIZMADIA: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* 65-78.p.

³³ ZSOLDOS: *A szolgabírói hivatal.* op. cit. II. köt. 187.p.

³⁴ Idem. *Néhány szó a honi közbátorságról.* op. cit. 98 p.

³⁵ KARVASY: *A politica tudományok rendszeresen előadva.* op. cit.

„*A policzia vagy is rendőrség tudománya*” címmel. Az említett rész bevezetésében a szerző a „*policzia tudomány*” fogalmát írja le, mely szerint „*A policzia az a tudomány, melly azon elveket adja elő, mellyek szerint a belső bátorság, és a közrend a statusban minden lehetséges sérteések, és balesetek ellen óltalmaztatik, a mennyire ez a jogszolgáltatási intézetek által el nem érhető és mellyek szerint polgároknak mindennemű műveltsége is előmozdítatik, egyébiránt az a személyzet is, melly ezen tudomány céljának eléréséhez rendelve vagyon, policziának, vagy rendőrségnek hívatik*”³⁶

Műve hosszú időre alapjául szolgált a műfaj későbbi művelői számára. Indokoltnak tartotta továbbá a rendőrhivatalnokokkal szemben támasztott egységes követelmények meghatározását. Oktatói munkája során fontosnak tartotta, hogy a közbátorság témakörében magyar nyelvű tankönyv szülessen, ennek eleget téve 1862-ben jelent meg „*A közrendészet tudomány*” című munkája.³⁷

ZSOLDOS Ignác és KARVASSY Ágoston munkássága — a kor más magyar jogtudósainak a tevékenységéhez hasonlóan — jelentős mértékben megalapozta a későbbi magyar rendvédelem jogi oldalát, illetve minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy a reformkorban létrejöhessen a mezei termelési feltételek és termények védelmezésének a céljából felállított mezei rendőrség.³⁸

A magyar rendészettudomány megteremtésében meghatározónak bizonyult a német rendészet, rendvédelmi tevékenység, ennek hatásai a mai napig megfigyelhetők. A magyar úttörők úgymint ZSOLDOS Ignác, KARVASSY Ágoston olyan örökérvényű kijelentéseket, megállapításokat tettek, mint például a rendőrség nélkül rendet nem lehet fenntartani, valamint az állam alapvető feladata a közbátorság fenntartása, a polgárok jólétének, javainak megóvása, gyarapítása, ami a rendőrség feladata. A rendészetet már ekkor is az igazgatóson belüli egységként, önálló tudományágként definiálták. Ez a szemlélet adott erős ma is szilárd alapot a magyar rendészettudomány megteremtéséhez.³⁹

A Magyar Királyság vidéki területein pandúrság elnevezéssel működött rendvédelmi szervezet, amely a vármegyék kompetenciájába tartozott. A pandúr elnevezés onnan származik, hogy 1741-ben *Mária Terézia* portyázó szolgálat céljából állított fel egy pandúr ezredet. A pandúrokat persecutor névvel is illették a kortársak. A pandúrokat a csendbiztosok (akiket comissariusnak is neveztek) vezették, akik az alispán felügyelete alatt álltak. A vármegyei pandúrok a vármegye hatósági területén kívül nem intézkedhettek.⁴⁰

³⁶ Loc.cit. 26.p.

³⁷ KARVASSY: *A közrendészet tudomány*. op. cit.

³⁸ 1840/IX.tc. ; ZSOLDOS: *A mezei rendőrség főbb szabályai. 1840. IX. törvénycikkely nyomán*. op. cit.

³⁹ SALLAI: *A modern magyar rendészet kezdete*. 242-243.p.

⁴⁰ LAKY: op. cit. 28.p.

A rendiség viszonyai között a Kárpát-medencében működtek a HABSBERG-birodalom olyan központi szervezetei is, amelyek ugyan a nyomozómunka korabeli elemeit is megvalósították tevékenységükben, azonban működésük nem állt összhangban a Magyar Királyság törvényi szabályozásával, ezért nem tekinthetők a szakterület korabeli magyar részének. Ide tartoztak a politikai rendőri szervezetek és a HABSBERG birodalmi haderő kémelhárító tevékenységét végrehajtó rendőri szervezetek. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy ezek a „katonai rendőrségek” nem zárkóztak el a köztörvényes bűncselekmények üldözésétől sem. A bécsi udvarban 1749-ben került felállításra az állambiztonsági funkciók gyakorlása céljából az Erkölcsrendészeti Bizottság, valamint a Könyvellenőrző Bizottság, mely bizottságok a tevékenységüket a birodalom teljes területére kiterjedően gyakorolták. E bizottságokból nőtt ki 1753-ban — az alsó-ausztriai tartományi kormányzat alárendeltségébe helyezett — Rendészeti Hivatal. A helyőrségekben 1775-től állították fel az érintett városok közrendjét biztosító katonai rendészeti őrségeket, melyek tevékenységének az összehangolása céljából a Rendészeti Hivatalt 1782-ben Rendőrfőigazgatósággá, majd 1789-ben Rendészeti Kormányirodává, végül 1793-ban Udvari Rendőri Hivatallá szervezték. 1798-ban felállításra került az Udvari Cenzúra Bizottság, melyet 1801-ben a Központi Rendőrhivatallal egyesítettek, így Udvari Rendőr- és Cenzori Hivatal néven működött az 1848. III. 28.-ai feloszlásáig.⁴¹

A rendi Magyarországon Óbuda, Buda és Pest térségében megvalósuló rendfenntartás a HABSBERG-birodalom és a Magyar Királyság rendvédelmi helyzetét tükrözte. Budán a rend fenntartásának első embereként a források a polgármestert említik, aki egyben ellátta a városkapitányi (főkapitányi) teendőket is. Ekkor a polgárok vonatkozásában az igazságszolgáltatási és közigazgatási jogköröket nyolc fős tanács gyakorolta. Ezt követően a városkapitányi tisztség Budán az 1780-as évek közepéig nem lelhető fel a korabeli feljegyzésekben.

A török kiűzését követően a rend fenntartása érdekében alkotott szabályok 1696-ig vezethetők vissza. A budai tanács feladatait tartalmazó utasítás többek között kiterjedt az istenkáromlók, paráznák megbüntetésére, a munkakerülők felkutatására és városból való eltávolítására, valamint éjjeliőr alkalmazására a várban. A korcsmárosok ellenőrzését, a házak összeírását, munkanélküli személyek feljegyzését a mértékfelügyelő és a tanács által kijelölt városi őrmester hajtotta végre. Később a mértékfelügyelet ellátására kinevezett biztosokat a rájuk vonatkozó 1752-ben kiadott utasítás rendészeti biztosként említette. 1776-tól a városi felügyeletre három rendészeti biztost neveztek ki. A rend fenntartásában továbbá részt vettek a darabontok, kapuőrök, éjjeli őrök, strázsamesterek is. A XVIII. században Buda közbiztonsága lassú javulást mutatott.

⁴¹ ZACHAR: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. 202.p. ; Idem: A HABSBERG-hatalom és a magyar rendvédelem. 146-147.p.

Súlyos bűncselekmények esetén, azonban, ahol nyomozásra lett volna szükség eredménytelen volt a bűnüldöző tevékenység. A tettenérés kivételével a megszökött gonosztevő után nem folyt hajtóvadászat. A közterületek biztonsága terén az 1777-ben bevezetett közvilágítás hozott javulást. A század végén 13 fertálymester és városi őr vigyázott Buda biztonságára. A XIX. század elejére pedig létrejött a kapitányi hivatal. A városkapitány már 1848-at megelőzően is intézkedett a városban portyázó járőrszolgálat megszervezésére.⁴²

Pest vonatkozásában az első rendőri feladatokat, tevékenységet említő dokumentum az 1703-ban kiállított kiváltságlevél volt, így annak ellátásáért a városkapitányi posztra kinevezett személy vált felelőssé. A városkapitány 1769-ig élethosszig került megválasztásra, ezt követően a tisztújítások alkalmával. 1729-ben már konkrét utasítás készült a városkapitány számára. A főkapitányi tisztség alárendeltségében látták el szolgálatukat a kvártélymesterek, és kapuőrök. A kvártélymester a kapukért volt felelős, a forgalomról jelentést tett a városkapitánynak, a kapuőrök pedig az érkezőket szállásukra, útlevelükre, személyükre vonatkozólag kérdezték ki. A városkapitány felelt a város rendjéért, nyugalmaért az alá beosztott darabontokkal éjjel nappal rendelkezhetett.⁴³

A városkapitány és embereinek feladata kiterjedt a koldusok, zarándokok, gyanús személyek, engedély nélküli árusok városon kívül tartására. A későbbi utasítás szerint a vásárokon a bódék helyének kijelölésének joga a városi hadnagyot illette, segítségére az őrmester állt. Beosztottjaival egyetemben volt köteles járőrözni és megszüntetni a rendzavarásokat. Ezek a feladatok később az őrmesterre hárultak, aki tűz esetén, vásárokon őrseget szervezett, járőrszolgálatot teljesített, ellenőrizte a kapuk esti bezárását. A járőrözésekben, csempészárúk felkutatásában, a kéjhölgyek által okozott sérelmek felszámolásában, a körözött személyek felkutatásában, súlyos bűnesetek felderítésében, helypénzek beszedésében a fertálymesterek, darabontok és éjjeli őrök vettek részt. Egy 1767. VII. 4-én a tanács számára kiadott rendőri vonatkozású utasítás értelmében a darabontok számát 12, az éjjeliőrök létszámát 8 főre növelték. 1778-ban városkapitányi intézkedéssel elrendelték az utcák kivilágítását, állatviadatok megszüntetését. 1812-ben már a közbiztonság javulásáról lehetett olvasni, valamint a főkapitányi tisztség fontosságáról, amit csak a városbíró előzött meg. A kapitány és hivatalának munkáját alkapitány, hadnagyok, jegyzők, írnokok, biztosok, örvezetők, strázsamesterek, káplárok, és több mint 100 darabont segítette. A 1836-ban megjelent szabályzat a főkapitánytól megkövetelte a lakosság

⁴² ERNYES: *A Magyar Rendőrség Története I.* op. cit. 93-96.p.

⁴³ Loc.cit. 100-108.p.

ismeretét, általános biztonság szavatolását, multságok felügyeletét és a nyilvános rend fenntartását. A fizetések emelkedtek, 1836-ban a főkapitány évi 700, az alkapitány 350, a hadnagy 200, a darabontok hadnagya 250, a kerületi biztos 150 forinttal gazdálkodhatott.⁴⁴

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc rendőrségei az önkormányzati rendőrségekből kiindulva a központosított állami rendőrség fejlesztésének az irányába mutatnak, azonban ennek a kiépítésére az ország területén dúló harcok miatt már nem kerülhetett sor.

A magyar országgyűlés 1848-ban a független magyar felelős minisztérium alakításáról törvény formájában rendelkezett.⁴⁵ A belügyi tárca a Magyar Királyi Helytartótanács (1723-1848) feladatait volt hivatott átvenni.

A minisztérium az országlati, közigazgatási, rendőri (közbiztonsági ügyek, közcsend, dolgházak, útlevel ügyek, engedélyek kiadás) ,nemzetőrségi osztályok szerint tagozódott. Az első önálló belügyi tárca feladata annak fennállásának rövid időszakában (1848-1849) a közigazgatási reform előkészítése, továbbá az ország védelme volt a harci események függvényében.⁴⁶

A vármegyékben a közigazgatás és az igazságszolgáltatás összefolyt, a szolgabírák, alispánok és táblabírókból alakult bíróságok kezeiben. A korabeli rendfenntartó erőket tehát a hajdú- és pandúrkapitányok, csendbiztosok, pandúrhadnagyk vezetése alatt álló csekély létszámú és gyengén felszerelt hajdú- és pandúr csapatok képezték. Illetményük csekély mértéke révén előfordult, hogy a bűn elkövetőivel léptek szövetségre, mai terminológia szerint korrumpálódtak. Intézkedési joguk ugyan törvényhez kötött volt, de a kihallgatások mellett megengedett volt a kényszervallatás, gúzsba kötés, vesszőzés.⁴⁷

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc idején a rendet a városi és vármegyei szervezetek igyekeztek fenntartani. A magyar rendfenntartási rendszerben új elemként jelent meg a nemzetőrség, amely kettős feladatot látott el, nevezetesen honvédelmi és rendvédelmi teendők végzése egyaránt alkotta a kötelezettségeit. A nemzetőrség — amely milícia jellegű szervezet volt — bár igyekezett szavatolni a rendet, de erejét főként hazánk védelme köttötte le. A nemzetőrség tevékenységében a nyomozati munka nem játszott szerepet. A nemzetőrség a rend védelmében elsősorban a nagyobb létszámot igénylő rendfenntartó feladatok teljesítését valósította meg. A törvény 24.§ értelmében a nemzeti őrség szolgálatra csak a polgári hatóság által szólítható fel, őrálláson kívül minden egyéb esetben, polgári előjáró irányítása,

⁴⁴ ZSOLDOS: *A szolgabírói hivatal*. op.cit. II.köt. 187.p.

⁴⁵ 1848/III.tc.

⁴⁶ CSIZMADIA: *Rendőrmisztérium a szabadságharc alatt*. (1953)

⁴⁷ LAKY: *Rendőrokról rendőröknek*. op.cit. 25.p.

felügyelete szükséges. A 25.§ meghatározta a nemzeti őrség által alkalmazott erőszak lehetőségeit. Erre azt követően volt lehetőség, miután a polgári előjáró a törvény nevében engedelmességre szólította fel az alkalmazásának alávetni kívánt személyeket.⁴⁸

Az 1848. évi a szabad királyi városokról szóló törvénycikken alapulva a rendőrség kezelése a városi tanács feladata volt, melyet a kapitányi hivatal gyakorolt. A feladatok továbbra is tartalmazták a város lakóinak védelmét, nyilvántartását, közbátorság, azaz a személy- és vagyonbiztonság szavatolását, mezei, építészeti közrendészeti feladatokat, multságok, társulatok felügyeletét.⁴⁹

Az első országos rendőrség felállításának gondolata már 1848-ban felvetődött. Kísérletet tettek a rendőrség központosítására az Országos Rendőri Osztály felállításával. Azonban itt nem a rendőri szervezetek államosítása történt meg, hanem a belügyi tárca keretén belül hoztak létre egy központi irányító szervezetet.⁵⁰

SZEMERE Bertalan miniszter az osztály irányításával HAJNIK Pál miniszteri tanácsost bízta meg, azonban a tényleges működés megghiúsult a szabadságharc miatt az elképzelés nem bontakozhatott ki.⁵¹

SZEMERE Bertalan utasítása szerint az osztály feladatai többek között „...*terv készítendő I. A büntetési rendőrség hogyan rendszerezhető az országban. Kínzás tilos, és tényleg az leendő. Ha így lesz, a bűnözőket kivilágosítani büntetési rendőrség nélkül nem lehet.*”⁵² voltak. Annak ellenére, hogy a miniszter szándéka és törekvései ellenére sem az általa 1849. VII. 20-án elrendelt fővárosi rendőrség államosítása, sem pedig a nemzeti rendőrség kivitelezése nem valósult meg, figyelemre méltó, hogy általában a közigazgatás, azon belül pedig különösen a rendészeti tevékenység koordinálására, ellátására önálló minisztériumot hoztak létre, továbbá annak működéséért a minisztert nevezték meg felelősnek.

A magyar politikai vezetést készületlenül érte a Pest városában állomásozó olasz származású katonai alakulat ellenséges fellépése, holott a csapat tagjai korábban szimpatizáltak a magyarországi forradalom eseményeivel. Nyilvánvalóvá vált, hogy a hangulatváltozást az ellenséges ügynöki tevékenység idézte elő. A magyar kormány ugyan a rendet katonai erővel helyreállította az ország fővárosában, azonban az események mindenképpen tanulságosak voltak

⁴⁸ 1848/XXII.tc. ; URBÁN: Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. ; Idem : Az 1848/49-es szabadságharc rendvédelmi testületei.

⁴⁹ 1848/XXIII.tc.

⁵⁰ F KISS

⁵¹ FÜLÖP: 13.p.

⁵² URBÁN: Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. op. cit. 333-356.p.

arra vonatkozóan, hogy a magyar rendfenntartó erők új szervezetét milyen irányban célszerű fejleszteni.⁵³

A BATTYHÁNY kormány működése idején hozta létre a magyar politikai vezetés az Országos Rendőri Hivatalt. Ezt szervezték át a postaellenőrzést is magába foglaló módon Országos Rendőri és Postaosztálya 1848 őszén, amely az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc leveréséig működött. Az Országos Rendőri Osztály vezetésével HAJNIK Pál miniszteri tanácsost bízták meg, az Országos Rendőri és Postaosztályt pedig MADARÁSZ László irányította.⁵⁴

Pest-Buda térsége a magyar városok tekintetében speciális helyzetben volt, mivel a korábbi városi rendőrség is működött, emellett azonban — a korábbi rendőrség szervezetére ráépülve — a városban működött az 1848-as forradalom és szabadságharc által létrehozott Országos Rendőri Hivatal, majd Országos Rendőri és Postaosztály központja, amely a főváros térségében igyekezett a szolgálati feladatait maximálisan ellátni egészen a kormányzat Debrecenbe menekítéséig.

Pest-Buda rendőrségének személyi állománya bővült, a mezőrendőrség felügyeletét a mezei kapitány látta el. 1848-ra a fizetések tovább emelkedtek, példának okáért a kapitány évi 1 800 forintot vihetett haza, de minden a kapitányi hivatal alá tartozó beosztott fizetése jelentősen, közel a duplájára emelkedett. A viszonyításhoz képest a főpolgármesteri fizetés ekkor évi 2 000 forint volt.⁵⁵

A fővárosi rendőrség dinamikusan bővülő hatáskörrel igyekezett ellátni e kiemelt fontosságú térségben a rend fenntartását. Minden bizonnyal a tevékenysége eredményének tudható be, hogy az olasz katonák lázongásához hasonló cselekmények többé a fővárosban nem fordultak elő.⁵⁶

A neoabszolutizmus rendvédelme alapvetően tért el az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc, illetve az azt megelőző magyar rendiség rendvédelmétől. Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharcot az orosz haderő segítségével leverő HABSBURG császári hatalom — amikor úgy érezte, hogy a hatalmának nincsenek korlátai — megmutatta az igazi arcát. eltörölte a magyar államiságot, a Kárpát-medence területét öt tartományra osztva beol-

⁵³ URBÁN: *Szabadság és rend. Pest-Buda rendje és rendőrsége 1848-ban.* (2015) 26-47.p. ; Idem: *Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására.* (1992)

⁵⁴ URBÁN: *Szabadság és rend. Pest-Buda rendje és rendőrsége 1848-ban.* (2015) op.cit. 49-207.p. ; FÁBIÁN: 187-207.p.

⁵⁵ ERNYES: op.cit. 100-108.p.

⁵⁶ CZAGA-HORVÁTH-JANCSÓ: 268-269.p.

vasztotta a HABSBURG Császárságba, a mindennapi élet hétköznapijaira kiterjedő részletességgel üldözte a nemzeti kultúrát, a magyar nyelv használatát. A neoabszolutizmus ugyan később enyhült, azonban a rendszer lényege a kiegyezésig változatlan maradt.⁵⁷

A magyar nemzet elnyomását az 1852. IV. 5-én miniszterelnökként elhunyt Félix SCHWARZENBERG herceg — aki a hatalmas csehországi birtokai okán Európa leggazdagabb emberei közé tartozott — nevéhez kapcsolódó Verwirkungstheorie (jogeljátszás elmélet) hazug ideája alapozta meg. E szerint a magyar nemzetnek ugyan voltak ősi jogai, azonban az uralkodója elleni felkeléssel ezen jogosultságait eljátszotta, amelynek következtében az uralkodó hatalomgyakorlásának a korlátjai megszűntek. Ezt a hamis elméletet a kiegyezés kapcsán DEÁK Ferenc cáfolta.⁵⁸

A SCHWARZENBERG-féle galád elmélet bizonyos értelemben hasonlított II. József elgondolására, hiszen a jogeljátszás elmélet mögött azon megfontolás húzódott meg, hogy a HABSBURG-birodalom népeinek németté alakításával olyan tömegű és német ajkú lakosságot hozzanak létre, amelyre támaszkodva megvalósíthatóvá válhatott volna Németország és a HABSBURG-birodalom egyesítése a HABSBURG dinasztia vezetésével. A HABSBURG-hatalom a polgári fejlődést úgy szerette volna megvalósítani, hogy az egyben a birodalomban élő nemzetek elsorvadását eredményezze. Azonban ezt a történelmi kísérletet sem koronázta siker.⁵⁹

Ezen galád idea szellemében valósult meg a neoabszolutista rendszer kiépítése és annak részeként a rendfenntartói struktúra felállítása. A rend fenntartásának jogát az 1849. III. 4-én oktrojált összbirodalmi Olmützi alkotmány 36. §-ának i) bekezdésében birodalmi ügyként határozta meg „*A birodalom belső biztonságának őrzése birodalmi ügy.*”⁶⁰ E gondolat ugyan az osztrák liberálisoktól származott, azonban *Ferenc József* azt teljes egészében magáévá tette. A birodalmi alkotmányhoz csatlakozó és a községekről szóló ideiglenes törvény értelmében tovább éltek a települési rendvédelmi testületek.⁶¹ E szervezetek mellett új fegyveres testületként létrehozta a császár a birodalmi csendőrséget is 1849. VII. 8-ai uralkodói leirattal.⁶² Ehhez csatlakoztak 1850. VI. 10-én és 1850. XII. 10-én kibocsájtott uralkodói leirat formájában a rendőrhatalóságok szervezésének alapelvei és hatásköre témájában kibocsájtott uralkodói intézkedések.⁶³

⁵⁷ SZABAD

⁵⁸ DEÁK Ferenc

⁵⁹ DEÁK Ágnes: *Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867.* op. cit.

⁶⁰ Nr.150/1849. Kaiserliches Patent, vom 4. marz 1849

⁶¹ DEÁK Ágnes „*Zsandáros és policzájós idők*” *Államrendőrség Magyarországon 1849-1867.* op. cit. 33-34.p.

⁶² Nr.272/1849. Kaiserliche Verordnung vom 8. Juni. 1849

⁶³ ZACHAR: *Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szervezeteknél.* 69.p. ; *Idem: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei.* op.cit. 203.p.

1852. IV. 25-én *Ferenc József* uralkodói paranccsal hozta létre a saját közvetlen alárendeltségébe tartozóan a Legfelsőbb Rendőrhatóságot, amelynek feladatát alkotta a HABSBURG-birodalomban a császári csendőrség és rendőrség irányítása és felügyelete.⁶⁴ Az uralkodó a legfelsőbb rendőrhatóság élére azt a KEMPEN Jánost -*Johann Franz Kempen von Fichtenstamm*- nevezte ki altábornagyi rendfokozattal — a csendőrfőfelügyelői, valamint az alsó-ausztriai katonai és polgári kormányzói beosztásának meghagyásával —, aki HAYNAU -*Julius Jacob von Haynau*- környezetében a szabadságharc megtorlásaként rendezett úgynevezett felségárulási perek kivitelezésében és azok végrehajtásában korábban „jeleskedett”.⁶⁵

A pandúr kötelékek egészen 1851 novemberéig működtek a Kárpát-medencében, ekkor azonban az uralkodó feloszlatta ezen szervezeteket, mivel tevékenységük többször ütközött a csendőrség szolgálatellátásával. A császári birodalmi csendőrség hatáskörét *Ferenc József* — a Bécsből közvetlenül igazgatott — katonai határőrvidék területére is kiterjesztette 1851-ben. A HABSBURG birodalmon belül a csendőr ezredek száma a birodalom gazdasági helyzetétől függően ugyan több ízben változott, azonban a legtöbb csendőr ezred mindig a Kárpát-medence területén állomásozott. A birodalmi csendőrség legnagyobb létszáma 18 985 fő volt, a karcsúsításait követően pedig 7 923 főre csökkent a létszáma.⁶⁶

A szabadságharc leverését követően kezdetben a hazánkba érkező császári erők a rend fenntartásának a kompetenciáit a helyi közigazgatás hatáskörében hagyták, majd járasonként közbiztonsági biztosokat neveztek ki. 1849-ben a hadsereg főparancsnokságán belül politikai és polgári központi bizottmány osztályt hoztak létre a felelősségre vonás és a politikai rendőri feladatok megvalósítása céljából.

A HABSBURG-birodalom teljes területén tehát vidéken a csendőrség, városokban pedig a rendőrség hajtotta végre a rend fenntartásával kapcsolatos teendőket. Mindkét szervezet a Legfelsőbb Rendőrhatóság által az uralkodó közvetlen felügyelete alatt állt.

A neoabszolutizmus rendfenntartói struktúrájának kialakítására vonatkozó kezdeményezések Alexander BACH belügyminisztertől származtak, aki hierarchikus belügyminisztériumi alárendeltségben működő rendfenntartói struktúrát képzelt el, ahol a tárca alárendeltségében tevékenykedtek a városparancsnokságok és a rendőrbiztoságok.

Az elgondolás szerint a városparancsnokok a helytartók alárendeltségében, a rendőrbiztoságok a területileg illetékes közigazgatási vezető alárendeltségében működtek volna. Véleménye szerint a korábbi 1848 előtti modell elszigeteltsége miatt nem volt megfelelő. Javaslatot tett

⁶⁴ DEÁK Ágnes „*Zsandáros és policzájós idők*” *Államrendőrség Magyarországon 1849-1867*. op.cit. 54-55.p.

⁶⁵ ZACHAR: *Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918*. 106.p.

⁶⁶ Loc.cit. 107.p.

katonai rendőri őrsegek felállítására, nagyobb üdülő és fürdővárosokban a rendőri funkciók gyakorlása érdekében külön szervezet létrehozására.

A detektívfunkciók — ekkor a megfigyelést és a jelentési feladatokat takarták —, melyek ellátására civil őralakulatok felállítását látta szükségesnek. 1850. VII. 10-én az uralkodó jóváhagyta BACH előterjesztését. Ennek értelmében a nagyobb városok saját rendőri egységeket hoztak létre. Leírásra került továbbá a rendőri szervezetek hatásköre is:

- közbiztonsági és belső béke fenntartása;
- személy- és vagyonbiztonság feletti őrködés;
- közrend fenntartása.⁶⁷

1851-ben az év elejére tehát megalakultak a rendőri szervezetek. Ezt követően a városkapitányságok hatásköre a községi rendészeti tevékenységre korlátozódott, mint például a közegészségügy, városvilágítás, tűz és vízrendészet. A rendőrigazgatók kinevezése nyomán, az igazgatóságok a területileg illetékes kerületi főispán felügyelete alá kerültek. Országos szintű vezető a helytartó volt. Minden igazgatóság saját katonai rendőri őrseggel rendelkezett. Saját rendőri végrehajtó erővel a biztosságok nem rendelkeztek, amennyiben szükséges volt a csendőrség karhatalmi közreműködését vették igénybe.

Ahol rendőri hivatal nem működött a rendfenntartás ellátása a területi közigazgatás, politikai hatóságok, valamint a községi szervezetek feladata volt. Pesten 1851 januártól a rendőri igazgatóság vette át a teendőket a városi kapitányságtól, ami 1851 májusban be is fejezte működését. A városi tanács egy bizottságot hozott létre a községi rendészeti ügyek intézésére, élén a városi tanács egy tagjával. Budán is hasonló módon történt az átszervezés. A rendőri hatóságok hivatali helyeit a birodalom nagyobb városaiban működő kormányzati szervezetek hivatalnokai között is meghirdették. A cél ezzel a helyi lakosságtól elkülönülő, elkötelezett, felettesektől függő és lojális személyi állomány létrehozása volt. Magyarországon 1851. IV. 10-én kezdte meg működését a helytartóság.

1851. X. 10-én az uralkodó *Ferenc József* kinevezte *Albrecht* főherceget az uralkodói család tekintélyes katona tagját magyarországi katonai és polgári kormányzóvá.

A kormányzói hivatallal a hadsereg főparancsnoki és helytartói tisztség összevonásra került, a hadsereg főparancsnokság rendőri ügyosztálya a kormányzóság központi rendőri ügyosztályává alakult át. Ezzel a rendőri ügyek eddigi két országos központtal rendelkező modelljét egy az *Albrecht* főherceg kezében összpontosuló centrális modell vette át.⁶⁸ 1852-től a főherceg

⁶⁷ DEÁK Ágnes „Zsandáros és policzájós idők” *Államrendőrség Magyarországon 1849-1867.* op.cit. 36-38.p.

⁶⁸ Loc.cit. 46-50.p.

jellemzést készített a rendőrigazgatókról, amely tartalmazta a magánéletükre, hivatali teljesítményükre vonatkozó részleteket is. A jellemzések az uralkodónak kerültek felterjesztésre. A közigazgatás 1853. V. 1-én kissé átstrukturálódott, ezzel a kerületek nagyobb önállóságra tettek szert. A kormányzóság külön rendőri ügyosztálya feloszlott, a rendőri funkciókat ezt követően az elnöki iroda második osztálya látta el. Igyekeztek ide összpontosítani a titkos államrendőrségi ügyeket. BACH külön rendőri ügyosztály felállításával mellett kardoskodott, azonban támogatottság hiányában az elképzelés nem valósult meg. *Albrecht* főherceg felügyelte a rendőri hatóságok működését is, azonban az országban állomásozó öt csendőr ezred és a katonai rendőrség a főkormányzóság alá tartozott. KEMPEN János a rendőri hatóságokkal közvetlenül léphetett kapcsolatba. Ennek értelmében tehát továbbra is kettős függés és alárendeltség jellemezte a rendőri struktúrát. Az országossal szemben a kerületi szervezetek megerősödtek, a bécsi minisztériumok közvetlenül léphettek kapcsolatba velük, KEMPEN János helyzete így megerősödött.⁶⁹ 1859-ben KEMPEN és BACH leváltásra kerülnek, a birodalmat irányító politikusi klientúra megújult, ez volt a neoabszolutizmus enyhítésére irányuló első kísérlet, amely megtorpanásokkal ugyan, de végül is a kiegyezéshez vezetett.

Az államigazgatás reformja a rendfenntartó rendszer módosítását is maga után vonta. Az elképzelések között szerepelt a később megvalósuló csendőrség és rendőrség belügyminisztérium alá rendelése. 1859-ben a Legfelsőbb Rendőrhatóság helyett Rendőrminisztériumot állítottak fel. A minisztérium alá került a sajtóügyek vezetése, a korábbi Legfelsőbb Rendőrhatóság irataiból kiemelésre kerültek a csendőrséggel és a titkos ügyekkel foglalkozó anyagok, melyek átadásra kerültek a katonai irodának. Ez a metodika azt a korábbi miniszteri elképzelést erősítette, miszerint a katonai vezetés befolyását ki kell vonni a rendőri irányításból, azt civil hivatalnokokra kell bízni. A Rendőrminisztérium biztosította, hogy a közigazgatás és a rendőri igazgatás egymástól elkülönüljön, külön szervezettel rendelkezzen. Első ízben ALEXANDER Hübner 1859. VIII. 24-én került kinevezésre a rendőrminiszteri posztra, azonban hivatalát nem élvezhette sokáig, a magyar konzervatívokkal ápolt jó kapcsolata korai felmentését eredményezte.⁷⁰

A bécsi udvarban 1860-ban bekövetkezett változások legfeljebb a rendőri tevékenység erősödése nyomán voltak érzékelhetőek. 1860. IV. 19-én *Albrecht* főherceg felmentését követően BENEDEK Lajos tábornagy került a főkormányzói tisztségbe, ezzel a korábbi kemény rendteremtési metodika enyhültni látszott.

Ferenc József 1860. IV. 19-én határozott az ország közigazgatási egységének helyreállításáról, a magyarországi közigazgatási kerületek megszüntetésére kerültek. BENEDEK Lajos 1860. évi indítványába szerint az állami rendőri szervezetek hatáskörét két részre javasolta osztani.

⁶⁹ Loc.cit. 77-82.p.

⁷⁰ Loc.cit. 82-83.p.

Első csoportba kerültek volna eszerint a helyi rendőrségi ügyek, többek között az útlevelügy, a rendőri felügyelet, a közrend fenntartása, a rendőri kihágások kapcsán felmerülő intézkedések, melyek a helyi közigazgatás szervezeteihez kerültek volna. A második csoportot az úgynevezett magasabb vagy államrendőrségi ügyek képezték volna. Ide sorolhatóak az egyletek ellenőrzésével, sajtóügyekkel, fegyvertartással, politikailag kompromitált személyek nyilvántartásával, színházi szabályrendeletek ellenőrzésével, a közhangulatot befolyásoló események észlelésével kapcsolatos tevékenységek. Ezek továbbra is az állami rendőri hatóságok hatáskörében maradtak volna. A rendőrbiztosságokat az illetékes vármegyei hatóságok alá kívánták volna rendelni. Azonban a politikai változások miatt a tervet nem került bevezetésre.⁷¹

Az októberi diploma 1860-at követő kiadása átformálta Magyarország intézményrendszerét. Számos 1848. IV. 11-ét megelőző intézmény állt helyre, azonban a rendőri és pénzügyi igazgatási szervezetek továbbra is bécsi központi irányítás alatt maradtak.⁷²

A vármegyék az 1860-as évek elején újra szervezték a pandúrságot a csendbiztosok vezetése alatt. A neoabszolutizmussal szembeni rezisztencia azonban tovább folytatódott. E rezisztencia három különböző kategóriára volt osztható. A *nyílt ellenállásra* több esetben került sor, azonban ezek az eredményesen kiépített besúgóhálózatnak és a monarchia katonai fölényének köszönhetően igazi eredményt nem prezentáltak. A *sajtóban* megjelenő — szűk korlátok közé szorított — kritizáló írások is az ellenállás kinyilvánításának egy eszközei voltak. SZÉCHENYI István 1859-ben megjelent írásában például vakmerően bírálta az osztrák belügyminiszter ALEXANDER Bach rendszerét. A magyar ellenállás legjellemzőbb formája a *passzív* rezisztencia volt. A DEÁK Ferenc vezette főként vidéki mozgalmak tevékenysége többek között az adófizetések megtagadásában, a választásoktól történő távolmaradásban, bizonyos állampolgári kötelezettségek, állami hivatalok és beosztások, sorkatonai szolgálat megtagadásában mutatkozott meg. Mivel tömegek csatlakoztak a mozgalmakhoz az ellenállás e formája az osztrák birodalomnak komoly problémákat okozott. A passzív rezisztencia részét alkotta az is, hogy a magyar nemzet tagjai ahol csak tehették kerültek a kapcsolatot a neoabszolutizmus rendszerének a tagjaival, így a csendőrséggel és a rendőrséggel is. Ezzel szemben viszont a hagyományos magyar szervezeteket — így a pandúrságot is — a támogatásukkal, együttműködésükkel tüntették ki.

Az októberi diplomát követően MAILÁTH György főkancellár későbbi országbíró úgy vélte, hogy a diploma az 1848 március előtti állapotokat hívja életre. Véleménye szerint az államrendőrségnek szigorú határok között kellett működnie, erős kontroll alatt, ezzel együtt az emberi jogok tiszteletben tartásának elsődleges fontosságot tulajdonított. Véleménye szerint az

⁷¹ Loc.cit. 93-96.p.

⁷² Loc.cit. 98.p.

elérni kívánt közbizalom csak ezekkel a garanciákkal valósulhatott meg. Fontosnak vélte továbbá a látható és nem látható rendőri működés különválasztását. A látható rendőrség feladata a korabeli elképzelés szerint a köznyugalom és a sajtó, valamint az ezekkel összefüggő ellenőrzési teendők voltak. Az országbíró javaslatában — amit német nyelven is megírt — felsorolta a működést nehezítő tényezőket, mint például a magyar nyelv ismeretének hiányát a hivatalnokok között, továbbá az alkalmazottak alacsony sorból származását. Kiemelte a rendőr igazgatóságok eredménytelen működését az információszerzés és megfigyelés terén.

A császári rendőrség felszámolásának, teljes újjászervezésének igénye a városi tanácsok részéről megmaradt, de áttörő eredményt nem hozott. A korábbi hatásköri súrlódások állandósultak, a magyar konzervatívok igyekeztek saját befolyásukat erősíteni szemben a Rendőrnisztériummal. A konzervatívok szorgalmazták továbbá a császári csendőrség teljes kivonását is. 1860. XI. 16-án az uralkodó négy rendőrbiztosságot szüntetett meg.⁷³

Az 1861. VII. 26-án megtartott országbírói értekezleten határoztak a régi magyar büntető-eljárás helyreállításáról, kiegészítve az írásbeliség elvével, amire a vádlott, illetve a bíróság kívánalma szerint került sor. 1848-at megelőzően főleg a szokásjogon alapuló sommás per alapján került sor az igazságszolgáltatásra. Fenti eljárások és a korabeli nyomozások keretét a Corpus Jurishoz csatolt Praxis Criminalis adta. 1861-et követően a bíróságok teljesen változóan alkalmazták a törvényeket, a sommás eljárást és szokásjogot keverték az osztrák eljárások szabályaival.⁷⁴

A rendőri vezetők a hazai lakosság ellenszenvéről számoltak be, ahogy egyéb császári hivatalok is. 1865-ben megindult a politikai enyhülés folyamata, az uralkodó belátta, hogy a liberális politikussokkal való kiegyezés elkerülhetetlen. Ennek következtében számos vezető és politikus került leváltásra, megkezdődött az átszervezés, rendőri igazgatóságok, biztosságok kerültek megszüntetésre. A városi kapitányságok megkezdték a hatáskörök átvételét, többek között Pest-Budán mindkét pályaudvar felügyeletét. Azonban az átszervezés a rendőri igazgatóságok utasítására megrekedt, az ügyek átadását a városi kapitányságok részére felfüggesztették. Ebben az időszakban egészen a kiegyezésig pusztán a rendőr igazgatóság rendőrbiztosságokká minősítése történt meg az enyhülés szellemében. A bécsi tárgyalásokat követően ANDRÁSSY Gyula gróf vezetésével nevezték ki a magyar kormányt 1867. II. 17-én.

A változások külső jegyekben is testet öltöttek, a pesti rendőr igazgatóság házáról például leszedték a sasos császári címet és őt sem vigyázta tovább a bejáratot. Az időszakos sajtó rendőri ellenőrzése megszűnt. 1867. III. 17-én a belügyminisztériumon belül rendőri ügyosztály

⁷³ Loc.cit. 98-106.p. + 112.p.

⁷⁴ GIRHINY

felállítását szavazták meg, valamint határoztak a magyarországi császári csendőrség teljes feloszlásáról.

A megalakult rendőri ügyosztály hatáskörébe tartozóan az úgynevezett államrendőrség, amelynek a hatáskörébe utalták a korábban a helytartótanács elnöki irodájához tartozó ügyeket. A tervek szerint az ügyosztály négy további alosztályra tagozódott volna élén egy osztályfőnökkel.

Az 1-es alosztály az államrendőrségi ügyekkel, a 2-es a belső személyi ügyekkel, a 3-as az útlevelügyekkel, bejelentési kötelezettséggel, egyesületek, vasutak felügyeletével, belső rendfenntartással, az államrendőrségi ügyek kivételével az alárendelt szervezetek felügyeletével, Rendőri Híradó kiadásával, a 4-es a sajtórendészettel foglalkozott volna. A tervezet jóváhagyásra került, azonban a 4. alosztály nem jött létre. 1867 első felében csak a rendőri osztály létezett alátagozódás nélkül, 1867 augusztusban vált ketté államrendőri és közrendészeti osztályra. A magyarországi császári rendőri szervezetek feloszlásának határidejét 1867 április végében határozták meg. A korábbi hivatalnokok egy része belügyminisztériumi alkalmazásban maradt, mások nyugállományba vonultak. Meghatározásra került a magyarországi államrendőrségre vonatkozó költségvetés is az 1867-es évre vonatkozóan. A rendőri ügyosztály gyakorlatilag a bécsi Rendőrminisztérium mintájára jött létre, annak szervezeti felépítését és strukturáját tükrözte. A minisztériumon belül az államrendőrségi ügyek kezelésével RÁDAY Gedeon gróf osztálytanácsost bízták meg. Ezt követően a korábbi rendőri vezetők távoztak az országból, ezzel a császári-királyi rendőrségek korszaka véget ért.⁷⁵

A HABSBURG uralkodók rendőrségei nem tartoztak a magyar hatóságok felügyelete alá, tulajdonképpen a birodalom érdekeit szolgáló politikai rendőrségek voltak.⁷⁶ Bár a felállított császári rendfenntartó testületek a Kárpát-medence területén is működtek és a magyar nemzetet is felügyelték, de egy esetleges fegyveres harc során feladatuk lett volna a magyar ellenállás felszámolása is. Megállapítható tehát, hogy Magyarország területén a közrend biztosítására centralizált formában létrehozott szervezetek egy idegen elnyomó hatalom az úgynevezett neoabszolútista államforma keretei között valósultak meg. Így ezek a testületek nem képezték a magyar rendvédelmi szervezetek részét, hiszen a jogeljárás elmélete alapján a magyar állam felszámolása érdekében, a hazafiak elnyomásával tevékenykedtek. Kétségtelen, hogy a császári testületek hatást gyakoroltak a magyar rendvédelem fejlődésére, de nem tekinthetjük őket a

⁷⁵ DEÁK Ágnes: „Zsandáros és policzájós idők” *Államrendőrség Magyarországon 1849-1867.* op.cit. 112-122.p.

⁷⁶ Idem: *Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867.* (2007)

magyar rendfenntartás története részének, hiszen a magyar nemzet felszámolását hajtották végre és az elnyomó hatalom eszközei voltak.⁷⁷

A neoabszolútizmus rendvédelmi testületeinek tevékenységét átszőtték a titkosrendőri teendők. Magyarország történetében a neoabszolútista rendszer — amely ugyan nem tekinthető a magyar államfejlődés eredményének, hiszen idegen elnyomó hatalomeszköze volt — bizonyult az első olyan államhatalmi struktúrának —, amely széleskörűen, nagyüzemi módon alkalmazta a nyomozást, elsősorban a titkos nyomozási módszereket és eszközöket.

A kortársak nem szívtelték azt a fajta hatalomgyakorlást, amely az élet minden rezdüléseiről tudni szeretett volna, azt figyelemmel kísérte. A legújabb levéltári kutatások ugyan azt bizonyítják, hogy a spiclihálózat nem számlált olyan tekintélyes létszámot, mint amit eredetileg feltételeztek, azonban hatásában mindenképpen jelentőséggel bírt a közhangulatra.

Ebben az időben már szokássá vált, hogy nem csak a rendfenntartó testületek titkos információgyűjtő részlegei alkalmaztak spionokat a közhangulat és a hatalomellenes cselekmények kifürkészése céljából, hanem magas tisztségeket betöltő személyek is valóságos rezidentúrákat tartottak fenn a beosztottaik, illetve ellenlábasaik és környezetük szemmel tartása céljából. A titkosrendőri eszközök és módszerek alkalmazásának tömegessé válása szükségessé tette a formanyomtatványok tipizálását, kezelésük módszertani szabályozását stb.⁷⁸

Mindez azonban nem párosult, nem is párosulhatott az emberi szabadságjogok biztosításainak az alkalmazásával, hiszen lényegében pontosan azok ellen irányult. A lakosság körében ez a központilag irányított és jól szervezett, az élet szinte minden területére kiterjedő spionhálózat bizonyult a rendszer legellenszenvesebb részének.

Ettől eltekintve azonban a rendfenntartó struktúra titkos és nyílt nyomozásokat végrehajtó része eredményesnek bizonyult, hiszen a neoabszolútista rendszerben a közbiztonság jobb volt Magyarországon, mint korábban és a HABSBERG-hatalom elleni szervezkedés sem maradhatott felderítetlenül a titkos ügynökök előtt.

A neoabszolútista rendszer kémelhárítást végző szervezete — amely egyben a felderítő munka teendőit is ellátta — is alkalmazta a titkos nyomozás eszközeit és módszereit a Kárpát-medencében. Ezek azonban nem voltak tömeges jellegűek, mivel az ellenséges hírszerző szervezetek sem alkalmaztak tömegesen hírszerzőket a HABSBERG-birodalom titkainak kifürkészése céljából.⁷⁹

A HABSBERG-birodalomban a haderő vezérkarának az irodájaként hozták létre az első állandó jellegű hírszerző szervezetet az Evidenzhaltung Abteilung elnevezéssel 1840-ben. 1850.

⁷⁷ PARÁDI: A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai 1867-1945.

⁷⁸ DEÁK Ágnes: *Államrendőrség Magyarországon, 1849-1867.*

⁷⁹ PILCH: *A hírszerzés és kémkedés története.* I.köt. 319-329.p. + II.köt. 1-16.p.

XII. 22-én a HABSBERG haderő főszállásmesterének az intézkedésével nevezték át a szervezeti egységet Evidenzbüro-nak, amely az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásáig működött. Az Evidenzbüro alkalmazta a titkos nyomozások mindazon módszereit és eszközeit, amelyekkel a vizsgált időszakban az európai hatalmak mindegyike is élt. A titkos információszerzés, illetve annak az elhárítása nem kapcsolódott a polgári közigazgatáshoz, hanem a haderő speciális feladatát alkotta. Hírszerzést ugyan a külügyi szolgálatok is folytattak, de nem rendelkeztek e tevékenység végrehajtása érdekében létrehozott önálló szakmai szervezettel. A HABSBERG-hatalom hírszerző, illetve kémelhárító szervezeteinek a polgári közigazgatási szervezetekkel való kapcsolata esetleges volt. A hírszerző-elhárító és a közigazgatási szervezetek szorosabb együttműködésének a gondolata nem a neoabszolútizmus időszakában, hanem a kiegyezést követően merült fel.⁸⁰

Az 1860-as évekre kialakították a külföldön tevékenykedő ügynökök kategóriáit. Ennek megfelelően *titkos ügynökök* működtek a bécsi központ irányítása alatt. Egy részük hazafias lelkesedésből, fizetség nélkül látta el feladatát. A *megbízottak* olyan személyek voltak, akik állandóan a célországban tartózkodtak, éltek. A *hírszerzők* azok a személyek, akik központi utasításra utaztak külföldre, adott feladattal. Javadalmazásuk a titkos ügynököket kivéve a korban kiemelkedő volt.

Az 1859-es olaszországi háború után a vezérkar rájött, hogy békeidőben is fontos a hírszerzés, így átszervezésre került a támadólagos és védőleges tevékenység is.

A katonai attasék, mint diplomaták fő feladata békeidőben a fogadó ország haderejének megfigyelése, politikájának kiértékelése, információk gyűjtése, majd továbbítása volt a Nyilvántartó Irodának. A monarchiával szomszédos államok területén, valamint a Balkánon, Londonban, Párizsban titkos katonai kirendeltségek kerültek felállításra. Az 1866-os években poroszokkal folytatott háború során az osztrák-magyar kémiszolgálat elérte első sikereit, hiszen a porosz hadmozdulatokról időben értesültek, bár a katonai kudarcot ezzel sem tudták elkerülni. Békeidőben a hírszerzésre fordított összegeket nagymértékben csökkentették, így más országok haderejével kapcsolatos információkat gyakran nem sikerült időben beszerezni.

A HABSBERG-birodalom hírszerzése és elhárító tevékenysége — amelyet akkor még szervezetenként nem választottak szét — alapvetően a titkos információgyűjtésre koncentrált hasonlóan Európa más országainak a hírszerző szervezeteihez. Ebből fakadóan a lakosság széles rétegeivel nem kerültek kapcsolatba. A HABSBERG-hatalom korabeli hírszerző szervezeteinek a munkája elsősorban a keletkező metodikai tapasztalatok által vált hasznossá a bűnüldöző szervezetek számára.

⁸⁰ Loc.cit. ; BODA — PARÁDI: *1872 Felderítő-szolgálati utasítás. Anleitung zum Kundschaftsdienste.*

A neoabszolutista rendszer rendfenntartó szervezetei közül a városokban a rendőrségnek volt kulcsszerepe. A rendőrség újjászervezése a fővárosban volt a legindokoltabb, mivel a bécsi vezetés nem volt elégedett a katonai hatóságok által kinevezett hivatalokkal, akik a rendőri feladatokért feleltek.

1849 őszén, Budán és Pesten a városkapitányságok alárendeltségében alkaptányságok kerültek felállításra. 1851 januárban Óbudát és Budát rendőri illetékesség tekintetében összevonták. A felállított alkaptányságok feladatai a közrend fenntartása, idegenrendészeti, és az útleveles beszállásolásokkal kapcsolatos tevékenységek voltak. Ezek tehát egyaránt rendfenntartói és államrendőrségi teendők voltak. Az állomány gondosan válogatott volt, tagjai főként budai és pesti polgárcsaládok sarjai közül verbuválódtak. 1849 szeptemberében külön hivatalt hoztak létre az idegenrendészet és útlevelügy kezelésére. Rendőrőrszemek kerültek felállításra a jelentős forgalmú helyeken.⁸¹ Alexander BACH 1850. júliusban Pest és Buda rendőri szervezeteinek felállítására benyújtott javaslatát az uralkodó jóváhagyta. Ezt további, Magyarországi rendőri szervezetekre vonatkozó előterjesztés követte. Ennek alapján a fővárosban hat kerületi rendőrbiztosságot hoztak létre hármat Pesten, hármat pedig Budán és Óbudán.

A javaslat alapján a korábbi városkapitányság helyett rendőri igazgatóságok kerültek kialakításra. Elrendelésre került továbbá katonai rendőri őrcsapat felállítása is hét tiszttel, 438 fő gyalogos, két fő lovas legénységi állománnyal, valamint civil őrség felállítása egy felügyelő és 50 detektív részvételével. Jóváhagyásra került a Pest-budai rendőr igazgatóság személyi állománya is, eszerint azt egy rendőr igazgató, három rendőrtanácsos, hat rendőrfőbiztos, 16 rendőrbiztos, 16 rendőrfogalmazó, továbbá 36 fő segédszemélyzet képezte. A javaslat további négy kerületi központban is javasolta rendőri központok felállítását. A struktúra terén változás következett be, mivel a rendőrbiztosságokat már nem a területileg illetékes közigazgatási vezetőknek, hanem az illetékes rendőr igazgatóságnak rendelték alá. A vidéki rendőr igazgatóságok létszám tekintetében szerényebb számokkal működtek a fővárosihoz képest.

Az októberi diploma nyomán BENEDEK Lajos tábornagy javaslatára Buda, Óbuda és Pest városainak hatóságai megkapták a rendőri jogköröket és funkciókat. 1861-ben Pesten megszervezésre került a városi tanács irányítása alá tartozó városi rendőrkatonaság, megszervezték továbbá a városkapitányságot is. A városi kapitányságok a császári-királyi rendőrigazgatóságok hatáskörét, teendőit lépésről-lépésre átvették. Ezzel egy folyamat vette kezdetét, melynek során az érintett városok sorra kérték a területükön diszlokáló rendőr igazgatóságok megszüntetését,

⁸¹ DEÁK Ágnes: „Zsandáros és policzájós idők” *Államrendőrség Magyarországon 1849-1867.* op.cit. 43-46.p.

a rendőrbiztosságok felszámolását. Ezt a folyamatot állandó súrlódások jellemezték a hatáskörök vonatkozásában, például a sajtó, az idegenrendészet, színházi ügyek területén. A lakosság szemében az elnyomást szimbolizáló császári-királyi csendőrség jelenléte sem volt kívánatos. Az újjászervezett városi tanácsok megkezdték saját rendfenntartó szervezeteik létrehozását, ennek részeként kezdődött meg Pesten 1860-ban a békebiztosi rendszer kiépítése, amely angol mintára kezdetben a pesti polgárok szerveződéséből indult ki. Alapja a közrend fenntartásában való közreműködés volt. Az úgynevezett békebiztosnak folyamatosan figyelemmel kellett kísérni a kerületét, ahol a közbiztonság, közerkölcs, közegészségügy területén tapasztalt anomáliákat jelentenie kellett. Az elképzelés alapján letartóztatást is kezdeményezhetett volna, azonban a kezdeti lépések ellenére az intézmény tényleges bevezetése nem történt meg.⁸²

A Pest-Budán megszűnt rendőrbiztosságok munkáját a városi hatóságok vették át. Külön rendőri újság jött létre hazánkban „*Rendőrségi Híradó*” néven. A monarchia „*Központi Rendőri Újság*”-a és a hazai rendőri lap között információcsere valósult meg. A javaslatban szükségesnek tartott személyi változások azonban nem valósultak meg a bécsi udvar támogatottságának hiányában.⁸³

Az Októberi Diplomában elrendelésre került a Helytartótanács felállítása a 1848-as állapotok életre hívása jegyében. Ennek nyomán a városi tisztségekbe az 1848-ban megválasztott hivatalnokok kerültek. Pest főkapitánya 1861-ben THAISZ Elek lett, vezetésével megalakult a városkapitányság, ami egyben modern fővárosi rendőrségünk alapját képezte.⁸⁴

Az első THAISZ korszakot kettősség jellemezte. A pesti rendőrség élére állított főkapitány a kritikák szerint bár erélyes volt embereit nem tudta mindig féken tartani, több alkalommal került összetűzésbe a polgármesterrel, valamint a városi hatósággal. Fentiek miatt felfüggesztésre is került, azonban az ellene indított eljárások a vádak alóli felmentéssel végződtek. Mindkét esetben a vádak alóli felmentés részbeni oka az volt, hogy a korabeli eljárási szabályok hiányában az egyéni felfogás vezérelte a vezetői döntéseket, tehát nem történhetett szabályszerű szabályok hiányában.

Az önkormányzat restaurálásával Pest és Buda rendőrsége ismét kettévált, amely állapot a főváros egyesítéséig állt fenn.⁸⁵

1861 januárjában bizottmányt hoztak létre a „*városi rendőrkatonaság szervezetére és életbeléptetésére*”, melynek élén PODMANICZKY János állt.

⁸² Loc.cit. 98.p.

⁸³ Loc.cit.

⁸⁴ ERNYES: *A Magyar Rendőrség Története I.* op. cit. 109-112.p.

⁸⁵ DORNING: *A budapesti rendőrség vázlatos története 1848-tól 1928-ig.* 9-10.p.

A szolgálat megkezdésének egyetlen akadálya a fegyverek hiánya volt, a ruházat finanszírozását PODMANICZKY János saját költségen vállalta.

A tiszti kar szervezése lassúbb folyamat volt, a hadnagyokat és a fogalmazói kar tagjait előkészítő bizottmány jelölte ki. A bizottmány döntéseit a közgyűlés hagyta jóvá a személyi állomány kinevezése tekintetében. Az írnokokat a tanács választotta, a főkapitány pedig az őrszemélyzetet nevezte ki.

A biztosok csoportjába 138 térbiztos, két fabiztos, két húsbiztos tartozott évi 350 forintos bérral. A javaslat értelmében a főkapitány alárendeltségében így több, mint 300 fő látta el szolgálatát.

A javaslattal együtt szintén az 1861. I. 18-19-én tartott közgyűlésen került elfogadásra a HAJNIK Pál és SZILÁGYI Virgil által megalkotott közrendészeti szabályzat is, amely 1867 után is hatályos maradt. A szabályzat közbiztonsági, közlekedésrendészeti, büntető rendelkezéseket és szabályokat tartalmazott, valamint a kapitányi hivatalok ügyeiről, rendőri bíraskodásról is rendelkezett. A logisztikai nehézségek a személyi állomány elhelyezésének vonatkozásában is jelentkeztek. A főkapitányi hivatal, bel- és Lipótváros alkapitánysága a városházán, a terézvárosi, ferencvárosi, valamint józsefvárosi alkapitányságok bérleményekben kerültek elhelyezésre. A poroszlók az első rendőrlaktányában kerültek elhelyezésre a Soroksári úton. Parancsnokuk hadnagy volt, alárendeltségében két őrmester, négy tizedes, továbbá 240 fő legénységi állomány látta el szolgálatát. Szintén a Soroksári úton egy távolabbi bérleménybe került elhelyezésre 12 lovas rendőr és 12 lovas kerülő. A rendszeresített egyenruha magyaros küllemű volt, kék atilla fekete zsinórral, sárga gombokkal, kék nadrág, csizma, csákó, majd egyensapka volt a biztosok esetében. Gallérjukon Pest város címerét viselték, fegyverzetük a kard volt. A lovasok a kard mellett puskát is hordtak.

A provizórium a rendőrség szervezetét érintetlenül hagyta, de a főkapitány BIZENTI Frigyes lett. 1863 decemberében a rendbiztosok szolgálati utasítása került elfogadásra.

Ennek értelmében a rendbiztosok a kapitányi hivatal végrehajtó közegei voltak, akik zsold fejében, egyenruhában látták el szolgálatukat. Kötelesek voltak magukat állandóan szolgálatban lévőnek tekinteni és előzékeny viselkedést kívánt meg tőlük a szabályzat. A szolgálati utasítás — amely tíz évig volt hatályban — értelmében oltalmazniuk kellett a közerkölcset, a városi rendet, valamint leírta azokat a bűncselekményeket, amit üldözni voltak kötelesek.

1865. X. 2-án a főkapitányi székbe ismét THAISZ Elek került, akit *Ferenc József* 1866-ban a „Ferenc József Rend” kiskeresztjével tüntetett ki, a kiegyezést követően a tisztújítás alkalmával pedig ismét megválasztották.⁸⁶

⁸⁶ ERNYES: *A Magyar Rendőrség Története I.* op. cit.109-112.p.

A neoabszolutizmus enyhébb szakaszában 1861-től a folyamat a rendfenntartás önkormányzat általi biztosítása felé tolódott, egészen a rendszer dualizmusban bekövetkezett kudarcáig.⁸⁷

1862-től rendelet szabályozta a magyarországi rendőri igazgatóságokat és biztosságokat, melynek értelmében azok a korábbi uralkodói rendelet alapján meghatározott katonai kerületekkel megegyező földrajzi területekhez kerültek hozzárendelésre. A területeken belül az állami rendőrségi felügyelet ellátását bizalmi személyek segítségével szavatolták. Az októberi diploma következtében a közigazgatás hatáskörébe került útlevélenedélyek kiadását, fegyver engedélyek intézését a rendőri szervezetek befolyása alá kívánták tenni, azonban ez is csak tervzet maradt. Az évek során megüresedő hivatalnoki tisztségek nem kerültek betöltésre, így a rendőrigazgatóságok és biztosságok működését lassan csökkenő hivatalnoki állomány jellemezte. A folyamatosan mérséklődő számú személyi állomány ellenére a pest-budai rendőr igazgatóság például 1864-ben 13 379 ügyiratot generált, 131 könyvet és 76 sajtóterméket ellenőriztek. 102 külföldi sajtóterméket felügyeltek, melyből 25-öt be is tiltottak. A pesti vasúti pályaudvaron 500 000, a budai pályaudvaron 150 000 ezer átutazóról vezettek nyilvántartást.

Mindezen feladatok tükrében meglepően és hihetetlenül hangzik a személyzet létszáma, ami 1 863-ban 28 főre rúgott csupán.

Össességében megállapítható, hogy Magyarországon a dualizmust megelőzően a rendfenntartás témaköre dinamikusan módosult az állami berendezkedés jellegétől függően.

Az őrszemélyzet évi fizetése és létszáma a tervezettben foglaltak szerint az alábbiak szerint alakult:

- egy poroszlórmester 500 forint;
- tizedesek 250 forint;
- 100 közporoszló 250 forint;
- egy huszárormester 600 forint;
- 20 közhuszár 500 forint;
- egy mezei biztos 600 forint;
- 20 mezei kerülő 550 forint;
- nyolc toronyőr 250 forint.

A fogalmazói kar évi fizetése és létszámkerete:

- egy főkapitány évi 2400 forint;
- három alkapitány és egy mezei kapitány 1200 forint;
- egy segéd 800 forint;
- 10 írnok 500 forint;
- egy toloncügyi kezelő 500 forint;
- egy házgondnok 600 forint;
- egy vásárfelügyelő 800 forint;
- egy másodfelügyelő 700 forint volt.

⁸⁷ SZIGETVÁRI: *A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918.* op. cit.

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc leverését követően egyértelműen az osztrák mintára szervezett, bécsi udvar által koordinált rendfenntartó tevékenység dominált, ennek ellenére a klasszikus rendőri feladatok ellátásáért továbbra is az önkormányzatok feleltek.

Tehát a rend fenntartása főként lokális funkció volt, amit a háborúk idején katonai igazgatás váltott fel. Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc leverését követő Magyarországon felállított csendőrség is ilyen katonai igazgatás időszakában került felállításra a rend fenntartásának érdekében.⁸⁸

Alapjában véve a császári csendőrség, rendőrség az ellenállás, esetleges szervezkedések megelőzését, felszámolását volt hivatott elvégezni. A kiegyezéshez közeledve a birodalom nyomása enyhült, így rendőrség önállósodása, szervezése megkezdődhetett a municipálisok elvárásainak megfelelően. Bár a későbbiekben a dualizmus időszakában bebizonyosodott, hogy a decentralizált rendszer nem alkalmas a megfelelő közbiztonság szavatolására. Klasszikus nyomozás, nyomon üldözés a korszakban nem létezett, a császári hatalom besúgóhálózata pusztán politikai célokat szolgált az elnyomás eszközeként funkcionált.

A detektívfunckiók a korban még pusztán a megfigyelésre és jelentésre korlátozódtak, amit általában civilek, informátorok végeztek.

A detektívek elődjeként azonban már az 1926-os sajtó is a policáj rendőrségi rendszerét említi. A titkosrendőrök, polgári biztosok egyenruhát nem viseltek, azonban sokukat elárulta korábbi közrendőri mivolta. Sötét ruhájuk, bajuszviseletük, kemény kalapjuk, és az általuk gyakran fegyelmezésre, büntetésre használt botjaik váltak árulóikká. Ennek okán „*botosoknak*” hívta őket a nép. Létszámuk csekély volt, gyakran korrumpálódtak, keveredtek gyanúba, játszottak össze betörőkkel, hamiskártyásokkal. Ezek a vádak főként THAISZ Elek főkapitány idején nyertek publicitást. Kihágások esetén sápot szedtek, illetve gyakorta botütésekkel sújtották a törvény ellen vétkezőket. A férfiakat mogyorófával, a nőket virgáccsal büntették, melynek során 5, 10, 25 botütést mértek rájuk. Azonban fizetés ellenében gyakorta felmentésben részesültek. A korrupció végét a gráci takarékpénztári elleni lopási ügy jelentette. A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy polgári biztosok és rendőrtisztviselők együttműködtek a tolvajbandával.⁸⁹

A korabeli sajtó a THAISZ korszakot egybehangzóan a korrupció virágkorának tekintette. A polgári biztosok létszáma 1881-ben 70 fő volt, a főkapitány pedig összesen 600 emberrel rendelkezhetett. A Tolnai Világlapja 1936-os kiadásában a fenti gráci ügyön kívül megemlíti továbbá egy rendőrfogalmazó esetét, akit korrupciós ügyei miatt kívántak bíróság elé állítani, de ezt megelőzően öngyilkosságot követett el. Felesége azonban a tárgyaláson kitálalt és magát

⁸⁸ ZACHAR: op.cit. 106-107.p.

⁸⁹ Detektíviskola. I. rész. 35.p.

Thaiszt, és más rendőröket is megvádolt bizonyos ügyek felelőseként. Az újság ominózus pontként említi a híres operaházi botrányt, melynek során az Operaház megnyitóján megjelent maga FERENC József is. A rosszul és kevés rendőrrel szervezett biztosításnak köszönhetően az épületbe behatolt a hívatlan tömeg is, ahol hangoskodtak, kifütyülték az arisztokrata vendégeket. Ez a közjáték az előadást is megzavarta, ezt követően az uralkodó magyarázatot kért Tisza Kálmánt, aki a belügyminiszteri tárcát is képviselte. A korrupciós ügyek miatt kirobbant általános tiltakozásnak, valamint az operaházi botránynak köszönhetően Thaisz személye kellemetlenné vált, a sajtó a polgári biztosok intézményének felszámolását, a külföldön bevált detektívosztály felállítását követelte. A főkapitány távozása azonban nem ment könnyen lemondásáról hallani sem akart, nyugdíjazását csak az 1884. november 7-től kérte, miután Jekkelfalussy Lajos belügyminiszteri osztálytanácsos, mint miniszteri biztos ellenőrizte tevékenységét, aki egyben megkezdte a rendőrségen belüli tisztogató tevékenységet is.⁹⁰

A THAISZ Eleket körüllegő kétes hírnév kapcsán a *Tolnai Világlapja* folyóirat 1926-ban megjelent hasábjain azt olvashatjuk, hogy a fővárosi rendőrség államosítását elrendelő törvény — amely a policiából állami rendőrséget csinált — késedelmes hatályba lépésének oka maga a főkapitány volt.⁹¹

A neoabszolutizmus időszakában volt észlelhető a titkos rendőri és közrendészeti tevékenység különválása, ekkor merül fel a látható és nem látható rendőrség megalkotásának igénye is. Ezen felismerésekre az új feladatok megjelenése, és az azok sikeres megoldásához szükséges sajátosságok vezettek. Bár kezdetben a titkos információszerzés és a detektívtevékenység katonai, illetve politikai célokat szolgált. A későbbiekben azonban ezek a metodikák adaptálásra kerültek a detektívszolgálatok klasszikus bűnüldöző szerepkörébe. Bár kétségtelen az állami, politikai befolyás és irányítás, de felismerésre került, hogy a rend fenntartása egy magas szakmai professziót és széles spektrumot felölelő terület, ami specifikációt igényel a felmerülő feladatok függvényében. A bevált metodikákat a szakterületek a későbbiekben saját céljaikra formálhatták. Ennek a nivellálódási folyamatnak a témában született művek is szilárd alapot szolgáltatnak. KARVASY Ágoston 1862-ben létrehozott „*A közrendészeti tudomány.*” című művében kifejtette a közrendészeti tudomány fő elveit, a rendőrség, közegészségügy, a közbátorság (személy- és vagyonbiztonság) mibenlétét. Hangsúlyozta továbbá a rendőrség előtti egyenlőség fontosságát, aminek hiányában a rend fenntartása nem kivitelezhető.⁹²

A történelmi források tartalma egyértelműen arra mutat, hogy a rendet védelmezők tevékenysége hivatásnak tekinthető, amelyhez elengedhetetlen a személyi állomány rátermettsége,

⁹⁰ Ötven éves a detektívtestület. *Tolnai Világlapja*. (1936), 10.

⁹¹ Detektíviskola. I. rész, 25. op. cit.

⁹² KARVASY: *A közrendészet tudomány*. op.cit.

szakmai felkészültsége. Ezt a szakterületet irányítók már a neoabszolútizmus időszakában is felismerték. KARVASY Ágoston a rendőri hivatal viselők elengedhetetlen tulajdonságai között sorolta fel az alábbiakat:

„Bírjanak a közrendészeti tudomány elveinek általános, országuk rendőrsége különös szabályainak ismeretével.

Legyen józan ítéletük, lélekjelenlétük, gyors feltalálási tehetségük.

Legyenek hivatalukban buzgók és megvesztegethetetlenek, a közjó iránt pedig viseltessenek lelkesedéssel.

*„Mutassanak cselekvésükben komolyságot, erélyt és szilárdságot, ami szelídséggel és humanitással mérsékeljenek”.*⁹³

Ezek a gondolatok akár napjaink bűnüldözőivel szemben támasztott követelmények is lehetnének. A korra jellemző klasszikus rendőri feladatok és a titkos információgyűjtő tevékenység ellátása is szakmai profizmust igényelt, akár a kezdetben katonai, esetleg a későbbiekben rendőri tevékenységben megjelenő formájára gondolunk. A neoabszolútizmus időszakában működő császári rendfenntartó testületek jó példával szolgáltak a közrend eredményes fenntartása terén megvalósított munkájukkal. Ezért a későbbiekben azok gyakorlati működéséből mintát merítve kezdődhetett meg a magyar rendfenntartó testületek újjászervezése. Nyilvánvaló tehát, hogy a Habsburg önkény eszközeként a Kárpát-medencében is bevezetett neoabszolútista állam a rendfenntartás terén hatékonynak bizonyult. Mivel azonban a neoabszolútizmus nem csupán a polgári államot kívánta kiépíteni, hanem egyben a magyar nemzetet is el szeretne volna törölni ennek az államalakulatnak a segítségével, ezért egyben a közutálat tárgya volt. Az államnak azon része pedig amely a rend védelmét valósította meg, különösen ellenszenves volt a magyar nemzet számára, hiszen a közrend fenntartása és a politikai rendszer védelme nem különült el markánsan, ilyen tekintetben alattomos hatalomgyakorlásnak is nevezhető, hiszen a neoabszolútizmus azt hirdette magáról, hogy a kultúrát terjeszti az általa birtokolt területeken. Ezzel szemben a valóságban a magyar nemzet és kultúra felszámolására törekedett. A hatalom ezen nemtelen igyekezetének talán a leghatékonyabb eszköze a császári rendvédelmi fegyveres őrtestületek voltak. Ebben a helyzetben szóba sem jöhetett a kiegyezéskor a császári rendvédelmi testületek átvétele. A Magyar Szent Korona alá tartozó területeken –a reformkorhoz hasonlóan - ismét az a helyzet állt elő, hogy a rendvédelem centralizációjának, azaz a központi államhatalom közvetlen irányítása alá vonásának legfőbb akadálya éppen az a hatalmi rendszer volt, amely a központosítást már megvalósította ugyan, azonban egy idegen elnyomó hatalom

⁹³ KARVASY: *A politikai tudományok, rendszeresen előadva (1843-1844)*. op. cit. III. köt. 9.p.

érdekében. Ennek következtében pedig a centralizációt magát is ellenszenvenné tette. A neoabszolútista államban már megjelent –a politikai rendőrség típusú birodalmi szerveződésekben és a felderítő elhárító munkát ellátó ugyancsak birodalmi szervezetekben- a későbbi detektívtestület csírái.

1.2 A polgári magyar állam rendvédelmi modellje

Polgári magyar állam alatt a kiegyezéstől Magyarország német megszállásáig terjedő időszak alatt működő magyar államot értem, a magyarországi tanácsköztársaság 1919. évi 133 napos regnálásától eltekintve. Természetesen az 1848/1849-es magyar forradalom és szabadságharc ideje alatt működő magyar állam sem állt már a rendiség viszonyain, azonban a rendfenntartás terén — a honvédő harcok miatt — csupán részlegesen sikerült megvalósítani a politikai elitnek az új magyar rendvédelmi struktúrára vonatkozó elképzeléseit.

Az 1848/1849-es magyar forradalom és szabadságharc cári haderő segítségével történő leverését követően ugyan polgári típusú államot hozott létre a győztes HABSBURG-hatalom a Kárpát-medencében, ez az állam azonban nem a magyar nemzet állama volt. A nemzetet elnyomó — azt a németiségbe beolvasztani szándékozó — elnyomó állam hatalma volt. Ebből fakadóan polgárinak ugyan nevezhető, de magyarnak nem, még akkor sem, ha az úgynevezett neoabszolútizmus időszakának voltak keményebb és puhább időszakai is a magyar nemzet elnyomásának a gyakorlása terén.⁹⁴

A polgári magyar állam konkrét kialakulási folyamatának a kezdetét tehát a témám tekintetében a kiegyezés nyomán kiépülő új magyar állam létrejöttének tekintem. Az igaz ugyan, hogy a dualizmus időszakában a Magyar Királyság szuverenitásának az egyes elemeit a HABSBURG-császársággal közösen gyakorolta, ez azonban nem egy idegen hatalom felügyeletét, hanem két — jogi tekintetben egyenrangú — fél által közösen intézett ügycsoportok vitelét jelentette. A közös ügyek intézésének az apparátusait és a módszerét pedig törvényi úton szabályozta a két ország törvényhozó testülete.⁹⁵

A polgári magyar állam végének pedig ugyancsak a vizsgált témám tekintetében Magyarország német megszállását tartom. Álláspontom szerint a szuverenitás elvesztésével már nem tekinthető sem az állam, sem pedig annak részét képező rendfenntartói rendszer a megszálló idegen hatalomtól függetlennek. A Vörös Hadsereg által megszállt Magyarország pedig szintén nem tekinthető a szuverenitása birtokában lévő államnak.

⁹⁴ PARÁDI: A dualizmuskori Magyar Királyi Pénzügyőrség határőrizeti szolgálata. 90-91.p.

⁹⁵ A magyar és az osztrák kiegyezési törvények ugyan nem voltak egymás tükörfordításai, tartalmukban azonban tökéletesen megfelelték egymásnak. - 1867/XII.tc. ; Nr.146/1867.

Az 1945-el kezdődő időszak már nem a polgári magyar állam, hanem annak felszámolása és a magyar pártállam kiépítésének és működtetésének a korszaka.⁹⁶

Egyébként pedig azt a rendvédelmi testületet — azaz a Magyar Királyi Rendőrséget — amely a fővárosi detektívtestület befogadó közege volt, oly módon alakították át, hogy abban már nem létezett detektívtestület.⁹⁷

Bizonyos értelemben a rendvédelmi modell kifejezés is egyértelműsítést igényel. A témakörrel foglalkozó kutatók egy része úgy foglal állást, hogy nem létezik rendvédelmi modell, mivel a nemzetállamok nemzeti kultúrája eltérő, ebből fakadóan pedig az államok ezen kulturális alapokon állva szintén nem egyformák. Ez így igaz is, azonban az államokban kétségkívül fellelhető nemzeti specifikumok mellett nyilvánvalóan hasonlóságok is találhatóak. Ezen hasonlóságok pedig fellelhetőek a rend védelmének a gyakorlatában is. A hasonlóságok tipizálása alkotja a különböző modelleket.⁹⁸

A rendvédelmi modell kifejezésnek a rendvédelmi szavát is egyértelműsíteni célszerű. Vannak ugyanis, akik a rend védelmét a rendészet fogalmával tartják azonosnak. Bizonyos mértékig valószínűleg igazuk is van, hiszen a rendészet tágabb fogalomkörébe tartozónak tekintem a rend védelmét. Álláspontom szerint azonban mindenképpen meg kell különböztetni a két fogalmat, mivel tartalmilag nem azonosak. A rendvédelem körébe tartozónak az állam azon fegyveres testületeit tartom, amelyek a rend fenntartása érdekében — szükség esetén, törvényekben meghatározott formában és módon — fizikai kényszerítő eszköz, végszükség esetén fegyvert is használhatnak szolgálati feladataik jogszerű ellátása során. Ezen testületek tehát a legitim erőszak birtokosai, mindaddig amíg az állam ezen legitim erőszak alkalmazásának a lehetőségét számukra biztosítja. A legitim erőszak alkalmazásának a lehetősége tekintetében térnek el a rendvédelmi testületek a rendészet egyéb szervezeteitől, mint például az egészségügyi, vagy az építésügyi rendészet hatóságaitól.⁹⁹

A rendvédelmi modellek besorolása tekintetében ezen — a legitim állami erőszak használatára jogosult — testületek egymástól eltérő jellemzői szerint tesznek különbséget. Álláspontom szerint alapvetően két fő szempont szerint lehet ezen testületeket a modellekbe sorolhatóságuk tekintetében egymástól megkülönböztetni, mely különbözőségek egyben a rendvédelmi modellek közötti eltérések tartalmát is képezik.

A két alapvető szempont az úgynevezett „militarizmus” és a „centralizmus”. A „militarizmus” kifejezés jelen esetben nem azt jelenti, hogy az érintett testület alkalmas volna bármilyen

⁹⁶ PARÁDI: Magyar rendvédelem 1919-1941. 59.p.

⁹⁷ 1.700/1945. (V. 7.) ME.r.

⁹⁸ FINSZTER: Európai rendészeti modellek és a magyar rendőrség. 239-245.p.

⁹⁹ CHRISTIAN: 175-176.p.

védelmi vagy támadó harcászati, illetve hadászati művelet végrehajtására egy idegen haderő, esetleg annak valamilyen része ellen. A „militarizmus” kifejezést, mint a rendvédelmi testületek jelzős szerkezetét kettős értelemben használják. Egyrészt az adott rendvédelmi testület szellemiségének a minősítése értelmében, másrészt annak a jelölésére, hogy a testületen belüli függelmi viszonyok katonaiak. Természetesen a szellemiség és a függelmi viszonyrendszer nem függetlenek egymástól. Ezen szempont szerint a „militáns” testületek mellett léteznek „demilitáns” testületek is, amelyek belső függelmi viszonyrendszere nélkülözi a katonai jelleget.¹⁰⁰

A rendvédelmi testületek tipizálása tekintetében a másik szempont a centralizmus. Az a testület nevezhető centrálisnak, amely egyrészt a központi államhatalomnak (kormányoknak) általában valamelyik tárcához tartozóan közvetlenül alá van rendelve. Nem tartoznak a centrális testületek körébe az önkormányzatok kompetenciájába tartozó fegyveres testületek. Természetesen a mindenkori kormányok e szervezetek felett is gyakorolnak ellenőrzést, ez azonban lényegében törvényességi felügyeletet jelent és nem foglalja magába az irányítás lehetőségét is.¹⁰¹

E szempontok alapján a polgári magyar állam időszakában Európában a dualizmus ideje alatt kettő, majd a két világháború közötti időszakban három rendvédelmi modell működött.

A dualizmus időszakában Európa országaiiban — a Brit-szigetek kivételével — az úgynevezett kontinentális rendvédelmi modell működött. Ennek lényegét alkotta, hogy — elsősorban az országos hatáskörű rendvédelmi testületek körében — megtalálhatóak voltak a centrális és a militáns szervezetek is, e két szempont gyakran egy testületbe koncentráltan jelent meg. E testületek konkrétan a nemzeti csendőrtestületek voltak. Ez a testülettípus (csendőrség) alkotta a kontinentális rendvédelmi modell egyik fő pillérszervezetét. A másik fő pillérszervezet típust pedig a rendőrségek alkották, amelyeknek a belső függelmi viszonyrendszere hivatalnoki jellegű volt és — a vizsgált időszakban még döntően — az önkormányzatok kompetenciájába tartoztak.¹⁰²

A csendőrség Európa talán legrégebbi testülettípusa, a francia kutatók a testület eredetét a XIII. századig vezetik vissza. Ekkor a testületet — amely döntően lovas íjász alakulat volt — még Maréchaussée néven említik a források, feladatát pedig eredetileg a francia haderőn belüli rend fenntartása képezte. Hatáskörét — a kiváló teljesítménye nyomán — fokozatosan terjesztették ki hadművelleti területek polgári lakosságára, majd a lakosság kérésére az ország teljes vidéki területére. Ez a folyamat több évszázad alatt zajlott le. A XVIII. században már a Francia Királyság teljes vidéki területén működött. A „nagy francia forradalmat” megelőzően néhány

¹⁰⁰ FINSZTER: A bűnmegelőzés hivatalai. 39-40.p.

¹⁰¹ Idem: *Rendészettan*. 25-30.p. és 100-120.p.

¹⁰² PARÁDI: Határrendőrség a történelmi Magyarországon 1906-1918. 43.p.

évvel kapta meg a testület a „csendőrség” nevet. A forradalom alatt ugyan — hasonlóan más szervezetekhez — a csendőrséget is megszüntették azonban hamar kiderült, hogy a testületre szükség van, így helyreállították. Napóleon a testületet modernizálta, majd — a polgári közigazgatási rendszer részeként — exportálta azon országokba, amelyek a Francia Császárság vonzáskörébe kerülve átvették a francia közigazgatási szisztémát.¹⁰³

Napóleon bukását követően a csendőrséget — kiváló eredményeire való tekintettel — nem szüntették meg, hanem tovább működtették. Az eredményeket látva pedig a csendőr testületet azon országokban is létrehozták, ahol még nem volt. A XIX. század a testület diadalszázadának tekinthető, mivel — a Brit-szigetek kivételével — a kontinens valamennyi államában működött a testület.

Kontinentális rendvédelmi modellnek tehát az tekinthető, amely rendelkezik a központi kormány irányítása alá tartozó olyan országos hatáskörű rendvédelmi testülettel, amelynek a belső függelmi viszonyai katonaiak. A XIX. századi Európában ez a csendőr testület volt.

Az angolszász rendvédelmi modellnek az a rendfenntartási szisztéma tekinthető, amelynek a rendfenntartó testületei a belső függelmi viszonyrendszer tekintetében nélkülözik a katonai alá- és fölérendeltséget, továbbá a rend védelmére hivatott fegyveres testületek elsősorban nem a kormányok, hanem többnyire az önkormányzatok hatáskörébe tartoznak. Az elnevezés pedig onnan ered, hogy ez a modell — a Brit-szigetektől kiindulva — a néhai angol gyarmatbirodalom térségében terjedt el és maradt fenn, ahol az őslakosságot a betelepülő britek váltották fel Észak-Amerikában és Ausztráliában. A többi lakott kontinensen általában a kontinentális típusú rendvédelem valamilyen formája vert gyökeret.

Az I. világháború után a helyzet annyiban változott meg, hogy Európában létrejöttek a modernkori diktatúrák, elsőként a Szovjetunióban, majd a III. Német Birodalomban is. A diktatúrák a rendvédelem irányítását a legfelsőbb hatalom — amely az uralkodó párt legfelsőbb szervezete volt és az állam egésze felett is irányítást valósított meg — közvetlen felügyelete alá vonták. Egyben pedig olyan új típusú testületeket hoztak létre, amelyek a többé-kevésbé hagyományos rendvédelmi testületek fölé tornyosulva a hatalmi központ akaratának a korlátok nélküli végrehajtói voltak az állami erőszak alkalmazásának a gyakorlásával, vagy legalább is ezen alkalmazás lehetőségének a biztosításával. Ezen új szervezetek — amellet, hogy a politikai rendőrség feladatkörét is ellátták és széleskörű karhatalmi teendők végzésére is alkalmasak voltak — a hagyományos rendvédelmi testületeket igyekeztek mintegy filiáléként a szolgáltatukba állítani.

¹⁰³ ÖRY: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Csendőrség történeti előzményei. 75-76.p.

A kiegyezéstől Magyarország német megszállásáig — a magyarországi tanácsköztársaság időszakát leszámítva — egymást követően kétféle rendvédelmi modell működött.

A kiegyezés nyomán a Magyar Királyságban az angolszász minta szerint szervezték újjá a magyar rendvédelmi modellt. Ennek alapvetően két oka volt. Nevezetesen egyrészt már a közigazgatás fejlesztéséről szóló reformkori elméleti viták során is a municipalisták arattak győzelmet a centralisták fölött, amely kihatott a rendvédelmi struktúrára is.¹⁰⁴ Másrészt — mivel a Magyarországot elnyomó neoabszolutista rendszer kontinentális rendvédelmi modellt valósított meg — a neoabszolutista rendszer szervezettípusait a magyar közvéleménnyel nem lehetett volna elfogadtatni. Így az angolszász mintának megfelelő rendvédelmi modell épült ki a kiegyezést követően Magyarországon. Részben visszaállították az 1848/1849-es magyar forradalom és szabadságharc előtti struktúrát (pandúr-rendszer), részben pedig új szervezeteket is létrehoztak, ahol erre szükség volt (*például az 1872 és 1886 között működő Magyar Királyi Vám- és Adóőrség a volt katonai határőrvidék területére kiterjedően*), továbbá a neoabszolutizmus működése során kevésbé kompromittálódott fegyveres testületeket a személyi állomány fokozatos cseréjével átvették.¹⁰⁵

Elvileg az Osztrák Császárságban is adott volt az, hogy a korábbi neoabszolutista rendvédelmi struktúra helyett új rendvédelmi rendszert építsenek ki. Ezzel a lehetőséggel azonban az Osztrák Császárságban nem éltek. Továbbra is a birodalmi rendőrség és csendőrség alakulatai látták el a rendfenntartás teendőit, csupán a felügyeleti apparátusuk módosult az alkotmányos monarchia elvárásainak megfelelően. A kiegyezési törvényben foglalt lehetőséggel tehát az Osztrák-Magyar Monarchia két társorszáგában, az Osztrák Császárságban és a Magyar Királyságban másként éltek.

A *rendőrségek* tekintetében az 1867-1944-ig terjedő időszakban dinamikus változások követték egymást. A Magyar Királyságban a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi és a községek helyzetét szabályozó 1871. évi törvények a településekhez telepítették a rendőrhatalósági jogkört.¹⁰⁶ Ebből fakadóan számos rendőrséget alapítottak az önkormányzatok, bár a kistelepülések egy része anyagi okok miatt nem élt ezzel a lehetőséggel, illetve azokon a kistelepüléseken, ahol létrehoztak rendőrséget ott többnyire vitatható eredménnyel működtek ezek a néhány fős parányi szervezetek.

A dualizmus időszakában összesen három állami rendőrség működött, 1872-től a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség,¹⁰⁷ 1906-tól — az 1903. évi határrendőrségről szóló

¹⁰⁴ CSIZMADIA: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig* op. cit. 79.p. ; PARÁDI: *A magyar rendvédelem 1867-1918.* (2017) 34.p.

¹⁰⁵ PARÁDI: *A polgári magyar állam rendvédelmi modellje 1867-1944.* (2019) 120-122.p.

¹⁰⁶ 1870/XLII.tc. ; 1871/XVIII.tc.

¹⁰⁷ 1872/XXXVI.tc.

törvény alapján — a Magyar Királyi Határrendőrség¹⁰⁸ és 1916-tól a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrség.¹⁰⁹ A rendőrségek döntő többsége tehát — becsült létszámuk szerint mintegy 14 000 fővel — önkormányzati rendőrségként működött.

Viszonylag gyorsan kiderült azonban, hogy ez a szisztéma nem képes fenntartani a rendet az országban. Különösen vidéken a kisebb településeken volt nyugtalanító a közbiztonsági helyzet annak dacára, hogy a vármegyékben pandúr szervezetek is működtek, bár azok is csekély hatékonysággal. Kezdetben a királyi biztosi rendszerrel próbálkozott az ország vezetése. Ennek az volt a lényege, hogy a bűnözéstől leginkább sújtott — vármegye csoportokat magába foglaló országrésznyi — területekre tejhatalommal felruházott királyi biztosokat neveztek ki a köznyugalom helyreállítása céljából. Ily módon drákói módszerekkel ugyan, de sikerült az érintett területeken a rendet helyreállítani. Amint azonban a királyi biztosok dolguk végeztével eltávoztak a működési területükről — visszaadva a helyi rendfenntartó szervezeteknek a rend fenntartására irányuló teendőiket — rövid időn belül visszarendeződött az anarchia. Egyértelművé vált tehát, hogy magát a rendvédelmi rendszert kell megváltoztatni.¹¹⁰

Ez a változtatás két lépcsőben valósult meg. Először ott lépett a magyar kormány, ahol a legnagyobb szükség volt a változtatásokra. 1881-ben felállították — a Magyar Szent Korona alá tartozó vidéki területre kiterjedő hatáskörrel — a Magyar Királyi Csendőrséget. Ezt követően a rendőrök kezdeményezése nyomán került sor a magyarországi rendőrségek államosítására. A rendőrségek államosításának a folyamata ugyan már a dualizmus időszakában elkezdődött, azonban a konkrét megvalósításra 1919-ben a háborút követően került sor.¹¹¹

A trianoni békediktátum által megcsönkített Magyar Királyságban hét rendőrfőkapitányság működött az államosított rendőrség átszervezését megelőzően 1930-ban. A budapesti főkapitányság szervezeti egységei voltak: Elnöki Osztály, amely a személyzeti és szervezeti ügyekkel foglalkozott, Légoltalmi, Engedélyezési, Közigazgatási, Erkölcsrendészeti, Bűnügyi, Fogház és Tolonc, Államrendészeti, Útlevel, Politikai Rendészeti Osztályok, gazdasági hivatal, segédhivatal, számvevőség, Rendőrorvosi Hivatal, Detektívfőnökség, Rendőrfőparancsnokság, Karhatalmi és Különleges Alakulatok Parancsnoksága, Hírközpont, Bejelentkezési és Kézbesítő Hivatal, Rendőri Büntető Bíróság. A tíz kerületi kapitányság mellett ide tartoztak továbbá a Kispesti kerületi, Dunai kerületi, Újpesti kerületi, Pesterzsébeti kerületi kapitányságok, valamint a Csepeli kirendeltség is. Az országos rendőrfőkapitányság szerepét pedig a Magyar Királyi Belügyminisztérium Rendőrségi osztálya látta el. Az államosított rendőrség szabályzatai,

¹⁰⁸ 1903/VIII.tc. ; 5.692/1905. (XII. 29.) ME.r. ; 91.000/1905. (XII. 29.) BM.kr.

¹⁰⁹ 1916/XXXVII.tc.

¹¹⁰ CSAPÓ

¹¹¹ 5.047/1919. (X. 1.) ME.r.

öltözéke stb. a fővárosi rendőrség mintáját követte. Az államosított rendőrség mintegy 12 000 fővel működött. Működési területe a városokra terjedt ki. 1931-ben a Magyar Királyi Állami Rendőrség elnevezést Magyar Királyi Rendőrségre változtatták, a vidéki főkapitányságokat pedig összevonták egyetlen vidéki főkapitánysággá. Így tehát a Magyar Királyi Rendőrségben két főkapitányság maradt a budapesti és a vidéki.

A területvisszacsatolásokat követően — a továbbra is fenntartott vidéki főkapitányság alárendeltségében — körzeti szemlélő központokat hoztak létre, amellyel részleges hatáskörrel ugyan, de a korábbi vidéki főkapitánysági rendszert hozták vissza.¹¹²

A területvisszacsatolások korában a Magyar Királyi Rendőrség létszáma gyarapodott. A visszacsatolt területeken működő rendőrség létszámát is figyelembe véve a Magyar Királyi Rendőrség személyi állományát ekkor 14000 főre növelték.¹¹³ Az 1919. évi államosítás nem érintette a falvakat. Azok a kistelepülések ugyanis, amelyek akartak és képesek is voltak önálló rendőrséget működtetni ezt továbbra is megtehették. Ez a lehetőség 1945-ben szűnt meg, amikor Magyar Államrendőrség névvel átszervezték a Magyar Királyi Rendőrséget.¹¹⁴

A magyarországi rendőrségeket illetően tehát abban a tekintetben, hogy a magyar államon belül az önkormányzatok vagy a központi államhatalom kompetenciájába tartoztak, jelentős változás következett be a rendőri szervezeteknél. A testületeken belüli függelmi viszonyok azonban hivatalnoki jellegűek voltak egészen a testület 1944. évi ügynevezett katonásításáig.¹¹⁵

1881-ben jelentős változás ment végbe a polgári magyar állam rendvédelmi modelljében, mivel a *Magyar Királyi Csendőrség* létrehozásával a Magyar Királyság az angolszász rendvédelmi modellről áttért a kontinentális rendvédelmi modellre. A polgári magyar állam fennállása során a továbbiakban a modellnek megfelelően működött a magyar rendfenntartás. A többi változtatás már a modellen belüli változtatás volt, így a rendőrségek államosítása is. A Magyar Királyi Csendőrség létrehozása beváltotta a hozzá fűzött reményeket, mivel a közbátorság a testület felállítása nyomán — a létrehozás éveit, illetve az I. világháború időszakát leszámítva — jelentősen javult vidéken.¹¹⁶

A csendőrségi szolgálatteljesítés szinterei a csendőr őrsök voltak, ahol a legénységi állomány mintegy 95 %-a teljesített szolgálatot. A testület legénysége — a társ rendvédelmi szervezetek személyi állományának legénységi részéhez hasonlóan — a honvédség altiszti karának

¹¹² 610/1940. (I. 19.) ME.r. ; 97.630/1940. (IV.4.) BM.r. ; 210.610/1941. (I.13.) BM.r. ; 148.498/1944. (VII.24.) BM.r.

¹¹³ PARÁDI: *A Magyar Rendvédelem története*. 83.p.

¹¹⁴ 1.700/1945. (V. 7.) ME.r. op.cit.

¹¹⁵ 2.300/1944. (VI.21.) ME.r.

¹¹⁶ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 93-110.p. (2012)

a jellegével bírt. Az őrsöket három-, illetve négyszintű parancsnokságok irányították. A csendőrség működési területének e beosztása független volt a közigazgatási beosztástól. Egy-egy őrs működési területe általában több falura is kiterjedt. A testület létszáma a dualizmusban, majd a trianoni határok között is 12000 före rúgott. A terület visszacsatolások és a háborús körülmények miatt ezt a létszámot ugyan később 20 000 – 22 000 före emelték, azonban ebbe a létszámba beletartoztak a sorozott személyi állományt is alkalmazó csendőr zászlóaljok. A polgári magyar állam kontinentális rendvédelmi modelljének kétség kívül a Magyar Királyi Csendőrség volt a legtekintélyesebb testülete. Az ország területének a nagyobbik részén, a lakosság döntő többségének a körében tartotta fenn a rendet példamutatóan.¹¹⁷

A csendőrség lényegesen megelőzte a személyi állomány felkészültsége, a testület szervezetsége és irányítottsága tekintetében a rendőrséget, ám a magyarországi rendőrségek államosítása nyomán a rendőrség sokat behozott a lemaradásából.¹¹⁸

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének két fő pillére a Magyar Királyi Csendőrség és a rendőrségek voltak. Rajtuk kívül azonban még több fegyveres őrtestület vett részt Magyarországon a rend fenntartásában.

A Magyar Királyi Pénzügyőrséget 1867-ben állították fel a volt neoabszolutista pénzügyőr testület mintájára a pénzügyi tárca alárendeltségébe tartozóan a Magyar Szent Korona alá tartozó területekre kiterjedő területi hatállyal.¹¹⁹ A testület legkisebb szervezeti egysége a szakasz volt, amely egyben a pénzügyőri szolgálatteljesítés színterét is alkotta. Több szakasz irányítását látták el a biztosi kerületek. Egy-egy vármegyén belüli biztosi kerületek felett — a vármegyénként szervezett és számos feladatkört ellátó — pénzügyigazgatóságok álltak. Ezen szervezetek pénzügyőri részlegeit pedig a tárcán belül működő pénzügyőri osztály irányította. A Magyar Királyi Pénzügyőrség fennállása során mindvégig a központi államhatalom közvetlen irányítása alatt állt és a testületen belüli függelmi viszonyok hivatalnoki jellegűek voltak. A dualizmus időszakában a testület mintegy 5500 fővel látta el szolgálati feladatait.¹²⁰

A Magyar Királyi Fegyőr Testület is a korabeli magyar rendvédelmi testületek közé tartozott. A fegyőr testület fegyveres őrtestület volt, amely az igazságügyi tárca irányítása alatt állt. A fegyőr testület a büntetés-végrehajtási intézmények őrzését és az intézeteken belüli rend fenntartását végezte. E szervezet közterületi szolgálatot nem látott el. A testületen belüli függelmi viszonyok hivatalnoki jellegűek voltak. A börtönök őrzését az elítéltek felügyeletét mintegy 3000 főnyi fegyőr valósította meg.¹²¹

¹¹⁷ Idem: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások és a csendőrség. 102.p. (2012)

¹¹⁸ Idem: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. 130-136.p. (2011)

¹¹⁹ 1/1867. (III. 10.) PM.kr.

¹²⁰ PARÁDI: Rendvédelmi testületek a polgári magyar állam időszakában. 121-136.p

¹²¹ MEZEY: *A magyar polgári börtönügy kezdetei.* 209-212.p.

A Magyar Királyi Koronaőrség, a magyar testőrségek és a Magyar Királyi Képviselőházi őrség ugyancsak nem látott el közterületi szolgálatot, vagy csak rendkívül korlátozott formában, azonban a legfelsőbb közjogi méltóságok és az országgyűlés védelmével, valamint a nemzeti és állami történelmi szimbólumok őrzésével nélkülözhetetlen rendvédelmi teendőket valósítottak meg.¹²²

A *Mária Terézia* által alapított, majd az 1848/1849-es magyar forradalom és szabadságharc nyomán feloszlott és a kiegyezést követően újjászervezett *Magyar Királyi Nemesi Testőrség* is a magyar rendvédelmi testületek körébe tartozott. 1904-ben pedig a magyar király méltó védelme érdekében — az osztrák testőrségi rendszer mintájára — létrehozták a *Magyar Királyi Darabont Testőrséget*. E két testület volt hivatott őrizni a magyar királyt. Az Osztrák-Magyar Monarchiában ugyan nem létezett közös államfő, azonban mindkét társországnak, azaz az Osztrák Császárságnak és a Magyar Királyságnak is volt egy államfői tisztsége. E két tisztséget azonban *Ferenc József* személyében egyazon természetes személy töltötte be. A két magyar testőrség *Ferenc József* személyében a magyar királyt, az osztrák testőrségek pedig az osztrák császárt védelmezték. Az osztrák és a magyar testőrségek is önálló testületként a főudvarmester alárendeltségébe tartoztak. A magyar testőrségek fenntartását a magyar udvartartás, az osztrák testőrségek működtetési költségeit pedig az osztrák udvartartás költségvetésének az összegéből fedezték. A testőrségekben a függelmi viszonyrendszer katonai volt. A testőrségek személyi állományának az utánpótlása a véderőből került ki. A magyar kiegyezési törvényben az szerepelt, hogy „Közös ugyan az uralkodó, amennyiben Magyarország koronája is ugyanazon fejedelmet illeti, aki a többi országban is uralkodik, de még ez sem teszi szükségessé, hogy a fejedelm udvartartásának költségei közösen állapíttassanak meg.” A paragrafus mondandója, hogy „A magyar király udvartartásának költségeit a felelős magyar kormány előterjesztésére a magyar országgyűlés szavazza meg.”¹²³

IV. *Károly* ugyan feloszlatta a testőrségeit, azonban a magyar testőr testületek maradványai a Budai Királyi Vár melletti testőrlaktanyában állomásoztak. Nagybányai HORTHY Miklós hatalomra kerülését követően pedig — a honvédség törzsszázadával egyesülve — létrehozták a *Magyar Királyi Testőrséget* a kormányzó és közvetlen környezetének védelme céljából. A Magyar Királyi Testőrség a kormányzó kabinetirodája főnökének az alárendeltségébe tartozott. A testületen belüli függelmi viszonyok pedig katonaiak voltak. A személyi állomány utánpótlását a Magyar Királyi Honvédségből kapta.¹²⁴

¹²² 1867/XII.tc. op. cit. 7.§

¹²³ GALÁNTAI: 91-92.p.

¹²⁴ BANGHA: 15-17.p.

A szervezet külső jegyeiben a Magyar Királyi Darabont Testőrség utódjának tekintette magát, hagyományai vonatkozásában a Magyar Királyi Darabont Testőrség örököse volt. A Magyar Királyi Testőrség a fővezérség törzsszázadából nőtte ki magát, de átvette a Magyar Királyi Darabont Testőrség maradék állományát. A testőrség teljes személyi állománya 332 fő volt, a húszas évek közepére ez a szám 230 főre stabilizálódott. 1944-ben felosztatását megelőzően 9 tiszttel vezetésével 160 testőr látta el feladatát.¹²⁵

A Magyar Királyi Koronaőrség fegyveres őrtestületet a kiegyezés nyomán szervezték újjá, melynek feladatát a Magyar Szent Korona és a koronázási ékszerek őrzése alkotta. A koronaőrség testületén belüli függelmi viszonyrendszer szintén katonai volt. A koronaőrség a testőrségekhez hasonlóan nem tartozott egyetlen fegyveres testülethez, vagy minisztériumhoz, illetve magához a kormányhoz sem. A koronaőrség feletti felügyeletet és irányítást az államfő indítványára az országgyűlés által megválasztott két koronaőr valósította meg. E két koronaőr a legfelsőbb közjogi méltóságok közé tartozott. A koronaőrség személyi utánpótlását — a testőrségekhez hasonlóan a haderőből nyerte. A koronaőrség létszáma 31 fő volt.¹²⁶

A Magyar Királyi Képviselőházi Őrség fegyveres őrtestületet 1912-ben hozták létre a gróf TISZA István elleni merénylet nyomán. A testület feladata az országgyűlés épületének az őrzése, az alsó- és felsőház tagjainak a védelme, mindkét ház működése közbiztonsági értelemben vett biztosításának a megvalósítása volt. A képviselőházi őrségen belüli függelmi viszonyrendszer katonai volt. A testület a házelnök felügyelete alatt állt. A képviselőházi őrség feladatait folyamatosan látta el, újjászervezésére nem volt szüksége. A két világháború közötti időszakban létszáma 30-60 fő között mozgott.

A testőrségek a koronaőrség és a képviselőházi őrség tekintetében a honvédségnek, illetve a honvédelmi tárcának vagy más minisztériumnak, illetve a kormánynak utasítási, felügyeleti jogköre nem volt. Egyedül a honvédség rendelkezett e téren kötelezettséggel, nevezetesen a szervezetek működéséhez szükséges hadtápi feladatokat volt köteles teljesíteni, illetve a személyi állomány utánpótlásának a feltételeit kellett biztosítani.

A vizsgált időszak magyar rendvédelmi modelljének a részét alkották a határőrizeti szervezetek is. A dualizmus és a két világháború közötti időszakban azonban a magyar határőrizet egymástól eltérő módon valósult meg, amely befolyásolta a szakterület testületeinek a jellegét is.¹²⁷

A dualizmus időszakában a Magyar Királyságban nem hoztak létre az ország külső határainak — ahol a Magyar Királyság határai egybeestek az Osztrák-Magyar Monarchia határainal

¹²⁵ PARÁDI: *A Magyar Rendvédelem története*. op. cit. 85-86.p.

¹²⁶ Loc.cit. 86.p.

¹²⁷ PARÁDI: *A magyar határőrizet és az európai biztonság a XIX-XX. században 1867-1914*. 123-130.p.

— őrzésére rendvédelmi testületet. A külső határok egyébként sem voltak túlságosan hosszúak, a történelmi Magyarország határvonala 4166 km. hosszú volt. Belső határok voltak az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság 2083 km hosszú, Magyarország és Bosznia-Hercegovina közötti 53,26 km hosszú, továbbá „a fiumei 208,3 km hosszú határvonala. Ezeken a határokon semmilyen konkrét ellenőrzés nem valósult meg, bárki, bárhol és bármikor szabadon átléphette és az áruk számára is nyitottak voltak ezen határok. A magyar törvényi szabályozás szerint a Magyar Szent Korona alattvalóinak joguk volt oda utazni és ott élni ahol akartak az ország határain kívül is. Vízum és útlevelel kötelezettséget a magyar törvények csak a kölcsönös viszonyosság elve szerint tettek kötelezővé, azaz idegen állampolgároktól ilyen okmányokat abban az esetben igényeltek, ha az érintett kormányai a magyar állampolgároktól is elvárták az útlevelet, illetve a vízumot. A törvényi szabályozás a belügyminiszterre bízta az útlevel és a vízum kiadásának, illetve követelésének a témáját.

Magyarországnak az Osztrák Császársággal közös határán azonban ilyen kötelezettség értelemszerűen nem létezett. A magyar-román és a magyar-szerb határon pedig azért állt fen útlevelel kötelezettség és vámellenőrzés, mivel e két ország a határátlépéshez Magyarország polgáraitól útlevelet kért, illetve nem volt az osztrák-magyar vámunió tagja.¹²⁸

A dualizmus időszakában az volt a magyar határőrizet alapelve, hogy a rendvédelmi testületek határmenti alakulatai — a testületi alapfeladataik teljesítése mellett — hajtsák végre a határőrizet azon részfeladatait, amelyek az alapfeladataikkal többé-kevésbé harmonizálnak. Fokozatosan alakult ki az a helyzet, hogy a határvonal őrzését a Magyar Királyi Pénzügyőrség és a Magyar Királyi Csendőrség határvonalmenti alakulatai, a határrend betartatását pedig az érintett szolgabírószágok határmenti kirendeltségei, továbbá az utasforgalom ellenőrzését a határkapukhoz közeli városok rendőrségeinek a tagjai ellenőrizték. Nyilvánvalóvá vált azonban, hogy szükség van olyan szervezetre, amely ezen tevékenységek megvalósítását koordinálja. Így jött létre 1906-ban a *Magyar Királyi Határrendőrség*, amely a feladatkörébe integrálta a határrend betartatásának a teendőit és a határforgalom ellenőrzésének a végzését, bár a kishatárforgalom felügyeletét a csendőrség látta el.¹²⁹

Békeidőszakban tehát a magyar határőrizet vezető testülete a Magyar Királyi Határrendőrség volt. Háborús időszakra való áttérés esetében azonban a vezető szerep a határszéli csendőrségre hárult.¹³⁰

A trianoni békediktátumot követően a magyar határőrizet lényegesen megváltozott. A magyar politikai vezetés ugyanis arra törekedett, hogy a trianoni békediktátum által teremtett szűkös

¹²⁸ Idem: A polgári magyar állam rendvédelmi modellje 1867-1944. op. cit. 161.p.

¹²⁹ Idem: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. (1986)

¹³⁰ Idem: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt. (1994) 13-17.p.

keretek között a lehető legtöbb fegyveres személy teljesítsen szolgálatot az államhatárok mentén. Erre azért volt szükség, mert a kisantant országok összehangolt tervet hoztak létre a maradék Magyarország lerohanására. Magyarország pedig nem volt abban a helyzetben, hogy egyetlen kisantant országgal szemben is a siker reményében vegye fel a harcot. Ezen országok összehangolt támadásával szemben pedig végkép esélytelen lett volna a Magyar Királyság, hiszen a trianoni békediktátum maximálta a haderő létszámát, korlátozta a nehézfegyverzetét és megtiltotta a haditechnikai fejlesztéseket.¹³¹

Ilyen helyzetben az esetleges konfliktus esetén a magyar kormány a kivezető utat a diplomáciai megoldásban látta. Ezért a magyar kormányok arra törekedtek, hogy elkerüljék azt a helyzetet, amikor a magyar diplomatáknak a megszállt ország pozíciójából kell tárgyalóasztalhoz ülniük. Az esetleges ellenséges előrenyomulás lassítását azonban a hátszág férfi lakosságának a felszerelése és harcrendbe állítása nyomán lehetett volna megvalósítani. Ehhez azonban katonai felszerelésre volt szükség, amit Magyarország nem raktározhatott. Az egyetlen megoldás az volt, hogy az ipari centrumok termelését haditermelésre állítják át, aminek a termékeivel a hátszági férfi lakosság hadra fogható részét felszerelhetnék. A gondot az jelentette, hogy ezekhez a magyar ipari centrumokhoz nagyon közel kerültek a trianoni határok. Magyarországnak tehát létérdeke volt, hogy egy esetleges fegyveres konfliktus esetén a támadó kisantant erők minél később foglalják el a magyarországi ipari centrumokat.¹³²

A magyar kormány ezért új fegyveres őrtestületet állított fel a *Magyar Királyi Vámőrséget*. A testület elnevezése ugyan vámőrség volt, azonban nem voltak vámszaki teendői. Legális tevékenységét a határőrizet alkotta. A testület létesítésére azért kapott engedélyt a magyar kormány, mert a rendvédelmi erők kialakítása tekintetében — valószínűleg a magyarországi tanácsköztársaság létrejötte miatt — az antant közel sem bizonyult olyan szűkmarkúnak, mint a magyar haderő esetében. A Magyar Királyi Vámőrség pedig a gyakorlatban — a Szövetségek Katonai Ellenőrző Bizottság (SzKEB) helyszíni ellenőrzésének a beszüntetése után különösen — kitűnő fedőtestületnek bizonyult, hiszen a Magyar Királyi Honvédség gyalogezeireinek az 1/3-át (amelyek bűjtatott alakulatok voltak) a vámőrség fedésében tartották fenn.¹³³

A Magyar Királyi Vámőrséget 1932-ben átkeresztelték — az alapfeladatát jobban tükröző — *Magyar Királyi Határőrségre*, melyet 1939-ben Magyar Királyi Honvéd Határvadászok elnevezéssel a Magyar Királyi Honvédségbe integráltak. A vámőrség, a határőrség és a határvadászok egyaránt érdekes szervezetek voltak, hiszen a struktúrájukban szerepeltek a határ-

¹³¹ Idem: A trianoni békediktátum és a magyar határőrizet. 64-77.p.

¹³² Idem: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. 86-87.p.

¹³³ Idem: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. 81-90.p.

őrizeti tevékenység megvalósításához szükséges szervezeti elemek — az itt szolgálatot teljesítőket nevezték határszolgálatosoknak — és a határbiztosítási teendőket megvalósító alakulatok egyaránt. A testületben a függelmi viszonyok — mindkét részben — katonaiak voltak. A vámőrség, majd a határőrség hivatalos létszáma a rejtett alakulat nélkül 4500 fő vámőr, illetve 7314 fő határőr volt.¹³⁴

A trianoni békediktátumot követően a magyar fegyveres őrtestületek még egy szervezettel gyarapodtak, a *Magyar Királyi Folyamőrséggel*. A folyamőrség felállítása esetében is a fő cél az ország védelmi képességének az erősítése volt. A testület azonban a vámőrséghez hasonlóan — ahol a hivatalos feladat a határőrizet volt — rendelkezett nyílt feladattal, ez a vízirendészeti teendők teljesítése volt. Az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészete a kor színvonalán álló dunai flottillával rendelkezett, melyek hajói többségében nem pusztultak ugyan el a háború során, azonban a győztes hatalmak hadizsákmányként elrekvirálták azokat csupán három hajót meghagyva rendfenntartói feladatok ellátására. Azonban ezek a hajók is úgy kerültek vissza magyar lobogó alá, hogy a korabeli jegyzőkönyvek tanúságai szerint olyan állapotban voltak, hogy „ . . . ami mozgatható volt, azt lelopták a hajókról.”. A Magyar Királyi Folyamőrséget ebből az állapotból kiindulva fejlesztették fel újra a kor színvonalán álló technikai felkészültségű testületté. A folyamőrség belső függelmi viszonyai is katonaiak voltak. A testület engedélyezett létszáma 2420 fő volt. Gazdasági okokból azonban a húszas években a létszám csupán 1947 főre rúgott. A testületet 1939-ben — Magyar Királyi Honvéd Folyamőrök elnevezéssel — a Magyar Királyi Honvédségbe integrálták. A testület által pedig addig ellátott vízirendészeti feladatokat a Magyar Királyi Rendőrség vette át a Balaton kivételével, ahol a csendőrség hozott létre vízicsendőr őrsöket.¹³⁵

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljében kétféle fegyveres őrtestület teljesített szolgálatot. Mindkét testülettípusnak volt korabeli elnevezése. Ezek voltak a: katonailag szervezett fegyveres őrtestület és a polgári fegyveres őrtestület. (*I. sz. mell.*) Ezek az elnevezések általában a fegyveres őrtestületek szolgálati szabályzatainak az elején szerepeltek is.¹³⁶

A katonailag szervezett fegyveres őrtestületek belső függelmi viszonyai katonaiak voltak. Ezen testületek személyi állományainak tagjai személyükben katonának minősültek függetlenül attól, hogy a testület mely tárca irányítása alatt állt. A testület tagjainak az ügyeit a honvédelmi tárcánál intézték. A testületi tagokat a katonákra általában vonatkozó jogosultságok megillették, illetve kötelezettségek terhelték. A személyi állomány tagjai a katonai rendfokozati rendszer rangjait viselték.

¹³⁴ Idem: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.*

¹³⁵ BEBESI ; CSONKARÉTI —BENCZÚR: 146.p. + 154.p. + 199.p. (1991)

¹³⁶ SZUT-1881 ; SZUT-1941

Ezzel szemben a polgári fegyveres őrtestületek belső függelmi viszonyai hivatalnoki jellegűek voltak. A személyi állomány tagjait a katonákra általában vonatkozó jogosultságok nem illették meg, illetve kötelezettségek nem terhelték. Mivel a személyi állomány tagjai nem minősültek katonának, ezért nem katonai, hanem az úgynevezett testületi rendfokozati rendszer rangjait viselték. A személyi állomány tagjai annak a tárcának a kompetenciájába tartoztak, amely tárca a testület irányítását ellátta.¹³⁷

Megállapítható tehát, hogy a kiegyezést követően az új magyar polgári állam nem a neoabszolútizmus rendvédelmi rendszerét vette át, hanem új nemzeti rendvédelmi testületeket hozott létre. Kezdetben ugyan a magyar rendvédelmi modell – a neoabszolútizmus rendvédelmi rendszerének a tagadásaként - az angolszász mintát követve, az önkormányzatokhoz telepítette a rend fenntartásának a jogkörét. Ez a rendvédelmi szisztéma csupán polgári fegyveres őrtestületek létevel számolt.

Néhány éven belül kiderült azonban, hogy ez a rendvédelmi modell a magyarországi viszonyok között nem képes a rend fenntartására. A közbiztonság helyzete vidéken vált a legkedvezőtlenebbé. Miután a királyi biztosi beavatkozások sem bizonyultak elégségesnek az önkormányzati rendvédelmi struktúra hatékonnyá tételére áttértek az Európa szerte már bevált csendőrségi szervezetre. A csendőrség pedig – mint az ország központi államhatalmának (amely már magyar kézen volt) közvetlenül alárendelt és katonailag szervezett fegyveres őrtestülete - beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A csendőrség a Kárpát-medencében is hasonló színvonalú közbiztonságot hozott létre, mint ami azokat az európai országokat jellemezte, ahol a csendőrséget már korábban létrehozták.

A Magyar Királyi Csendőrség 1881. évi felállításával Magyarország rendvédelmi modellje is megváltozott, az angolszász rendvédelmi modelltől a Magyar Királyság áttért a kontinentális rendvédelmi modellre. A magyarországi rendőrségek közül azonban a városi rendőrségek 1919. évi államosításáig csupán néhány testület állt a központi államhatalmak közvetlen irányítása alatt. A városokban megvalósuló rendfenntartó tevékenységhez is szükség volt szervezeti és metodikai újításokra. A nagyobb városokban ugyanis – először és elsősorban Budapesten - a korábbiakhoz képest hatalmas vagyon halmozódott fel, jelentős lakosságnövekedés történt. Ezek a körülmények új fajta bűnözői formákat hoztak létre, amivel szemben a hagyományos rendőri struktúra nem bizonyult kellően hatékonnak. Nyugat-Európában viszont – ahol a nagyvárosok a magyarországihoz képest már korábban kialakultak- létrejött a nagyvárosi bűnözés hatékony szervezeti ellenszere a detektívtestület.

¹³⁷ PARÁDI: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. 77-80.p.

Ezt a mintát adaptálták a magyar rendvédelmi modellbe. Mivel pedig a detektívtestület hatékonynak bizonyult, így elterjedt a vidéki nagyvárosi rendőrségek körében már a dualizmus korában. A két világháború közötti időszakban pedig a detektív munka tapasztalatainak a hasznosulásával hozták létre a társ rendvédelmi testületekben a nyomozó munkát végző különböző detektív alakulatokat. A detektívtestület bevezetése és általában a detektív munka kialakulása ugyan nem változtatta meg a magyar rendvédelmi modell jellegét, azonban a rendvédelmi tevékenységet hatékonyabbá tette. A polgári magyar állam rendvédelmi modellje kezdetben az angolszász mintát követte, majd áttértek 1881-től a kontinentális modellre és a továbbiakban a kontinentális modell megerősítésének az eseményei alkották a polgári magyar állam rendvédelmének fejlődéstörténetét. Ezt a fejlődési helyzetet jól érzékelteti a rendvédelmi testülettípusok egymáshoz viszonyított számarányának változása és a katonai, illetve polgári szolgálati viszonyrendszer szerint működő testületek személyi állományának az arányváltozása.

Detektív, illetve nyomozati tevékenységet lényegében a katonailag szervezett fegyveres őrtestületek és a polgári fegyveres őrtestületek egyaránt elláttak ugyanúgy, ahogyan a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt és az önkormányzatok kompetenciájába tartozó fegyveres őrtestületek is rendelkeztek nyomozó részlegekkel. A testületen belüli detektívtestület azonban Magyarországon kifejezetten a rendőrségek sajátja volt.

A magyar detektívtestület elsőként a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség kötelékében jelent meg. A budapesti detektívtestület által létrehozott kimagasló eredmények nyomán hozták létre a dualizmus időszakában a törvényhatósági jogú városok rendőrségeiben is a detektívtestületeket, majd a rendőrségek államosítását követően e detektívtestületeknek a budapesti detektívtestület egyesítésének a mintája nyomán jött létre a Magyar Királyi Állami Rendőrség detektívtestülete, illetve 1931 után a Magyar Királyi Rendőrség detektívtestülete.

Az európai környezetet figyelembe véve egyértelmű, hogy a detektívtestületek léte az ipari forradalom nyomán kialakuló polgári társadalmakhoz kapcsolható, mégpedig a nagyvárosok létrejöttéhez és fejlődéséhez igazodóan. Magyarországon is ehhez a társadalmi fejlődéshez kapcsolódott a detektívtestület létrejötte. Nevezetesen a nagyvárosokban koncentrálódott az a vagyon és az az embertömeg, amely e térségekbe vonzotta a bűnözést, annak újfajta formáinak a kialakulására lehetőséget teremtve. Ebben az újfajta társadalmi, gazdasági és bűnügyi helyzetben a rend megteremtésének és fenntartásának volt a hatékony és Európa-szerte elterjedt szervezete a detektívtestület

1.3 A detektívtestület előzményei

A kiegyezéskor a magyar állam nem vette át az idegen elnyomás kivitelezését is megvalósító, centrális vezetés alatt álló birodalmi rendvédelmi testületek magyarországi szervezeteit.¹³⁸

Az osztrák belbiztonsági szervezetek megszűntek, mivel a rendvédelem a honvédelemmel ellentétben nem tartozott a közös ügyek közé. A rendvédelmi tevékenység feletti állami irányítást a Magyar Királyi Belügyminisztérium vette át. Nyilvánvaló kontinuitás fedezhető fel a Magyar Királyi Belügyminisztérium és a Helytartótanács között a feladatkört illetően.¹³⁹

A municipálisok és a centralisták között megvalósított reformkori közigazgatás elméleti vita nyomán¹⁴⁰ — a rend védelmét az önkormányzatok kompetenciájába helyezték, ezzel lényegében befejezve azt a folyamatot, amely a neoabszolútizmus enyhébb szakaszában 1861-től már elkezdődött a rendvédelem terén. A rendvédelemnek, mint feladatnak önkormányzati hatáskörbe sorolásáról a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi, valamint a községek rendezéséről szóló 1871. évi törvények rendelkeztek.¹⁴¹

A rendvédelem széttagoztságának eredménytelen működése a 70-es években nyilvánvalóvá vált. Ennek megoldása érdekében királyi biztosok kiküldésére került sor. A biztos jogokat vont el a törvényhatóságoktól, szigorú intézkedések bevezetésével szavatolta a rend helyreállítását. Az intézmény eredményessége vitatott volt, hiszen a megbízás lejártával az illetékességi területen hosszabb-rövidebb idő alatt a korábbi áldatlan állapotok álltak helyre.¹⁴² A belügyminiszter a biztos eredményes működése érdekében utasította a törvényhatóságokat az együttműködésre: „...*fölvívom a (cimzett).....közönségét, hogy nevezett kir. biztost nem csak a veszélyeztetett vidék, hanem közvetve az egész országnak is érdekében álló nagy horderejű működésében erélyes és buzgó támogatásban részesíteni tisztének ismerje, s e célból tisztviselőit s közbiztonsági közegeit haladéktalanul utasítani el ne mulassza, hogy az ő súlyos felelőssége terhe alatt pontosan és rögtön megfelelni, nemkülönben őt a közbiztonságot érdeklő minden nevezetesebb eseményről késedelem nélkül értesíteni szoros kötelességüknek tekintsék.*”¹⁴³

A vármegyék részére későbbiekben segítséget a rend fenntartásának terén az 1881-ben felállított Magyar Királyi Csendőrség jelentette. Kiegészítő, végrehajtó szerepe a csendőrségről szóló törvény alapján egyértelmű, hiszen a feladatkörére való utaláson túl külön eljárási és hatásköri jogkörrel nem rendelkezett. Ebből az feltételezhető, hogy elsősorban más hatóságok döntéseinek végrehajtására létrehozott karhatalomnak tekintették. A felállított csendőrparancsnokságok

¹³⁸ ZACHAR: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. 20-24.p.

¹³⁹ SZIKINGER

¹⁴⁰ CSIZMADIA: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* (1976) op. cit. 79-80.p.

¹⁴¹ 1870/XLII.tc. op. cit. , 1871/XVIII.tc. op. cit.

¹⁴² 1805/V.tc ; SZIKINGER: op. cit.

¹⁴³ SZIKINGER: op. cit.

vezetői nem lettek tagjai a közigazgatási bizottságoknak, ennek okán az illetékességi területén a vármegyei önkormányzat nem gyakorolhatott befolyást annak ügyeire. A fővárosban a rendőrség főkapitánya az államosítás ellenére is a közigazgatási bizottság tagjaként, kapcsolatban maradt a törvényhatósággal. A Magyar Királyi Határrendőrség a harmadik nagyobb állami rendvédelmi szerv széles körű törvényi felhatalmazással rendelkezett. A fiumei kapitányságából szerveződött a Fiumei Magyar Királyi Államrendőrség, ami a fiumei és a magyar-horvát tengerpart királyi kormányzójának felügyelete alatt állt.¹⁴⁴

A polgári magyar állam időszakában a központi államhatalom közvetlen alárendeltségében 14 fegyveres rendvédelmi testület működött, közülük a rendőrségek, a csendőrség, a pénzügyőrség, a vámőrség, a folyamőrség és a határőrség rendelkezett kisebb-nagyobb nyomozó munkára specializált szervezeti egységekkel.¹⁴⁵

Az önkormányzati rendvédelmi modell azonban a dualizmus idejében megbukott, ezért a rendvédelem átszervezése elkezdődött. Először a falvakban, majd a városokban indult el a központosítás folyamata, megkezdődött az államosítás.¹⁴⁶

A centralizáció ellenére a dualizmus időszakában a vármegyék és a települések felelőssége a rendfenntartás terén a dualizmus egész időszakában megmaradt.

Ennek egy példája többek között az 1868. évi szeptember 4-én kiadott belügyminiszteri rendelet, amely a kémények tisztítása és separtetése tárgyában született egyértelműen leírta: „...*két-séget nem szenved, hogy első vonalban a községek, azután pedig a felettes helyhatóságok, mulhatatlan kötelességei közé tartozik közrendőri szempontból a közönség érdekei felett örködni*”¹⁴⁷

A dualizmusban különültek el egymástól a hatalmi ágak törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalom szerint. Ennek megszilárdítása tárgyában hozott törvényi rendelkezések az első fokú

¹⁴⁴ Loc. cit.

¹⁴⁵ A polgári magyar állam katonailag szervezett fegyveres őrtestületei voltak:

- a Magyar Királyi Csendőrség 1881-1945 (Központi Nyomozó Parancsnokság 1930-tól);
- a Magyar Királyi Nemesi Testőrség 1867-1919 (nyomozó részleggel nem rendelkezett);
- a Magyar Királyi Darabont Testőrség 1904-1919 (nyomozó részleggel nem rendelkezett);
- a Magyar Királyi Testőrség 1920-1945 (nyomozó részleggel nem rendelkezett);
- a Magyar Királyi Folyamőrség 1920-1939 (nyomozó részleggel rendelkezett);
- Magyar Királyi Vámőrség 1921-1931 (nyomozó részleggel rendelkezett);
- Magyar Királyi Határőrség 1932-1938 (nyomozó részleggel rendelkezett)
- Magyar Királyi Képviselelőházi Őrség 1912-1945 (nyomozó részleggel nem rendelkezett).

A polgári magyar állam polgári fegyveres őrtestületei voltak:

- Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség 1872-1919 (detektív testület 1885-től);
- Magyar Királyi határrendőrség 1906-1918 (detektív csoporttal rendelkezett);
- Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrség 1916-1918 (detektívcsoporthal rendelkezett);
- Magyar Királyi Rendőrség 1931-1945 (detektív testület)
- Magyar Királyi Pénzügyőrség 1867-1945 (nyomozó „szakszolgálati ág” működött 1930-tól)
- Magyar Királyi Vám- és Adóőrség 1872-1886 (nyomozó részleggel nem rendelkezett).

¹⁴⁶ PARÁDI: Rendvédelmi testületek a polgári magyar állam időszakában 1867-1919. (2013)

¹⁴⁷ SZIKINGER: op. cit.

bíróságok rendezéséről¹⁴⁸, a királyi ügyészségek létrehozásáról¹⁴⁹ és az ügyvédi tevékenység szabályozásáról¹⁵⁰ szóló rendelkezések voltak.

A fővárosi rendőrségnek kiemelkedő szerepe volt a magyar állami rendőrség létrehozásában, mivel a budapesti rendőrséget már 1872-ben ideiglenesen, majd 1881-ben véglegesen államosították.¹⁵¹

Az államosítást véglegesen elrendelő 1881-ben megjelent törvény hatályba lépését megelőzően az eljárási szabályokat az 1872-ben az igazságügy miniszter által a bíróságok és ügyészségek részére kiadott ideiglenes bűnvádi eljárással igyekeztek rendezni.

A bűnvádi eljárás egyöntetősége tárgyában kiadott „*Sárga könyv*” konkrét, részletes eljárási cselekményeket mutatott be, formai követelményeknek eleget téve írta le az eljárási szabályozást. Ennek értelmében a törvényszék előtt történő feljelentést követően előnyomozás végzését határozta meg, melyben az alanyi oldal tisztázása a vizsgálóbíró feladata volt. A nyomozás ezen szakaszában a közbiztonsági közegek nyomozati cselekményeket fogantathattak a vizsgálóbíró vagy az ügyész helyszínre érkezéséig. Ezen tevékenységüket az ügyész, illetve a vizsgálóbíró megkeresésére, utasítására is végre kellett hajtaniuk. Az ügyész vagy vizsgálóbíró a helyszínre érkezésüket követően azonnal az előnyomozás vezetőivé váltak. A közbiztonsági közegek ezen feladata alapvető büntetőeljárási intézkedéseket takart, mint például helyszín biztosítás, előállítás, elővezetés, adatgyűjtés, letartóztatás, kihallgatás, idézés kézbesítése. A személy és lakcímnnyilvántartások a nyomozás segédeszközeiként jelentek meg. Amennyiben szükséges volt a vizsgálóbíró kiegészítette a nyomozásokat, szakértőt vont be, házkutatást, lefoglalást rendelt el. Az előnyomozást követően a vizsgálati szakasz következett, melynek során a tényállás tárgyi oldala került vizsgálat alá a vizsgálóbíró által. Mindkét szakaszban a nyomozás a nyilvánosság kizárásával, titkosan folyt. A vizsgálóbíró vád nélkül is eljárhatott, a védelem korlátozott mértékben megengedett volt. Az előnyomozás által végzett felderítő, adatgyűjtő tevékenységet követően a vizsgálati szakasz feladata a bizonyítás volt.¹⁵² KATONA Géza (1925-2016) egykori rendőr dandártábornok, címzetes egyetemi tanár, jogász, az MTA doktora a vizsgálati szakasz fontosságát hangsúlyozta *Bizonyítási Eszközök* című munkájában, amely szerint: „a per fő súlya a különös vizsgálati szakaszon van a végtárgyalás csupán annak megismétlése”¹⁵³

A vizsgálóbíró 1872-től tehát az előkészítő szakasz főszereplőjeként jelent meg. Általában a törvényszéki bírák soraiból választották őket, kisebb jelentőségű esetekben a jegyzők közül.

¹⁴⁸ 1869/IV.tc.

¹⁴⁹ 1870/XLII.tc.; 1871/XVIII.tc. op. cit.; 1872/XXXVI.tc. op. cit.

¹⁵⁰ 1871/XXXI.tc.

¹⁵¹ 1872/XXXVI.tc. op. cit.; 1881/XXI.tc.

¹⁵² GIRHINY: op. cit.

¹⁵³ KATONA

A királyi ügyészséget bűnvádi ügyekben erős jogosultságaik mellett, kötelezettségek is terheltek. Az ügyész, mint közvádoló tevékenysége során köteles volt a hivatalból vizsgálendő cselekmények esetében a nyomozást megindítani, indítványokat tenni a bűnvizsgálat törvényességére, az eljárás megszüntetésére, perbefogás elrendelésére. A bűnvizsgálat iratait az eljárás bármely szakaszában megtekinthette, fontosabb bűnesetek törvényszéki bíró általi vizsgálatára tehetett indítványt. A vádlott kihallgatásán kívül a bűnvizsgálati cselekményeknél jelen lehetett, tevékenysége során a vizsgálóbíróval közvetlenül érintkezett. A vizsgálóbíró köteles volt minden feljelentésről 24 órán belül az ügyészt tájékoztatni. A „Sárga könyv” rendelkezése szerint az előnyomozás akkor volt befejezett, amennyiben tárgyi tényállás a vizsgálóbíró előtt tisztázott, továbbá az elkövető ellen bizonyítékok kerültek feltárára, személye ellen a gyanú nyomatékossá vált. A vizsgálóbíró tevékenységéről vizsgálati naplót vezetett. Vizsgálata során saját hatáskörében idézéseket, megkereséseket bocsájtott ki a bíróság nevében, saját aláírásával ellátva. Az előnyomozásra, vizsgálatra vonatkozó iratokat kiadmányozás előtt ismertette a királyi ügyésszel. A felfedező tevékenység a rendőrség önálló az elkövetett büntetendő cselekmények kinyomozására, a tettesek kézre kerítésére, kipuhatolására, bizonyítékok összegyűjtésére, biztosítására kiterjedő nyomozati tevékenysége volt. Célja a későbbi büntetőbírói eljárás sikeres biztosítása. A bűnügyek nyomozása, mint előnyomozás tehát alapvetően a rendőrség feladata volt, bizonyos esetekben azonban a vizsgálóbíró is gyakorolhatta ezt a tevékenységet.

A bűnvádi perrendtartás 1890. I. 1-én történő hatályba lépését követően a gyakorlatban már a rendőrség végezte a nyomozások elrendelésének többségét, arra való hivatkozással, hogy a rendőri hatóságok, közegek a királyi ügyészséghez megtett feljelentést követően is kötelesek voltak azt lefolytatni. A királyi ügyészség a tudomására jutott azon bűneseteknél nyomoztatott és intézkedett a tettesek kipuhatolására, melyek nem magánindítványra üldözendőek voltak.¹⁵⁴

A törvény a vizsgálatot követően a bírói szemle végrehajtásáról rendelkezett, ami elsősorban a szakértők és orvosok eljárásba történő bevonásának szabályait jelentette.¹⁵⁵

Az államosítást elrendelő törvény részletesen szabályozta a rendőrség eljárását, a szervezeti szabályokat, melyekre nézve korábban az úgynevezett Sárga könyv¹⁵⁶ adott gyakorlati útmutatást, azonban annak korábbi lényegi vonásai nem változtak.

A fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi törvénycikk értelmében a fővárosi rendőrség végleges államosítása az 1872-es ideiglenes tervezet beérése, valamint egy országos államosítási folyamat kezdete volt. A törvény értelmében a fővárosi rendőrség feladata működési területén a

¹⁵⁴ ERNYES: *Nyomozás, vizsgálat, vizsgálóbíró.*

¹⁵⁵ GIRHINY: op. cit.

¹⁵⁶ „Sárga könyv”-nek nevezték a kortársak azt a sárga színű borítóba kötött könyvet, amelyben a szerzők összegyűjtötték a bűnügyi eljárások kívánatos korabeli szabályait. E téma átfogó törvényi szabályozásának a létrejöttéig a szakma a „Sárga könyv”-ben foglaltakat tekintette mérvadónak.

személy és vagyonbiztonság megóvása a béke és közrend fenntartása, valamint a büntetőtörvények, rendeletek megszegését akár mulasztásból eredően is megakadályozni, a megzavart rendet helyreállítani, a törvény ellen vétőket felderíteni, beazonosítani és az illetékes hatóság elé állítani vagy velük szemben saját hatáskörben eljárni. Továbbá, mint közigazgatási hatóság saját hatáskörében eljárva figyelő, megelőző és felfedező szolgálatot is ellát.¹⁵⁷

Ez a megfigyelés és információgyűjtés egységesen az egyenruhát viselő és nem viselő minden rendőri közege érvényes volt. Tehát a korabeli törvényi szabályozás is a megelőzésre fektette a hangsúlyt, valamint a mai nyomozás elengedhetetlen részeit, mint figyelő, felfedező, mai terminológia szerint felderítő szolgálatok szükségességét határozta meg. A fent felsorolt tevékenységeket általában a közigazgatási rendőrség tevékenységén belül saját hatáskörben és jogkörben fejtette ki. Akkor is a törvény és az azzal összhangban kiadott belügyminiszteri rendeletek alapján járt el, amikor közigazgatási hatóságok megkereséseinek tett eleget.

Továbbá, büntetendő cselekmények esetében előnyomozást hajtott végre, az illetékes királyi ügyészséggel és bírósággal együttműködött, azok megkereséseit végrehajtotta.¹⁵⁸

Számos korábbi rendőrségi illetékesség alá tartozó ügy fővárosi közigazgatási hatáskörbe került: piaci rendészet, iparügy.¹⁵⁹

Láthatjuk tehát, hogy maga a nyomozati tevékenység meghatározásra került, mint feladat, azonban annak végrehajtásával kapcsolatban pontos jogszabályi, rendeleti iránymutatás még nem került megalkotásra. Hiányzott továbbá a kifejezetten nyomozati munkát végrehajtó apparátus, akik, mint eme tevékenység expertjei működtek volna. A fővárosi rendőrség a bűnesetek felderítésében ebből kifolyólag nem jeleskedett, bűnügyi nyilvántartó és jól képzett detektívek híján alulmaradt a kihívásokkal szemben. Akadtak ugyan kitűnő nyomozói adottságokkal megáldott rendbiztosok,¹⁶⁰ akik sikerrel derítettek fel bűnügyeket, de ez önmagában egy átfogó eredmény eléréséhez nem volt elegendő. A rendőrség figyelmét lekötötték az utcai mozgalmak zavargásainak kezelése, detektívтанfolyamok nem voltak, az egyenruhás őrszemélyzet kapacitása és képzetlensége révén alkalmatlan volt nyomozó munka végzésére.¹⁶¹

A városok szolgálati szabályzatokban rendelkeztek rendőrségeik szervezeti, hatásköri, eljárásait illetően. A kor szellemét megelőzően Komárom szabad királyi városa 1894-ben kiadott szolgálati szabályzata elrendelte, hogy a rendőrközegeknek csak törvénysértő cselekmény

¹⁵⁷ 1881/XXI.tc. op. cit. I. Fejezet. 1-3§

¹⁵⁸ 43.972/1844. BM. r.

¹⁵⁹ KOPASZ: 131-159.

¹⁶⁰ Ilyen rendbiztosok voltak: ZLINSZKY Károly, URS Nándor, MÁLTÁS Hugó.

¹⁶¹ BORBÉLY – KAPY: op. cit. 17.p.

észlelésekor szabad intézkedniük a polgárokkal. Szigorú feltételekhez kötötte a rendőri beavatkozást, a rendőrök a polgárokkal nem fölényeskedhettek.¹⁶²

További nehézséget jelentett, hogy bár a dualizmusban a törvények országos hatáskörűek voltak a városok egymástól eltérő utasításokat adtak ki azok végrehajtásának tárgyában. A nagyvárosok esetében a belügyminiszter a polgármesteren keresztül irányította a rendőrséget. Megváltozott a nyomozás feladata is, amely már nem pusztán a bizonyítékok gyűjtését jelentette, mint előkészítő eljárás annak részét képezte. Nyomozati utasítás híján a végrehajtással kapcsolatban iránymutatást az esetleírások, kortársak által írt regények jelentettek. A kor rendőrei tehát önálló intézkedési jogkörrel nem rendelkeztek mégis hajtottak végre a törvényszéki feladatok közé tartozó eljárási cselekményeket, utasításra, illetve egyéb esetekben. Magyar sajátosság a házkutatás során bevont hatósági tanú, ami sem az osztrák sem pedig a német gyakorlatban nem volt ismertes. A rendőr általi lefoglalást követően a tárgyi bizonyítékok törvényszéknek történő átadása a helyszínen eredetben történt meg. A törvényszéki bizottság itt eszközölte a lefoglalást, illetve tartott szemlét amennyiben indokoltnak látta. Az intézkedés alá vonttal a gyanút még ekkor sem közölték, ez a kihallgatás során a vizsgálóbíró feladata volt. A felderítések sikere tekintettel a korszak technikai vívmányaira, illetve azok kezdetlegességére főként a kihallgatásokon, személyi mai terminológia szerint humán információszerzésen múlt. A korban a tolmács használata, folytatólagos gyanúsított kihallgatás, helyszíni szemle, felismerésre bemutatás, legenda, taktika alkalmazása a kortársak által alkalmazott módszerek voltak. A tudományok fejlődése a dualizmusban is hatással volt a nyomozati munkára. A daktiloszkópia 1904-es bevezetését megelőzően fegyver és írásszakértő hiányában főként az orvos szakértői, boncolási vélemény képezte e tekintetben a bizonyítás részét.¹⁶³

A detektívtestület kialakulásának az oka egyértelműen a magyar közbiztonsági helyzet kiegyezés utáni állapotának a romlása volt. Ezt a romlást vidéken a csendőrség létrehozásával állították meg. A városi rend helyreállítása azonban más fajta intézkedést igényelt. A városi közbiztonság javításának volt az eszköze a Nyugat-Európa nagyvárosaiban már bevált detektívtestületek felállítása.

A városban sem egy csapásra jöttek létre azonban a detektívtestületek. Kezdetben a városi rendőrségek a korábbi szervezetükkel és személyzetükkel kíséreltek meg rendet teremteni a hatósági területükön, nem sok sikerrel. Alapvetően három akadály volt a sikeres rendteremtésnek:

¹⁶² KRSZSZ-1894.

¹⁶³ GIRHINY: op. cit.

1., Az önkormányzati felügyeletből fakadóan a városi rendőrseknek számos olyan témával is foglalkozniuk kellett, amely –az önkormányzatok számára minden bizonnyal fontos lehetett ugyan, mint például piacrendészet- elvonta a testület erejét a bűnügyekkel való foglalkozástól.

2., A városi rendőrsek nem rendelkeztek a bűnügyek felderítésére felkészített speciális ismeretekkel rendelkező személyi állománnyal. Ilyen jellegű képzés nem is létezett a Magyar Királyságban a detektívtestület felállítását megelőzően.

3., Nem volt kellően kimunkált az a szabályozó rendszer, amely a bűnügyi munka rendjét meghatározta. Ebből fakadóan pedig a bűnügyi munkát szabályozó elvárások szerinti szervezet sem jöhetett létre. A nyomozó munka rendjét meghatározó első hazai szabályozás –belügyminiszteri rendelet formájában- a XIX. század végén jött létre.

E három feltételt csak fokozatosan lehetett létrehozni és a Magyar Szent Korona alá eső területeken általánossá tenni.

A detektívtestület bevezetésének előkészítése terén legkedvezőbb helyzetben a fővárosi rendőrsek voltak, mert e rendőrsek az 1872 évi államosításából fakadóan, melyet 1873 végére valószínűleg közvetlenül a belügyi tárca irányítása alatt állt. Nyugat-európai mércével mérve Budapest volt a Magyar Királyságban az egyetlen olyan város, amely a kor színvonalán álló metropolisznak volt nevezhető. A főváros dinamikus fejlődéséből fakadóan prognosztizálható volt, hogy a Nyugat-európai nagyvárosok bűnügyi helyzetéhez hasonló állapotok kialakulása várható Budapesten is, melyre a megoldás értelemszerűen az lehet, ami Nyugat-Európában már bevált.

A Magyar Szent Korona területén az egyetlen olyan rendőrsek voltak, amelynek a működését nem rendeleti úton, hanem a fővárosi rendőrsegről szóló 1881. évi törvénybe foglalva szabályozták, ebből fakadóan pedig –a többi városi rendőrsekhez képest- lényegesen szilárdabb jogi alapokkal rendelkezett.¹⁶⁴

Összességében tehát a detektívtestület története bizonyos értelemben nem a detektívtestület felállításával kezdődött, hanem a létrehozásához szükséges feltételek kialakulásával, illetve létrejöttével.

¹⁶⁴ ERNYES: op.cit. 109-112.p.

2. A DETEKTÍVTESTÜLET

Az iparosodás, a főváros sajátos jellemzői, a technikai fejlődés mind lehetőséget jelentettek a vidékről Budapestre érkezők, cégek, magánosok számára. A gazdagodás iránti vágy azonban nem pusztán a becsületesen vagyonosodni akarókat csábította, a bűnelkövetők számára is számos lehetőséggel kecsegtetett. Fellendült az üzleti élet, rengeteg magánvagyon koncentráldott itt. A főváros népességének növekedése nem pusztán természetes folyamat volt, a vidék mezőgazdaságában számításait meg nem találók, ebben a szektorban versenyképtelenek, a termelési renden kívül maradtak vándorlását, áramlását is jelentette. Ezt a tömeget a fellendülő ipar és kereskedelem vonzotta Budapestre.¹⁶⁵

A társadalmi változások, polgárosodás, iparosodás mellett a vidék és a város sajátosságai is rendkívüli hatással bírtak a bűnözésre. Az adott terület gazdasági helyzete, az ott élők értelmi képessége, intellektusa, erkölcsi adottsága mind hatással voltak */vannak ma is/*, az adott területen jellemző bűnesetek fajtájára. A fővárosban felhalmozott ingóságok csábítóan hathattak a kevésbé fejlett területekről érkezőkre, akik szükségletei ebből kifolyólag kevésbé kielégítettek. A lakosság sűrűsége is növelheti a konfliktusok gyakoriságát, többek között a rengeteg vidékről érkező munkás, a bérlakásokban összezsúfolt emberek sokasága. A városban azonban a kriminalisztikai mutatókra kedvező hatást gyakorló tényezők is megfigyelhetők voltak. A jobb műveltségi viszonyok, könyvtárak, egyesületek, a jobban megszervezett rendőrség, a magasabb szintű egészségügyi ellátás, kórházak száma, mind munkalehetőséget adtak, kedvezően befolyásolták a népesség termelő képességét. Mindezek fényében a korban, ahogy napjainkba is a vagyon elleni bűnesetek száma dominált Budapesten.¹⁶⁶

2.1 Detektívtestület 1885-1914

A rendőrségnek és szolgálati ágainak fejlődése során - *alkalmazkodva a társadalmi változásokkal, urbanizációval járó kihívásokhoz* - a kezdeti, úgymond hagyományos rendőri jelleget igénylő feladatok mellett szembe kellett néznie az egyéb új képességeket, tulajdonságokat igénylő kihívásokkal is. Az új feladatok fedett tevékenységet, vagy a rendőri jelleg leplezését, esetleg egyéb nem nyílt információszerzést igényeltek a siker érdekében. E kihívásokat felismerve, ezekre reagálva alakult meg a polgári magyar állam detektív testülete, miután a detektív munka jogszabályi környezete is rendezésre került.

¹⁶⁵ BORBÉLY – KAPY: op.cit. 497-498.p.

¹⁶⁶ HACKER: 5-6.p.

Az 1878-ban elfogadott Magyar Büntetőtörvénykönyvvel, amely felváltotta a korábbi Sárga könyvet, ezen jogterületnek a kor nemzetközi élvonalába tartozó magyar jogi szabályrendszere jött létre.¹⁶⁷

A korszerű és garanciákkal tarkított jogi háttér ékes példája, egyben előzménye a korszerű büntető novelláknak többek között az 1871. évi törvény, amely a testi fenyítések, vérdíj eltörléséről és a bilincs alkalmazásának korlátozásáról rendelkezett.¹⁶⁸ A büntetőtörvénykönyv és a kihágási büntetőtörvénykönyv egységes rendszert alkotott, mivel a büntettek és vétségek mellett a kihágásokról szóló büntetőtörvénykönyv adta a harmadik kategóriát. A NASCH /Csemegi/ Károly alkotta törvénykönyv alkotmányossági és jogi szempontból óriási előrelépésnek számított.¹⁶⁹

Konkrét nyomozati utasítás ugyan még nem volt, azonban a kriminalisztikai gondolkodás egyfajta gyakorlati keretet, iránymutatást nyújtott.

Ez a nyomozás terén kialakított szokásjog egészen az 1900-as évekig megmaradt, az első belügyminisztériumi körrendelettel kiadott nyomozati utasítás megjelenéséig.¹⁷⁰

A detektívek megjelenése előtt a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség éveiben két kar a tisztviselői és őrszemélyzeti alkotta a rendőrséget. A tisztviselők az intézkedő és rendelkező, az őrszemélyzet minden egyéb külrendészeti tevékenységet látott el. Idővel azonban a rendőri őrszemélyzetre bízott feladatok csoportosítása vált szükségessé, aszerint, hogy az intéző rendőrség által meghozott rendelkezések előkészítésére vagy végrehajtására irányulnak. Ennek értelmében végrehajtási, valamint megfigyelő és felderítő funkciók szerinti felosztás történt, melynek végrehajtásához külön segédintézményt kívántak létrehozni.

TÖRÖK János rendőr-főkapitány felismerve a rendőrség hiányosságait, a bűnügyi helyzetre reagálva 1885. XII. 15-én — TISZA Kálmán miniszterelnök és belügyminiszter utasítására — felállította a detektívosztályt, amely 1886. I. 01-én kezdte meg működését.¹⁷¹ *(II. és III. sz. mell.)*

TÖRÖK János budapesti rendőrfőkapitány a fővárosi rendőrség személyi állományának átszervezés előtti kiválóságait megtartva és szorgalmas, becsületes és tehetséges újonnan felvett rendőrökkel gyarapítva a testület létszámát lényegében új rendőrséget hozott létre. A detektívtestület kezdetben 28 főt számlált, majd további 8 detektívet vettek fel, ezzel párhuzamosan pedig a polgári biztosok intézményét megszüntették. A detektívosztály vezetőjévé SPLÉNYI Ödön címzetes kerületi rendőr-kapitányt nevezték ki felügyelői címmel, ezzel önálló testületté vált az osztály.

¹⁶⁷ 1878/V.tc. op. cit, 1879/XL.tc.

¹⁶⁸ 1871/LII. tc. op. cit.

¹⁶⁹ KIRÁLY: 416-429. p.

¹⁷⁰ GIRHINY: op. cit. , 130000/1899(XII.22) BM rendelet

¹⁷¹ BORBÉLY – KAPY: op.cit. 15-17.p.

TÖRÖK János budapesti rendőr-főkapitány 1886-ban kiadott rendeletének értelmében az összes kinevezett detektívet a detektívosztályba sorolták be. SPLÉNYI Ödön rendelkezése szerint a főkapitány mellé és a Margitszigetre 1-1, a bűnügyi osztályra 12, az államrendészethez 1, a detektívfelügyelő mellé 4, szolgálatvezetésre 1, a bérkocsisok felügyeletére 2, a prostitúció ellenőrzésére 2, a vendéglők és vasutasok megfigyelésére 4, a detektív őrzési szolgálatra pedig 8 került beosztásra. Korábban — szolgálati utasítás hiányában — a detektívek a főkapitányság közvetlen vagy a kerületi kapitányságok alárendeltségében látták el feladatukat.¹⁷²

A detektívfőnök fizetése 1500 forintban került megállapításra, melyhez további 400 forint lakbér járult. A detektívek fizetése 600 forint volt, melyhez további 200 forint lakbér hozzájárulást kaptak.¹⁷³

A mai nyomozómunkában mindennaposá vált, álcázás, leplezés, rendőri mivolt elhallgatása, a korai detektívek körében is sokszor alkalmazott és bevált módszerek voltak.

A detektívek gyakorta öltöztek előkelő uraknak, gázóra leolvasónak, koldusnak, sőt hölgyeknek is.¹⁷⁴

A Magyar Közigazgatás egy korabeli 1886-os számában a titkos rendészet politikai és polgári titkos rendészet mentén kerül értelmezésre. A Közrendészet rovatban a politikai titkos rendészet, mint a politikai kémrendszerek létjogosultsága kerül megkérdőjelezésre. Eme felfogás szerint alkotmányos országban az intézmények a nyilvánosság felügyelete alatt, miatt őrzik meg tisztaságukat. Úgy vélem ez egy haladó polgári szellemhez méltó felfogás, demokratikus jogállami vélekedés. A polgári titkos rendészet létjogosultságát a cikk elvitathatatlannak tartja, főként a polgári ruha előnyére, inkognitóra tekintettel. Ennek a ténynek az elismerése a kormány részéről a detektív osztály felállításában öltött testet. Az író a testület rövid története miatt annak jövőbeni sikereit latolgatja, az eredményesség feltételeit igyekszik összegezni. A személyi állomány vonatkozásában az állandó rendőri alkalmazottak, illetve a társadalom alsó megfigyelni kívánt rétegéből toborozott személyzet pro és kontra érveit latolgatja a cikk. Eszerint ildomosabb az utóbbi rétegekből toborozni, mivel már az inkriminált rétegbe szocializálódott egyénekről beszélünk, akik nem állandó fizetésük miatt, az eredmény függvénye szerinti anyagi javadalmazás okán igyekeznek majd információt szolgáltatni, felderíteni.

¹⁷² Loc.cit. 21-22.p.

¹⁷³ Ötven éves a detektívtestület. op. cit, 10.

¹⁷⁴ PÜSPÖKY-KELLER Mihály detektívfelügyelő napokig figyelt egy bérházat társával magukat rongyos ruházzal álcázva. A lakóházba ki és bejártak, találkoztak a lakókkal, de az emberek nem sejtették valódi kilétüket. Ezzel elegendő információt szereztek, hogy beazonosítsák és elfogják a hatóság által keresett csoportot. LEVICZKY Sándor detektív áruhában derített fel egy vendéglátó egység működése mögé rejtett játékbárlangot. KLACSO Kálmán detektív postásnak álcázva magát nyert bebocsátást a keresett vagy bűjtatott személyek lakásába. Dr. KOTOFF Olivér detektívfelügyelő egy örökkel és figyelőszeméllyel ellátott játékbárlangot derített fel, oly módon, hogy elegáns úrnak öltözve magát bárónak kiadva, két hölgynek álcázott detektívtársával jutott be a belvárosi magánlakásba. - BORBÉLY – KAPY: op.cit. 254-258.p.

Ekkor már a detektívek személyi állománya az új tagokból, néhány átvett megbízható polgári biztosból felállt. Szerencsére a vázolt elmélet nem nyer teret a későbbiekben sem, hiszen a „*rablóból pandúr*” közmondás ebben az esetben életképtelen. Gondoljunk bele egy eddigi életét bűnözéssel töltő egyén mennyire lenne lojális a rendőrséghez, bűntársai ellenében, miféle hazugságokra lenne képes pusztán anyagi okokból. Informátori hálózatba való beépítésük viszont a későbbiekben megtörtént, tehát az elképzelés ha nem is az eredeti módon, de valamilyen szinten megvalósult. Ezt követően egy helyes felismerés következett, miszerint a detektív elsősorban preventív jellegű feladatok ellátására, illetve a büntettek felderítésére alkalmasak. Konkrét példa is említésre került, mint az omnibuszok detektívek általi felügyelete, amit ildomosabb lenne nyilvános rendőri közegekkel ellátni. Szorgalmazták továbbá a vidéki detektív testületek felállítását. Összességében elmondható, hogy már a kortársakat és a szakmai sajtót is foglalkoztatta a testület tevékenysége, az abban rejlő lehetőségek. Ezek a szakmai sajtóban megjelenő ajánlások, vélemények támpontot adhattak a testület jövőbeni fejlődéséhez, alakulásához.¹⁷⁵

A detektívek munkáját nagymértékben megkönnyítette az 1885-ben létrehozott bűnügyi nyilvántartás, ami számos egyéb újításhoz hasonlóan TÖRÖK János főkapitány nevéhez fűződik. Ennek alapját a korábban rendőrök által készített magánfeljegyzések alkották.¹⁷⁶

Az első detektív főnököt posztján SZOMBATFALVY Albert egykori színész, színigazgató követte. Kedvenc mottója: „*Aki színész volt, az ügyes detektív lesz, kivált ha jó színész volt!*” Nyugállományba vonulását követően posztján RUTTNER Sándor kapitány, majd KRECSÁNYI Kálmán váltotta, aki igyekezett európai szintűre emelni a testület színvonalát.

Ezt követően dr. NAGY Károly, majd dr. JESZENSZKY Gellért vezette az egyre jobb eredményeket elérő testületet.¹⁷⁷ A létszám és apparátus növekedésének okán az 1877-től a Hatvan utca 584. szám alatt */napjainkban a Kossuth Lajos utca és Városház u. sarkán lévő helyszín, Dreher-palota/* működő épület szűkössé vált, így a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség főkapitányi hivatala, illetve a bejelentési hivatal átköltözött a volt Európa szálló épületébe. */napjainkban az V. ker. Zrínyi utca és Ferencz József tér sarka/* A Detektívek és a Bűnügyi Osztály itt a II. emeleten foglalhatta el helyét.¹⁷⁸

A felvétel folyamatos volt, a jelentkezőknek a következő kritériumoknak kellett megfelelnie: 24 – 40 év közötti életkor, magyar állampolgárság, fedhetetlen előélet, 4. középiskolai osztály elvégzése, egészséges testalkat, előnyben részesítették a katonai szolgálattal rendelkezőket. A középiskolai érettségivel, főiskolai képzettséggel rendelkezőket a kinevezés utáni előmenetel

¹⁷⁵ Közrendészet. *A detektív rendszer s közrendészetünk.* (1886) 5-6.p.

¹⁷⁶ A módszerrel antropológiai jellemzőket alkalmazva azonosították a személyeket, például a csontozat sajátosságai, fül, fej és végtagok mérete, egyéb jellemző ismertetőjegyek alapján.

¹⁷⁷ Detektíviskola. IV. rész, *Tolnai Világlapja.* (1926), 28.

¹⁷⁸ SZOMOR: *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére.* op. cit. 31-33.p.

során előnyben kellett részesíteni. A felvételt nyertek ideiglenes detektívekként kezdték meg pályafutásukat. Másfél éven belül féléves detektívтанfolyamon vettek részt. A másféléves úgynevezett próbaszolgálat elteltével kerültek véglegesítésre.¹⁷⁹

A budapesti detektívek eredményes felderítéséből említésre méltó a több országban körözött betörők PAPAKOSTA és társainak elfogása, az 1884-ben történt postarablás elkövetőjének, CSOMBOR Imrének a felkutatása és kézre kerítése.¹⁸⁰

A főkapitányi jelentésekből, amelyek az 1894-es év vonatkozásában 1895-től kerültek publikálásra, hiteles és tárgyilagos képet kaphatunk a testület szervezeti változásairól, fejlődéséről, eredményeiről, egészen 1922-ig. Ennek fényében valamennyi jelentés áttanulmányozása témám szempontjából megkerülhetetlen a hiteles feltárás érdekében. Az alábbiakban ezért a szervezet bemutatását a fenti időszakra vonatkozóan a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség működéséről szóló jelentések alapján ismeretem.

1894. év kezdetén 61, majd év végére 70 főre gyarapodott a detektívtestület létszáma. Ebbe a létszámba beletartozott a detektív felügyelő és annak helyettese, az I. és II. osztályú, valamint a próbaszolgálatra beosztott detektívek, a beosztott rendőrök, kézbesítő és díjnok.

Közülük 10 detektív a központi bűnügyi osztályba került beosztásra. Az évben összesen 3165 nyomozást foganatosítottak, melyből 2620-at zártak le eredményesen. 1847 főt állítottak elő, illetve fogtak el. Felfedező és megfigyelő szolgálataik során, razziákat szerveztek, portyáztak. Az eredményes működés elismerésül a belügyminiszter 1894-ben 200 forintnyi jutalomban részesítette a testületet.¹⁸¹ A testület létszám a következő esztendőben 1 detektívfelügyelőből, 1 helyettesből, 25 első osztályú detektívből, 25 másodosztályú detektívől, 25 ideiglenes minősítésű detektívől, 1 fizetés nélküli, 7 polgári rendőrből, 1 kézbesítőből és 1 díjnokból állt. A testület immár 10 éves fennállásra tekinthet vissza. Az ezen évre vonatkozó főkapitányi jelentés kiemelte a detektívek vegyített szolgálatellátásának veszélyét a bűnüldözés érdekeire. Egyazon detektív elláthatott figyelő, felfedező, puhatoló, ellenőrző szolgálatot. A mai terminológia szerint például a dekonspiráció, lelepleződés esélye is nagyban fokozódhat az ilyen esetekben. 1894-ben igény merült fel a létszám bővítésére, ezen probléma orvoslása érdekében. 1895 áprilisában 25 fővel bővült a testület, bár a kollégák újoncok voltak, de megkezdődhetett a csoportokba osztás a feladatokra tekintettel. 1895 májusában egy 36 főből álló nyomozó csapat került elkülönítésre, feladatuk a bűnesetek elkövetőinek felderítése, valamint figyelések végrehajtása volt.

¹⁷⁹ Detektíviskola. III. rész, 31.p.

¹⁸⁰BORBÉLY – KAPY: op.cit. 249-250.p.

¹⁸¹ *Budapesti Fő és Székesvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1894. évben.* 285-288.p.

A detektívek feladatát az elkövetők felderítése, „kinyomozása” ,majd elfogása és az illetékes hatóság elé állítása alkotta. Tehát már akkor felismerték, hogy egy állandó készenléttel rendelkező, azonnal reagáló detektívekből álló egység nélkülözhetetlen a bűnesetek kinyomozása terén. A mai terminológia szerint ez forrnyomos felderítést takart. Ezt a tevékenységet a bürokrácia terhei nem lehetetlenítették el, hiszen az egyéb feladatokat, mint például kihallgatás, szemle a későbbiekben eljáró hatóság fogatosította.

1885 május 18-án csoportvezető irányítása alatt egy 6 főből álló ellenőrző csapat kezdte meg működését. Feladatuk a szállodák, fürdők, kávéházak, vendéglők, bordélyházak, rendezvények, személyek figyelése, információszerzés volt.

A három pályaudvaron négy fő detektív kezdte meg szolgálatellátását állandó jelleggel. Bűnügyi nyomozások végzésére a kerületi kapitányságokhoz folyamatosan vezényelték a detektíveket. A személyügyi változások ebben az évben több beosztást is érintettek. A detektívfelügyelő eddig öt éven keresztül kerületi kapitányi ranggal látta el feladatát, 1895. december 12-én rendőrtanácsossá nevezték ki. A detektívek esetében is történtek előresorolások, másod és első osztályú, valamint ideiglenes minőségű kinevezések is megvalósultak. A testület ügyforgalma 1895-ben 6516 ügydarabot tett ki. Bűnügyi nyomozások 6194 esetben kerültek elrendelésre, melyből 3384 zárult eredményesen.

Az előző 1894-es évhez képest javuló tendencia volt észlelhető, hiszen akkor 5849 esetből 2620 esetben zárult eredményesen a nyomozás. A detektívek számos felfedező, megfigyelő szolgálatot adtak, 1894-ben 1847, míg 1895-ben 7002 személyt állítottak elő.¹⁸²

Az 1896-os év létszám tekintetében 39 fős növekedést hozott, Hatáskör tekintetében is bővülés történt, a közlekedés és erkölcsrendészeti ügyek teljes egészében a testülethez kerültek. Korábban fenti területekre két-két beosztott detektív került kiküldésre a testülettől. A közlekedési és erkölcsrendészeti ügyek hatékonyabb ellenőrzése érdekében egy 10 fős csoport jött létre a közlekedési eszközök ellenőrzésére, megfigyelésére, valamint egy nyolc fős csoport az erkölcsrendészeti szabályok, prostitúció ellenőrzésére. Mindkét csoport élére tapasztalat detektívet neveztek ki. Szintén ebben az évben 11 főből álló csoport került felállításra, akik feladata a zálogházak, ékszerészek, pálinkamérések, népkonyhák, hordárok, lapkihordók, utcaseprők, vásárok megfigyelése, ellenőrzése volt. Az egyre szélesedő tevékenység és feladatkör a vezetésben is munkamegosztást követelt, ennek megfelelően a detektív felügyelő helyettes az ellenőrző csapatokat vezette, az eredményekről naponta tett írásos jelentést. A rendőrfelügyelő vezette a bűnügyi nyomozásokat, felügyelte a „Rendőri Értesítő” kiadását, amelyben a folyamatban lévő

¹⁸² A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1895. évi működése. 34-38.p.

bűnügyek és nyomozások foglaltak helyet. 136 példányban került sokszorosításra, belső használatra szánták az osztályokra, kapitányságoknak, felügyelőknek.

1896-ban 5989 bűnügyi nyomozás folyt, melyből az eredményes nyomozások száma 4733. A korabeli statisztika szerint a megbízások száma természetesen sokkal több volt, mint a nyomozások száma, 1896-ban például 8248, azonban a megbízásokból nem minden esetben indult nyomozás, ezért a továbbiakban a nyomozások tényleges számát tartom indokoltnak megemlíteni. Az évben összesen 4236 főt állítottak elő. Fizetések tekintetében az 1896 évi főkapitányi jelentésben az I. osztályú detektívek 800, a II. osztályú detektívek 700, a próbaszolgálatra osztottak 600 forint fizetéssel szerepeltek.¹⁸³ Jelentős esemény volt az ebben az évben megrendezésre kerülő ezredéves világkiállítás, amelyet rendkívül nagy érdeklődés kísért. A világkiállítás vonzotta a hazai és külföldi bűnöző elemeket, így nagy terhet rótt a rendőrségre, amely külön kiállítási kapitányság felállításával reagált a kihívásokra. A felállított kapitányság a kiállítás területén diszlokált, külön detektíverővel rendelkezett, feladatát hónapokig eredményesen látta el.¹⁸⁴

1897-ben a detektívek létszámában és fizetésében nem történt érdemi változás. A korábban a testülethez utalt erkölcsrendészeti felügyelet a közigazgatási osztályhoz került. A feladat ellátása céljából 6 detektívet vezényeltek a közigazgatási osztályhoz, amit további 6 polgári ruhás rendőrrel egészítettek ki. Az immár 12 fős csoport látta el innentől kezdve az erkölcsrendészeti feladatokat a közigazgatási osztály rendelkezés szerint. 1897-ben 18 detektív részesült állami jutalomban, további 18 pedig nem állami elismerésben. A fővárosi detektívek ebben az évben 4729 főt állítottak elő, bűncselekmény gyanúja, körözés, kitiltás miatt. Továbbá számos szállodát, fürdőt, kávéházat, éttermet, színházat, postát, zálogházat és azok alkalmazottait figyelték meg. Ez összesen 46829 megfigyelést jelentett, melynek során 810 főt állítottak elő.¹⁸⁵

1898-ban létszám tekintetében nem történt érdemi változás, a fegyelmi eljárások elenyésző számban érintették a detektíveket. 1898-ban például 8 esetben indult ilyen eljárás, melyek közül csupán 3 esetben született enyhe fokú büntetés. Bűnügyi nyomozásokra 11708 megbízást kapott a testület, melyből 6370 eredményes nyomozást könyvelhettek el.

Az eredményes nyomozások során 3247 személyt állítottak elő. 252 fő körözött személy elfogását eszközölték. A megfigyelő szolgálat során hat razziát szerveztek, melynek során 137 főt állítottak elő körözés, kitiltás, csavargás miatt. A szintén a megfigyelő szolgálathoz tartozó bűnügyi portyák során 322 fő előállítására valósult meg, körözés, kitiltás vagy csavargás miatt.

¹⁸³ *A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1896. évi működése.* 48-53. p.

¹⁸⁴ KEPES: op. cit. 174.p.

¹⁸⁵ *A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1897. évi működése.* 43-50. p.

Összességében 3907 személyt állítottak elő nyomozásaik, valamint egyéb szolgálatellátásuk során.¹⁸⁶ 1899-ben a detektívek létszáma 10 fővel emelkedett. A tisztikar a detektívfőnökből és helyetteséből, valamint egy fő segédfogalmazóból állt. A végrehajtó közegek 33 I. osztályú detektívől 800 forint fizetéssel, 35 II. osztályú detektívől 700 forint fizetéssel, 42 III. osztályú detektívől 600 forint fizetéssel álltak. A III. osztályúak közül 13 véglegesített és 25 ideiglenes minőségű. Továbbá két díjnok, akik közül egy címzetes detektív volt, három kézbesítő, valamint 27 rendőr polgári ruhában tartozott még a testület létszámához. A fenti létszámból 10 fő detektív került vezénylésre a bűnügyi osztályhoz, 20 fő a kerületi rendőrkapitányságokhoz, három fő a közigazgatási osztályhoz, öt detektív, öt polgári ruhás rendőr és egy kézbesítő az erkölcsrendészeti alosztályhoz. Kitüntetésben részesült HORVÁTH Péter detektív, aki az állami rendőrség 25 éves jubileuma alkalmából a koronás ezüst érdemkeresztet kapta elismerésül. Magánfelektől 20 detektív részesült pénzjutalomban, ami a korban elfogadott és megengedett volt. 19 detektív került fegyelmi eljárás alá, azonban csak egy esetben került sor bűnvádi eljárás lefolytatására. Bűnügyi nyomozások esetében 12744 megbízást teljesített a testület, melyből 6023 zárult eredményes nyomozással. Ez a tavalyi 1898-as évhez képest 1036-al több megbízást jelentett. Az évben összesen 4064 személyt állítottak elő bűnügyi és egyéb nyomozásaik, megfigyelő szolgálataik /*razzia, portyal*/, az általuk megfigyelt helyek ellenőrzése során. Az 1898-as évhez képest ez a szám 157 fő többlet előállítását jelentett.¹⁸⁷ Az 1899-as év végére a szociáldemokrata munkásság által szervezett tüntetések elszaporodása jelentettek komoly kihívást a testület tagjai számára. Ezek a tüntetések igen erőszakosak voltak, az összecsapások során számos esetben súlyos sérülések keletkeztek.¹⁸⁸

Az 1900-as év némi változást hozott a létszám tekintetében, az új bűnvádi perrendtartás miatt megnövekedett ügyforgalomra tekintettel a detektívek létszámát 7 fővel növelték. A tisztikar létszámához tartozó segédfogalmazó más osztályra került, ezért a tisztikar az év végére a főfelügyelőből és helyetteséből állt. A létszám tehát az alábbiak szerint alakult az 1900-as évben: 37 I., 37 II., 43 III. osztályú detektív a felsoroltak sorrendjében 1600, 1400, 1200 korona fizetéssel. A 43 III. osztályú detektív közül 20 még ekkor nem volt véglegesítve. A testülethez tartozott továbbá két címzetes detektív, mint díjnok, 27 polgári ruhás rendőr, valamint három kézbesítő. A létszámból az erkölcsrendészet ellenőrzésére a közigazgatási osztályhoz került vezénylésre hat detektív, öt polgári ruhás rendőr, egy kézbesítő. A közlekedés ellenőrzésére két detektív és egy polgári ruhás rendőr került beosztásra. A bűnügyi osztályhoz az előadók mellé 16 detektív,

¹⁸⁶ *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1898. évi működéséről* 40-45. p.

¹⁸⁷ *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1899. évi működéséről* 36-42. p.

¹⁸⁸ Laky: Az ötvenéves budapesti detektívtestület története. 174.p.

egy polgári ruhás rendőr került vezénylésre. A bűnügyi nyilvántartásba egy, a kerületek bűnügyi szolgálatára 19 detektív és két polgári ruhás rendőr került beosztásra. Állami jutalmat ebben az évben nem adományoztak a testület tagjainak, de jelvényes kitüntetésben 25 detektív részesült. Magánfelektől 43 detektív kapott pénzjutalmat. Állami segélyezésben két detektív és három kézbesítő részesült. Bünvádi eljárás folyt a testület egy tagjával szemben, azonban ez felmentő ítélettel zárult. Fegyelmi eljárás 11 esetben került indításra, 12 detektívet érintve. Az éves beszámoló említést tett a bünvádi perrendtartás miatt megnövekedett ügyteherről, továbbá az ezzel szignifikánsan nem emelkedő létszámról. Bűnügyi nyomozások tekintetében 16269 megbízást kapott a testület, ami az előző évhez képest 3525 –el több. Az eredményes nyomozások száma 7710. A testület tárgyévben 1272 fő személyes szabadságát korlátozta, állított elő.¹⁸⁹

Az 1901-es év szomorú zárkó a testület életében, a három éve a testületet vezető RUTTNER Sándor dr. kerületi kapitány október 27-én elhunyt. Két hónap ideiglenes vezetést követően december 4-én Krecsányi Kálmán kerületi kapitány lett megbízva a detektívek vezetésével. A továbbra is növekvő ügyteher miatt a létszámot öt fővel emelték. A 148 fős létszámból 61 fő volt átvezényelve a testületen belül, ami azt jelentette, hogy a tényleges, hadrafogható létszám csupán 84 fő volt. Ezzel a létszámmal eredményeket csak nagy leterheltség mellett lehetett prezentálni. A folyamatos szolgálatok miatt nem jutott idő az olyan fontos feladatokra, mint az állomány kiképzése. A tárgyévben 1901-ben a testület tagjai 11 kinevezést és 11 előléptetést tudhattak magukénak. 22 fő részesült jutalomban, további 24 detektív segélyben. A bűnügyi nyomozások száma 20647 volt, ami ismét több ezerrel történő növekedést jelentett az 1900-as évhez képest. Az eredményes nyomozások száma 8577 volt. A detektívek az évben 66388 megfigyelést eszközöltek, /*megfigyelt helyiségek és személyek*/, továbbá 1516 előállítást fogantatosítottak összességében.¹⁹⁰ A bünvádi perrendtartás által generált többlet munkateher ellenére a testület létszáma 1902-ben nem változott. Az éves főkapitányi beszámoló szerint ennek a leterheltségnek, erőmegosztásnak a felfedező, megelőző szolgálat látta kárát. Ez a preventív rendőri tevékenység kiterjedt a lapok sajtófigyelésére, új módon kártyavető, zugírások, jósok, kuruzslók, uzsorások, hitelezők leleplezését igyekeztek véghezvinni. Fő csapásirányt jelentett az illegális szerencsejáték felszámolása, melynek során két magánházban működő roulette bankot is sikerült felszámolniuk a detektíveknek. Igyekeztek a lóversenyek idején a külföldi, főként osztrák és németországi hamiskártyások, hazardjátékosok távoltartására. A versenyek tisztességét veszélyeztető egyének a „*Magyar Lovaregylet*” vezetőségének jóváhagyásával a fővárosi

¹⁸⁹ *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1900. évi működéséről* 41-46. p.

¹⁹⁰ *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1901. évi működéséről* 40-45. p.

versenypályákról ki lettek tiltva. A detektívek igyekeztek továbbá a pornográf képek terjesztésének, valamint az éjjelente nyilvános üzletekben folyó erkölcstelen megnyilvánulásoknak is gátat szabni. /pl: *pornográf képek kirakatban történő elhelyezése/* Az ezen tevékenységre irányuló házkutatások eredményeképpen sikerült a pornográf képeket terjesztők beazonosítása, ezzel számos üzlet maradt „ellátatlanul”. A razziák szervezése és kivitelezése, a rendezvények, tüntetések, ünnepek biztosítása is igen erőigényes feladatot jelentettek a detektívek számára. A bűnügyi nyomozások terén az 1902-ben keletkezett megbízások száma 20213, melyből az eredményes nyomozások száma 9659 volt. Arányaiban a tavalyi évhez képest kevesebb eredményes nyomozást sikerült generálni. 1902-ben a detektívek összességében 1700 személyt állítottak elő.¹⁹¹ A detektívtestület 1903-as tevékenysége során is a megelőzésre igyekezett koncentrálni.

A mai terminológia szerinti csalások felderítésére is koncentrált a testület, a korabeli szóval szédelgőknek nevezett bűnelkövetők az emberek hiszékenységére apellálva jutottak anyagi javakhoz. Ez a korban is a sértett tévedésbe ejtésével és anyagi hátrány okozásával járt, akár a család törvényi tényállása esetében. Továbbra is fókuszban volt a tiltott szerencsejátékok megelőzése, játékbárlangok felderítése. A közerkölcs megóvása érdekében az erre, illetve egyéb törvénytelen ségnek elkövetésére alkalmas helyiségeket folyamatosan és visszatérően ellenőrizték. A pornográf képekkel történő kereskedésnek is igyekeztek gátat szabni. A ma is általánosan alkalmazott portyaszolgálatok is mindennaposak voltak. Íj módon a közterületi jelenlét szavatolva volt, továbbá megfelelő hely és személyismeretre lehetett szer tenni. A főkapitányi jelentés szerint az Amerikába kivándorlók is problémát okoztak, feladatként jelentkezett a kivándorlásra csábító személyek felkutatása, ezzel a kivándorlás csökkentése. A biztosítási feladatok továbbra is megmaradtak, ennek során számos utcai felvonulás, sztrájk, ünnepség, népgyűlés biztosításában vettek részt a testület tagjai. A már akkor is többségben lévő vagyon elleni deliktumok szálai nagyrészt a szomszédos községekbe vezettek.

A legtöbb elkövető a főváros környéki községekben telepedett le. 1903-ban a bűnügyi nyomozások száma 20889, melyből az eredményes nyomozások száma 9136. Megfigyelő szolgálataik során 104 razziát tartottak. Különböző szolgálataik ellátása során 1775 személyt állítottak elő a testület tagjai.¹⁹²

1904-ben 21428 bűnügyi nyomozást folytattak, melyből 7495 eredményes nyomozás zárult eredményesen. Razziát 59 esetben szerveztek, a jelentés szerint 1775 személyt állítottak elő szolgálataik során.¹⁹³ Az 1905-ös évről szóló jelentés a politikai viszonyok okozta nehézségek

¹⁹¹ *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1902. évi működéséről* 47-52. p.

¹⁹² *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1903. évi működéséről* 58-64. p.

¹⁹³ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1904. évi működéséről* 45-50. p.

materializálódásaként az állandó leterheltséget nevesítette. Ez testet öltött a megfigyelésekben, fokozott közterületi jelenlétben, ami a nyomozások eredményességét azonban nem befolyásolta. 23032 elrendelt nyomozásból 9079 zártak le eredményesen, 63 razziát szerveztek a detektívek, valamint 1378 főt állítottak elő. Létszámuk a tárgyévben 10 fővel csökkent.¹⁹⁴ Az 1900-as évek elején a recepcionális törvény miatt valláspolitikai tüntetések robbantak ki, melyek biztosítási feladatokat róttak a detektívekre, így fokozva a munkaterheket.¹⁹⁵

1906-ban a detektívek 1453 nap szolgálatot teljesítettek működési területükön kívül. A testület 158 tagját vezényelték területükön kívüli államrendészeti és közbiztonsági szolgálatra, mintegy 55 esetben. A jelentősebb nyomozásokban országos hatáskörben látták el feladatukat, hiszen szakmai tapasztalataik, képzettségük révén a helyi rendőri szerveknél sokszor eredményesebben végezték felderítő tevékenységüket, nyomozati munkájukat. Az éves beszámoló a szerencsejátékok elszaporodása okán keletkező problémákat hangsúlyozza.

Már a korban összefüggéseket láttak az öngyilkosság és a kóros szenvedélyek között, ez esetben a szerencsejátékok között. Az illegalitásba vonult játéklarangok helyett a jelentésben javaslatot olvashatunk például a Margit szigeten hivatalos játékbank /*Montecarlo, Ostende*/ felállítására, ezzel az illegális és átláthatatlan, koordinálhatatlan szerencsejáték átláthatóbbá tételére. Azonban ezen elképzelések nem valósultak meg a közvélemény negatív reakciója miatt. A tárgyévben 1906-ban 24294 megbízást kapott a testület a bűnügyi nyomozások vonatkozásában, melyből 12241 zárult eredménnyel. A detektívek 47 razziát szerveztek, szolgálataik során 2422 főt állítottak elő különböző bűncselekmények miatt.¹⁹⁶ Az 1907-es tevékenységről szóló jelentés már 20 fős státusz bővítésről számolt be, így 132 főre szaporodott a létszám. Tegyük hozzá a 132 fős létszám a főváros lélekszámát figyelembe véve nem számított ideálisnak, főként, hogy 43 fő állandó jelleggel kapitányságokhoz és egyéb osztályokhoz került vezénylésre. Amennyiben a maradék létszámból levonjuk a felügyeleti szolgálatot ellátó, valamint a zálogházak és szállodák figyelésére beosztottakat a tényleges bűnügyi nyomozások lefolytatására, megbízások teljesítésére 40 detektív marad. A tárgyévben keletkezett 26906 megbízás esetében ez azt jelenti, hogy az említett 40 főnek 672 ügyben kellett eljárnia. Az éves beszámoló kitért a további létszámemelésre, valamint a javadalmazás fejlesztésének szükségességére. A prevenciót a razziák fokozásában látták a korban, ezért igyekeztek fokozni ezek számát. Napjainkban tudjuk, hogy a rendőri prevenció pusztán kis, elenyésző szelete lehet ez az intézkedés. Az elharapódzó játékszenvedély miatt a sajtó és közvélemény is követelte a fokozottabb fellépést a társadalom eme ellenségével szemben. A június 19-én megtartott fővárosi törvényhatósági

¹⁹⁴ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1905. évi működéséről* 40-45. p.

¹⁹⁵ Laky: 1886-1936 Az ötvenéves budapesti detektívtestület története. op. cit. 174.p.

¹⁹⁶ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1906. évi működéséről* 108-115. p.

közgyűlésen interpelláció tárgyát is képezte a téma. Az 1881. évi fővárosi rendőrségről szóló törvény feladatként határozta meg a fővárosi rendőrég számára a közrendészet terén tapasztalt hiányosságok feltárását, az erre való figyelemfelhívást indítványok formájában.¹⁹⁷ A fővárosi tanács az interpellációra reagálva megkeresést küldött a rendőrségnek, melyre a főkapitány a következő választ adta:

*„Már a rendőrség működéséről szóló 1906. évi jelentésében mélyen elszomorító tényként emlékeztem meg arról, hogy ijesztő mérvben hódít a játékszenvedély a társadalom minden rétegében. Megdöbbentő ezen szenvedély végzetes következményeiben. Ezrekre megy ma már azon szerencsétlenek száma, a kiket a festett lapok vittek az erkölcsi és anyagi pusztulásba, a bűn útjára a börtönbe, a halálba.....”*¹⁹⁸

A korabeli statisztikákban az öngyilkosságok terén mutatkozó emelkedés és a szerencsejáték társadalomra negatív hatást gyakorló tünetei között erős összefüggést sejtettek, ami mögött valljuk be a mai felfogásunk szerint is lehet koherens összefüggés. A társadalmi nyomásnak engedve a rendőrség igyekezett fellépni az illegális szerencsejáték, különösen a kártyajátékok ellen. Az éves beszámoló a rendőri fellépést nehezítő tényezőként említette a törvényi szabályozást, amely nem adott egyértelmű kereteket a szerencsejáték szabályozására.

A kihágási büntető törvénykönyv szerint *„szerencsejáték az, melyben a nyereség vagy veszteség kizárólag a véletlentől függ”*.¹⁹⁹ Rendelkezett továbbá a szerencsejáték területi kiterjedését illetően. Ennek értelmében annak üzését tiltotta *„nyilvános vagy a közönségnek nyitva álló helyen”*.²⁰⁰ A törvény II. szakasza a tilalom magánlakásra történő kiterjesztése felől is rendelkezett: *„melybe azon célból, hogy szerencsejátékban részt vegyen: bevezetés mellett, vagy a nélkül mindenki bebocsátattik”*.²⁰¹ Tehát a kocsmák, vendéglők, kávéházak ellenőrzése megoldott volt, fenti törvényhely értelmében azonban a magánkörök ellenőrzése problematikus volt kivitelezhető.

Az egyesületek helyiségei például, ahová nem léphet be mindenki nehezen ellenőrizhető a hatóság által. A főkapitány a szerencsejáték tilalmának eredményes betartatásának garantálása érdekében érdemesnek tartotta a tilalom kiterjesztését a fővárosi klubok, összejövetelek, egyesületek, társaskörök helyiségeire is. A kor szellemét jellemző előrehaladó gondolatmenetbe belefűzték az ezzel kapcsolatosan felmerülő alkotmányossági, arányossági aggályokat is, melyek az egyesületi szabadság korlátozásával merülhettek fel.

¹⁹⁷ 1881/XXI.tc. op. cit.

¹⁹⁸ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1907. évi működéséről* 121. p.

¹⁹⁹ 1879/XL.tc. op. cit. 91§

²⁰⁰ Loc. cit. 87§

²⁰¹ Loc. cit. II. szakasz

Ezzel párhuzamosan a hatóság részéről garanciát vállalna a korlátozás lehető legkisebb mértékéről, a szabadságjogok tiszteletben tartására. Nem állandó felügyeletet kívánt bevezetni, együttműködést tervezett a klubok, egyesületek vezetésével, beavatkozást csak a szükséges esetben alkalmazott volna a hatóság. A főkapitányi javaslat részletesen kidolgozott konstrukciót tartalmaz, törvényi garanciákkal.

A tilalom megszegése esetén például oly módon óvta volna az egyesületi szabadságot, hogy helyszíni eljárás tiltott szerencsejáték jogcímén csak bírói határozat ellenében lett volna fogadható.

A bűnvádi perrendtartás kimondta, hogy a helyszíni eljárások (szemle, házkutatás, személymotoszás) „*halaszthatatlan szükség*” esetén a rendőri hatóság is elrendelheti.²⁰² Tehát a korabeli javaslat szembe ment az akkor hatályban lévő bűnvádi perrendtartással, attól eltérő intézkedést javasolt, szükségesnek látta a törvény módosítását, kiegészítését. A szerencsejáték kapcsán felmerülő társadalmi probléma megoldását a kortársak a megoldáshoz szükséges jogi háttér alkalmassá tételében látták. A főkapitányok alkalmassága tehát az előrelátásban is megmutatkozik, nem pusztán beszámoltak éves jelentéseikben, de a megoldandó problémákra alternatívákat is ajánlottak, figyelemmel a társadalom érdekeire, alapvető jogokra.

A kihágási büntető törvénykönyv meghatározásával sem értett egyet a főkapitány, helyette új fogalmat ajánlott, eszerint „*Szerencsejátéknak tekintetik az, melyben a nyereség vagy veszteség tulnyomóan a véletlentől függ*”.²⁰³ Ezzel a bírói mérlegelés határait kívánta kiterjeszteni, annak érdekében, hogy a tilalmat a törvényi hatály alá ezidáig nem eső hazárdjátékokra is ki tudják terjeszteni. Továbbá számos olyan játék megkívánta ezt a fogalomfejlesztést, ahol a véletlen, mint faktor mellett a számítás, kiszámíthatóság is jelentősen dominált a játékosok kárára. Az éves jelentésben a fenti érvekre hivatkozva a főkapitány kéri a székesfővárosi tanácsot, hogy a kártyaszennvedély káros hatásának csökkentése érdekében a vázolt javaslatok törvényi bevezetésére intézkedjen. A hatóság a kuruzslók és a jósnők tevékenységét is igyekezett megakadályozni, 33 jósnő és kuruzsló bűnös üzelmeit derítették fel a detektívek. A vagyon elleni bűncselekmények a főváros jelentősebb csomópontjain, pályaudvarokon negatív képet festhettek a külföldiek számára. Az ilyen bűncselekményekre specializálódott bandák közül 13 került kinyomozásra a tárgyévben.

Erszébetfalva, Kispest és Kossuthfalva tekintetében a főkapitány szorgalmazta a települések mielőbbi fővároshoz csatolását. Különállásuk problémát okozott az átutazó, a főváros peremén megbújó bűnelkövetők nyomon üldözése, bűnügyek felderítése során. A több területen átívelő

²⁰² 1896/XXXIII. tc. op. cit.

²⁰³ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1907. évi működéséről, op. cit.* 126. p.

detektívtevékenység, fővároson kívül eső nyomozások nagymértékben leterhelték a detektíveket, ennek okán a jelentésben a mielőbbi létszám emelését szorgalmazták.

Már a korabeli jelentésben külön fejezet foglalkozott a humanitárius feladatokkal, mintegy kezdeti felismeréseként annak, hogy a bűnmegelőzés igazi ellenszere a megfelelő szociálpolitika. Jelen esetben a túlszűfolt lakások, nyomortanyák problematikájának veszélyeire hívja fel a figyelmet a jelentés. A gyermekliga vezetői több alkalommal jártak be hasonló helyeket a detektívekkel, ahol a zsűfolt és koszos környezet óriási veszélyt jelentenek a gyermekek lelki világára. Ezek a lakások, ahol 10-14 fő zsűfólódott össze heti 6-10 korona ellenében közegészségügyi szempontból is különösen veszélyesek voltak, erkölcsi szempontból is gócpontot képeztek, hiszen a társadalom elhanyagolt, veszélyeztetett rétegét termelte újra. Megjegyezni kívánom ezek a gócpontok a főváros területén napjainkban is megtalálhatók, gondoljunk csak a Bp. X. ker. Hős utcára. Tehát már a korban felismerték a társadalom ellátottságának és a fejlett szociálpolitikának jelentőségét. 1907-ben a bűnügyi nyomozások megbízásainak száma 26906, melyből 13909 ügyet zártak eredménnyel. 3556 főt állítottak elő, ebből 655 főt razziák során. Ezek a számok a nyomozások tekintetében 1906-os évhez képest némi emelkedést mutattak.²⁰⁴ A testület eredményeinek fokozása érdekében létszámemelésre merült fel igény, melyet az éves jelentésekben folyamatosan tolmácsoltak az illetékesek számára, azonban áttörő változás nem történt e tekintetben. A detektívek folyamatos segítséget nyújtottak a bűnügyi osztálynak, vidéki kiküldetéseik is tovább csökkentették a létszámot.

Összehasonlítás gyanánt a kisebb területű Bécsben ekkor 620, Berlinben pedig 1600, fővárosunkban ehhez képest 132 detektív teljesített szolgálatot. Fejlődő fővárosunk lélekszáma ekkor közel egy millióra volt tehető, a dinamikusan fejlődő bűnözési trendekre, új elkövetési módszerekre ilyen kis létszámú személyi állománnyal nehézkes reagálni. 1900 óta a testület létszáma csupán kis mértékben növekedett az egyéb szolgálati ágakhoz képest is. A detektívtestület vezetője már 1900-ban kérte a létszám fokozását, indokolva ezt azzal, hogy a rendszeresített létszámmal a feladataik megoldhatatlanok. 1908-ban a személyvédelmi feladatokból is bősséggel kivették részüket a detektívek. Az uralkodó huzamosabb ideig tartózkodott hazánkban, valamint a bolgár fejedelem és a spanyol királyi pár is ellátogatott hozzánk, akik személyi védelmét a detektívek is szavatolták. A napilapokban feladott szexuális jellegű hirdetések figyelmével, számos a korabeli terminológiával élve kéjnő nyomára bukkantak, több kéjtanyát számoltak fel. Az 1908-as jelentés a sajtótermékek felelősségét is latolgatta a megjelent hirdetések kapcsán.

²⁰⁴ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1907. évi működéséről, op. cit. 118-133. p.*

Az Oroszországból és Galliciából bevándorolt egyének figyelését is a testület tagjai végezték, számuk 4-5 ezer közé volt ekkor tehető. Politikai okokból, katonai szolgálat elől menekülve, esetleg pogromoktól tartva menekültek Magyarország területére. A hatóságok tartottak az orosz menekültektől, attól félték, hogy az Oroszországban korábban kitört forradalom lázító magvait ültetik el. A testület az évben is számos eredményes nagy volumenű ügyet göngyöltet fel, többek között a kereskedelmi bank újpesti fiókjában elkövetett rablást, melynek nyomozását a csendőrséggel együttműködve végezték. Szintén nagy vihart kavart a hentesegédek sztrájkját követő erőszakos támadás.

A Lujza utcai üzletet ismeretlenek támadták meg és rabolták ki brutális módon, majd elmenekültek. Végül a nyomozást követően 14 gyanúsítottat vettek őrizetbe a detektívek. 1908-ban szintén a vagyon elleni bűncselekmények domináltak, növekedett a besurranások száma. Elfogtak egy 14 év körüli gyermekkorút is, aki 35 besurranásos lopást követett el, tehát már ekkor is bevett szokás volt a gyermekek felhasználása a bűnelkövetésre. Gyakori volt továbbá az álbejelentések előfordulása is, ezen esetekben a „sértettek” legendákat találtak ki pénzük, anyagi javaik eltűnésének okaként. Egy illegális szerencsejáték során elvesztett kisebb vagyon eltűnése kellemetlen magyarázkodást eredményezhet, melynek mellőzésére egy nem létező rablás áldozatainak festi le magát a „vesztes”. Ilyen ügyekkel aktív nyomozóként számos esetben találkoztam, ahogy a korban úgy napjainkban is meg kellett találni ezekben a mesékben az ellentmondásokat, logikai buktatókat. Ez természetesen napjainkban a technikai fejlettség révén jóval egyszerűbb feladat.

Az 1908-as jelentésben a szemérem elleni bűnesetek vonatkozásában említésre kerül a homoszexuális prostitúciós tevékenység számbeli emelkedése. A fürdők megfigyelése során felmerült információ arra vonatkozóan, hogy a személyzet is nyújt hasonló szolgáltatásokat. Az évben a detektívek 32 személyt rablásért, 126-ot betöréses lopásért, 122-öt álkulcsos lopásért, 731-et egyéb lopásért, 183-at orgazdaságért, 409-et engedély nélküli visszatérésért, 1958 főt csavargásért állítottak elő. A betöréses és álkulcsos lopások elkövetői főként kispesti és erzsébetfalvi illetékességűek voltak. Ezen körülmény hangsúlyozásával igyekezett a főkapitány szorgalmazni a két terület fővárosi rendőrség hatásköre alá helyezését, ezzel szavatolva az eredményesebb bűnfelderítést, megelőzést. 1908-ban a detektívek 25955 bűnügyi nyomozást teljesítettek, melyből 16209-et zártak eredménnyel, továbbá 4998-főt állítottak elő.²⁰⁵ Az 1909-es beszámoló megemlíti, a korabeli sajtó kritikáját a detektívekkel szemben, miszerint a testület tagjai több ízben, szinte rendszeresen testi fenyegetéssel csikarnak ki vallomást a delikvenszekből. A reakció ezekre a vádakra egyértelmű cáfolat volt, továbbá a főkapitány sérelmezte, hogy

²⁰⁵ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1908. évi működéséről*, 133-142. p.

anonim magukat és konkrét eseteket megnevezni nem kívánó források éltek kritikával ez ügyben. A főkapitány nem az esetleg előforduló eseteket tartja kizártnak, de egyértelműen kiáll az ellen, hogy ez rendszeres lenne a testület tagjainak eljárása során.

Egy esetet meg is említ, ahol nem volt egyértelműen kizárható a bántalmazás, ezért az érintett detektívek felfüggesztéséről gondoskodott az előjáró. Véleményem szerint a korban bár a jogszabályok, belső szabályozók tiltották, társadalmi elfogadottsága nagyobb volt a rendőri közeg által alkalmazott fizikai „fenyítésnek”. Úgy vélem ezek az esetek, mivel főként a gyanúba keveredett, bűnös egyének sérelmére történtek nem nyertek publicitást. Magyarozatként az úgynevezett „*betyár becsület*” intézménye szolgálhat, hiszen a „*bűnös*” úgy vélte egy esetleges pofon büntetése részét képezi, úgymond rászolgált. Tapasztalatból tudom, hogy napjainkban az elkövetők bizonyos esetekben minden lehetőséget megragadva a szükséges rendőri erőszak alkalmazása ellen is panaszt tesznek, annak érdekében, hogy nehezítsék, ellehetetlenítsék az igazságszolgáltatás menetét. Kényes kérdés, de a sajtó felelőssége akkor is nagy volt a rendőrség megítélése szempontjából, hiszen ezzel az írott fegyverrel felnagyíthatjuk a hibákat, általánosíthatunk, de emelhetjük is a bűnüldözés szintjét. A testi fenyítéssel, kényszervallatással kicsikart vallomás akkor is és most is semmisnek volt tekinthető, ami szintén magyarázattal szolgálhat a bizonyos esetekben tett panaszok eredetére. A főkapitány beszámolójában megnyugtatta a plénumot, hogy a bejelentett valamennyi eset kivizsgálásra került.

A korabeli bűnmegelőzést az állandó megfigyelés eredményeként aposztrofálták, ebbe nem pusztán a bűnügyi rendészeti tevékenység, de a politikai indíttatású mozgalmak figyelése is beletartozott. A megfigyelő szolgálathoz tartoztak továbbá a nyilvános helyek, zálogházak, szállodák, illetve minden olyan helyszín figyelése, ahol körözött személyek, lopott tárgyak felkutatására nyílt lehetőség. Éppen ezért ennek a szolgálati formának másik jelentős részét képezték a razziák, ahol számos körözött személyt sikerült elfogniuk a detektíveknek. A megfelelő hely és személyismeret napjaink bűnüldöző munkája során is kiemelten fontos, eredményeket ezen tényezők nélkül felmutatni szinte lehetetlen. Természetesen itt elsősorban a közterületi munkára gondolok, ahol az adott helyhez, szubkultúrához tartozó emblemikus személyek, helyszínek megismerése alapfeladat egy rendőr számára a későbbi szakmai sikerek szavatolása érdekében.

A sajtófigyelés során az apróhirdetések lekövetésével a tárgyévben is több kerítőt vettek őrizetbe. A tiltott szerencsejátékok elleni küzdelem során pedig több magánlakásban működő játéktarlangot számoltak fel. Tiltott lóversenyfogadás és a tétikkel történő hamis üzérkedés miatt 56 esetben tettek feljelentést a hatóságok, 18 jósnő ellen indítottak eljárást kuruzslás miatt. A felderítő, felfedező szolgálat, ahová a klasszikus nyomozati munka tartozik is nehézségekkel nézett szembe.

Az állandó elvezénylések, áthelyezések mellett a detektívek a vidéken történt komolyabb bűnesetek felderítésében is részt vettek. Kassán az 1909. január 13-án anyagi haszonszerzés célzattal meggyilkolt prostituált elkövetőjét is a testület egy tagja fogta el. A fiumei bankban történt emberáldozatot is követelő rablás elkövetőinek budapesti lakását is a detektívek azonosították be, melynek segítségével mind a négy elkövető rendőrkezre került. A jelentés az évben is megemlítette a homoszexualitás megjelenésének problémáját a fürdőkben. Névtelen feljelentés alapján egy budai fürdőből 14 homoszexuális férfit állítottak elő. Az 1909. év nagy eredménye volt továbbá MEZEI Endes Árpád betörő és társainak felkutatása és elfogása Budapesten. MEZEI a nagyenyedi fogházból szökött fegyenc volt, aki főként vidéken tevékenykedett, betöréseket, álkulcsos lopásokat hajtott végre. A vagyon elleni bűncselekmények /*kasszafurók, zsebtolvajok, betörők, orgazdák*/ dominanciája már a korban is érvényesült. Összességében 1909-ben a bűnügyi nyomozások száma 28322, melyből 17565 ügyet zártak le eredményesen. Razziát 66 alkalommal tartottak, továbbá összesen 5987 személyt állítottak elő körözések /288 fő/, kitiltások, nyomozások, razziák alkalmával megfigyelő, felderítő szolgálataik során.²⁰⁶ Az életellenes cselekmények sikeres nyomozásának ékes példája az 1909-ben Adria szállóban meggyilkolt prostituált esete. Az elkövetőt a fővárosi detektívek néhány óra leforgása alatt, a mai szakmai zsargont alkalmazva forró nyomon üldözéssel kerítették kézre. Ebben az évben Budafokon lőttek le egy kocsmárost ismeretlen elkövetők, akiket egy napi nyomozás után sikerült elfognia a testület tagjainak.²⁰⁷

A bűnügyi rendészet terheiben a detektívtestület egyformán osztozott a bűnügyi osztállyal, amely nyomozó tevékenység alapvető és döntő eleme volt. A testület 1900-1910 között szervezete tekintetében nem változott mélyrehatóan, ami a létszámra vonatkozóan nem volt túl biztató. A létszám okozta nehézségeket a személyi állomány rátermettsége és a vezetők rendkívüli képességei ellensúlyozták. A testület létszáma az említett tíz év alatt csupán egy tisztviselővel és nyolc detektívvel bővült. Ennek fényében 1910-ben egy detektívfőnök, egy helyettes, egy segédfogalmazó, egy hivataliszt 130 detektív, valamint 30 polgári ruhás rendőr alkotta a teljes létszámot. Az említett szaporítás is csak az 1909-es költségvetésben került finanszírozásra. Az ügyszám a létszámmal aránytalanul növekedett, 1900-ban 17506 ügydarab került a detektívekhez, míg 1910-ig ez szignifikánsan növekedett és elérte a 34071-et. Ezen kívül a kerületekhez beosztott detektívek további több ezer ügyet dolgoztak fel, amely így összességében 1910. vonatkozásában meghaladta az 54000-et. Összességében tehát a szinte változatlan létszámhoz képest az ügyforgalom majdnem megháromszorozódott egy évtized alatt.

²⁰⁶ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1909. évi működéséről*, 135-147. p.

²⁰⁷ VÉCSEY: op. cit. 43-45.p.

A határrendőrség detektívtestületének felállítása a fővárosi detektíveket némiképp mentesítette a területükön kívüli nyomozások terhe alól. A zálogházak figyelése, a szállodák forgalmának ellenőrzése, a tiltott szerencsejátékok felszámolása maradtak kiemelt fontosságú feladatok. Tiltott szerencsejátékok leleplezése miatt 344 alkalommal figyeltek kávéházakat, kocsmákat, vendéglőket, ezen tevékenységük során 81 esetben történt tettenérés, 111 bankot foglaltak le. A külföldről, főként Oroszországból bevándoroltak ellenőrzése is sok erőt emésztett fel. Bűnügyi nyomozások tekintetében az évben 30881 megbízást kapott a testület, melyből 20651 volt az eredményes nyomozások száma. 1910-ben nyomozásaik, ellenőrzéseik, megfigyelő szolgálataik alkalmával 7132 előállítást foganatosítottak.²⁰⁸

1911. januárban a testület negyed évszázados múltja tekinthetett vissza. A 25 év alatt történt változások egy egyre tökéletesebben működő, a mai terminológia szerint forrónyomos nyomozati munkát végző testület létrejöttét segítették elő. Ez a folyamat a fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi törvénycikkhez képest nagy előrelépést mutatott, hiszen ekkor a Budapesti Magyar Királyi Állami rendőrség éveiben két kar a tisztviselői és őrszemélyzeti alkotta rendőrséget. A tisztviselők az intézkedő és rendelkező, az őrszemélyzet minden egyéb külrendészeti tevékenységet látott el. Idővel azonban a rendőri őrszemélyzetre bízott feladatok csoportosítása vált szükségessé, aszerint, hogy az intéző rendőrség által meghozott rendelkezések előkészítésére vagy végrehajtására irányulnak. Ennek értelmében végrehajtási, valamint megfigyelő és felderítő funkciók szerinti felosztás történt, melynek végrehajtásához külön segédintézményt kívántak létrehozni.

Első lépés tehát 1885-ben öltött testet a detektívtestület megalakításában, amely tényleges működését 1886-ban kezdte meg. A jövőben tehát a megfigyelő és felderítő szolgálat az őrszemélyzet funkciói közül kikerült és ezt a kényes feladatot külön testület látta el. Ezzel párhuzamosan, mivel az igényeket már nem tudta kielégíteni a polgári biztosok intézménye megszűnt. 1886. januárban 36 ideiglenes minőségű detektívet neveztek ki, kezdetben vezető tisztviselő nélkül korábbi szolgálati helyük szerint működtek, a főkapitányságon, kerületi kapitányságokon osztályvezetői, kerületi kapitányi irányítás alatt. Ezt követően történt meg az osztályba sorolás egy felügyelő vezetése alatt.

A rövid történeti visszatekintés fontos állomása volt 1890, amikor a fővárosi államrendőrség hatósági területét kiterjesztették Újpestre és Rákospalotára is. A már fent leírt csoportbeosztások is mérföldkövet jelentettek a testület eredményességének életében. A létszám növelése mindvégig akadozott, 1895-ben az ezredéves kiállítás előkészületeinek keretében került sor egy nagyszabású 25 fős, majd 1896-ban szintén 25 detektív felvételére. A létszám így a 10 éves

²⁰⁸ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1910. évi működéséről* (1911) 149-159. p.

fennállást követően elérte a 100 főt. 1900 januárjában az új bűnvádi perrendtartás életbeléptetésével jelentkező feladattöbblet orvoslására 22 taggal bővítették a testület létszámát. Érdekeség, hogy a kezdetben kinevezett 36 detektív közül a tárgyévben 1911-ben már csupán 1 fő teljesített könnyített szolgálatot rokkantság miatt. A szolgálat tehát igen embert próbáló és kimerítő volt.

1911-ben a testület létszáma 190 főből állt, ami a feladatokhoz mérten továbbra sem volt elegendő. Ez a létszámhiány a testületet megalakulása óta végigkísérte, melynek ellensúlyozására a főkapitány igyekezett lépéseket hozni. Az 1911-es beszámolóban olvashatjuk, hogy a bűnügyi osztály előadói mellé beosztott detektíveket *-akik főként díjnoki feladatokat láttak el-* a testülethez a főkapitány visszavezényelte. Továbbá 30 egyenruhás rendőr került beosztásra próbaszolgálatra a detektívtestülethez. Korábban a testület az egyenruhás legénység közül választotta ki tagjait, azonban a nívó emeléséhez a magasabb intellektussal bíró, értelmiségiek beemelése is szükséges volt. A munka összetettségre is megkívánta, hogy különböző társadalmi osztályokból, más és más foglalkozású állomány tevődjek össze, ezáltal sokrétű multidiszplcinális tudásanyag halmozódjon fel. Az 1919-ben mintegy 190 fős detektívtestület tagjai között, fenti felfogásból fakadóan nagy részben vettek fel a rendőri állományon kívül állókat. A testület soraiban így találhatunk katonatiszteket, jogászokat, jegyzőket, kereskedőket, akik felvételével a testület nívója emelkedett.

A személyi állomány nagy része érettségivel rendelkezett, nyelveket beszélő férfi volt. Ezek a tényezők igen magas intellektust takartak a korban, ezen képességekkel a detektívek Európa szerte megállták a helyüket. Akár a tudomány, akár a szervezet oldaláról szemléljük a témát kijelenthetjük, hogy a fejlődés gátja a zártság. A tudomány ezért nyit és várja a külső, kritikai, szakértői megközelítést, hogy azt felhasználva új ismeretanyaggal bővüljön, ezáltal tökéletesítse magát. A detektívek esetében ezt a fejlődést a külső más területről érkező kiművelt emberfők garantálták, akik új ismeretanyaggal, szakértelemmel járultak hozzá a színvonal, eredményesség emeléséhez.

A csoportbeosztásokról már esett szó, de az ügyek súlyossága szerinti megosztás is kardinális kérdés volt, hiszen csak a megfelelő súlyú bűneseteknél jártak el a főcsoportok. A csekélyebb súlyú ügyek, panaszok esetében a kerületi kapitányságokhoz beosztott 2-3 detektív járt el, a súlyosabb bűneseteket a központi detektívtestület nyomozta. A központi testület 28 csoportra oszlott, minden csoportban 5-10 detektívvel a már említett csoportvezetők irányításával. */Főcsoportok szerinti felosztás/* A központban váltásos formában látták el szolgálatukat, eszerint 3 főcsoportra tagozódtak. Eszerint a detektívek egyharmada 8-10 óráig, másik harmada 10-12 óráig, harmadik harmada pedig 12-14 óráig volt köteles a detektívek hivatalos helyiségeiben tartózkodni, annak érdekében, hogy szükség esetén a kellő létszámuk és azonnali reagálásuk

biztosított legyen. Délután 14 órától másnap reggel 8 óráig naponta, szintén váltásos rendszerben 8 detektív teljesített szolgálatot, a központi ügyeletes rendőrtisztviselő irányítása alatt.

Ez a szolgálat ellátási forma gyakorlatilag a mai terminológia szerinti váltásos, kombinált, valamint készenléti formák vegyített változata. A vázolt beosztással a detektívek képesek voltak az azonnali reagálásra, a nyomozati munka haladéktalan megkezdésére.

A jelentésben a 25 éves múltira visszatekintve, összesítve olvashatjuk az eddig feldolgozott ügydarabok számát, ami 358722 volt.

A kerületi kapitányságokhoz beosztott detektívek által feldolgozott anyagok ebbe a számba nem értendők. A mintegy negyed évszázad alatt 84574 személyt állítottak elő büntetlennel vagy vétséggel összefüggésben. Az előállítások okaként megjelölt bűncselekmények 75-80 százaléka vagyon elleni elkövetett cselekmény. Napjainkban Magyarországon is a vagyon elleni bűncselekmények vannak túlsúlyban.

A testületben 25 év alatt 270-en szolgáltak, ezek közül 19-en haltak meg, 9-et elbocsátottak fegyelmi okokból, 14-en nem váltak be a feladatok, illetve a próbaszolgálat ellátása során, 20 főt máshová neveztek ki, 6-an lemondtak, 63-an nyugdíjba vonultak, 6 fő az örszemélyzethez került visszahelyezésre. A tárgyévben a 190 fős létszámot egy 60 fős bővítést követően sikerült elérni, így az eddigi 20 helyett 28 csoport került megszervezésre. A keleti és nyugati pályaudvari kirendeltségekhez, a kelenföldi és ferencvárosi pályaudvarokhoz, az országos munkaközvetítőhöz kirendelt detektívek létszámát is szaporították. A felsorolt helyszíneken immár két-két detektívből álló kirendeltség látta el szolgálatát.

A vizsgált időszakban a prevenció más rendőri fogalmat takart, ennek megfelelően az állandó megfigyelésben látták a kortársak a bűnmegelőzés kulcsát. Mai felfogásunk szerint a bűnmegelőzés nem pusztán rendőri tevékenységet takar, különösen nem annak operatív részét képező megfigyelést értünk alatta. Mint már ismeretes összetett szociális, társadalmi, oktatási problémák megoldását követően lehet igazán gátat szabni a bűnözés számtalan válfájának. A bűnügyi rendészeti feladatok mellett a szociális mozgalmak, nyilvános és rejtett helyek figyelése továbbra is nagy terhet róttak a testületre. Az éves beszámoló a betörések, zsebtolvajlások csökkenő tendenciájáról ad hírt. A sikerek okaként az állandó ellenőrzést, közterületi jelenlétet nevezte meg a főkapitány. A bizalmi lopások, kerékpárlopások, kirakatnyitások száma növekvő tendenciát mutatott. A detektívek elfogták F. SÁNDOR katonaszökevényt, betörőt, aki 150 különféle bűncselekmény elkövetését ismerte be, valamint egy rendőrgyilkossággal is összefüggésbe hozták, továbbá 53 kerékpártolvaj felderítését koronázta siker, Számokban kifejezve az

1911-es év vonatkozásában a testület 32454 megbízást kapott, melyből 20683 eredményes nyomozást prezentált. Nyomozásaik, felderítő, megfigyelő szolgálataik, razziák során mintegy 8137 főt állítottak elő.²⁰⁹

Az eredmények elismeréséül a testület tagjai számos jutalmat is kiérdemeltek. 1911. március 7-én a detektívtestület fennállásának 25-ik évfordulója alkalmából királyi elhatározásra a belügyminiszter Krecsányi Kálmán rendőrtanácsost, detektívfőnököt részesítette jutalomban, melynek keretén belül királyi tanácsosi címet kapott. Paágyi Kálmán rendőrfelügyelő, detektívfőnök helyettes a Ferenc József rend lovagkeresztjét, Nemes Sándor, Szentmiklósi György, Emesz György, Sárközy Sándor, Sachs Gusztáv detektívek a koronás ezüst érdemkeresztet érdemelték ki.²¹⁰

A létszámot folyamatosan bővítették, ami 1911-ben már 190 főre duzzadt, majd év végére további 83 detektív került kinevezésre, 1914-ben pedig elérte a 250 főt. 1919-re a folyamatos bővítéseknek köszönhetően 543 fő detektív látott el szolgálatot. A fővárosi rendőrség detektívtestületét 1918 végéig egymást követően 6 detektívfőnök vezette.²¹¹

A bűnügyi rendészet terén az 1912-ben is eredményes évet zárt a testület, 38096 ügyben indított nyomozást, melyből 24385 eredményes ügylezárással végződött. Nyomozás közben 8567 gyanúsított személyazonosságát állapították meg, melyből 4389 főt állítottak elő, 443 körözött személyt fogtak el. Portyaszolgálat közben 3230 személyt állítottak elő, 265 főt tartottak megfigyelés alatt, valamint 17 razziát szerveztek.²¹² A razziák során 560 előállítás foganatosítottak, elfogató parancs miatt 53 személyt állítottak elő. Mivel a kortársak az állandó megfigyelésben látták a bűnmegelőzés kulcsát, ezért a békés szociális, politikai mozgalmak figyelését is fontosnak tartották, mert a beszerzett információk birtokában felkészülhettek az esetleges jövőbeni veszélyek elhárítására. Mivel a korabeli figyelési feladatok ellátására a detektíveken kívül ruházatuk és tapasztalatuk révén más állománycsoport nem volt alkalmas, triviális volt, hogy ezen feladatok oroszlánrészét ők végezték. Továbbá állandó megfigyelés alatt tartották azon nyilvános helyeket, ahol a közbiztonságra veszélyes elemek megfordulhattak. Ennek során a tárgyévben 2600 főt csavargás miatt, tiltott visszatérés miatt pedig 1019 személyt állítottak elő. A szállodák és zálogházak ellenőrzését, megfigyelését továbbra is elmaradhatatlanul végezték az erre szervezett külön detektívcsoportok. A zálogházakból számos tárgyi bizonyítási eszköz, eltulaj-

²⁰⁹ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1911. évi működéséről*, 145-156. p.

²¹⁰ Szerkesztőségi közlemény (II.)

²¹¹ A fővárosi detektívtestület főnökei voltak: SPLÉNYI Ödön (1886-1889), SZOMBATFALVY Albert (*bűnügyi nyilvántartás, sajtóiroda*. 1889-1899), RUTTNER Sándor (1899-1901), KRECSÁNYI Kálmán (*daktiloszkópia* 1901-1912), NAGY Károly (1912-1917), dr. JESZENSZKY Gellért (1917-1918). - Loc.cit. 239-240.p.

²¹² Budapest Székesfőváros Közigazgatási és közállapota a 1909-1912 években. 158-160.p.

donított értéktárgy került elő, ami segítette az elkövetők beazonosítását. A szállodák megfigyelése a külföldi, átutazó elkövetők kézre kerítés érdekében volt szükséges, itt főként a vagyon elleni bűncselekmények megelőzése volt a cél. A szerencsejáték elleni küzdelem érdekében a kávéházak ellenőrzése szintén folyamatos maradt, de a főkapitány problémaként említette, hogy ez szélmalomharc, hiszen a tiltott tevékenységet gyakorta klubok bejelentett tevékenysége mögé rejtették, amit a hatóságok nem tudtak ellenőrizni, illetve nem került a látókörükbe. Az alapszabályokkal bíró egyesületek, /melyek tevékenysége mögé bizonyos esetekben illegális szerencsejátékot bujtattak/ működésének ellenőrzését nem az államrendőrség, hanem a törvényhatóság közege ellenőrizte.

A törvény pedig csak a nyilvános, közönség előtt nyitva álló helyeken működő szerencsejátékot rendelte büntetni.²¹³

A főkapitány beszámolójában azt kérte, hogy a jövőben a hasonló körök megalapítása, alapszabályainak jóváhagyása előtt az államrendőrség véleményt nyilváníthasson. Tehát a vizsgált időszakban felismerték a szerencsejáték társadalomra veszélyességét, igyekeztek fellépni ellene, a beszámolókból pedig egyértelműen átérezhető, hogy személyes indíttatás és tapasztalataik is vezérlik a rend őreit a küzdelemben. Hiszen a szerencsejáték és annak áldozatai nagy valószínűséggel egyéb bűncselekményekben is érintettek lettek, és egyre mélyebbre sülyedtek. Napjainkban is jelentős problémát képes okozni a szerencsejáték, szenvedélybetegség alakulhat ki, amely függőséghez vezet. Talán ennek megelőzése céljából is került korunkban kormányzat által szabályozottá a szerencsejáték, nehezítve így a hozzáférést, bár az internet világában ennek ellenőrzése szinte lehetetlen.

A tárgyévben az értékhatár miatt érdemes megemlíteni a Városház u. 4. szám alatti ékszerüzlet sérelmére februárban elkövetett betörést, melynek során 50.000 korona értékben tulajdonítottak el ékszereket az elkövetők. Említésre méltó valamint a Nemzeti Színház előtt található üzlethelyiségbe történt betörés, melynek során 35.000 korona értékű nyereségtárgyakat tulajdonítottak el. Mindkét esetben eredményes felderítés történt, továbbá a hatóság tudomására jutott hat kasszafúrás esetében is eredménnyel zárult nyomozás.

Felállításra került az erzsébetfalvi és kispesti kapitányság, így a Budapestről kitiltott, korábban a főváros közvetlen közelében elrejtőző személyek felkutatása, nyomon üldözése is folyamattá vált. A korábban a fenti helyeken elrejtőzők székhelyüket Czinkotára, illetve a fővárosi rendőrség hatáskörén kívüli egyéb helyszínekre tették át. Kriminológiai alaptézis észlelhető a fenti leírás során, miszerint a felszámolt „bűnözés” nem szűnik meg, pusztán áttevődik, tehát számbelisége nem változik nagymértékben, felbukkanásának helye azonban igen. Láthatjuk,

²¹³ 1879/XL. tc. 87§

hogy a ma gördülékenyen működő, nyomon üldözés és hatósági együttműködés a korban milyen nehézkes, lassú folyamat volt. Napjainkban a BRFK egyes szervei minden probléma nélkül elfoghatják, előállíthatják a hatóságuknál folytatott nyomozás feltételezett elkövetőit illetékességi területükön kívül is, természetesen a megfelelő szabályozók és protokoll betartásával. Összesítve 1912-ben 38096 megbízást kapott, melyből 24385 eredményes nyomozást fogantatott, valamint 10137 főt állított elő.²¹⁴

A detektívtestület létszáma 1913-ban 240 fő volt, Budapesten tízezer lakosra nem egész 3 detektív jutott.

Ez a létszám a megfigyelő és felderítő szolgálat ellátására, az ügydarabok feldolgozására nem volt elegendő. A szolgálat ellátása során a feladatok nem változtak, továbbra is a domináló vagyron ellen bűnesetek megakadályozása volt az egyik fő cél.

Az eddig is fontosnak tartott zalog, kávéházak, szállodák, játékbarlangok megfigyelése továbbra is folyamatos volt. A tiltott szerencsejátékok elenni fellépés továbbra is prioritást élvezett, ennek során 63 esetben foglaltak le kártyabankot a testület tagjai. Lóverseny tikkett hamisítótka 15 esetben, 118 engedély nélküli lóverseny fogadás közvetítőt, valamint 27 hamiskártyást fogtak el a detektívek. A már említett testületek szabályos működése mögé rejtőző illegális szerencsejátékok felszámolása során is eredményeket ért el a testület a tárgyévben. A megfigyeléseket követően 9 üzleti vállalkozás felosztatása került elrendelésre fenti tevékenység folytatása miatt. Ezek a klubok a kihágási büntető törvénykönyv értelmében a „nyilvános helyen tartott szerencsejáték vállalat”²¹⁵ besorolás alá estek, azonban kiderült, hogy válogatás nélkül egy belépési nyilatkozat kitöltését követően bocsátották be az embereket. Az egyesületek alapszabályainak jóváhagyása, az erről szóló rendelet értelmében már az államrendőrség puhatolásának tárgyát képezte. Tehát a detektívek és a főkapitány által régóta szorgalmazott egyesületek ellenőrzésének rendőrségi hatáskörbe sorolása megtörtént. Megjelentek a fővárosban a *Hanza* és *Hungária* nevű játék automaták is, ezzel sajnos a szerencsejáték nagyobb tömegek, így a munkásosztály részére is elérhetővé vált, ami gyakran egzisztenciális problémákat okozott. A sok panasz hatására a királyi büntető járásbíróóság nem szerencsejátéknak, hanem ügyességi játéknak minősítette a gépek tartását. Ennek megfelelően az illetékes kerületi kapitányság az automatát lefoglalta, annak tulajdonosa ellen pedig a törvény alapján engedély nélküli mutatványos játék tartása miatt indult eljárás.²¹⁶ Ezt követően a Magyar Királyi Belügyminisztérium a játék automaták felállítását az ország egész területén betiltotta.

²¹⁴ Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1912. évi működéséről (1913) 181-190. p.

²¹⁵ 1879/XL. tc. op. cit. 87§

²¹⁶ Loc. cit. 76§

Az éves jelentésekben a detektívek által a különböző bűncselekmények esetében leírt tapasztalatokat is olvashatjuk. Ezekben a tapasztalatokban ajánlásokat fedezhetünk fel a megelőzés vonatkozásában. Kiemelve például az úgynevezett lakásfosztogatók megjelenésének problémáját. A mai terminológia szerint besurranásos lopások már akkor is nagy gondot okoztak a lakosság számára, de a megelőzésében is ők tehetők a legtöbbet. A korban is a nyári időszakban szaporodtak el ezek a bűnesetek, amikor a lakók az ingatlant huzamosabb időre hagyták magára, annak ablakait több napig leredőnyözött állapotban, érintetlenül hagyva. A mai modern technika, automata világítóberendezések, redőnyök az elkövetők dolgát nagymértékben megnehezítik, de a detektívek idejében is számos módja volt a besurranók elleni védekezésnek. Többek között a szomszédság, házmesterek figyelő tekintete, időnkénti ellenőrzése. Ahogyan a korábbi jelentésekben, a tárgyévben is előfordultak a koholt bűnesetek. Rablás 14, betörés hat, hagyatéki lopás hat esetben indult nyomozás koholt bűnesetek miatt. Ezek a főkapitányi jelentésben már ekkor szorgalmazták a büntető törvénykönyv módosítását és a hatóság félrevezetésének bevezetését, külföldi példákra hivatkozva. Ez később bele is került büntető kódexünkbe, mintegy kodifikációs folyamat termékeként. Ahogy a korabeli terminológiák a nyomozás során adaptálódtak, megjelentek a társszervek nyomozó szolgálatainak tevékenységében, úgy büntető kódexünk is fejlődött eleget téve a kihívásoknak, igényeknek. 1913-ban a detektívtestület 44197 bűnügyi nyomozásra teljesített megbízást, melyből 29208 zárt le eredménnyel, valamint 10827 előállítást fogatosított büntett, vétség, kihágás, hatósági megkeresések alapján.²¹⁷

Az úgymond kezdeti időszak értékeléseként fentiek alapján kijelenthetjük, hogy a vele szemben támasztott elvárásoknak, valamint a bűnüldözés kihívásainak a detektívtestület maximálisan eleget tett. Bár a kezdeti nehézségek, mint a detektívek szétaprózódása, konkrét tevékenységet szabályozó normák hiánya nagymértékben nehezítették a fejlődést. Ennek ellenére rövid időn belül orvosolták a felmerülő nehézségeket, kidolgozták a folyamatos és eredményes szolgálat ellátásához szükséges szakmai és személyi feltételek rendszerét. Ezt követően, mint azt a korabeli sajtóból, főkapitányi jelentésekből megtudhatjuk eredményeik –*amit a statisztikai adatok is alátámasztottak*– nagyban segítettek a bűnügyi osztály munkáját, bűnesetek felderítését. A működést olykor nehezítő akadályok ellenére is eredményes munkát végeztek, folyamatos szervezeti változásokkal igyekeztek fokozni a testület hatékonyságát. A főkapitány javaslatai –*amik a felmerülő problémák, úgymint szerencsejáték hatékonyabb orvoslására szolgáltak*– is olvashatóak az éves jelentésekben. Véleményem szerint ez kiváló lehetőség volt, hiszen egy a

²¹⁷ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1913. évi működéséről*, 201-210. p.

rendőri feladatokat ismerő szakértő adhatott iránymutatást, kérhetett segítséget a törvényalkotóktól, döntési jogosultsággal rendelkezőktől a hatékonyabb és eredményesebb fellépés érdekében.

2.2 Detektívtestület az I. világháború alatt és az azt követő forradalmak időszakában

Az I. világháború időszaka — hasonlóan a Magyar Királyság társ rendvédelmi testületeihez, illetve azok detektív testületeihez — külön fejezet a fővárosi detektív testület történetében. Alapvetően három jelenség alakította 1914 és 1918 között a fővárosi rendőrség detektív testületének tevékenységét.

Az első jelenség a magyarországi kivételes hatalom volt. Kivételes hatalomnak nevezték a kortársak az alapvető jogok korlátozását és az abból fakadó teendőket annak érdekében, hogy háború időszakában maximálisan mozgósíthassák forrásaikat a fegyveres harc eredményes megvívása érdekében. A kivételes hatalom gyakorlásának szabályait — legalább is azok főbb elveit — már békeidőben kimunkálták, így a fegyveres konfliktus kirobbanása esetében csupán érvénybe kellett léptetni a vonatkozó szabályokat illetve az előre nem látható helyzetek rendezése érdekében rendeleteket hozni. Kétféle minta alakult ki Európában a kivételes hatalom gyakorlásának a szabályozására. A brit minta szerint a kivételes hatalom gyakorlásának a jogkörét a kormány gyakorolta. A német minta szerint e jogkörrel a haderőt ruházták fel. Az Osztrák-Magyar Monarchia két társországában az Osztrák Császárságban és a Magyar Királyságban a két országgyűlés eltérő módon szabályozta a témát. A Osztrák Császárságban a német mintát, a Magyar Királyságban pedig a brit mintát követték. A magyar törvényhozás — az osztrák országgyűlésnél jóval később és a közös haderő többszöri sürgetése nyomán — 1912-ben alkotta meg a kivételes hatalomról szóló magyar törvényt. A Magyar Királyságban tehát a rendvédelmi testületek a háború időszakában sem kerültek a haderő kompetenciájába. Ez alól a hadművelleti területek jelentettek kivételt, amelyek mindenképp a haderő irányítása alá kerültek.²¹⁸ A fővárosi rendőrség, annak részeként pedig a detektív testület a kormány belügyminiszter általi irányítása alatt maradt az I. világháború során mindvégig.²¹⁹

Az úgynevezett katonai rendőrségnek a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken nem volt joga ahhoz, hogy a polgári lakosság körében a rendet fenntartsa. Nem vehette át a rendvédelmi testületek feladatait és nem is utasíthatta azokat. Az 1917. év második felében megszervezésre kerülő katonai rendőrség a katonákat érintő ügyekben intézkedhetett.

²¹⁸ 1912/LXIII.tc.

²¹⁹ PARÁDI: Határrendőrség a történelmi Magyarországon 1906-1918. (2016) op. cit.

Mégis karhatalmi erőként, a rendvédelmi testületek megsegítéseként és azok alárendeltségében, esetenként részt vehettek a rend fenn-tartására irányuló akcióban a polgári lakosság körében is.²²⁰

A fővárosi rendőrség detektívtestületének az I. világháború alatti tevékenységét másodsorban a személyi állomány szűkössége is befolyásolta. A budapesti detektívek első rendszerített létszáma csupán 36 fő volt, amely ugyan dinamikusan gyarapodott, azonban még békeidőszakban is elmaradt a létszámemelés az ügyek számának a növekedési ütemétől, illetve a feladatkörök gyarapodásától.²²¹ 1914-ben a fővárosi rendőrség 2 000 fő körüli létszámú őrszemélyzete mellett a detektív testületben 250 fő teljesített szolgálatot. Dr. DIETZ Károly 1917-ben a főkapitányi kinevezésekor a tiszti karnak 50, a felügyelői karnak 29, a detektív testületnek 400, az őrszemélyzetnek pedig 4 000 főre való felemelését kérte. A háború alatt — hasonlóan a társ rendvédelmi testületekhez — számos rendőrt behívtak katonai szolgálatra, illetve sokan önként jelentkeztek katonának. Az ily módon elvont személyi állomány pótlása pedig nem valósult meg. A hadsereg kötelékében szolgálatot teljesítő rendőrök visszairányítása az anyatestületükhöz szóba sem jöhetett ugyan, amennyiben azonban valamilyen csoda következtében erre mégis sor kerülhetett volna a harctéren elesettekre már többé nem lehetett számítani.²²²

A harmadik jelenség a kiszélesedő és szokatlan tartalmú feladatkör bővülés. Az új feladatkörök skálája rendkívül széles volt, ide tartozott az élelmiszerek uzsoraszerű áremelkedésének a visszaszorításától, a középületek és közlekedési, valamint hírközlési csomópontok őrzésén, a gyanús idegenek ellenőrzésén, a hadi ellátmánnyal üzérkedők kiszűrésén, stb-n keresztül a kémek leleplezése is. Ennek során nem csupán a helyi lakosok törvénysértő magatartását kellett felderíteni, illetve megelőzni vagy meggátolni, hanem a nem csekély számban például Gallíciából és Bukovinából érkező törvénysértő magatartást megvalósító személyeket is figyelemmel kellett kísérni, a tevékenységüket megakadályozni. A kiterjedt háborús hatáskör és azokban a szaporodó ügyek egyre nagyobb terhet jelentettek a szűkös személyi állomány számára.²²³

A fővárosi rendőrség és annak részeként a detektív testület a számos nehézség ellenére is helytállt. Teendőit igyekezett minél eredményesebben megvalósítani, pedig közben még a területi illetékessége is gyarapodott.²²⁴

²²⁰ SUBA: A katonai rendőrség felállítása a hátszágban 1917-ben. (2008) 143-155.p.

²²¹ Például a kivándorlási törvény intézkedéseinek ellenőrzése a pályaudvari kirendeltség feladatává is vált, amely az őrszemélyzet és a detektív testület tagjaira egyaránt a korábbinál lényegesen több teendőt rótt. - BORBÉLY – KAPY: op.cit. 31.p.

²²² A fővárosi rendőrség tagjai közül az I. világháború során a harctéren hősi halált halt, vagy sebesülésbe és betegségbe belehalt, továbbá eltűnt összesen 57 fő. - Loc.cit. 39-40.p.

²²³ A budapesti detektívek 1915-ben 37 077 megbízást kaptak, amelyből 33 270 nyomozás volt sikeres. 1916-ban azonban már 81 723 aktát intéztek el. - Loc.cit. 37-38.p.

²²⁴ 1916-ban a fővárosi rendőrség hatáskörét kiterjesztették — az akkor még Budapest agglomerációjába tartozó — Csepel községre is. Ez nem az első eset volt, mivel a fővárosi rendőrség létrehozása óta több agglomerációs település is a hatáskörébe vontak. - 1916/XXXVIII.tc.

A fenti időszakra vonatkozó részletes eredményeket, testületi változásokat az alábbiakban ismertetem. Az 1914. évi működéssel kapcsolatban a főkapitányi jelentés már számos a megszokott feladattól eltérő adalékot tartalmaz, amely főként a háborús állapot következménye. A 250 tagból álló testület 10 tagja harctéri szolgálatot látott el, 8-10 fő a háborús viszonyok adta feladatokból fakadóan a fővároson kívül látták el feladatukat. A szokásos megfigyeléseket, felderítéseket, politikai rendészeti feladatokat ezután is ellátták, csökkentett létszámuk ellenére is. Bűnügyi nyomozásokra 39001 esetben kaptak megbízást, ami az előző 1913-as évhez képest 5196-al kevesebb, 33191 esetben történt eredményes ügylezárás. A tárgyévben büntett, vétség és kihágás, kitiltás, csavargás és egyéb okokból előállított személyek száma 5701 fő volt.²²⁵

Az 1915-ös évben a terhek csak fokozódtak, megjelentek a háború okozta hadseregszállítási bűnügyek, élelmiszeruzsora, háborús visszaélések egyéb speciális esetei. A külföldről érkező menekültek, gyanús egyének figyelése, esetleges kémtevékenység elleni fellépés is fokozott terhet jelentett a detektívek számára. A tárgyévben 6 detektív látott el harctéri szolgálatot, 10 fő pedig állandóan vidéken látott el szolgálatot és részt vett a fővároson kívüli nyomozásokban. Vidékre kiküldetés 438 esetben került sor, az állandó megterhelés, megnövekedett munkateher, létszámcsökkenés hatással volt a betegállományon lévők számára is. A tárgyévben fenti okokból 86 fő volt betegállományban, ennek ellenére alap feladataikat képesek voltak ellátni, jelentős eredménybeli visszaesés nélkül. Úgy vélem ehhez elengedhetetlen, hogy a detektívek kötelességtudata és munkaszeretete átlagon felüli és kimagasló legyen. Az árdrágítás és élelmiszeruzsora ellen razziaival igyekeztek fellépni, rajtaütésszerűen ellenőrizve azokat a helyeket, ahol áruba bocsájtják a termékeket.

A zugszállodákat is razziákkal ellenőrizték, az innen előállított személyek /nők/ nagy százaléka fertőtő beteg volt. A fokozódott munkateher ellenére csavargásért 917, tiltott visszatérésért 612 személyt korlátoztak személyes szabadságában, majd adtak át a központi rendőri büntető bíróságnak. A kávéházak megfigyelése során tiltott szerencsejáték miatt 75 esetben 85 bankot foglalt le a detektívtestület 7904 korona és 64 fillér értékben, továbbá 75 üzlettulajdonos és 327 játékos ellen tettek feljelentést. Engedély nélküli lóversenyfogadáson 63 főt értek tetten, tőlük mintegy 7425 korona 84 fillért foglaltak le. Bűnügyi nyomozásaik száma 1915-ben 37077 volt, melyből 32270 esetben zártak eredményesen, továbbá 4721 főt állítottak elő.²²⁶ A háború okozta többletterhelés az ügyforgalom /nem azonos a bűnügyi nyomozások számával/ tekintetében továbbra is jelentkezett, így 1916-ban ez a szám már 81723-ra rúgott, az 1914-évi 47477-hez képest. Ez körülbelül 80% -os munkatöbbletet jelentett, a létszám 20-30 % -os redukálódásával szemben. A testület legmunkabíróbb tagjait sem lehetett a végletekig terhelni, nem csoda

²²⁵ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1914. évi működéséről*, 188-193. p.

²²⁶ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1915. évi működéséről*, 197-203. p.

tehát, hogy a tárgyévben 113-an voltak rövidebb, hosszabb idejű betegszabadságon. Az így betegség miatt elmulasztott munkanapok száma az évben 1979 volt, így a testület 15-20 tagja hiányzott állandó jelleggel. Mindezek fényében nem csoda tehát, hogy a detektívek eredeti a főváros biztonságát szavatoló, bűnmegelőző, figyelő, általános rendtartási, ellenőrző feladataikat nem tudták a korábbi hatékonysággal ellátni. Két detektív állandó jelleggel a legfelsőbb hadvezetés rendelkezésére állt, 10 detektív az *Országos Közélelmezési Hivatal* állandó foglalkoztatásában álltak. Ez a szám olykor 30 főre duzzadt, amikor a közélelmezési ügyek hetekre szólították vidékre a detektíveket. Hét detektív orosz fogságban volt, egy hősi halált halt, négy pedig minisztériumi alárendeltségben tevékenykedett. Az eredetileg 250 fős testület tényleges hadra fogható létszáma ennek fényében 170-180 fő volt. A testület tehát ezzel a létszámmal nézett szembe a 80% -os ügyforgalom növekedéssel. A helyzetet tovább rontotta, hogy a háború előtt a detektívek terheinek könnyítésére hozzájuk vezényelt 24 polgári ruhás rendőr létszámát 7-re csökkentették.

Az anyagi javadalmazás sem javított a helyzeten, ami negatív hatást gyakorol a munkakedvre, lelkesedésre. A 250 fő közül 175 II. osztályú, 75 pedig I. osztályú detektív volt. A II. osztályú detektívek a XI. fizetési osztálynak, az I. osztályú detektívek pedig a X. fizetési osztálynak feleltek meg, ahol előmenetelük berekesztődött.

Így a javadalmazás a létminimum alatt maradt, pedig a hivatás erősen igénybe vette a testet és a szellemet, átlagon felüli fizikumot és intellektust kíván. A főkapitányi jelentés az ügy javítása érdekében javaslatot tett az I. osztályú státuszok szaporítására, valamint meghatározott szolgálati idő letöltését követően a IX. fizetési osztály megnyitására a detektívek számára. Az évben a jelentősebb bűnesetek felszámolása sorából tekintettel a háborús időkre a katonaszökevények által elkövetett betöréseket és azok megelőzését említeném. A rovott múltú katonaszökevények az egyenruha mögé bújva követtek el vagyon elleni deliktumokat a főváros területén. Számos ilyen szökevényt fogtak el a testület tagjai, de amint kikerültek a hatóság őrizetéből, ismét bűnös cselekedetre adták a fejüket, így a detektívek állandó szélmalomharcot folytattak a katonaszökevényekkel szemben. Az árdrágítással és élelmiszeruzsorával szemben, ahogy korábban is a razzia eszközével léptek fel. Lezsárolták a börtönszerűen megrendezett vásárokat, figyelték a közszükségleti cikkeket rejtőket, felhalmozókat. Az 1916-os évben a testület 42362 bűnügyi nyomozást folytatott, melyből 34083-at zárt eredménnyel és 12108 főt állítottak elő.²²⁷ Az 1917-es éve vonatkozásában az ügyforgalom tovább erősödött, ami 105985-re emelkedett a tavalyi 47447-hez képest, így a munkateher növekedése meghaladta a 100% -ot. A pihenés hiánya, a munkateher fokozódása, az anyagi javadalmazás nem megfelelő szintje,

²²⁷ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1916. évi működéséről*, 203-211. p.

valamint a fent említett háborús helyzet okozta elvezénylések, kiküldetések továbbra is a teljesítőképesség határán tartották a testületet. A testület az évben 58869 bűnügyi nyomozásra kapott megbízást, melyből 41416-ot zárt eredménnyel. A tavalyi évhez képest ez 16507-el több nyomozást jelentett. 1917-ben a detektívek tevékenységük során összesen 6174 előállítást fogantatosítottak.²²⁸

Belügyminiszteri rendelettel 1917. március 23-án Tólos József detektív a közszolgálat terén tanúsított eredményes és buzgó szolgálat ellátása miatt részesült jutalomban.²²⁹

1918-ban a létszámemeléssel párhuzamosan a detektíveket tisztviselői státuszba sorolták. A legnagyobb és legszínvonalasabb detektívtestület lévén az országban, szinte minden jelentős vidéki bűnügy nyomozásában részt vettek a detektívek. A detektíveket ekkor dr. LAKY Lajos rendőrtanácsos vezette, aki már 23 éve a testületben szolgált. A létszám a lakosság és a feladat arányaihoz képest csekély volt, továbbá a vezénylések is megnehezítették a munkát. A belügyminisztériumba és külügyminisztériumba, valamint a társszervekhez, mint például a határrendőrséghez, folyamőrséghez vezénylés is rendszeres volt. A kerületi rendőrkapitányságokhoz kirendelt detektívek létszáma 100 fő volt. Egy-egy nagyobb ügy nyomozása fentiekre tekintettel olyan terhet rótt a testületre, hogy az egyszerűbb ügyek felderítése nehézkessé vált. A testület kilenc női taggal is büszkélkedhetett, de nyomozati munkában nem vettek részt, feladatukat más szervekhez vezényelve látták el. Ilyen hatóságok voltak például: gyermekbíróság, toloncház, erkölcsrendészet. Személyi állomány vonatkozásában megkülönböztetésre kerültek a korábbi rendőrökből lett detektívek, valamint a civilekből avanszált detektívek csoportja. A Tolnai Világlapja 1920-ban megjelent hasábjain a Detektíviskola rovatban a régi altisztekből kinevelt detektívek előnyeként említik a hely és személyismeret fontosságát, korábbi rendőri tapasztalatokat. A civil életből érkező értelmiségi jelentkezők intellektusa, jogi tudása az annak szükségességét igénylő ügyek nyomozása során bírt fokozott jelentőséggel.²³⁰

A fővárosi rendőrség detektívjei és őrszemélyzeti állománya az 1918-1919-es forradalmak tömegmegmozdulásának azonban már nem tudott gátat szabni. A szervezetet nem is ilyen céllal hozták létre, szervezeti felépítése, felszereltsége, a személyi állomány képzettsége, a rendelkezésre álló létszáma erre már tökéletesen alkalmatlan volt. Különösen így volt ez 1919 tavaszán, amikor a 3000 főnyi rendőrség nem szállhatott szembe a kommunistákhoz pártolt 14 000 főt számláló helyőrséggel és a nagyrészt felfegyverzett szociáldemokrata alakulatokkal.²³¹

²²⁸ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1917. évi működéséről*, 91-96. p.

²²⁹ Szerkesztőségi közlemény (V.)

²³⁰ Detektíviskola. II. rész 35.p.

²³¹ BORBÉLY – KAPY: *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941.* op.cit.48.p.

Az 1918-1920 év közötti jellemzők, melyek a bűnügyi osztályra vonatkoznak a detektívtestületekre is érvényesek, hiszen munkájuk nagy részét a bűnügyi nyomozások tették ki. Az ügyforgalom tovább erősödött, 1918-ban 129172-re emelkedett, az ügydarabok száma, ennek ellenére a detektívek létszáma nem változott. Visszatekintésként 1914-ben 47447 ügydarabot kezelt a testület. A háború okozta létszámhiány, drága megélhetés, társadalmi elégtelenség mind nehezebb munkakörnyezetet teremtett a detektívek számára is. Az októberi forradalom eredményeként a létszámot nagymértékben bővítették, az illetményt megemelték.

A proletárdiktatúra zavaros állapotai azonban nem voltak alkalmasak a testület új belső szervezetének megerősödéséhez és az eredményes munkavégzéshez. A detektívtestület különállása megszűnt, összevonásra került a bűnügyi osztállyal. Státuszok tekintetében mindenki nyomozó lett, az egységesítés miatt az alosztályvezetői megbízások is megszűntek.

A Vörös Őrség vezetői kénytelenek voltak sok korábbi szakembert megtartani képzettségük, tapasztalatuk miatt, azonban nem bíztak a korábbi rendszer rendőreiben. A magyarországi tanácsköztársaság bukását követően 1919. augusztus 14-én ismét rendeződött a helyzet, az eredeti szervezetébe visszaállított testület vezetését egy fogalmazókarbeli tisztviselő vette át. A hagyományos működés mellett megindult a kommunizmus által elkövetett bűncselekmények nyomozása. Megkezdte működését a Központi Nyomozó Hivatal (KNYH), amelynek legfontosabb feladata a vidéki rendőri szervek detektív munkájának segítése volt. Az ügyforgalom az 1920-as években is fokozódott, ennek ellenére 1919 utolsó hónapjaiban lehetővé vált bizonyos reformok bevezetése.²³² A fizetési osztályokkal járó címek ebben az évben megváltoznak, a VI és VII fizetési osztályban állók főfelügyelői, a VIII. fizetési osztályban állók felügyelői címet, a IX, X, XI. fizetési osztályban álló detektív személyzet detektív elnevezést nyertek.²³³

A csoportbeosztások bővültek, a vörös terror bűncselekményeinek nyomozását ellátó politikai osztály mellé külön detektív csoport került beosztásra. 1920 őszén a politikai osztály megszűnt, így a mellé rendelt detektív csoport is felosztásra került. Feladatukat egy 52 főből álló politikai főcsoport vette át egy fogalmazó karbeli tisztviselő vezetésével. Az internálási ügyek intézésére 18 főből álló csoport került felállításra, továbbá egy 27 főből álló detektív csoportot állítottak fel az idegenforgalom fokozottabb ellenőrzésére az útlevélosztályon belül. Felállításra került továbbá egy 58 főből álló *repülő* csoport a nyomozások gyorsabb és eredményesebb közreműködésére, végrehajtva az azonnali feladatokat a bűnvádi feljelentést követően. Tevékenységüket egy főcsoportvezető ellenőrzése alatt 6 csoportban látták el. A fent vázolt politikai rendészeti tevékenységet külön fejezetben részletesen ismertetem. 1920. január 1-én 543 de-

²³² Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-1920. évi működéséről, 179-180. p.

²³³ Laky: *Az ötvenéves budapesti detektívtestület története*. op. cit. 173-177.p.

tektív volt állományban, ténylegesen hadrafogható azonban csupán 408 volt. Még ebben a hónapban 47 felvett detektívvel is csupán 455 főt tett ki a létszám. A státuszok tekintetében ez 88 fő hiányt jelentett. Az 1920-as ügyforgalom 176698 ügydarabot tett ki, ez a szám 1917-ben 105985 volt, ami 70% -os emelkedést jelentett. A leterheltség valószínűleg hozzájárult ahhoz, hogy 1920-ban 235 detektív 643 esetben volt munkából eredő túlterheltség miatt betegszabadságon. A létszám továbbra is elégtelen volt a feladatok ellátására, az újonnan felvetteket pedig előbb ki kellett képezni. Sokan távoznak a testülettől az elégtelen fizetések miatt, hiszen a magánalkalmazottak a közszolgálatot ellátókhöz képest jóval magasabb javadalmazásban részesültek. 1918-ban a testület 79540 bűnügyi nyomozásban járt el, melyből 58523 zárt eredményesen, valamint 15646 személyt állítottak elő nyomozásaik során. A főkapitányi jelentések a proletárdiktatúrára alatti tevékenységre vonatkozó statisztikákra adatokat nem tartalmaznak. 1919. augusztustól az év végéig 52821 bűnügyi nyomozást folytatott a testület, melyből 42554-et zárt eredményesen.

Nyomozásaik közben 40347 személyt állítottak elő, ami majdnem a háromszorosa a tárgyévet megelőző évi előállításoknak. A proletárdiktatúrával kapcsolatos bűnesetek nyomozása során ebből 10265 előállítás történt. Ilyen esetekben 30087 esetben nyomozott a testület, melyből 12009 zárul eredményesen. 1920-ban 79270 bűnügyi nyomozást folytatott a testület, nyomozásaik során pedig 23527 személyt állítottak elő. A razziák száma is emelkedett 1918-at követően, ekkor 132 razziát, 1919. augusztus hónaptól 102 razziát, 1920-ban pedig 1436 razziát tartottak a detektívek.²³⁴

Az 1921-es esztendőben 180 fővel növelték a testület létszámát, ezzel összesen 653 detektív teljesített szolgálatot. Mintegy hosszú, kinkeserves időszak átvészeléséért járó jutalom érkezett a létszámemelés, melynek hatására a detektívek fellélegezhettek és ismét régi teljesítőképességüket nyerhették vissza. A leterheltség csökkenése a betegállományok számában is jelentkezett, az elmúlt évekhez képest jóval kevesebb detektív került betegség miatt felmentésre a szolgálat alól. 1921-ben a technikai működésben is történt némi változás, 12 főcsoport 43 alcsoporttal látta el feladatát. A fő és alcsoportok rokonbűncselekmények szerint kerültek felosztásra, élükön az adott bűncselekményben tapasztalattal rendelkező vezető detektívvel. /*detektív fő-detektív felügyelő*/ A tárgyévből a repülőcsoport működése is teljesen kiforrott, tevékenységük során az azonnali helyszíni munkán kívül támogatást nyújtottak a bűnügyi előadók számára többek között a lefoglalásokhoz, bűnügyi zárlatokhoz. Mintegy tehermentesítő feladatot is ellátott a csoport, amelynek köszönhetően a további csoportoknak fontos nyomozásaikat nem kellett fél-

²³⁴ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-1920. évi működéséről*, op. cit. 179-182. p.

beszakítaniuk. A bűnügyi osztály és a detektívintézmény sikerei, erőfeszítései közösek, azonban a detektív munkának vannak olyan jellemző részei, melyekre a testület tagjai specializálódtak. Bűnügyi vonatkozásokon –*megfigyelő, adatgyűjtő*– kívül a korabeli terminológia szerint ide tartoztak egyéb közigazgatási, állami, társadalomrendészeti hatáskörökbe tartozó feladatok. Az általános rendtartás szempontjából jellemzőek a közigazgatási vonatkozású figyelések és nyomozások is. Az 1921-es évre vonatkozóan a testület 127424 esetben nyomozott bűnügyben, melyből az eredményes nyomozások száma 67458 volt, ami a bagatell bűncselekményekre, valótlan bejelentésekre tekintettel kiváló eredmény volt. A razziák száma 2072-re rúgott, melynek során 6170 főt állítottak elő. Közülük 910 fő körözött személy került elfogásra, 622 fő a főváros területéről kitiltott, valamint 622 fő munkakerülő egyén lett intézkedés alá vonva. A tárgyévben összesen *-bűnügyben, közigazgatási nyomozásban, razziákon-* 41008 főt állítottak elő.²³⁵

1920-ban és 1921-ben számos a rendőrséget érintő rendelet került kiadásra, melyek a már országos hatáskörű szerv hatáskörét, szervezetét rendezték. Az állomány házassági ügyeiről, tisztelési, fegyelmi szabályairól is rendelkeztek.²³⁶

Az elkövetkező néhány évben az intellektuális bűnelkövetés elszaporodása volt a jellemző, tőzsdejáték, valutázás, sikkasztás, okirat hamisítás, csempészet képezte a bűnügyi statisztika jelentős részét. Ennek oka főként gazdasági volt, hiszen a pénz romlott, a valuta ingadozott, a tőzsde gyakorlatilag összeomlott. A nyomozást nehezítette a csonka Magyarország határain keresztül menekülők nyomon üldözése. A szomszédos államok nem mutatkoztak segítőkészeknek, sőt olykor gátolták az eredményes felderítést.

1922 júliusában az új detektív főnök DR. ANDRÉKA Károly főkapitány helyettes lett. Az állomány létszáma a tárgyévben 671 fő volt. Ekkor a főcsoportok az alábbiak szerint tagozódtak: a sérülési, vasúti, lopási, intellektuális, repülő, kerületi kapitánysági, pályaudvari kirendeltség, politikai. Támogatásukra 45 alcsoport volt hivatott, ami a későbbiekben 69-re bővült. ANDRÉKA főkapitány helyettes, detektív főnök a bűnügyi osztály vezetését magánál tartotta és megkísérelte azt egyesíteni a detektívtestület vezetésével. A közel egy évig tartó kísérlet azonban nem zárult sikerrel, mivel az ügyek oly mértékben elszaporodtak, hogy annak az eredményes felderítés látta kárát. 1924-ben a detektívek létszáma 719-re emelkedett, ennek részbeni magyarázata, hogy 1924-ben az Országos Központi Nyomozó Hivatal feloszlott, innen 169 detektívet helyeztek át a testületbe. Az áthelyezettek, korábbi tevékenységükre tekintettel a politikai főcsoporthoz kerültek besorolásra. Az évben két új a valutaellenőrző és utazási ellenőrző alcsoport került felállításra. A politikai főcsoportot kivették a testületből és a bűnügyi osztály alá

²³⁵ *Jelentés a Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség 1921. évi működéséről*, 83-84. p.

²³⁶ VÉCSEY: op.cit. 65.p.

sorolták. A statisztikai adatok vizsgálata során megállapítható, hogy 1922-ben 178237, 1923-ban 190162 addig 1924-ben 132292 ügy keletkezett a testület kezelésében. A kitiltottak, közveszélyes munkakerülők, razzia során elfogott, előállított körözött személyek száma is erősen csökkent az előző évekhez képest. A háború és forradalom által sújtott fővárosba lassan, visszatért a békeidőket idéző kriminológiai környezet.

Az 1901-ben alakult Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesület ezekben az években is tevékenyen látta el feladatát DEÁK János detektívfelügyelő elnöksége alatt. Tevékenységükhöz köthető a detektívek baleseti és haláleseti biztosítása, a taglétszám bővítése. DEÁK János elnöksége alatt a szervezet kiépült a vidéki államrendőrség berkein belül is. Ruhanemű részletfizetésére adtak lehetőséget, valamint az 1922. évi alapszabály módosítás értelmében az előző állami szolgálatban eltöltött éveket is beszámították a tagsági évekbe, annak érdekében, hogy a nyugdíjpótlékot 2000 koronára emelhessék. 1923-ban a tagdíjakat 100 szorosára emelték, ezzel együtt a temetkezési hozzájárulást, segélyeket, nyugdíjpótlékokat a 20 szorosára emelték. A tagok családtagjai részére ingyenes orvosi rendelő került felállításra. Az egyesület tagjainak létszáma 1923-ban 1944-volt.²³⁷

A magyarországi proletárdiktatúra bukását követő időszak bűnesetei közül az alábbiakban kiemelek néhányat, szemléltetve ezzel a kriminológiai változásokat, melyekre a vagyon elleni, intellektuális deliktumok növekedésévé volt jellemző. Egyenruhát viselő egyének és a rendőrség között robbantak ki csatározások. A rendőrség a magyar haderővel együttműködve fegyverezte le a „*britannias különítményt*”, akik az utcán garázdálkodtak és fosztogattak. Ennek nyomán belügyminiszteri rendelet született a katonai egyenruha jogtalan viselésének tárgyában. Az 1920-as évek inflációját kihasználó két híres bűnözője JELLINEK Marton és KOPINITS Jenő volt. JELLINEK, mint minisztériumi titkár csalt ki ismerőseitől 500.000 dollárnak megfelelő magyar koronát valutavásárlásra hivatkozva. 1923-ban KOPINITS Jenő 27 éves orvostanhallgató, korábbi banktisztviselő az államtól sikkasztott a rendőrség „segítségével” 140 milliót. KOPINITS segítségét ajánlotta fel a rendőrségnek, felajánlva, hogy valutaüzéreket tud leleplezni. Kérésének megfelelően a fenti összegnek megfelelő valutát a Hitelbankba vittek, ahol az elmondása alapján általa ismert tisztviselő, mint összekötő fogja kapcsolatba hozni a valutázókkal. Az őt kísérő két detektív a Hitelbank előterében várakozott KOPINITS soha be nem következő jelzésére, mivel az intézmény egy másik kijáratán távozott a valutával együtt. 1922-ben az újságok címlapján „*Hullákat csempészték külföldre a bonctani intézetből*” megjelent cím is komoly országon átívelő bűnesetet takart. Hozzá tartozók nélküli, elhunyt személyek hulláit csempészték

²³⁷ Loc.cit. 65-74.P.

külföldre. Az Anatómiai intézetben feltűnt, hogy egyre kevesebb holttest érkezik, ezáltal akadózik korbonctani oktatás. A történet mögött a Rókus Kórház halottasház altisztjének és az Anatómiai Intézet főpreparátorának bűnös tevékenysége állt. A beszállított holttesteket preparálták, majd ládába csomagolták és eladták Berlin, Bécs, London és Párizs anatómiai intézeteinek, illetve magáncélokra. További nehézséget rótt a testületre a hazatért hadifoglyok beilleszkedése.²³⁸

A detektívek feladatukat a jól bevált metodikák és módszerek segítségével továbbra is kiválóan látták el. Bár a háborús időszak miatt megjelenő bűnesetek, frontszolgálat *–ügyszámuk fokozódásával arányban létszámuk nem volt megfelelő–* további terheket róttak a detektívekre, alapfeladataikat mindvégig képesek voltak ellátni. A fokozott terhelés okozta negatív hatások a betegállományban töltött napok és detektívek szolgálat alóli felmentésének számában egyértelműen kimutatható. Ezek a számok 1921-től mutattak némi javulást, arányosan a körülmények kedvezőbbre fordulásával. Az eredményességet *–tekintettel a létszámra, ügyszámra, egyéb körülményekre–* a detektívtestület a fenti időszakban is tudta szavatolni.

2.3 Államosítás és konszolidáció

Az államosítás, valamint az ezt követő konszolidáció időszaka jelentőst hatást gyakorolt a testület működésére, alakulására, fejlődésére. A detektívtestület esetében a fővárosi rendőrség integrálása az országos államosított rendőrségbe volt a mérföldkő, hiszen ez teremtett szilárd alapot a további fejlődéshez, valamint eredményei, nivellálódása folytán a testület példával szolgált más rendvédelmi testületek berkein belül a nyomozó szolgálatok megszervezésére. A másik elkerülhetetlen időszak az 1919-ben kiadott államosításról szóló miniszterelnöki rendeletet követő időszak, amelynek hatására megkezdődött az egységes országos hatáskörű rendőrség kiépítése. Kormányrendelettel nem lehetett egyensúlyt teremteni, elszigetelés jellemezte a rendőri tevékenységet, nem tudtak egymás ügymenetéről, eredményeiről. A polgármester és a közgyűlés gyakran beleszólt a kapitányi hivatal munkájába. Korábban is számos kezdeményezés volt a vidéki rendőrségek államosítására: 1886-ban a Polgármesterek Országos szövetsége is igényelte az államosítást, erről 1891 márciusában törvényjavaslat is született. 1912-ben a Magyar Királyi Belügyminisztérium is tervbe vette a vidéki városi rendőrségek államosítását, azonban ez a nagy háború miatt meghiúsult.²³⁹

²³⁸ KESERŰ:

²³⁹ Kopasz: op.cit. 131-159.

A háború alatt nem lehetett szó az átszervezésről, 1916-ban csupán a fiumei rendőrséget államosították. A háború utolsó évében WEKERLE Sándor a belügyminisztérium vezetésével megbízott miniszterelnök 1918. július 9-én benyújtotta az erről szóló törvényjavaslatot, azonban az ősszel kitört forradalom miatt ekkor sem kerülhetett sor annak végrehajtására.²⁴⁰

A magyarországi tanácsköztársaság leverését követően az egyik legsürgetőbb feladat a rendőrség újjászervezése volt. Ennek végrehajtásáról az 1919. október 1-én kiadott M.E. /*törvénypótló*/ rendelet rendelkezett, amit az 1920-ban külön törvénnyel emeltek törvényerőre.²⁴¹ A rendelet végrehajtásával a belügyminisztert hatalmazták fel, mint az államrendőrség feletti legfelsőbb ellenőrző hatóságot. A rendeletben leírtak szerint a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokban a rendőrhatóságot a magyar állami rendőrség gyakorolta. Indokolt esetben a belügyminiszter kiterjeszthette a hatáskörét a községekre is. A Magyar Királyi Határrendőrség és a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség beleolvadt az állami rendőrségbe, mint „Magyar Királyi Állami Rendőrség” egységes szervezetet alkot. A törvényhatósági jogú városokban és a rendezett tanácsú városokban rendőrkapitányságokat kellett szervezni. a kapitányságok működési területére tekintettel több város vagy község volt összevonható. Amennyiben a város külső területének nagysága indokoltá tette, kirendeltségek létrehozása vált lehetségessé.

Ezek az illetékes rendőrkapitányság felügyelete alatt látták el tevékenységüket. A megyei rendőrkapitányságok felett a másodfokú rendőrhatóságot, működésük feletti ellenőrzést a kerületi rendőrkapitányok gyakorolták.

A Magyar Királyi Állami Rendőrség keretében központi nyomozó hatóság szervezésére volt jogosult, melynek az államrendészeti ügyek országos nyilvántartása, irányítása, ellenőrzése, közvetlen intézkedés, jelentős ügyekben pedig a nyomozás irányítása, elvégzése volt a feladata.²⁴²

Ennek tárgyában született a Magyar Királyi Belügyminisztérium 1920. évi rendelete, a belügyminisztérium kebelében szervezett nyomozó osztály működéséről. A fent felsorolt feladatokon kívül a rendelet a kémek elleni hathatósabb védekezés fokozását is feladatként említi. A nyomozó osztály a belügyi tárcán belül a rendőri főosztály alosztályaként került megszervezésre, vezetője CZÖVEK Sándor budapesti m. kir. államrendőrségi főtanácsos volt. Az osztály tagjai nyomozásuk tekintetében országos hatáskörrel bírtak. A rendelet alapján valamennyi rendőrhatóság, illetve a csendőrség minden jelentősebb eseményről a nyomozó osztályt tájékoztatni, továbbá együttműködni voltak kötelesek.²⁴³

²⁴⁰ VÉCSEY: op.cit. 60 - 63.p.

²⁴¹ 5047/1919 (X.1.) M.E. op. cit.; 1920/I. tc.

²⁴² KOPASZ: op.cit.

²⁴³ 31.300/1920. BM r.

1922. év végétől a Központi Nyomozó Hivatal hatásköre bővült, mivel az osztály végezte a vidéken történt bűnesetek nyomozati munkáját is. Belügyminiszteri rendeletek nevesítettek azon bűneseteket, amelyek helyszínein közvetve, illetve közvetlenül eljárhattak.²⁴⁴

A kerületi rendőrkapitányságokat a csendőrkerületi parancsnokságok számarányában és székhelyei szerint szervezték meg, ezzel valóban egységes fegyveres szervezet vált belőle. A városi rendőrkapitányi hivatalok a vidéki rendőrségek államosítását megelőzően a városok alsó fokú közigazgatási, iparhatósági szervei is voltak. Az államosítást követően bizonyos rendészeti ügyek visszamaradtak a városi hatóságok hatáskörében. A törvényhatósági jogú városok emiatt megszervezték az elsőfokú közigazgatási hatóságokat */városi előljáróságokat/*, melyek fő feladata: a közegészségügyi, állategészségügyi, közsegélyezési ügyek intézése, gyárak felügyelete, hatósági bizonyítványok kiadása, hagyatéki leltározás, tűzrendészeti, iparrendészeti feladatok voltak. Élén a városi tanácsnok állt, önálló iktatója, iratkezelése volt. A kihágási ügyek intézése érdekében külön rendőri büntetőbíró került kijelölésre. Az államosítást követően tehát a városi kapitányi hivatalok utódszerve a törvényhatósági jogú városok közigazgatási apparátusán belül az első fokú közigazgatási hatóság lett. Ez a rendszer egészen 1950. II. feléig szerepel a thj. városok történetében.²⁴⁵

A magyarországi tanácsköztársaság bukását követően a polgári magyar állam rendvédelmi modelljének a reorganizációjában jelentős szerep jutott a budapesti rendőrségnek.

A proletárdiktatúra bukását követően augusztus 9-én DR. MATTYASOVSZKY György lett a budapesti főkapitány, ekkor 1919-ben miniszteri */belügy/* tanácsosként érte a kinevezés. A főkapitány a legnehezebb időkben kapta meg feladatul a budapesti rendőrség újjászervezését. A kommunista rendszer a hagyományos értelemben vett rendőri intézményt megszüntette, helyette a Vörös Őrség néven debütáló politikai irányítás alatt álló elnyomó szervezetet hozott létre. A főkapitány erős kézzel megkezdte a tiszti kar, valamint a legénységi állomány igazolási eljárásait. A helyzetet csak nehezítették a román hadsereg által elkövetett sorozatos fegyveres bűncselekmények, valamint a rohamosan növekvő élet és vagyon elleni deliktumok. A Budapesten székelő antant-bizottság a rendőrség újjászervezésének felügyeletét, vagyis a főkapitány minden intézkedését román illetékesség alá helyezte. Az ügynevezett hagyományos bűnesetek mellett a személyi állománynak meg kellett küzdenie az egyre nagyobb teret nyerő antiszemita mozgalmak jogellenes tevékenységével. A románok kivonulásával november 14-én, majd nagybányai HORTY Miklós november 16-i bevonulásával új korszak vette kezdetét a rendőrség történetében. A főkapitányt egy év után DR. NÁDOSY Imre váltotta, aki hivatalát 1920. augusz-

²⁴⁴ VÉCSEY: op. cit. 64.p.

²⁴⁵ KOPASZ:

tus 4-én foglalta el. A személyi állomány megszürése és minősítésére a tiszti karnak elrendelte az úgynevezett tájékoztató vizsgát. Elődje után folytatta az újjászervezést, felismerve a szervezet hiányosságait igyekezett azokat kijavítani. Áthelyezésekkel, az illetmény emelésével, segélyekkel, jutalmakkal igyekezett javítani a morált, munkakedvet. Ismét bevezette az intéző és végrehajtó tisztikar vizsgáit. Az oktatás minőségét személyesen is ellenőrizte, közterületi szolgálatot rendelkezése alapján csak rendőrképesítő tanfolyam végzett rendőr láthatott el. NÁDOSY 1921. augusztus 16-án távozott tisztségéből, ekkor az első országos főkapitánnyá került kinevezésre. Ezt követően országos szinten folytatta azt a munkát, amivel a fővárosi rendőrség színvonalát nagymértékben emelte. Az említett két főkapitány időszakában kerültek kimunkálásra azok az alapok, ami a szilárd állami rendőrség működéséhez elengedhetetlenek. A hagyományos közrend és közbiztonság szavatolását célzó rendőri erők mellett, ekkor épültek ki az állambiztonsági szervezetek és intézmények. A rendőrség újjászervezése keretében felülvizsgálták az állomány proletárdiktatúra alatt tanúsított magatartását, ennek során megbízhatatlanságra hivatkozva 50 fő került elbocsátásra.²⁴⁶

2.4 Politikai rendészet

A detektívcsoportok tagozódásánál látható, hogy a politikai ügyekkel külön szervezeti egység foglalkozott, azonban ez számos széleskörű tevékenységet takart. A munkásmozgalmak politikai törekvéseiknek igyekeztek hangot adni, körülményeik javítását érdekeiknek képviselője érdekében tömörültek egységbe. A politikai elit felismerte, hogy hatalmuk zökkenőmentes biztosítása érdekében ezeket a csoportokat ellenőrizni, kordában tartani szükséges.

A városi, ipari proletariátus szerveződéseit az uralkodó politikai elit aggódva szemlélte, kontrolljuk érdekében az államrendészet speciális rendőri közigazgatási szakterülettel felelt. Az államrend biztosítása érdekében a mozgalmak vonatkozásában megelőző és ellenőrző intézkedéseket alkalmaztak. A gyülekezési és egyesülési joggal kapcsolatos ügyek, tömeg és munkásmozgalmak, sztrájkokkal kapcsolatos intézkedések mind a szakterület részét képezte. Az államrendészeti tevékenység a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség berkein belül zajlott. A politikai rendészettel foglalkozó detektívcsoport egyik fő feladatát képezte a szociáldemokrata szakszervezeti mozgalmak figyelése, hiszen itt jelentkeztek a munkásság érdekvédelmi, egyenlősítő kísérletei. A politikai rendészet szabályozta a felvonulásokat, szerveződéseket a társadalmi és politikai fejlődés, valamint a köznyugalom biztosítása érdekében. A mozgalmakkal eleinte türelmesek voltak, csak akkor léptek fel velük szemben, ha erős gyökeret vertek és úgy vélték a politikai, gazdasági rend megváltozását célzó tevékenységük veszélyessé válhat.

²⁴⁶ KESERŰ: op. cit. ; 1920/XI.tc.

A munkásmegmozdulásokat, sztrájkokat magánügyként kezelték, mindaddig, amíg nem jelentek veszélyt a közrendre. A XIX. század végéig a fenti társadalmi mozgalmak ellenőrzését a közrendészeti tevékenységek közé sorolták. A külvárosok proletár negyedeit a rendőrség nem ellenőrizte túlzottan, az egyenlősítést célzó törekvéseket leginkább a szegények és gazdagok közötti ellentétként látták, annak szabályozását nem állami feladatként értelmezték. Az emancipációs küzdelmeket a vagyon elleni, tulajdon elleni bűncselekményekkel, magánosok elleni támadással egy szinten értelmezték.

Az 1900-as évektől a helyzet részben megváltozott. A választójogi küzdelmek és a Magyar Szociáldemokrata Párt aktivitása, valamint a kormány munkásság felhasználását célzó törekvései a hatalom megszilárdítása érdekében a hatalom liberális felfogását a mozgalmakkal szemben módosította. A korábbi közrendészeti felfogás a mozgalmak kontrollálása tekintetében módosult, az államrendészet önálló rendőri közigazgatási szakterületté vált. Az egyenlőségért küzdő mozgalmak szervezkedéseiben a hatalom lázadást, felségsértést látott. Folyamatos ellenőrzésekkel nehezítették a szocialista egyesületek mindennapjait.²⁴⁷

KAVEGGIA Béla kerületi kapitány véleményét 1912-ben Munkásmozgalom és államrendészet című művében ismertette.

Véleménye szerint a szocializmus jogos törekvés, melynek alapelve az uralkodó társadalmi rend megdöntése és új alapokra egy jobb társadalmat létrehozni. Fentiekből adódóan a rendőrség feladata ezen mozgalmak folyamatos figyelemmel kísérése, azonban véleménye szerint a túlzott beavatkozás kerülendő. Megemlíti az agitátorokat fokozott figyelemmel kísérését, mivel céljuk a tömegek befolyásolása az államrend megdöntése érdekében.²⁴⁸

1919 augusztusában új szemlélet jellemezte a mozgalmakkal kapcsolatos bánásmódot. A korábbi a szocializmus létjogosultságát hirdető elmélet eltűnt. A puccsal hatalomra került magyarországi tanácsköztársaság terroralakulatainak a rémtettei nyomán a közvélekedés –*ennek részé-
ként pedig a rendvédelmi testületeknek*– a szocialistákkal-kommunistákkal kapcsolatos véleménye is megromlott. A munkásmozgalom felforgató, nemzetellenes tevékenységnek számított, melynek célja az államrend megdöntése. Ennek következtében a munkásmozgalmi szervezeteket –a mai fogalmaink szerinti- terrorista szervezetekként kezelték. A magyarországi tanácsköztársaság rövid fennállása alatt elkövetett atrocitásokért megkezdődött a bosszúállás, a vörös terrort a fehérterror váltotta fel. A nagybányai Horthy Miklós vezetése alatt álló Fővezérség katonai különítménye, a Peidl kormányt megbuktató hivatalnoki rendőri ellenforradalmár csapatok a törvényes rend védelmére hivatkozva jártak el a Tanácsköztársaság idején a kommunisták által elkövetett bűncselekmények elkövetőivel szemben. Ezeket az eljárásokat a bosszú

²⁴⁷ VARGA: 9-11.p.

²⁴⁸ KAVEGGIA Béla: 7-8.p.

legalább annyira jellemezte, mint a törvényesség. A büntető eljárások során a kivételes hatalomról szóló 1912. évi tc.²⁴⁹ és annak végrehajtására vonatkozó rendeletekben foglaltak, valamint az 1919. augusztus 19-én hatályba lépő gyorsított bűnvádi perrendtartás szabályai szerint jártak el. Az 1919-ben kiadott perrendtartási szabályok a magyarországi tanácsköztársaság politikai cselekményeit, bűncselekménynek, a kommün egészét törvénytelennek minősítették. Ettől kezdve a munkásmozgalmat a társadalmat fenyegető, kordában tartandó elemként kezelték, melynek megfékezésére, valamint a további veszélyes egyesülések felszámolására új szervezetet hoztak létre.

A magyarországi tanácsköztársaság idején elkövetett politikai bűncselekmények felderítésére, azok elkövetőinek felkutatása érdekében Mattyasovszky György budapesti rendőrkapitány felállította a detektívekből álló politikai főcsoportot. 1919-et megelőzően a fővárosi államrendőrségen az Elnöki Osztályon belül működött az államrendészeti csoport, amely csak néhány fogalmazáskarbéli rendőrtisztviselőből állt. A későbbi kiválást követően Államrendészeti Osztály néven diszlokált tovább. Fő feladatuk a szocialista munkásmozgalmak ellenőrzése. Elegethő detektív nélkül azonban ez a tevékenység törvényi felügyeletre, engedélyezésre, sajtórendészeti eljárásokra korlátozódott. Ezt követően az Osztály munkáját olykor nyomozók segítették, önálló csoportot nem képeztek, főként adatgyűjtő tevékenységet láttak el.

A politikai jellegű megfigyeléseket végző külön detektívcsoporthoz felállítására az I. Világháborút megelőzően került sor. 1918-1919 között a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség III. ügyosztálya végezte a politikai jellegű adatszerzéseket. Az adatszerző, megfigyelő munka egyaránt kiterjedt a jobb /ÉME, MOVE/ és a baloldali /KMP/ szervezetekre. A magyarországi tanácsköztársaság alatt került sor először külön a politikai ügyekre szakosodott csoport felállítására a detektívtestületen belül, annak érdekében, hogy a kormány valós képet kapjon a néphangulatáról. A Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozó Osztályának feladata tehát eredetileg a néphangulat kifürkészése volt. A vonzaskörében kialakított terror alakulatok azonban a törvényszerűségeket mellőző rémtetteket hajtottak végre.

Önálló politikai rendőrség az 1919. augusztusban létrehozott Politikai Nyomozó Főcsoport volt. Ezen rendőri alakulatok feladata a lakosság hangulatának monitorozása, mozgalmak figyelése, veszélyes elemek lokalizálása voltak. A Politikai Nyomozó Főcsoport a PEIDL kormány működésének időszakában 1919. augusztus 6-án kezdte meg működését. Székhelye a fővárosi rendőrség Zrínyi utcai objektumában kapott helyet, akár korábban az Államrendészeti

²⁴⁹ 1912/LXIII. tc.

Osztály esetében. Az osztály kezdetben a Bűnügyi Osztály keretében működött, tehát nem volt független, részét képezte a detektívtestületnek. A hagyományos bűnügyi munka mellett a tervezett feladatok nem voltak végrehajthatóak, ezért a főcsoport kivált a Bűnügyi Osztályból.²⁵⁰

Az idevágó nyomozások nagy száma tette szükségessé az önállósodást. Az államrendészeti munka gyarapodása miatt az ideiglenesnek szánt szervezet maradandóvá vált, a későbbiekben minden államvédelmi testület működésére hatást gyakorolt. A detektívek figyelő, felfedező, megerősítő szolgálatot láttak el. Kivizsgálták a feljelentéseket, bejelentéseket. Intézkedtek bűncselekmények észlelésekor, körözés alapján elfogtak, kikérdeztek, lefoglalást, házkutatást hajtottak végre. A társadalom -polgári ruhanormájuk, leplezett intézkedéseik miatt- sokszor titkosrendőrnek hívta őket. A detektívtestület az osztály megalakulásakor már több évtizedes múltra tekintett vissza.

A detektívek esetében a detektívfőnök döntötte el, ki melyik főcsoportba került. A detektívtestületen belül a politikai főcsoportba tartozás feltétele volt a kifogástalan szellemi és fizikai állapot, katonaviseltség, erkölcsi fedhetetlenség. Azonban nem mindig teljesültek az előírt feltételek, összetételében is heterogén társaság jellemezte az osztály állományát. A háború okozta gazdasági válság és megélhetési problémák miatt számos érettségizett, diplomás értelmiségi egyén is jelentkezett a testülethez.

Az egyéb főcsoportokban dolgozó detektívek saját területükön képzetebbek, elismertebbek számítottak. Ez azért lehetett így, mert például egy más területről érkező nagy tapasztalattal bíró detektív is tapasztalatlanak számított ezen a területen annak sajátosságaira tekintettel. Tehát a politikai nyomozások koherensen más területtel össze nem függő metodikáját itt kellett elsajátítania a detektívnek, hiába rendelkezett akár 20 éves rendőri szolgálattal. A Politikai Osztály központját a Kovacevics Milos detektív főfelügyelő által vezetett csoport képezte. A főfelügyelő az I. Világháború alatt, annak a detektívkülönítménynek volt a tagja, amelynek feladata a Budapestre látogató állami tisztséget viselő személyek biztonságának szavatolása volt.²⁵¹

Ezek közül a detektívek közül kerültek ki később a főcsoport, majd az osztály munkatársai. Kezdetben 30 fő látta el itt feladatát, a későbbiekben a feladatok nagyságára tekintettel több száz fő átcsoportosítása történt meg. Ügyeikkel külön szakterületek mentén foglalkoztak. A területek a népbiztosok, kommunista funkcionáriusok, direktórium tagok, kommunista terroralakulatok tagjai utáni nyomozások mentén tagozódtak. Mindegyik „vonalat” egy 12-18 fő-

²⁵⁰ VARGA: op.cit. 11-18.p.

²⁵¹ ÁBTL 4.1A-417 8. Dr. Wayand Tibor beszámolója a politikai rendőrség működéséről

ből álló csoport vitte alegységekbe szerveződve, élükön egy detektív felügyelővel. Ezen csoportok alkották a Politikai Nyomozó Főcsoportot, amely felett egy detektív főfelügyelő diszpónált. A Tanácsköztársaság bukását követően feladatuk főként a kommün alatt elkövetett cselekmények, politikai bűnesetek felderítése, azok elkövetőinek elfogása volt. Tevékenységükről, felderítéseikről, az általuk elfogott személyekről, megállapított tényekről detektívjelentések formájában számoltak be. Az őrizetbe vett személyeket és a készített jelentéseket a további eljárást lefolytató fogalmazás karbeli előadónak adták át.²⁵²

A fogalmazók a Politikai Osztály rendes tagjai voltak, kihallgatták a gyanúsítottakat, jegyzőkönyveket vettek fel, előzetes letartóztatásról és szabadlábra helyezésről rendelkeztek, vádemelési javaslataikat az ügyészség részére megküldték. Összegezték a bizonyítékokat, koordinálták a büntetőeljárást. Az osztály vezetői közülük kerültek ki. A fogalmazáskarbéli állomány egy vezetőből, egy vezető helyettesből és 16 előadóból állt. Ügyeiket a detektív testületen keresztül kapták, olykor a sürgős esetek más úton, a gyors reagálás érdekében. A fogalmazók és detektívek együttműködtek, hivatali különállásukat azonban megőrizték, utasítást csak saját vezetőjükön keresztül kaptak. Az osztály tehát nem foglalta magába a detektív főcsoportot. Ez az elv megfelelt a többi ügyosztály és a hozzájuk vezényelt detektívek egymáshoz fűződő viszonyára is. Tehát az osztályrendszerbe szervezett fogalmazóktól a detektívek munkakörükben, jogállásukban is külön álltak.

A kezelői karba tartozó detektívek elsősorban kiegészítő szerepet játszottak a nyomozásokban. A hatósági jogkörrel rendelkező fogalmazók, a felügyelői kar tagjai végezték a valódi nyomozati munkát. A mai terminológia szerinti átjárhatóság a különböző karok között nem igazán volt lehetséges, tekintettel a speciális területek közötti képzettségbeli különbségekre. A fogalmazók általában jogvégzett emberek voltak, a detektívek polgári ruhában látták el feladatukat, a felügyelők szigorú rendben tevékenykedtek, ritkán váltottak helyet a bűnüldöző testületen belül. Talán csak az őrszemélyzet képzett ez alól kivételt, akik közül rendszeresen vettek át embereket a detektívtestületbe. A fogalmazók munkáját, részükre az ügyek kiszignálását, az osztály vezetését egy rendőrkapitány vagy rendőrtanácsos rangfokozatú fogalmazáskarbéli tisztviselő végezte el. A tényleges irányítást valójában a felső vezetéshez tartozó detektív főnök a budapesti főkapitány helyettese, illetve más rendőrtanácsos vagy főkapitány helyettesi rangfokozattal rendelkező hivatalnok végezte. A politikai nyomozások fontosságát az is példázza, hogy a nyomozások irányítója közvetlenül referált, alárendeltségi viszonyban állt a budapesti főkapitánnyal és a rendőri ügyeket felügyelő Belügyminisztérium VII. Osztályának vezetőjével.²⁵³

²⁵² Loc. cit.

²⁵³ VARGA: op. cit. 21-22.p.

A kiemelten fontos ügyek esetében a belügyminiszternek, az állam és kormányfőnek is jelentett. Az osztály és utódszervei a HORTHY rendszerben a polgári titkosszolgálatok szerepét is betöltötték. A Politikai Osztály és annak detektív állománya csak lassanként nyerte el a más ügyosztályok, további detektívcsoporttal azonos státuszát. Jelentős előnyt jelentett a politikai pótlék, melyben a fogalmazók és detektívek egyaránt részesültek. A kiemelt ügyek miatt az osztály vezetői nagyobb érdekérvényesítő képességgel rendelkeztek, több befolyásuk volt, amely a például a személyi állomány jutalmazása, soron kívüli előléptetések során is előnyt jelentett. A későbbiekben csak a kiváló minősítéssel rendelkező, politikailag megbízható személyek lehettek az osztály tagjai. Az osztály kollégáinak lemorzsolódása a minden képességüket próbára tevő, állandó készülséget, felkészülést igénylő ügyek miatt jelentős volt.

Az új nyomozó szerv vezetője KÉRY Károly fogalmazáskarbéli rendőrkapitány volt, őt Botár Béla rendőrtanácsos váltotta. A kettős irányításnak megfelelően mellettük foglalt helyet a detektívek vezetője ANGYAL Lajos detektív főfelügyelő, aki a detektív főnök helyettesi posztot is betöltötte. A felső vezetésért Nagy Károly rendőrtanácsos felelt 1919-20 fordulóján, akit posztján 1920. januárjától ANDRÉKA Károly rendőrtanácsos, az Államrendészeti Osztály vezetője váltott. Andréka az I. Világháború előtt a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség Államrendészeti Osztályát vezette, azonban az őszirózsás forradalom idején hivatalát elvesztette. Nagybányai HORTHY Miklós bevonulását követően kapta vissza beosztását. Andréka Károly felső vezetésre jutása fordulópontnak számított, a szakmaiságot a politikai elvárások felülírták. Ettől kezdve a mindenkor detektív főnöknek nem volt beleszólása a Politikai Osztály alá tartozó detektív főcsoport munkájába. A vezetésben történő változás a politikai rendőrség fokozatos leválását jelentette a detektívtestületről.²⁵⁴

A fővárosban működött egy másik politikai nyomozó szerv a Margit körúti különítmény, amely országos hatáskörrel rendelkezett. A kiterjedt hatáskörre szükség is volt, mivel a magyarországi tanácsköztársaság hatalma az antant által meg nem szállt területekre is kiterjedt. Az egység fő feladata a kommün alatt tevékenykedő terroralakulatok feltérképezése, tagjainak elfogása volt. A szervezet hivatalos neve a Magyar Királyi Állami Rendőrség Budapesti Főkapitányságának Különítménye volt, amely 1919. augusztusban kezdte meg működését. Az egység székhelye a Margit körút 83-85. szám alatt volt. Kezdetben belügyminiszteri, majd budapesti főkapitány alárendeltségében működött. CZÖVEK Sándor rendőrfőtanácsost bízták meg az egység vezetésével. A szerv vezetése széleskörű felhatalmazásokkal járt, lehetőséget adott az igaz-

²⁵⁴ Sas: op. cit.

ságügyi, rendőri hatóságok közegeinek igénybe vételére, felhívást intézhetett a csendőrség számára. Bármilyen állami, törvényhatósági, községi hatóság támogatását kérhette, katonai karhatalmat igénybe vehette.²⁵⁵

A nyomozások mellett, a szervezeti egység vezetője -mint a közigazgatási hatóság képviselője- jelen volt a Margit körúti katonai épület udvarán végrehajtott kivégzéseknel, mint a halálos ítéleteket végrehajtó bizottság tagja. A nyomozószerv kooperált a dandárbíróság épületében lévő igazságügyi kirendeltségekkel. A szervezeti egység személyi állományának a tagjai rendőrök, mint fogalmazók, detektívek, őrszemélyzet mellett ügyészek és katonai nyomozók is voltak. A rendőr alakulat öt alegységre tagozódott, amelyek működési területe lefedte az országot. A budapesti alakulatnál 150 detektív szolgált, akiket az ekkor 530 fős detektívtestületből vontak el. Ügyforgalom tekintetében említésre méltó a 6300 nyomozás és az 1300 fogoly. 34 fogalmazáskarbelti előadó végezte itt munkáját ügyészek által koordinálva.²⁵⁶ 1919. október 1-én a FRIEDRICH kormány államosította a vidéki városok önkormányzati rendőrségeit.²⁵⁷ Ennek folytán az államrendőrség hatásköre kiterjedt a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokra is. 1920. május 19-ig önálló szervezeti egységként, majd a Magyar Királyi Belügyminisztérium Közbiztonsági Főosztályának nyomozó alosztályaként folytatta munkáját, egészen 1921. június 2-ig történő megszűnéséig.

Az alosztály vezetője CZÖVEK Sándor volt. Nyomoztak többek között a „Lenin fiúkkal” CSERNY József „politikai terrorcsapatával”, Szamuely hóhércsapatával kapcsolatos ügyekben is. A kommün alatt szerveződött különítményekkel szemben is a Margit körúti egység nyomozott speciális feladatként. A rendőrség számos tagja, akik a kommün alatt és előtt is hivatásosok voltak megtarthatták beosztásukat, helyüket, a proletárdiktatúra alatt és azt követően is, mivel az új rendszernek is szüksége volt a kiképzett tapasztalt állományra. A kommün számos vezetője tiltakozott a korábban ellenük nyomozó rendőrök átvétele ellen, ennek ellenére a magyarországi tanácsköztársaságban mindenki megtarthatta hivatalát. Azonban ennek tudatában a proletárdiktatúra sok megbízhatatlan rendőrt vett lajstromba, a kommün politikai rendőrsége figyelte a régi rendőrök tevékenységét. A KORVIN Ottó vezetése alatt működő Politikai Nyomozó Osztály részletes jelentéseket készített a detektívek szervezkedéseiről. A kommün ellen dolgozó detektívek igyekeztek hátráltatni a felderítéseket. Ennek ellenére a magyarországi tanácsköztársaság nem hajtott végre tömeges megtorlásokat. Számos passzív rendőr a Vörös Őrség feloszlását követően aktivizálta magát és aktívan részt vett a kommunista rendszer során bűn-

²⁵⁵ *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-1920. évi működéséről*, op. cit. 180. p.

²⁵⁶ VARGA: op. cit. 27.p.

²⁵⁷ 5.047/1919. (X. 1.) ME.r. op. cit.

cselekményeket elkövetőkkel szemben lefolytatott eljárások megvalósításában. Másrészt az átvett detektívek a kömmün alatt szerzett ismereteik révén nagyban segítették a felderítéseket. A detektívek többsége pusztán kényszerből csatlakozott a Vörös Őrséghez és a Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozó Osztályához. A kömmün bukásakor az új vezetők ennek tudatában voltak, így a számonkérések csekély számot mutattak.

Minden a diktatúra alatti tettet bűncselekménynek tartottak, míg az ezt követő történéseket jogos alaptól fakadónak tekintették. A rendőrség vonatkozásában a Vörös Őrség felszámolását követően a régi államrendőrség helyreállítása volt a cél a fővárosban. A CSERNY féle vörös különítmény magját, valamint KORVIN Ottót is letartóztatták 1919. augusztus 07-én. Megkezdődött tehát a kommunisták felelősségre vonására. Dietz Károly főkapitányt menesztették, miután rendőri küldöttség követelte, hogy a korábbi szociáldemokratákhoz kötődő vezetők leváltásra kerüljenek. Ezt követően Mattyasovszky György irányította a testületet. Az új főkapitány szabad kezet adott a régi rendőrökből verbuválódott bizottságnak, amely a rendőrségi tisztviselők tevékenységét vizsgálta felül a forradalom alatt.

A Politikai Nyomozó Főcsoport detektívjei számos letartóztatást fogatosítottak a kömmünnel kapcsolatba hozható személyek vonatkozásában. Augusztusra 800 fő korlátoztak személyes szabadságában, helyeztek el rendőrségi fogdáknak. A nyomozásokban, letartóztatásokban a humán információszerzés jelentős szerephez jutott. Ehhez képest a saját észlelések csekély számot mutattak. A legtöbb feljelentés az informátorokon, besúgókon, hazafias lelkületű embereken keresztül generálódott.

Tény azonban, hogy ezeknek az információknak jelentős része valótlan adatokat tartalmazott, ennek ellenére ennek nyomán számos házkutatás, kihallgatás, letartóztatás került fogatosításra. A besúgók, informátorok száma minden társadalmi osztályban gyarapodott. Jelentős szerep jutott a házmestereknek, hiszen összeírásaik, figyelő tekintetük révén számos hasznos információval bírtak a lakókról. A sok téves információ nyomán az eljárások számos alkalommal nélkülözték a jogi alapot. Bejelentések alapján, bizonyíték nélkül azonnal vettek őrizetbe embereket. Az ártatlanság bizonyítására jó esetben csak a későbbiekben nyílt lehetőség, gyakran ekkor derült ki, hogy nem is történt bűncselekmény.

Életbe léptették a gyorsított bűnvádi eljárást. Úgynevezett „Házbizalmi rendszert” hoztak létre a megbízható lakosok közreműködésével, ez a megfigyelő hálózat névtelen feljelentésekkel segítette a detektívek munkáját. A számos bejelentés, feljelentés a precíz, fedett nyomozati munkát nem tette lehetővé. Ez a fajta nyomozás leginkább elrettentésre volt alkalmas, a klaszrikus bűnügyi eljáráshoz nem volt hasonlatos. Gyakori razziák jellemezték a karhatalmi alakulatokkal együttműködve. Gyanús elemek, munkásmozgalmi személyek figyelése, szervezkedések megakadályozása emésztette fel a detektívek energiáját. A letartóztatott, őrizetbe vett

személyeket szörnyű börtönviszonyok fogadták. A kommün alatt fontos beosztást betöltők kihallgatásánál az ügyész és a kormány küldöttje is jelen voltak, kérdést intézhettek a gyanúsítottokhoz.

Bár az eljárási garanciák kiterjedtek a kényszervallatás, erőszak alkalmazásának tilalmára is, azonban a kormány nem kívánt gátat szabni a bántalmazásoknak, mivel azokat a kommün rémtetteire való válaszreakciónak tekintették. Az előállítások okaként leginkább hivatkozott bűncselekmények a lopás, csalás, sikkasztás, rablás, gyilkosság, vagy erre irányuló szövetség létrehozása voltak. Valójában ezek a tényállások a proletárdiktatúra állami szerveiben, munkástanácsaiban való részvételre, politikai eredetű cselekményekre utaltak. Büntetendő cselekményként kerültek definiálásra a polgári osztály elleni uszításra, lázadásra felhívó beszédek, szónoklatok. A szervezkedő kommunistákat izgatás, lázadás miatt vonták felelősségre. Mivel a kommünt is jogtalan hatalomgyakorlásnak minősítették, így a kommün alatt született minden ítélet jogtalannak tekintettek. Ezzel szemben a katonai különítményesek által elkövetett kivégzéseket, megtorlásokat hazafias eredetű, jogos felháborodásból fakadó tetteknek tartották, mivel azokat a kivételes hatalomról szóló törvény nyomán született rendeletek értelmében foganatosították. Bár a rendőrségen belüli tömeges őrizetbe vételekre nem került sor, akadtak a korábbi Vörös Őrség kötelékéből letartóztatott kollégák is, mint például az egykori politikai detektív-főnök JUHÁSZ Dezső vagy WAGASZT József rendőrkapitány. A számon kért egykori rendőrök általában csupán néhány éves börtönbüntetésben részesültek. A proletárdiktatúra politikai rendőr-főnökét KORVIN Ottót is utolérte a számonkérés, KORVIN Ottó a rettegett felforgató hírében állt, ezért elbírálásakor más kategóriát képviselt, mint a csupán kommün mellé álló rendőrtisztek.

Az ellenforradalom szemében a KORVIN féle rendőri szerv a diktatúra lesújtó kezét testesítette meg. Tevékenységének kiértékelésekor a rendszer bosszúja volt érzékelhető, túlzó vádakkal illették, felelősként ábrázolták. A HORTHY korszak rendőrfőnöke ezt követően HETÉNYI Imre rendőrfőtanácsos lett. Az előállítások még 1920-ban is folytak, sokan külföldre szöktek vagy itthon rejtőztek el a számonkérés elől. A vörös terror felelőseinek tartott bűnösök elleni eljárás nem volt minden esetben eredményes. Az eljárás alá vont személyek egy részét ugyanis bizonyítékok hiányában nem lehetett elítélni. Erre megoldásként a rendőri felügyelet és internálás intézményét alkalmazták előszeretettel, mellyel garantálták, hogy a kommünben szerepet vállaló, de el nem ítélt felelősök ne lehessenek szabadlábon. A szabadságtól megvonásnak az 1919 és 1920-ban hatályba lépő internálási rendeletek adtak jogi keretet a szabadságtól megvonásnak. A rendőrség ennek értelmében, mintegy megelőző jelleggel a felmentett, bizonyíték hiányában el nem ítélt személyt, bírói végzés nélkül személyes szabadságában korlátozhatta. A rendőri felügyelet elrendeléséhez még az internálás esetében felmerülő bizonyítékokra sem volt

szükség. A felügyelet alatt álló időnként a rendőri szervnél köteles volt jelentkezni, amennyiben ez nem teljesült, az illetőt internálták. A hatóság minden eszközzel igyekezett megelőzni újabb kommunista mozgalom szervezését. A Budapesti Politikai Osztály 1919. augusztus 8. és december 31. között 9484 főt állított elő, ebből 4519 fő került előzetes letartóztatásba. A Margit körúti különítmény 1919. augusztus 31-től 1919. december 31-ig 1292 személyt állított elő.²⁵⁸

A román megszállás miatt azonban a számonkérés formáit, mint a halálos ítéletek meghozatalát, kivégzéseket, a kommunisták összegyűjtését nem tudták végrehajtani. A megszállók kivonulását követően folytatódhatott a proletárdiktatúra büntetőjogi felelősségre vonása. Nagybányai HORTHY Miklós bevonulását követően elkezdődött a főváros megtisztítása. Statáriumot hirdettek, a kommunista ellenes hangulat egyre fokozódott. A rendőrség alapvetően szimpatizált a Nemzeti Hadsereggel és annak hazafias pátoszával. Ennek ellenére tevékenységük enyhébb mértékű volt, mint a katonai nyomozó alakulatoké. Több esetben előfordult, hogy a fővárosi detektívek megakadályozták ártatlan emberek kommunista bűncselekmények miatti katonai üldözését.²⁵⁹

A HORTHY korszakban jellemzően a munkásmozgalmakra irányuló túlzott figyelem volt a jellemző. Mindenki gyanússá vált, akinek köze volt a magyarországi tanácsköztársasághoz, a folyamatban lévő büntetőeljárások 1919-1920 között szinte a teljes magyar baloldalt érintették. A kisebb sztrájkokon való részvételt, esetleg szervezői tevékenységet a súlyos bűncselekményekkel tették egy megítélés alá. /csalás, emberölés/ Az 1918-1920 közötti események változást eredményeztek, Trianonért is a baloldalt tették felelőssé.²⁶⁰

A hatóságok a szociáldemokrata munkásmozgalmi jelképeket betiltották, ilyenek voltak például a vörös zászló, szalag, piros ing nyilvános viselése.²⁶¹

A Politikai Osztály vonatkozásában az ügyszám jelentősen csökkent, mivel a magyarországi tanácsköztársasággal szembeni büntetőeljárások az 1920-as évek elejére véget értek. 1920. október 20-án az osztályt meg is szüntették, annak fogalmazáskarbelti előadóit a Bűnügyi Osztályra helyezték vissza. A detektívek által felfedezett bűncselekmények további nyomozása a vádelőkészítő munkával egyetemben kikerült a politikai nyomozó szerv közvetlen hatásköréből. Ezen tevékenységet ezt követően a Bűnügyi Osztály Sérülési csoportjának államrendészeti ügyekkel foglalkozó hat főből álló fogalmazáskarbelti előadórészlege végezte. A fogalmazók és detektívek különválása következtében a „politikai rendőrség” állományát csak detektívekkel töltötték fel. Az ily módon függetlenné vált Politikai Nyomozó Főcsoport egyike lett annak a

²⁵⁸ VARGA: op. cit. 29-59.p.

²⁵⁹ VÉCSEY: op. cit. 62-63.p.

²⁶⁰ Loc. cit. 93.p.

²⁶¹ A Bethlen-Peyer-paktum . Összefoglaló jegyzőkönyv. 40-42.p.

tíz detektívfőcsoportnak, melyek a budapesti főkapitányságot támogatták.²⁶² Ettől kezdve a politikai detektívek elvesztették kiváltságaikat, státuszuk szerint megegyeztek a többi detektív főcsoport beosztottaival. Amíg a köztörvényes bűncselekményeket nyomozó alakulatok tagjai a Bűnügyi Osztályhoz voltak vezényelve, addig a Politikai Főcsoport nem tagozódott be sem az Államrendészeti, sem pedig a Bűnügyi Osztályba. A Politikai Nyomozó Főcsoport tehát önálló egységként funkcionált a Magyar Királyi Állami Rendőrség budapesti főkapitányságán belül.

1920-1924 között a főcsoport az Államrendészeti Osztály vezetőjének Andréka Károlynak a felügyelete alatt állt. A két államvédelmi egységet Andréka külön-külön irányította. A főcsoport azokat a gyors, bizalmas eszközöket igénylő beavatkozásokat végezte, melyek nem tartoztak a hagyományos államrendészeti munka repertoárjába. Általánosságban véve a „politikai rendőrség” /*főcsoport*/ nem szigorúan politikai természetű ügyekkel foglalkozott. Tevékenysége a politikai szervezetek, vallási egyesületek legális és illegális tevékenységét, a hatalom megszerzésére irányuló eszmék materializálódását, annak veszélyeit monitorozta. Óvta a fennálló társadalmi rendet, az uralkodó rétegre veszélyt jelentő politikai irányzatok kontrollját végezte. A főkapitányság bűnügyi osztálya pedig a hivatali, gazdasági és egyéb bűncselekmények politikai vonatkozásában nyomozott. A köznyelv szerint a „politikai rendőrség” a titkosrendőri tevékenységet fedte le, egy külön szolgálati ágának számított nem volt független a Magyar Királyi Állami Rendőrségtől.

Tehát használtak titkosszolgálati módszereket, de nem minősültek titkosrendőröknek. Beosztásuk, adataik a rendőrségi zsebkönyvekben szerepeltek, mai terminológiai szerinti operatív jellegük nem valósulhatott meg. *Szélesi Jenő detektív főfelügyelő évtizedekig szolgált a politikai főcsoportnál, leszögezte, hogy hazánkban titkosrendőrség 1944-ig nem létezett, a rendőrségi politikai osztálya végezte a titkosrendőri feladatokat.* Feladatuk során, azonban ezek a kollégák is saját nevüket használták, irodáik nem voltak elzárva a nagyközönség elől, azok ajtaján saját nevük szerepelt.²⁶³ Igazat adok az egykori kollégának, hiszen a fedett módszerek, leplezett tevékenység ellátható nem operatív állománnyal is, azonban egyes speciális feladatok nem kivitelezhetőek anélkül.

Összességében tehát a politikai főcsoport állománya jelentős részét elvesztette, tevékenységi köre kibővült. A legfontosabb feladat továbbra is a baloldali szervezkedések elleni fellépés volt, melyet külön detektívcsoporthoz végeztet. A főcsoport 60 fős szervezete 3 detektívcsoporthoz tagozódott. A baloldali forradalmi csoportokat, kommunistákat, szociáldemokratákat figyelő csoport 16-18 detektívből állt. Szemmel tartották a legális és illegális munkásmozgalmak aktivistáit. Továbbá egy csoport foglalkozott a jobboldali ellenzék kontrolljával is.

²⁶² VARGA: op.cit. 51. p.

²⁶³ SZÉLESI: 90-91. p.

Ez új feladatként jelentkezett, melyre az ellenforradalom idején elszaporodott titkos jobboldali radikális egyletek által elkövetett bűncselekmények miatt volt szükség. Konkrét tevékenysége kiterjedt a keresztény nemzeti ellenforradalmi mozgalmak és a kormányzatra veszélyt jelentő szervezetek elleni nyomozásokra.

A harmadik csoport feladata az egyik oldalhoz sem besorolható egyesületek, csoportok felkutatása, felderítése. Ide tartoztak a szekták és vallási felekezeteket, népmozgalmak figyelemmel kísérése.

A felderítő tevékenység nem fedte le a politika élet teljes tárházát, a tömegbázissal nem rendelkező, utcai politizálást nem folytató csoportok nem képezték a megfigyelés tárgyát, csekély veszélyességükre tekintettel.

A 20-as évek elején BAUER Ernő vezette a főcsoportot, aki korábban az államrendészeti, majd az útlevélosztályon dolgozott. BAUER posztját a kommün alatt is megtarthatta, a 20-as éveket követően erőit főként a baloldali megmozdulásokra koncentrált. A baloldal elleni detektívcsoporthoz a politikai rendőrségen belül csupán másfél tucat detektívből állt, munkájukat azonban más detektívalakulatok is segítették. A munkásmozgalom aktivistáinak internálási ügyeivel foglalkozó 18 fős detektívalakulat, valamint a főkapitányság útlevél osztályhoz beosztott 27 fős csoport szintén részt vett a politikai munkájában. 1920-22 között a panziókat és szállodákat ellenőrző 15-16 fős detektívcsoporthoz is a politikai részleghez került áthelyezésre. A főcsoport 1921-ben 8744 ügyet dolgozott fel, 685 személyt vett őrizetbe, melyből 352 fő került előzetes letartóztatásra.

Az 1920-as évek válságos időszakában számos katonatiszt, aranyifjú vagy középosztálybeli kalandor próbált szerencsét, illetve keresett egzisztenciális biztonságot a testület tagjai között. A testület tagjai között felütötte fejét az alkoholizmus, szerencsejáték, korrupció.²⁶⁴

A baloldalnak rendőri ellenőrzések szempontjából enyhülést a TELEKI kormány hozott, a BETHLEN István féle konszolidációval. 1921-ben jogszabály határozta meg a baloldali mozgalmak lehetőségeit, mozgásterét rendvédelmi, büntetőjogi szempontból.²⁶⁵

Fenti jogszabály kimondta: *„aki az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez vagy vezet büntetést követ el”*²⁶⁶

²⁶⁴ Jelentés a Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség 1921. évi működéséről, op. cit. 48.p.

²⁶⁵ VARGA: op. cit. 94.p.

²⁶⁶ 1921/III. tc.

Konceptualizálták tehát a politikai bűnöző fogalmát, bár a törvény elvileg a jobb és baloldal híveire egyaránt vonatkozott a gyakorlatban leginkább a baloldali pártok visszaszorítására alkalmazták. A titkosszolgálati módszereken, megfigyeléseken, beépülésen túl előszeretettel alkalmazták a hangadók, meghatározó tagok, képviselők őrizetbe vételét, ezzel akadályozva a szervezkedést, gyűléseket. 1921 végére a rendőrség az új törvényi szabályozás értelmében nem lépett fel nyíltan az MSZDP ellen, azonban az államrendészeti kontroll megmaradt. A tömegsztrájkokat továbbra is tiltotta a törvény, azonban a bérek normalizálása melletti tiltakozásokat engedélyezték. A munkásmozgalmi jelképek viselését ismét engedélyezték, gyűlések, rendezvények tartására újra volt lehetőség. A konszolidáció jegyében letartóztatásokra csak a társadalmi rendet erőszakkal, forradalom útján megváltoztatni kívánó baloldali szervezeteknek kellett számolnia. Erre vonatkozó információt a hatóság természetesen csak a baloldali szervezetek folyamatos figyelemmel kísérésével, figyelésével szerezhetett, beavatkozásuk, azonban csak a fenti esetben vált szükségessé.

A hatóság több merényletet hiúsított meg, 1924-ben egy fiatalembert fogtak el a detektívek, aki nagybányai HORTHY Miklós kormányzó meggyilkolását tervezte. Egyrészt a munkásosztály felszabadítása iránti elkötelezettsége, másrészt a fehérterror iránti bosszúvágy vezérelte. A kommunisták szemében a kormányzó a zsarnokot testesítette meg. Bár a detektívek a merénylet mögött egy szervezetet, egy Magyarország elleni összeesküvést sejtettek, azonban ezt bizonyítani a későbbiekben sem tudták. 1926-ban letartóztatták CZOBOR Istvánt, akit BETHLEN István miniszterelnök elleni merénylet megszervezésével gyanúsítottak meg. CZOBOR nemhogy radikális, de egyenesen erőszakellenes volt. A rendőrség a merénylet szándékát sem tudta bizonyítani, a férfit elengedték. 1918-ban radikális diákok merényletet terveztek TISZA István miniszterelnök ellen, azonban ebben az esetben is csak egy elkeseredés vezérelte elképzelés valósult meg, igazi veszélyt ők sem jelentettek. Minden ilyen gondolat és elképzelés kiötlője számolhattott a detektívek figyelmére. Az anarchizmus valódi veszélyt nem jelentett hazánkban, tevékenységük főként publicisztikákban, tiltakozásokban öltött testet, ennek ellenére a rendőri vezetés valódi veszélyt látott bennük. Félelmüket a külföldön ezidőtájt uralkodók ellen elkövetett merényletek táplálták. A baloldal részéről az első számú ellenség a Kommunisták Magyarországi Pártja volt. A kommunisták szerepvállalását, politikai térnyerését az uralkodó elit tiltotta. Az állambiztonság tevékenysége során figyelte és veszélyesnek ítélte, a proletárforradalom dogmáit, a Szovjetunió vezető szerepét elfogadó egyéneket, akiket kommunistáknak tituláltak. Tipikus kommunista megnyilvánulásnak tartották a rendszer elleni elégedetlenséget. A pártokkal kapcsolatos információk megszerzése érdekében a detektívek „b” mint bizalmi egyéneket alkalmaztak. Ez a beépülési stratégia idővel a politikai rendőrség egyik leghatásosabb fegyve-

révé vált. A szervezetek ellenőrzése tehát történhetett nyílt és operatív módon. A munkásmozgalmakon való nyílt ellenőrzést a rendőrbiztos végezte, akinek részvételét az Államrendészeti Osztály engedélyezte, személye, mint hivatalos kiküldött szerepelt.

A hivatalos kiküldött gyűlés közben ellenőrizhetett, amennyiben szükségesnek tartotta, beülthatta a rendezvényt. Az ellenőrzés hátránya a nyílt jelenlét volt, hiszen csak bejelentett, legális gyűlések esetében lehetett alkalmazni. Az úgynevezett konfidensek, bizalmi személyek nem álltak közvetlenül a rendőrség alkalmazásában. Határozatlan időközönként kapták feladataikat, amit önállóan láttak el, jelentéseiket fedőnévvel írták és továbbították a rendőrségi tisztviselőknek. Az Államrendészeti Osztály már az I. világháborúban is széles besúgóhálózattal rendelkezett, saját embereit is számtalan alkalommal építette be a megfigyelni kívánt szervezetekbe. A beépített egyének minél magasabb, meghatározóbb pozícióba juttatása volt a cél, ezzel a kormányra veszélyt jelentő szervezkedések könnyebben és idő előtt leleplezhetővé váltak.²⁶⁷

Ezekkel a bizalmas felderítésekkel kizárólagosan foglalkozó detektívcsoport első ízben a kommün idején jött létre.²⁶⁸

A magyarországi tanácsköztársaság idején a pártok közéleti szereplése megszűnt, illegálitásba vonultak, így szükségessé vált az operatív módszerek alkalmazása. A politikai főcsoport detektívjei kezdetben maguk szívárogtak be a kommunisták közé, akár korábban az Államrendészeti Osztály fogalmazói. Maguk is illegális szórólapokat osztottak, beszélgetéseket hallgattak ki. Működésük csak ott volt lehetséges, ahol nem ismerték őket, így rendőri mivoltuk leplezett maradhatott. *Értelemszerűen a korábban nyílt munkát végző detektívek operatív feladatellátása igen kockázatos és veszélyes volt.* Azért volt szükség a személyes beépülésre, mert a kommün bukását követően komoly besúgóhálózat kiépítése nem volt lehetséges.²⁶⁹ Ezt követően azonban, amint a körülmények enyhültek, finomodtak a rendőrség módszerei is, bizalmi egyéneket, fedett nyomozókat alkalmaztak, mely tevékenységek ettől kezdve állandó alkotóelemei voltak és azok ma is a hatóság operatív módszereinek.²⁷⁰

A mai terminológiai szerinti operatív módszerek azonban még nem voltak tökéletesek, fedett épületek híján a dekonspiráció esélye nagymértékben megnőtt. Az informátorok a tartótisztjeiknél tett látogatásaik során gyakorlatilag válthatták egymást, kilétük ismerté válhatott egymás előtt is. Továbbá előfordult, hogy egyazon informátort több államvédelmi hatóság is beszervezett. Tehát egy beszerzési és személyügyi nyilvántartás vezetése is szükségessé vált.

²⁶⁷ VARGA: op.cit. 95-128.p.

²⁶⁸ ÁBTL 4.1. op. cit. A-417 8.

²⁶⁹ Loc. cit. A-795 6.

²⁷⁰ Loc. cit. A-1098/1

Ebben a nyilvántartásban eleinte számokkal, később fedőnevekkel szerepeltek a beszervezett személyek. A beszervezést végző detektívek könyvet vezettek klientúrájukról, a detektívcsoporthoz vezetője pedig összesítést vezetett az informátorokról, mely alapján hálózati jelentéseket készített. Ennek köszönhetően az informátorok ügyek vagy vonalak szerint kerültek válogatásra. /*vonaldosszié*/²⁷¹

A volt katonatisztek, különítményesek miatt, akik a szolgálatellátásuk során érzékelték, hogy a magyarországi tanácsköztársaság terror alakulatai vezetőinek jelentős része zsidó származású volt, az antiszemita szemlélet is megjelent a detektívek között, ezért is volt sokkal erélyesebb és erősebb a baloldal elleni fellépés. Az ANDRÉKA Károly kezében összpontosuló hatalom egyre nagyobb volt, a főcsoport irányításán kívül az Államrendészeti Osztály első embere is volt. Időközben főkapitány helyettesé és budapesti főkapitánnyá léptették elő, a Bűnügyi Osztály vezetője is volt, 1923 végén országos detektív főnöknek is kinevezték. Andréka Károly maga is tagja volt több titkos fajvédő szervezetnek, így talán nem véletlen a tiszti csoportok által elkövetett bűnesetek, merényletek ügyében indított nyomozások eredménytelensége. Változás 1920 novemberében történt, amikor ellenforradalmárok megölték egy rendőrt. Ennek hatására a milicisták felszámolása Budapesten a karhatalom segítségével megkezdődött. Ennek ellenére a radikális szervezetek elleni nyomozások sikeressége továbbra sem mutatott különösebb javulást.

Az éles váltás, mely a politikai nyomozó szervek terén bekövetkezett HETÉNYI Imre nevéhez fűződött. Beosztását az Erzsébetvárosi Kör elleni pokolgépes merénylet felderítésének köszönhette. Megkezdte a Nyomozó Főcsoport irányítását, majd főkapitány helyettesé léptették elő, ezzel elfoglalta helyét a politikai rendőrség élén. Államrendészeti Osztály vezetői tisztségét és helyettes budapesti főkapitányi beosztását egészen 1932-ig nyugdíjba vonulásáig megtartotta. Orvos végzettségű, nagy bűnügyi tudással rendelkező vezető volt, aki maga is számos bűneset felderítésében vett részt. Nyomozott például a cinkotai sorozatgyilkos Kis Béla ügyében is. 1916-tól detektív főnök helyettesként látta el feladatát, TISZA István miniszterelnök több esetben bízta meg külföldi hírszerző feladatokkal, A magyarországi tanácsköztársaság politikai rendőrsége rövid időre letartóztatta, mivel a forradalmat ellenérzéssel fogadta. Miután visszaszerezte hivatalát a felszámoló munka egyik élharcosává vált.

A konszolidációs új szemlélet jegyében a rendőrség a rendszert egyaránt védte az illegális bal és a radikális jobboldali irányzatok követőitől. A szélsőjobboldali ellenzékkel összefüggő bűnesetek felderítése terén is javulás volt tapasztalható. A politikai rendészet erejét az 1931-es or-

²⁷¹ Loc. cit. A-3755 26.

számos átszervezés tovább növelte. A Politikai Nyomozó Főcsoport ismét osztályként tevékenykedett, Országos Politikai Rendészeti Osztály néven a Budapesti Magyar Királyi Rendőrség Főkapitányságának alárendeltségében. Az osztály végrehajtó detektívjei továbbra is országos hatáskörrel látták el feladatukat. Az átszervezéssel felállításra került egy Központi Iroda, amely a városi rendőrkapitányságokon működő politikai detektívek és államrendészeti előadók munkáját igyekezett összefogni. Az irodát NAGY Sándor rendőrfőtanácsos irányította csekély adminisztratív személyzettel, az iroda önálló nyomozó jogkörrel nem rendelkezett.

Az osztályon belül felállításra került egy speciális feladatok végrehajtásáért felelős detektívcsoporthoz, amely a politikai rendészeti munkát végző egységeket támogatta.

HETÉNYI felállított továbbá egy alegységet nagybányai HORTHY Mikós kormányzó személyes védelmére. A csoport felelt a kormányzó személyes biztonságáért nyilvános szereplései során is, ezt a helyszínbiztosítási csoportot tekinthetjük a kormányórság elődjének. A detektívcsoporthoz nem váltotta ki a kormányzó testőrségét a Magyar Királyi Testőrséget, aminek feladatai főként a díszelgés képezte. A detektívcsoporthoz megszervezésére a nagybányai HORTHY Miklós ellen 1924-ben elkövetett merénylet miatt került sor. A merényletet még az előkészületi szakaszban megghiúsították a Politikai Nyomozó Főcsoport detektívjei. Ettől kezdve főfelügyelői irányítás alatt a kormányzósági detektívki rendeltség tagjai állandó jelleggel vigyáztak a kormányzó biztonságát.²⁷²

1929-től úgynevezett „*repülő bizalmi csoport*” került felállításra a forrányomos felderítések elvégzése érdekében. Ez a csoport a politikai bűneseteket ügyeleti rendszerben feldolgozó készenléti szolgálat elődje volt. A csoportot az azonnali intézkedés, valamint a bűnesetek helyszínén való országos megjelenés jellemezte. A politikai osztály továbbra is szorosan együttműködött az útlevelező osztállyal, utóbbiban került elhelyezésre egy detektívcsoporthoz, amely a Magyarországon tartózkodó külföldieket ellenőrizte, kíségette az idegenrendészeti eljárásokat. Az 1930-as évek közepére ez a csoport a fejlesztésével párhuzamosan a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság mellé került beosztásra. HETÉNYI az államrendészeti kontroll fokozása érdekében az állami élet egyre több szektorára igyekezett kiterjeszteni a testület befolyását. A társadalmi és politikai szervezetek államrendészeti ellenőrzése érdekében külön detektívcsoporthoz került felállításra. Ez a csoport az egyesületekkel és sajtórendészeti eljárásokkal kapcsolatos adatgyűjtéseket végezte, csak kivételesen, tehermentesítés céljából vett részt politikai vonalak szerinti felderítőmunkában. Miután Andréka nyugdíjba vonult HETÉNYI az Államrendészeti Osztály irányítását is átvette. Az Államrendészeti Osztály vezetője Hetényi utasításai szerint látta el feladatát. A csoport a Politikai Rendészeti Osztály állományából alakult,

²⁷² VARGA: op. cit. 59-65. p.

ugyanakkor az Államrendészeti Osztály mellé osztották be.²⁷³ Ezt a detektívcsoportot tekintjük a modern polgári titkosszolgálatok elődjének, mivel tevékenységében a titkos információgyűjtő tevékenység elkülönült a nyílt nyomozati munkát is felölelő politikai rendészeti feladatoktól. Informátori hálózatuk kiterjedt az állami intézmények, többek között a Magyar Posta, Magyar Államvasutak, vagy akár a Magyar Nemzeti Bank körére is. Háttértámogatás tekintetében az egység elmaradott volt, az 1930-as években csupán egy szolgálati gépkocsival rendelkeztek. Ez eléggé megnehezítette a munkát, hiszen egyazon gépjármű használata operatív feladatok ellátására magában hordozza a dekonspiráció veszélyét. Ennek ellenére igyekeztek tartani a lépést a technikai fejlődéssel, a későbbiekben telefoncenzúra és levélcenzúra bevezetése is megtörtént. Az 1930-as évektől megnövekedett az ügyforgalom, ezzel párhuzamosan folyamatosan fejlesztették a „politikai rendőrséget”. A nagyvállalatokhoz detektívek kerültek kiküldésre a bizalmas információk megszerzése érdekében. Az információszerzés továbbra is főként a humán hírszerzésre épült, a nem nyílt, titkosrendőri módszerek a sikeres nyomozások csekély hányadát tették ki. A politikai rendőrség kiváló kapcsolatot ápolt a Magyar Királyi Külügyminisztériummal és a Magyar Királyi Belügyminisztériummal egyaránt, a kapcsolattartásért külön detektívcsoport felet.

Bizalmas viszonyt ápoltak továbbá a bécsi és berlini rendőrigazgatóságokkal, a török és olasz állambiztonsági szervekkel. Az budapesti rendőri vezetők gyakran kiadták a körözött kommunisták neveit az osztrák társszerveknek az együttműködés érdekében.

Az 1936-ban kirobbant a spanyol polgárháború, befolyásolhatta a baloldaliak tevékenységét. A „politikai rendőrség” emiatt aggódva igyekezett folyamatosan információt szerezni a háborúval kapcsolatos közvélekedésről. Munkásmozgalmak, gyűlések ellenőrzését végezték, külön detektívcsoport foglalkozott a Spanyolországba távozó magyarokkal. Alapvető céljuk az itthon maradt kommunisták marasztalása volt, annak érdekében, hogy megakadályozzák a külföldön történő fegyveres tevékenységüket. A külföldi államok követségeit állambiztonsági ellenőrzés alatt tartották, mivel a propagandakiadványok nagy része a csehszlovák és szovjet diplomácia útján jutott Magyarországra. Az illegális baloldali szervezetek kapcsolattartási kontrollja a külképviseletek ellenőrzése nélkül elképzelhetetlen lett volna. Az illegális kommunista szervezetek külföldi kapcsolattartásának felkutatásával kémgyanús személyeket szűrtek ki a detektívek. Megfigyelték a követségek alkalmazottait, informátorokat, titkos módszereket alkalmaztak.

A Magyar Királyi Állami Rendőrség Főkapitányság Politikai Nyomozó Főcsoportja által az ellenforradalmi rendszer tevékenységéről készített anyagok és jelentések tájékoztatást nyújtottak a budapesti főkapitánynak, illetékes minisztereknek, társszerveknek.

²⁷³ BORBÉLY – KAPY: op. cit. 160.p.

Az évente készített referátumok 1920 és 1934 között rendszeresen kerültek kiadásra és részletes tájékoztatást adtak a baloldali civil szervezetekről, kommunistákról, szociáldemokratákról. Ezek a kiadások a szigorúan bizalmas minősítéssel bírtak, tehát csak szűk szakmai rétegnek voltak elérhetőek. A HETÉNYI érájából származó jelentések gyakran számoltak be a kommunisták megerősödéséről, mintegy alapot generálva a politikai főcsoport létjogosultságára.²⁷⁴

HETÉNYI bevezette az iktatórendszert is az eredményesebb, gyorsabb munkavégzés érdekében. Az egyes csoportok saját iktatószámának nyilvántartása helyett segédhivatalit honosított. A politikai rendőrség eleinte nem rendelkezett külön nyilvántartással, az országos bűnügyi nyilvántartást, toloncházi nyilvántartásokat használták. Szintén az önállósodás egy lépcsőfoka volt, hogy az ügyiratok nem a detektív testületen keresztül érkeztek, hanem közvetlenül a főkapitányság ügyosztályaitól, állami szervektől. 1926-1927 között a főcsoport felállította saját politikai prioráló adatbázisát, melyet a későbbiekben más hivatalok, minisztériumok is elismertek. 1931-ben a fejlesztés jegyében a központi prioráló továbbfejlesztéseként Államrendészeti zsebkönyv került kiadásra, mellyel az egész közigazgatásra kiterjedő egységes nyilvántartás materializálódott. Az adatbázis alapján kiértékelésre kerülő és nem megbízható minősítést kapó egyéneket a rendőrség állambiztonsági ellenőrzés jogcímén szemmel tarthatta. A rendszer természetesen a társ és egyéb szervek nyilvántartásait is használta. Az állam biztonságára veszélyt jelentő megbízhatatlan személyek kilenc kategóriába kerültek besorolásra.²⁷⁵

A kormányközeli lapok gyakran magasztalták a politikai detektíveket, felnagyították a kommunisták veszélyességét, ezzel befolyásolva az emberek közhangulatát, kommunistákkal szembeni indulatait. A vezetőség szemet hunyt a kényszervallatások felett, a nyomozás sikerének kényszere is erre csábította a rendőröket²⁷⁶

Akár a többi csoportban tevékenykedő detektívek esetében, itt is jellemző és gyakori volt az álruha viselése, szerepek eljátszása, beépülés a különböző társadalmi osztályokba. Egy ilyen nagyszabású álcázott akció keretén belül történt meg ROSENFELD (RÁKOSI) Mátyás elfogása 1925. szeptember 22-én a budapesti Közraktár utcában. A 10-15 főből álló detektívcsapat tagjai munkásoknak, rakodóknak álcázták magukat, majd lecsaptak.

Az 1920-as évek végére a kommunisták is komoly elhárító tevékenységet folytattak. Ellenfigyelőket, besúgókat alkalmaztak a gyanússá vált spiclik kiszűrése, felfedése érdekében. 1933-ban a kommunista párt kiadta az úgynevezett „Spicli almanachot” az általuk besúgóknak tartott személyekről, azonban ezzel csak a rendőrség munkáját tették könnyebbé.²⁷⁷

²⁷⁴ VARGA: op. cit. 65-72. p.

²⁷⁵ Loc. cit. 72-73. p.

²⁷⁶ Loc. cit. 74-79. p.

²⁷⁷ Loc. cit. 133-144.p.

Bár a hatalom és a politikai paletta folyamatosan változott a rendőri feladatok jellege viszonylagos állandóságot mutatott. A folytonosságot egy a főkapitánynak címzett 1939-ben a Politikai Nyomozó Főcsoport által írt jelentés is tanúsítja, melyben a detektívek a Hungaristák által terjesztett kormányzósértő röplapok terjesztőinek felkutatására és elfogására intézkedtek egy bejelentés alapján. Ebben az esetben is bizalmas információ alapján feltételezték, hogy a mozgalom a szórólapokat az Andrássy úton található irodájában állította elő, illetve onnan terjesztette. Fentiek alapján a királyi ügyészség házkutatásról, illetve lefoglalásról szóló határozata meghozataláig a detektívek figyelték a párthelyiséget. Az utasítás értelmében, amennyiben onnan írógépet, röplapokat, sokszorosítógépet visznek, szükséges nevezettek előállítására. A figyelés elrendelésének napján 1939. január 16-án 22 óra 15 perckor a detektívek észlelték, hogy egy férfi aktatáskával és egy írógéppel hagyta el a párthelyiséget. Az előállított GÖCZE Péter -munkanélküli tanár- azzal a magyarázattal szolgált, hogy a hordozható írógépet haza kívánta vinni lakásába, mivel munkáját nem tudta befejezni. Az aktatáskában röpcédulák nem voltak, ennek ellenére nevezett szabadon bocsátását csak a székház házkutatásának megkezdésekor fogatosították annak érdekében, hogy azt megelőzően GÖCZE ne értesíthesse senkit az épületben, ezzel megghiúsítva az intézkedés sikerét. Ez a házkutatás nem vezetett eredményre, de a Hungarista Párt Bp. VIII. ker. Baross u. 9. szám alatti párthelyiség átkutatásakor az említett szórólapból találtak a detektívek. Ezt követően beazonosításra kerültek a szórólapot terjesztő személyek is, ennek eredményeként 2 fő került őrizetbe.²⁷⁸

Fenti eset jól példázza, hogy bár eltérő célok és felderítendő cselekmények jellemezték a politikai nyomozásokat, azonban a detektívek módszerei azonosak voltak, és ezen a területen is kiválóan működtek. A kor technikai színvonalához mérten pusztán logikával és előtervezéssel küszöbölték ki a lehetséges buktatókat egy-egy feladat során. Jelen esetben lásd az írógépet és aktatáskát cipelő férfi visszatartását a sikeres házkutatás szavatolása érdekében.

A politikai vonalat vivő detektívek mindig speciális szegmensét képviselték a területnek. Mind a feladat jellege, mind a szakterület különleges kihívásaiból fakadóan. A feladatot ellátó rendőrök létszáma, leterheltsége folyamatosan változott, azonban az alap detektív feladatok ezen a területen is jelentkeztek. Speciális terület volt tehát a politikai nyomozásoké, azonban plusz terhet nem rótt az alapfeladatot ellátó detektívekre, hiszen minden vonalat más egység kapott. Természetesen a politikai változások és az éppen regnáló hatalom igényei befolyásolták a rendőrség tevékenységét, azonban éppen a szakterületek elszigeteltsége miatt egyik terület sem szűnhetett meg létezni. A klasszikus és bevált, jól működő módszerek ezen a területen is működtek.

²⁷⁸ MNL MOL K149. 1939-10-7911, Politikai nyomozó főcsoport jelentése. 1939.01.16.

2.5. Detektívtestület a húszas évek második felében, valamint a harmincas és a negyvenes években

1928. január 5-én Bezeg Huszágh Mikós főügyész helyettest neveztek ki főkapitánynak, elődje Marinovich Jenő nyugdíjazását követően. A főkapitány bevezette a főkapitányi kihallgatásokat, tiszti értekezleteket melyek során a fogalmazási és felügyelői karbeli tisztviselők kezdeményezéseinek engedélyezésére volt lehetőség. Sajnálatos módon a fejlesztéseknek a gazdasági világválság vetett véget. A főkapitány 1932. március 12-én vonult nyugállományba, mivel a megszorítások miatt egyre több összetűzése akadt a megszorításokat bevezető minisztériummal. 1932. március 26-én dr. FERENCZY Tibort neveztek ki a főkapitányság élére, aki vállalta, hogy a létszámot csökkenti és végrehajtja a takarékosági intézkedéseket. A bűnügyi osztály vonatkozásában átszervezéseket eszközölt, több közlekedésrendészeti intézkedést adott ki. 1934-ben megszervezte a karhatalmi zászlóalját. 1936-ban megkezdte működését a közlekedésrendészeti bíróság. Ezen terminus alatt a szakmai hiányosságok okán számos nyomozás eredménytelen maradt.²⁷⁹

A Tolnai Világlapja 1926. júliusban megjelent hasábjain részletes felsorolást olvashatunk, azokról a bűncselekményekről, melyek esetében a detektíveknek nyomozniuk kellett. Ezek az álkulcsos nyitás, betörés és bemászásos lopás, zsebtolvajlás, kéjlopás, orgazdaság, rablás, gyilkossági kísérlet, gyilkosság, rablógyilkosság, testi sértés, szándékos emberölés, gyermekölés, gyermekkítétel, magzatelhajtás, gyújtogatás, hatóság elleni erőszak, veszélyes fenyegetés, vétkekes gondatlanság, kerítés, bankcsalás, vérfertőzés, csalás, sikkasztás, zsarolás, okmányhamisítás, pénzhamisítás, csempészet, hamis pénz forgalomba hozása, szökés a katonaságtól, rabszökés, tiltott szerencsejáték, hamis kártyázás, tiltott kivándorlás, kivándorlásra való csábítás és közvetítés, tiltott könyöradomány gyűjtés és koldulás, csavargás, kémkedés voltak. Ennek a felsorolásnak természetesen a hatályos büntetőtörvények adtak keretet. Részt vettek körözött személyek elfogásában, kitiltottak előállításában, eleget tettek a hatósági megkereséseknek, közreműködtek az erkölcsrendészeti és a kiskorúak körébe vágó eljárásokban. A megfigyelő szolgálat kiépítése, fenntartása a megelőzés érdekében is jelentőséggel bírt. A lopott tárgyak, értékek felkutatása érdekében figyelték a zálogházakat, ezzel külön detektívcsoport foglalkozott. Megfigyelték továbbá a szállókat, lóversenyeket, piacokat, fürdőket, vasúti és villamosmegállókat, hajóállomásokat, színházakat, sportpályákat, tárgyalótermeket, mulatókat. A kávémérések, kávéházak, kocsmák figyelemmel kísérése is külön munkát kívánt.

²⁷⁹ SAS: op. cit. 19.p.

A tiltott szerencsejáték visszaszorítása miatt a lóversenyfogadások ellenőrzése is feladatuk volt, továbbá a hazardjátékok felszámolása érdekében az annak gyakran búvóhelyül szolgáló magánlakásokat felkutatása is kiemelt fontossággal bírt.²⁸⁰

A korabeli szaklapok egyfajta szakmai tudásbázist is jelentettek rendőreink számára, az 1927-ben kiadott Rendőr 13. számában például egy képekkel illusztrált oktatási anyagot találhatunk a zsebtolvajok módszereiről. Ennek során a zsebórák eltulajdonításainak módozatai kerültek bemutatásra, az egyszerű ruházatból kihúzástól kezdve, az óra karabinerének letörésén keresztül egészen a figyelem elterelésével járó módszerekig.²⁸¹

A razziák végrehajtására tervet készítettek, melyben rögzítették annak célját, végrehajtásának módját, területét, valamint a végrehajtó erők létszámát, elosztását. Az erről szóló jelentés tartalmazta az elrendelés számát, a cél a meghatározott területen tartózkodó, lehetőleg valamennyi személy igazoltatása volt, annak érdekében, hogy kiszűrjék a körözött, kitiltott, nem kívánatos személyeket. Ennek sikeres szavatolása érdekében igyekeztek meglepetésszerűen végrehajtani a razziát, ügyelve arra, hogy ne szivároгjon ki információ a tervezett végrehajtásról, annak pontos idejéről. A fővárosi detektívek vidéken is közreműködtek a nagyobb razziák végrehajtása során. Egy 1931-ben budapesti detektívek közreműködésével a diósgyőri ipartelepen tartott razziában például négy fő fogalmazási tisztviselő, egy fő rendőrfelügyelő, 50 fő budapesti, 11 fő miskolci, három fő diósgyőri, összesen tehát 64 fő detektív, három fő polgári ruhás rendőr, a miskolci rendőrkapitányság állományából pedig további 12 egyenruhás rendőr vett részt. Ezen kívül a diósgyőri rendőr kirendeltség őrszemélyzete is mozgósításra került, valamint a hadvezetőség hat fő katonai nyomozót és három fő tisztet is rendelkezésre bocsátott a siker érdekében. Az erőket öt csoportra osztották, a csoportok a részükre meghatározott területen végezték ellenőrző tevékenységüket.²⁸² Kijelenthetjük tehát, hogy a razzia, annak aktuális – *politikai, klasszikus bűnüldöző*- céljától függetlenül igen jól szervezett és kidolgozott módszer volt és az ma is. A fővárosi detektívek gyakran szerveztek meg és vezényeltek le razziákat, az így szerzett tapasztalatok miatt, ahogy a fenti példából is látszik a vidéki rendőrségek is igényt tartottak a fővárosi detektívek szaktudására.

A szerencsejáték magánlakásban történő ellenőrzésére sok esetben állampolgári bejelentést követően került sor. Egy 1927. május 16-án írott detektívjelentés például beszámol egy több alkalommal történő bejelentést követő ellenőrzésről az Egyetem téren, ahol a lakásban számos prominens személyt értek tetten tiltott szerencsejátékon a detektívek, többek között egy batisz-

²⁸⁰ Detektíviskola. V. rész. 42.p.

²⁸¹ Rendőr. (1927) ,13. 8-9.p.

²⁸² MNL MOL K149. op. cit. BM Rez. VII. 1931-4, Jelentés a 128250/1931. VII. szám alatt elrendelt razzia végrehajtásáról, 1931.03.10.

viselőt, egy nyugalmazott huszár őrnagyot, nyugalmazott bírót, több tisztviselőt. A játékszobában talált rulett gépet, zsetonokat a detektívek lefoglalták, az érintetteket feljelentették.²⁸³ A klubok ellenőrzését is folyamatosan végezték az erről szóló jelentések alapján nyílt lehetőség azok működésének felfüggesztésére, intézkedés mellőzésére. Egy 1927. október 27-én íródott jelentés az Erzsébetvárosi Kör, /Dohány u.76./ Józsefvárosi Kör /József krt. 46./ és az Erzsébetvárosi Kaszinó /Rákóczi út 28./ clubhelyiségeiben folyó tiltott szerencsejáték folytatásáról számolt be. A megfigyelt társaságok, klubok listázásukat követően a beszerzett adatok fényében kerültek felosztatásra, esetleg a vizsgálat felfüggesztésük nélkül zárult. Továbbá a bejelentések, beszerzett információk alapján rendelték el a gyanúba keveredett helyek megfigyelését.²⁸⁴

A tiltott szerencsejáték köré természetesen más jellegű bűnesetek is kapcsolódtak, különböző fortélyokkal igyekeztek a szervezők becsalni a játékosokat a klubokba. Csinos nőket alkalmaztak, akik szó szoros értelmében becsábították a vendégeket. A hölgyek táncos esték, pásztorórák ígéretével csábították el a hiszékeny férfiakat, akiket csak később vettek rá a kártyázásra. Az készpénz eljátszását követően a klubok „nagylelkűen” adtak kölcsön a delikvenseknek, akiknek a későbbiekben a kölcsönkapott összeg kamatokkal megfejtelt többszörösét kellett visszafizetniük. Tulajdonképpen a sok állampolgári panasz hatására döntött úgy a belügyminiszter, hogy a fenti tevékenységekkel kapcsolatba hozható helyszíneket fokozottan kell ellenőrizni, razziákat tartani. Ennek megfelelően 1927-ben például a főváros területén három egyesület felosztatását, tíz ellen felfüggesztéssel, tizenkettő ellen egyszerű vizsgálatot rendelt el. Kimutatást vezettek a szerencsejáték szervezésében, a helyiségek bérlésében, a játékosok felhajtásában részt vevőkről, alkalmazottakról.²⁸⁵

A detektívek, - *mint a bűnügyi osztály segédintézményének* - másik fő feladata a körözött egyének elfogása volt. A korabeli körözési tevékenysége korunkkal összehasonlíthatatlan volt, hiszen a technika vívmányaival napjainkban egy helyszínen, igazoltatás során pillanatok alatt meggyőződhetünk a körözés tényéről. A fővárosi detektívek a körözött személyekkel kapcsolatban a Bűnügyi Körözések Lapjából kaphattak tájékoztatást. Ez nem önálló kiadvány volt a Rendőr szaklap melléklapjaként került kiadásra. A kiadvány a körözés visszavonások, körözések személyleírással -*ebben a kategóriában a bűnesetek leírása és a személy fizikális jegyei is leírásra kerültek*-, honvéd, valamint közbiztonsági alakulatok tagjaira vonatkozó körözések és azok visszavonásai, illetve szökevényekre vonatkozó kategóriák szerint kerültek rögzítésre.²⁸⁶

²⁸³ Loc. cit. 1930-6-3169, 138-as doboz, M. Kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitánysága, Jelentés, 1927.05.16.

²⁸⁴ Loc. cit. 1930-6-3169, 138-as doboz, M. Kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitánysága, Jelentés, 1927.10.27.

²⁸⁵ BOÓR: 1-2.p.

²⁸⁶ Bűnügyi körözések lapja. VI. évf. (1927), 61. 553-564.p.

A testület 1925. évi működéséről készült jelentésben olvashatjuk az elhunyt detektívek neveit, a bekövetkezett személyi változásokat a vezetők tekintetében. A testület ekkor 8 főcsoportból állt, amely további 64 alcsoportra tagozódott. Az egyéb hatóságokhoz vezényelt detektívek száma 70-80 fő volt, a detektívek létszáma 654 fő volt, ami a tavalyi évhez képest 64 fő csökkenést jelentett. A főkapitánynak felterjesztett jelentés a betegállományban töltött napok tavalyi évhez képest viszonyított növekedését *-282 detektív jelentett beteget 394 esetben, az így mulasztott napok száma 5174 volt, 1924-ben az összes mulasztott napok száma 4938-* a figyelő és útvonal szolgálathoz nem megfelelő ruházatnak tulajdonítja. A detektívek a megfelelő ruházatot az alacsony fizetésük miatt nem tudták beszerezni. Fegyelmi eljárás 66 esetben indult, melyből csupán négy eset végződött elbocsájtással. Jelentősebb esetek közül kiemelendő a napjainkban is ismert KODELKA Ferenc sérelmére elkövetett gyilkosság kinyomozása. Ennek során elfogásra került LÉDERER Gusztáv csendőr főhadnagy, aki meggyilkolta a hentesmestert, majd párjával eltulajdonítottak 70 millió korona készpénzt és ékszereket KODELKA Tölgyfa utca 4. szám alatti lakásából. A jelentésben felsorolásra kerültek a tárgyévben elfogott személyek, nevesítve az általuk elkövetett bűncselekményekkel, azok jellemzőivel. Ebből megállapítható, hogy a korban is a vagyon elleni, nem erőszakos bűncselekmények domináltak. Emellett a detektívek kinyomoztak és elfogtak gyermekét megrontó szülőt, valamint az iskola előtt lányokra vadászó gyümölcsárust, több esetben magzatelhajtást végző szülésznőt.²⁸⁷

A rendőri hírszolgálat ellátásának tárgyában 1928-ban kiadott rendelet lefektette a hírszolgálat irányelveit. A megfelelő fényképes igazolvánnyal ellátott hírlapírók a főkapitányság sajtóirodájában a részükre fenntartott helyiségben jelenhettek meg. A főkapitányság bűnügyi osztályának vezetője, illetve helyettese a rendelet értelmében köteles volt a rendőri sajtóirodában egy meghatározott délelőtti és egy délutáni időpontban a sajtó munkatársainak beszámolni az aktuális bűnügyekről, természetesen a nyomozás érdekeit szem előtt tartva. Amennyiben ez a tájékoztatás az éjszaka folyamán vált szükségessé, úgy a központi ügyelet vezetője adott tájékoztatást. A rendelet meghatározta, hogy az esetleges téves tájékoztatást követően a rendőri sajtóiroda köteles volt helyesbíteni, javítani a közleményt. Hivatali munkaidőben a sajtóiroda vezetője köteles volt naponta felkeresni a bűnügyi osztály vezetőjét, a detektívfőnököt, a bűnügyi osztály csoportvezetőjét, engedélyükkel az osztály előadóit és részükről a közérdeklődésre számot tartott bűnesetekkel kapcsolatos adatokat begyűjteni. A rendelet utasította a kerületi kapitányságok vezetőit, bűnügyi osztály csoportvezetőit, hogy amennyiben a nyomozás érdekeit nem sérti a sajtóirodának minden jelentős ügyükről adjanak tájékoztatást. Elsődleges volt tehát, hogy a folyamatban lévő ügyekről csak korlátozott mértékben nyilatkozzanak, oly módon, hogy

²⁸⁷ MNL MOL K150. 1926-7-3732, 138-as doboz, Évi jelentés a detektívtestület 1925. évi működéséről. 1926.04.20.

az ne veszélyeztesse a nyomozás érdekeit, illetve ne adjon előnyt egy újságnak sem. Bizonyos bűnesetekkel kapcsolatos tájékoztatást csak a királyi ügyészség engedélyével tehetett a rendőrség. A rendeletben a főkapitány udvarias magatartást határozott meg a sajtó munkatársai irányába, valamint rendelkezett a fényképes rendőri rovatvezetői igazolványok kiadásával kapcsolatban.²⁸⁸

A detektívek tevékenysége során keletkezett, szolgálati feladatokkal összefüggő –*megfigyelési és nyomozási*- költségeket a detektívfőnök összesítette. Ezen költségekről szóló nyugtákat, szerkesztett elszámolásokat a belügyminiszternek terjesztette fel.²⁸⁹

Az 1921-ben kiadott B.M. rendelet részletesen írta le a detektívekre is kiterjedően a Magyar Királyi Állami Rendőrség személyzeti viszonyait. A rendelet 3.§. értelmében a kerületi rendőrfőkapitányságok, rendőrkapitányságok, valamint rendőri kirendeltségeknek hatáskörébe sorolt feladatokat a m. kir. állami rendőrség az alábbiak szerint tagozódott személyzete látja el:

1. Egyenruha és fegyverviselésre jogosított személyzet, mely a következő csoportokból állt:
 - a) fogalmazói kar,
 - b) felügyelői kar,
 - c) őrségi személyzet,
2. Polgári ruhás és fegyverviselésre nem jogosított személyzet, mely a következő csoportokból állt:
 - a) a rendőrség működését kiegészítő detektívszemélyzet,
 - B) a rendőrség működését támogató: a) főiskolai képzettségű szakszemélyzet (orvosok, stb.) ,
 - b) középiskolai képzettségű számvevőségi szakszemélyzet,
 - c) az irodában működő kezelési szakbeli alkalmazottak,
 - d) a kézbesítők és szolgálk. Ebbe a csoportba tartoztak a fenti 1. és 2. pontok alatt nem említett összes egyéb, tisztviselői minőséggel nem bíró polgári ruhás alkalmazottak is.

A rendelet értelmében az államosított rendőrség tisztviselői kara az alábbiak szerint tagozódott:

- A) egyenruha és fegyverviselésre jogosult tisztviselők:
 1. fogalmazói kar,
 2. felügyelői kar,
- B) Fegyverviselésre nem jogosult polgári ruhás tisztviselők:
 3. a főiskolai végzettségű szakszemélyzet (orvosok stb.)
 4. a számvevőségi kar,
 5. a kezelői tisztviselők,

²⁸⁸ Loc. cit. 1928-7-3732, 138-as doboz, 10.696. szám Fk. eln. 1928. Rendelet a rendőri hírszolgálat tárgyában. 1928.05.26.

²⁸⁹ Loc. cit. 1930-6-3169, 138-as doboz, 3577/1928.dtv.res.

A detektívekkel, akik fizetési osztályba sorozott állásokat töltenek be, a kezelő tisztviselőkkel egy csoportba tartoztak, de külön létszámot alkottak.²⁹⁰

Fentiek természetesen nem azt jelentették, hogy a detektívek nem rendelkeztek lőfegyverrel, pusztán azt, hogy karabéllyal, illetve a trianoni békediktátum nyomán a hadifegyver kategóriába sorolt lőfegyverrel nem, azonban rövid csövű és kis kaliberű pisztollyal azonban fel voltak szerelve. A beldi egyezmény kaócsán pedig ez az eéóírás túlhaladottá vált.

A tisztviselői személyzet tagjai feljebbvalói voltak valamennyi tisztviselői minőséggel nem bíró rendőrségi alkalmazottnak, továbbá saját csoportjukon belül az alacsonyabb fizetési osztályú, valamint az ugyanabba a fizetési osztályba tartozó fiatalabb tisztviselőknek. Feljebbvalói voltak valamint az utánuk következő csoportbeli tisztviselőknek, akik azonos vagy alacsonyabb fizetési osztályúak voltak. A detektívek a kézbesítő és szolgaszemélyzet kivételével, más alkalmazottakkal szemben feljebbvalónak csak akkor voltak tekinthetőek, amennyiben az előljárói viszonyt alárendeléssel állapították meg. A rendelet a tisztviselők kettős kötelességét is megemlítette, mely egyfelől saját feladatuk tökéletes ellátását jelentette, másfelől az irányításuk alatt álló személyzet képességeinek maximális kiaknázását is takarta. A törvény a követelmények közt említi az igazságosságot, titoktartást, komolyságot, önmértékletességet, tárgyilagosságot. A közbiztonságot és közrendet testi épségük, életük kockáztatása árán is védelmezniük kellett. A kapott előljárói utasításoknak megfelelően kellett eljárniuk, kivéve ha az törvény vagy szabályellenes volt. Feljebbvalóikat és egymást kölcsönösen köszönteni voltak kötelesek. Az előljáróknak példamutató magatartást kellett tanúsítaniuk, oktatniuk kellett az beosztott rendőröket. Szolgálatban és magánéletben is óvni kellett a testület tekintélyét, így a magánéletben is példamutató magatartást követeltek a tisztviselőktől. Kerülniük kellett a szerencsejátékot, eladósodást, italozást, házasságon kívüli kapcsolatot. Közölnivalójukat írásban a „tisztelettel jelentem” bekezdéssel a szolgálati út betartásával kellett kezdeniük. Más hivatalt nem viselhetek, rendőri felügyelet alatt álló üzletnek feleségük, gyermekük, illetve velük egy háztartásban élő rokonuk sem lehetett bérlője, tulajdonosa, alkalmazottja.

Hivatalos ügyek során szerzett információkat magánéletükbe nem „vihettek” ki, ezzel kapcsolatban titoktartási kötelezettség terhelte őket. A rendelet kitért a szabadság, gyógykezelés kivételének, igénybe vételének módjára, szabályaira.²⁹¹

A szóban forgó B.M. rendelet által leírt elemek a detektívek szolgálati szabályzataiban egyértelműen felfedezhetőek. A rendelet a tisztviselőkre –*ezáltal a detektívekre*- vonatkozó része a detektívek életét szabályozó szolgálati szabályzatokkal teljesen összhangban van.

A tisztviselői karba felvételi követelmények voltak:

²⁹⁰ 39,820/1921. B.M. r.

²⁹¹ Loc. cit.

- 21. évet meghaladó, de 30 éven aluli életkor,
- nőtlen állapot
- erős testalkat, egészséges szervezet
- a fogalmazóknak jogi és államtudományi oklevél,
- a felügyelőknek középiskolai képesítés,
- rendezett anyagi viszonyok, illetve adósságtól mentesség.

A detektívek szemben a fentiekkel szinte azonos követelmények voltak azzal a kivétellel, hogy esetükben a felső korhatár 40 év volt, valamint középiskolai végzettséget írtak elő számukra.

1934 áprilisában kezdete meg működését a Kábítószerket Ellenőrző Központi Szerv, melynek megalapítását az 1925-ben deklarált ópiumegyezményhez való csatlakozásunk tett lehetővé. Az intézmény vezetője a budapesti főkapitányság közigazgatási osztályának mindenkori vezetője, alakulásakor BAKSA János főkapitány helyettes volt. A személyi állomány két fő fogalmazóból, valamint három fő detektívből állt. A kábítószer bűnözés hírhedt alakja SÓHÁR Elek volt, aki elfogásakor morfiummal mérgezte meg magát. A fővárosban 1942-re a kábítószerrel való visszaélésben nyilvántartottak létszáma 800 főre rúgott.²⁹²

A Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség feladata az I. Világháborút követően a hazatérő egykori hadifoglyok körüli puhatolás is volt. A háborút követően a fogságba esettek, majd ezt követően hazatérők kommunista tevékenységét, párttagságát vizsgálták. Több esetben az 1915-ben hadifogságba esők hosszú oroszországi tartózkodást követően 1930-as években tértek csak haza. Ezen idő alatt munkát kaptak, beilleszkedtek, sőt olykor családot is alapítottak. Erre való tekintettel érthető volt tehát, hogy az egyének kommunista tevékenységének vizsgálatát, párthoz való csatlakozását vizsgálták.²⁹³

A testület fennállásának 50. évfordulója alkalmából dr. FERENCZY Tibor a Magyar Rendőr 1936. április 15-ei számában méltatta a testület eredményeit. A detektívszolgálatot a bűnügyi és közbiztonsági rendészet gerinceként definiálta. Papp József egy vidéki főkapitányság detektívfőnök helyettese is méltatta a detektíveket az évfordulón. A detektívosztály megalakulásával tulajdonképpen országos hatáskörű lett a testület, hiszen a jelentősebb vidéki bűnesetek nyomozásában már részt vettek a testület tagjai. A detektívfőnök helyettes a Magyar Királyi Rendőrség vidéki főkapitányságának detektívtestülete nevében fejezte ki köszönetét a fővárosi detektíveknek, örömmel írta le, hogy többé nincs budapesti és vidéki detektív csak magyar detektív. Úgy vélem ezek a dicsérő szavak alátámasztják és indokolják, azt, hogy a kortársak miért szorgalmazták a detektívek bevetését vidéken is. Hiszen a komolyabb bűnesetek nyomozásában a fővároson kívül szintén a testület tagjai értek el jelentősebb sikereket. Szintén a fenti újság

²⁹² SAS: op.cit. 24-32.p.

²⁹³ MNL MOL K149. op. cit. 1932-6-8609, Jegyzőkönyv. 1932.10.13.

számolt be a detektívjelvény belügyminiszter általi engedélyezéséről. A külföldön már rendszeresített a kabát kihajtója alatt viselt jelvény viselése hazánkban a detektívek régi vágya volt. A megalakulás 50. évfordulója tehát egybeesett ezzel a nagyszerű újítással. Szintén ebben az évben rendelte el a belügyminiszter a rendőrfogalmazó gyakornokok tanfolyamát. A képzés székhelye Budapest volt, célja a szakszerű elméleti tudás megszerzése. Az 1936. április 2-án kezdődő tanfolyam vezetőjévé a belügyminiszter dr. DÓRA Sándor rendőrfőkapitány helyettest, személyzeti parancsnokká dr. MALATINSZKY Jenő rendőrtanácsost nevezte ki. Az előadók között több neves detektív is előfordult, többek között dr. SELLYE Ferenc, dr. CSÉRI Bálint, dr. MALATINSZKY Jenő rendőrtanácsosok is.²⁹⁴

A testület létszáma 1936-ban az év végére elérte az 594 főt, 7 főcsoport és 64 csoport működött. Az év közben bekövetkezett létszámingadozást a korábban már említett vezénylések, kinevezések, nyugdíjazások, elhalálozások okozták. A tárgyévben polgári ruhás rendőrökből 10 fő került kinevezésre, valamint 16 fő detektívgyakornok. Vidékről két fő detektívet helyeztek a fővárosba, azonban két további detektívet a vidéki főkapitányság állományába helyeztek át. Nyugállományba 14 fő került, az év folyamán további három fő detektív /*Ember József, Pávai Vajna Elek, Remete János*/ hunyt el. 1936-ban 271 fő detektív 396 esetben összesen 9847 napot töltött betegállományban, ami az előző évi adatokhoz képest csekély növekedést mutatott. Fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat 11 fő detektív ellen indult. Az évben megindult fegyelmi eljárások közül dorgálással jogerősen befejezést nyert két fő, míg kilenc esetben a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat a tárgyévben még folyamatban volt. A felfüggesztett detektívek száma öt fő, rendbüntetéssel 23 detektívet sújtottak, 32 főt saját hatáskörben vontak felelőségre. A bűnesetek összetételét tekintve nem történt változás, továbbra is a vagyoni elleni bűnesetek domináltak. A jelentésben a bűnügyi nyomozások közül a nevezetesebbeket sorolták fel az alábbiak szerint:

-Január hónapban elfogásra került DABIS István Tápiószzelei 1914. évben született nőtlen szobafestősegéd, aki PATAKI Teréz szobalány nyakából aranyláncát erőszakkal leszakította. Kárérték 50 pengőben került megállapításra, ami nem térült meg az elfogást követően, az elkövető feltehetően már eladta az ékszert. Nevezettet a bűnügyi osztály előzetes letartóztatásba helyezte.

-Februárban KAISER János esztergomi 1906. évben született, nő, rovott múltú állás nélküli tisztviselőt és SKOPECZ Imre budapesti 1892. évben született, nő, rovott múltú, állás nélküli pincért, akik hat budapesti kereskedő üzletébe hatoltak be, majd betöréseik útján 14900 pengő értékben ruhaneműt és optikai felszerelési tárgyakat loptak el. Nyomozás során a kár 30% -ban térült meg, az elkövetőket a bűnügyi osztály előzetes letartóztatásba helyezte.²⁹⁵

²⁹⁴ KEPES: op. cit. 170-188.p.

²⁹⁵ MNL MOL K150. op. cit. 1937-7-3734, 138-as doboz, Jelentés a detektívtestület 1936. évi működéséről.

Az éves tevékenységből kiemelt esetek természetesen mind a sikeres nyomozásokat példázák. Az 1895-1922 között publikált főkapitányi jelentéseket követően kiadott éves jelentésekben az adatok már nem kerültek olyan részletességgel */megfigyelt személyek, helyiségek száma/* kimutatásra, mint korábban.

1938-ban a bűnügyi osztály szervezetét és ügybeosztását is átalakították, a bűnüldöző munka hatékonyságának fokozása érdekében. A bűnügyi osztály igazgatási feladatait az osztályvezető-helyettes és apparátusa vette át, tehát ide került az ügyek szétosztásának feladata, a panaszfelvétel, havi jelentések írása, elővezetések, szökött katonák nyomozására elrendelt körözési értesítők értékelése, továbbá számos más feladat is. Ezeknek a feladatoknak az elvégzését fogalmazói karbeli tisztek közreműködésével látták el. Az osztály 4 főcsoportra tagozódott és első sorban a vizsgálatokra koncentráltak, amire a tehermentesítések miatt már remek lehetőségük adódott. A hatáskörök módosítása miatt az osztály járt el azokban a bűncselekményekben, amelyeket a pénzhivatalok helyiségeiben követtek el, annak ellenére is, ha a kárérték nem érte el a 400 pengőt. Továbbá, ahol az államvasutakat károsították, illetve járműlopás, vagy járműből való lopás, zsebtolvajlás, lóverseny tikkelt elkövetett bűncselekményeket követtek el.

A háborús viszonyok között megjelenő új bűnelkövetési módok, melynek során az elkövetők tűszokat ejtettek, majd lakóingatlanokba vették be magukat, majd tűzharcot kezdeményeztek a hatósággal- indokolttá tették speciális alakulat felállítását. Ennek megfelelően 1943. december 13-án a főkapitány elrendelte a rohamosztatok felállítását. Az osztag 1 fő tisztből, mint parancsnokból, 1 fő altisztből, valamint 8 rendőrből állt. Az egység tagjait különleges kiképzésben részesítették, korszerű fegyverzetrel szerelték fel. Az osztag 3 tagja a páncélos, 2 tagja mellvédes, további 3 tagja a szerelékes elnevezést kapta. A páncélosok felszerelése egy ember nagyságú földig érő, kerekeken mozgó, golyóálló acéllemez ellenző volt, mely lőréssel is rendelkezett. A lemez tetején mozgatható fókuszlámpa volt, a támadás megkönnyítésére a rohamosztagot 39M típusú könnyezettető csendőrségi füstgyertyával és bróm aceton fiolákkal szerelték fel. A gyors hírösszeköttetés érdekében rádiót alkalmaztak, mozgásukat csapatszállító jármű könnyítette. 1940-ben a tisztikart és a detektíveket új modern Walther gyártmányú pisztolyokkal szerelték fel.²⁹⁶

A fővárosi detektívek létszáma 1940-ben 729 fő, vidéken pedig 443 volt. 1942-ben a Magyar Királyi Rendőrség fegyverzetének, valamint felszerelésének kiegészítésére és korszerűsítésére 442.000 pengőt irányoztak elő, rendőrkapitánysági építkezésre pedig 250.000 pengőt fordítottak. A Magyar Királyi Rendőrség az 1881-ben államosított fővárosi rendőrség és a vidéki városi

²⁹⁶ SAS: op. cit. 32-35.p.

rendőrségek 1919. évi államosításával jött létre. A vidéki városi rendőrségek államosítását tartalmazó 1919. évi miniszterelnöki rendelettel 1920-ban külön törvénnyel emelték törvényerőre. A fővárosi rendőrség az aranykorban erősödött meg, magán viselve annak dicső jellemzőit, patináját, melyekből sokat sikerült megmenteni a bekövetkezett válsághelyzetek ellenére is. Az állami rendőrség másik fent említett része azonban szinte a semmiből épült fel, tekintettel erre a magas színvonal elérése igen nagy és áldozatos munkával járt. A magas színvonalú képzés a sok éven át fennmaradó és az idő próbáját kiálló szolgálati tradíciók elősegítették a testület eredményes működését. Ennek ékes példája, hogy a rendőri munkában közvetlenül részt vevő fogalmazási és felügyelő karbeli rendőrtisztek, orvosok és detektívek magas szintű nyelvismerete. A detektívtestület összlétszáma országosan ekkor 1393 főre rúgott, ebből 557 fő beszélt valamilyen idegen nyelven, legtöbbször a németet. A fogalmazói kar tagjainak nagy része jogvégzett a felügyelői kar javarésze volt katonatiszt, a detektívek többsége magasabb iskolai végzettségű, sőt nem ritka az egyetemet végzett detektív sem. Ezek a sajátosságok szavatolták, hogy egy magasan kvalifikált személyi állomány álljon rendelkezésre. A rendőri pálya hivatássá vált, amelyre készülni kellett és, ami magas fokú szakmai képzettséget is feltételezett, tekintettel az állami iskolai végzettségre épülő szaktanfolyami rendszerre. Az államosítás következtében a vidéki szervek nivellálódása az ügydarabok erőteljes emelkedésével is járt. 1940-ben az elnöki és bizalmas ügydarabok számában a vidék maga mögött hagyta Budapestet. Ez a növekedés 1938 és 1940 között 140% -os emelkedést jelentett. Közigazgatási, valamint kihágási ügydarabok tekintetében is jelentős volt a növekedés. Összegezve 1938-ban Budapest még vezette a statisztikát, 1939-ben második helyen végzett, 1940-ben pedig csak megközelíteni tudta a vidéki általános ügyforgalmat. Ez a növekvő statisztika a vidék kontra Budapest vonatkozásában a közlekedési eszközök tekintetében még markánsabban jelentkezett. A vidéki rendőrhatóságok területén nyilvántartott magángépjárművek száma az utóbbi évben 50% -kal nagyobb volt, mint a fővárosban. Közlekedés rendészet terén ez a növekvő adat szükségessé tette a színvonal fejlesztését, közlekedési jelzőberendezések számának növekedését. 1940-ben Budapesten a rendőrség többek között már 21 csapatszállító, 22 személygépkocsival, 2 tehergépkocsival, 31 motorkerékpárral, 532 kerékpárral, 219 lóval, 2 páncélgépkocsival is rendelkezett. A statisztika a detektívek leterheltségét is alátámasztja, miszerint 1933-tól 1940-ig a detektívtestület bűnügyi nyomozásainak száma 100.000 fölötti volt. Létszámukhoz képest a eredményes nyomozások száma ebben az időszakban 70% körüli volt. Előállított személyek vonatkozásában 15000 fő körüli átlagot prezentáltak évente. Ezek a statisztikai adatok azonban, nem

mutatják meg azon bűnesetek számát, amit áldásos tevékenységükkel, közterületi jelenlétükkel, figyelőszolgálatukkal előztek meg.²⁹⁷

Ezt követően, ahogy napjainkban is továbbra is a vagyon elleni bűncselekmények domináltak. Egy 1941-ben készült detektívjelentésben egy érdekes vagyon elleni bűnesetről olvashatunk. Egy mátyásföldi sütőmester tett bejelentést, miszerint egy lisztügynök nagyobb mennyiségű liszt kiutalását ajánlotta fel számára, amennyiben a kiutalt mennyiség után minőségétől függően 10, illetve 5 fillért fizet kilogrammonként. A bejelentést követően a sikeres felderítés érdekében a sütőmester az alkuba látszólag belement. A szóban forgó összeg átadásakor a Park kávéházban a detektívek elfogták a lisztügynököt, akinek a birtokában 200 zsák nullás, valamint 150 zsák egységes liszt kiutalásáról szóló értesítés volt. Az ügynöknél több pékmester nevére kiállított értesítés is volt, ami a sorozat bűncselekményre utalt. Az elkövető kihallgatása során elmondta, hogy a Tőke elnevezésű gazdasági hetilap szerkesztőjétől kapta a megbízást az üzletkötésekre a pest környéki pékekkel, aki kapcsolatai révén tudta megszerezni a kiutalásokat. A nyomok tehát elvezettek a szerkesztőig, aki elismerte szerepét az ügyben, továbbá elmondta, hogy a befolyt összeg az üzletkötővel osztoztak. A kiutalások több esetben meg is történtek, amiben az érintetteket a két elkövető meg is nevezte.²⁹⁸

A méltán híressé és legendássá vált detektívtestület végzetét az 1945-ben kiadott miniszterelnöki rendelet jelentette, amelynek nyomán a detektívekből nyomozó lett.²⁹⁹ A háborút követően az 1945-ben kiadott budapesti rendőrfőkapitányi rendelet értelmében az új magyar rendőrség első nyomozó tanfolyama került megtartásra. Több egykor legendás detektív tartott itt órákat, többek között NEMES Sándor, SZABÓ Ödön, dr. KNAPIK József. Az előadások jegyzetéből ezt követően „Amit a detektívnek tudnia kell” címmel KEPES Ferenc rendőr százados nyomozó készített tankönyvet. Az ezt követő időszakban az előadók és a korabeli detektívek többségét elbocsátották, büntető eljárás alá vonták, többüket családjukkal egyetemben a főváros elhagyására kényszerítették. Az 50-es években pedig az Államvédelmi Hatóság is figyelemmel kísérte ténykedésüket.³⁰⁰

²⁹⁷ BORBÉLY – KAPY: op. cit. 531-566.p.

²⁹⁸ MNL MOL K149. op. cit. 1941-1-11075, Detektív jelentés.

²⁹⁹ 1.690/1945. ME. r.

³⁰⁰ SZOMOR: op. cit. 66.p.

3. A TEVÉKENYSÉG JOGI SZABÁLYOZÁSA ÉS A HUMÁN SZFÉRA

A feladat ellátásának alapjait és kereteit meghatározó jogszabályok, utasítások, valamint az egyéni adottságok, kompetenciák elegye járulhatott hozzá a detektívtestület által elért sikerekhez. Az egyéni kompetenciák az alapot jelentették, hiszen ezek megléte nélkül senki nem válhatott detektívvé. Ezt követően a jól kidolgozott jogi szabályozók és a megfelelő humán viszonyok szavatolták a feladatellátás magas színvonalát.

3.1 A humán viszonyok

Mivel a detektív munka sikere jelentős mértékben függött a rátermettségtől, ezért -az állami alkalmazottakra általában vonatkozó juttatások és a detektív pályán tevékenykedők speciális járandóságai mellett- annak is fokozott jelentősége volt, hogy a detektívek azon a szakterületen teljesítsenek szolgálatot, amely a leginkább harmonizált az egyéniségükkel. A személyiség és a munka jellege közötti összhang a megfelelő detektív csoportba való beosztás útján valósulhatott meg.

A szolgálat szervezésében megjelenő csoportbeosztások előnye, hogy az embereket képességeik alapján szelektálták és párosították hozzájuk az elvégzendő feladatokat. Tehát a felmerülő teendőket az arra legalkalmasabb detektívek végezhették. Megkezdődött a detektívtestületben a specializáció, amely napjaink nyomozói körében is megfigyelhető. Természetesen mindenki másban volt tehetséges ezért nem felváltva végezték immár a feladatokat (*puhatolás, megfigyelés*), a detektívek a nekik leginkább testhezálló tevékenységet folytatták. Ennek szervezését a csoportvezetők végezték, akikhez 3-4 fő detektív tartozott.

A specializáció előnye volt továbbá, hogy bizonyos tevékenységeket tökélyre lehetett fejleszteni annak állandó művelése folytán, megteremtve ezzel a sikeres bűnüldözés alapjait.³⁰¹

A főcsoportok tagozódásuk szerint sérülési főcsoport (*emberölési ügyek, közlekedési balesetek, személy elleni bűncselekménye*), intellektuális főcsoport (*csalás, sikkasztás, hamisítási ügyek*), valamint lopási és betörési főcsoportok voltak. Külön főcsoport foglalkozott az állambiztonsági és sajtóügyekkel.

A detektívek működési körére tekintettel kirendeltségeik lefedték a fővárost és annak kiemelt fontosságú és forgalmú pontjai közelében voltak találhatóak. (*Keleti, Déli, Nyugati pályaudvarok, Valutaügynökség stb.*)³⁰²

³⁰¹ VÉCSEY: op. cit. (1927), 24.p.

³⁰² Loc.cit. 248.p.

Az első főcsoport vezetője ANGYAL László detektív főfelügyelő volt, aki 25 éve szolgált a testületnél és közrendőrből küzdötte fel magát. ANGYAL számos rablás és gyilkosság felderítésében vett részt. Nemes Sándor detektív főfelügyelő szintén közrendőrként kezdte pályafutását, majd a tőzsde és bankjegyekkel kapcsolatos bűnügyek nyomozását végző csapatot vezette.³⁰³

Mivel a detektív munka nem tette lehetővé a detektívek csapatalakulat jellegű szervezetben való alkalmazását, teendőiket egyénileg, vagy kisebb csapatokban és civil ruhában látták el, ezért a szolgálati fegyverük is ehhez igazodott. Fegyverzet vonatkozásában a fővárosi rendőrség detektívtestületét csupán maroklőfegyverrel szerelték fel. Az őrszolgálati állományt azonban karabéllyal is ellátták.³⁰⁴

A detektívek számára a többi állami alkalmazottal megegyezően biztosították a társadalmi állásukhoz méltó életvitelhez szükséges feltételeket. Fizetésük alkalmas volt egy család tisztas megélhetési költségeinek a fedezésére. Az általuk betöltött beosztás szintjétől és családjuk nagyságától függő alapterületű és komfortfokozatú lakás lakbérének a teljes összegét megtérítette számukra az állam függetlenül attól, hogy az ország mely pontján teljesítettek szolgálatot, továbbá nyugdíjazásukat követően a szolgálatban betöltött utolsó állásuk szerint lakáspénz illette meg őket. Szolgálati idő vonatkozásában a detektívek –valamint a Magyar Királyi Állami Rendőrség rendőr főparancsnok, főfelügyelő, detektívfelügyelő, polgári biztos, őrszemélyzet körébe tartozó állások- esetében 7 hónapot 8 hónapnak kellett számítani. A nyugdíjra igényt adó legkisebb beszámítható szolgálati idő a 9 évet és 6 hónapot meghaladó intervallum volt, mely után a nyugdíjast havi fizetésének 40%-a illette meg. Ez az összeg minden további évvel 2%-al emelkedett, majd 39 év és 6 hónapot meghaladó és beszámítható szolgálati időt követően elérte az legutóbbi havi fizetés 100%-át. A szolgálatképtelenné vált, illetve a 60. életévét betöltött detektívet végkielégítés illette meg, abban az esetben is, amennyiben a nyugdíjra igényt adó legkisebb szolgálati idejét még nem töltötte be.

Özvegyeiket nevelési járulék, lakáspénz, özvegyi nyugdíj illette meg.³⁰⁵ Fizetésük néhány %-os befizetése ellenében pedig ők és közvetlen családtagjaik teljes körű orvosi ellátásra tarthattak igényt. A detektívek számára tehát az állam — más alkalmazottaihoz hasonlóan — biztosította azokat a feltételeket, amelyek mentesítették a detektíveket a hétköznapi megélhetési gondok súlya alól.³⁰⁶ A személyi pótlék szolgálati idővel arányos nagymértékű emeléséről rendelet határozott.³⁰⁷

³⁰³ Detektíviskola. II. rész. op. cit. 31.p.

³⁰⁴ PARÁDI: Rendvédelem – karhatalom 1867-1945.

³⁰⁵ 1912. évi LXV. tc.

³⁰⁶ PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.

³⁰⁷ A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja. (1913), 46. sz. Rendeletek-94, 386.p.

1898-ban a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség államrendőrség egyik legfontosabb szerveként a fővárosi detektívtestület kezdte elérni anyagi és társadalmi megbecsülését. A detektívek ettől az évtől elérhették a VII. fizetési osztály illetményét. Ezzel a detektívek a XI. és a VII. fizetési osztályok között tölthették be státuszaikat. A detektívek között ekkor már megjelentek a jogászok, katonatisztek, orvosok, ezzel egy intellektuális réteg kezdte el képviseltetni magát a testületben, amely nagyban emelte annak nívóját. Mivel a polgári magyar állam időszakában az azonos fizetési osztályba tartozó állami alkalmazottak fizetése azonos volt –függetlenül attól, hogy mely szervezetben tevékenykedtek- azonban a munkakörök a szakterülettől függően nehezebbek, illetve könnyebbek voltak, ezért a különbségeket pótlékok formájában honorálták. Társadalmi támogatással fejlődött a nyugdíjpótló intézet, sportegyesület (DAG), zeneegylet.³⁰⁸

Az állami alkalmazottak helyzetük javításának lehetőségét nem a sztrájkokban, tüntetéseken, felvonulásokban látták, ugyanakkor tisztában voltak hazájuk korlátozott anyagi lehetőségeivel, így a tisztviselők önerejükből hoztak létre szövetkezeteket, önszegélyező egyleteket, gazdasági alakulatokat. Az államrendőrségen belül ez a törekvés többek között az 1898-ban alapított Székesfőváros Államrendőrség Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesületében öltött testet. SCHREIBER Emil dr. nyugalmazott főkapitány helyettest felhívására 200 taggal kezdte meg működését az egyesület. A megalakulás éveiben a nyugdíjba vonulók még nem kaptak lakbért, főként az Ő megsegítésükre alakult meg az egyesület, amely tisztán a tagok által befizetett összeggel kezdte meg működését. A későbbiekben a felettes hatóság, és a társadalom is előszere-ttel adakozott. A tagok egy bizonyos összeget biztosítottak maguknak a belépésnél, amikor nyugdíjba mentek ezt az összeget segély, lakbér hozzájárulás, esetleg nyugdíjpótlék formájában kapták meg. Kezdetben senki a lakbérénel nagyobb összeget magának nem biztosíthatott, ami a megalakulást követően 1000 koronában volt maximalizálva. Az ezt követő 7 évben a társadalom felismerte a nemes célokat és lehetőségeket, alapítványokkal, pártfogó tagsággal segítették az egyesületet. Az ily módon gyarapodó vagyomból ügyes gazdálkodással lehetőség nyílt az állandó segélyezésre. Kamatozó kölcsönök folyósításával, vásárolt értékpapírok hozadékával, befolyó kamatokkal sikerült szert tenni. A felhalmozott vagyont ezt követően maradandó értékbe igyekeztek befektetni, ingatlant vásároltak. Emellett tagjai pillanatnyi pénzszükségletén is folyamatosan segített. 1926-ban 300 tagja volt az egyesületnek, ami folyamatosan gyarapodott az újonnan belépő tisztviselőkkel. A tagságot minden 35. életévét be nem töltött rendőrtisztviselő elnyerhette, akinek előterjesztett felvételi kérelmét az egyesület vezetősége elfo-

³⁰⁸ Detektíviskola (1926) op. cit. 31. p.

gadta. A tagdíj tekintettel a pénz értékének állandó változására folyamatosan hullámzott. Amikor az aranykorona némi stabilizációt hozott a gazdaságba a tagdíjat is aranykoronában állapították meg. A tagdíj meghatározásakor a tagokat fizetési osztályuk szerint két kategóriába sorolták. A VIII. fizetési osztályig egy aranykoronát, az ennél magasabb fizetési osztályokban lévőknek két aranykoronát kellett fizetniük. 1926-ban az egyesület vagyonát már két bérház is képezte a Vadász utcában, valamint a Ferenc téren.³⁰⁹

Az állami rendőrségek jóléti intézményei közül a legnagyobb taglétszámmal a Magyar Királyi Állami Rendőrség detektívtestületének nyugdíjpótló és segélyező egyesülete büszkélkedhetett. Az 1902-ben alakult egyesület kezdetben 60 taggal és csekély, pusztán a tagok által befizetett tagdíjakból álló vagyonnal működött. A megalakuláskor a tagok 4-10 korona közötti havi tagdíjat fizettek, az összeg a szolgálati idő, életkor függvényében változott. Tekintettel arra, hogy a nyugdíjsegély a feleségre is ki volt terjesztve, a férj és a feleség közötti korkülönbséget is figyelembe vették az összeg megállapításakor. Az átlagos havi tagdíj így 7-8 korona volt. Öt év tagság után, amennyiben a detektív nyugdíjba vonult már megkaphatta a belépéskor biztosított nyugdíjsegélyt, amely évi 300-500 korona között mozgott. Az összegyűjtött vagyont a Kereskedelmi Bankban kamatoztatták, azonban a világháborút követően bekövetkezett anyagi nehézségekkel az egyesületnek is szembe kellett néznie. A szinte teljes vagyonukat hadikölcsönkötvényekbe fektették, aminek értéke a háborút követően szinte a nullával vált egyenlővé. Az ezt követő forradalmak időszakában az egyesület anyagi helyzete még tovább romlott. A nehézségek ellenére 1924-re az egyesület visszaszerezte, sőt tovább gyarapította vagyonát, és immár 1200 taggal rendelkezett. A detektívek nem csak Budapestről, hanem az ország minden tájáról jelentkeztek, így az egyesület országos kiterjedésűvé vált. Az egyesületnek minden rendőrtisztviselő tagja lehetett függetlenül attól, hogy a rendőrség melyik karához tartozott. Ennek köszönhetően a detektíveken kívül 60 fő fogalmazáskarbeli, 11 fő felügyelőkarbéli, 30 fő számvevőségi, valamint 30 fő kezelőtisztviselői tagja volt 1926-ban. Ez a létszám a liberális ügykezelések, kedvezmények és a méltányos eljárások -a tagfelvétel, valamint a segélyek kiutalása során- miatt folyamatosan gyarapodott. A belépés nem volt korhoz kötve, bármilyen korú tisztviselő tagja lehetett a nyugdíjpótlónak és szolgálati éveinek számával arányosan visszamenőleg is beléphetett az egyesületbe, amennyiben az elmulasztott tagdíjakat pótolta. Amennyiben ezt megtette teljes összegű nyugdíjsegélyre tarthatott igényt. A detektívek nyugdíjpótló egyesületének tagjai két csoportra oszlottak, aszerint, hogy 1920 előtt vagy után léptek be az egyesületbe. A régi tagok több segélyben részesültek.³¹⁰

³⁰⁹ A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei. In: A Rend (1926) VIII. szám. 3.p.

³¹⁰ Loc. cit. In: A Rend (1926) X. szám. 3.p.

A detektívek fizetési osztályok és beosztásuk szerinti kimutatását folyamatosan monitorozták. A belügyminiszter részére felterjesztették az ideiglenes minőségű XI. fizetési osztályú detektívek és detektívgyakornokok kimutatását, akik detektív szakvizsgával nem rendelkeztek. Detektív-tanfolyamra vezénylésük elrendelését kérte a főkapitány felterjesztés útján, melyhez név szerinti kimutatást mellékeltek. A rendőrfelügyelői tiszti tanfolyam, majd a befejezését követő felügyelői tiszti vizsgát sikerrel letett ideiglenes detektívek felmentést kaptak a detektív-tanfolyam hallgatása alól. Azonban a tanfolyamot követő detektív szervezeti és szolgálati szabályzat vizsgarész alól nem kaptak felmentést.³¹¹

A XIX-XX. század fordulóján izmosodó fővárosi rendőrség és annak részeként — a mennyiségi és minőségi mutatói tekintetében is gyarapodó — detektív testület nemzetközileg elismert tevékenységet valósított meg.³¹²

Figyelemre méltó, hogy a dualizmus időszakában a főkapitányi tisztséget betöltő nyolc személy közül négy fő került ki csupán a fővárosi rendőrség személyi állományából, közülük azonban két főt — dr. SÉLLEY Sándort és dr. SÁNDOR Lászlót — közvetlenül a detektív testület éléről neveztek ki rendőr-főkapitánnyá 1892-ben, illetve 1917-ben.³¹³

A fővárosi rendőrség detektív testülete oly vonzó példa volt, hogy a dualizmus időszakában a vidéki városok az önkormányzati rendőrségeik kötelékében sorra állították fel a detektív testületeiket.³¹⁴

A fővárosi detektívtestület részt vett az államfő védelmében is.³¹⁵ Ennek kapcsán a koronázási ünnepségen tanúsított kiváló szolgálatellátás elismeréséül Dr. BODA Dezső főkapitány tolmácsolta a belügyminiszter elismerő szavait 1917. január 4-én.³¹⁶

A fővárosi rendőrség detektív testületétől detektívcsoportot vezényeltek az uralkodó magyarországi látogatásai kapcsán a magyarországi testőrségekhez. Az Osztrák-Magyar Monarchiának ugyanis nem volt közös államfője, hanem a két társország azaz az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság rendelkezett egy-egy legfelsőbb közjogi tisztséggel az osztrák császári és a magyar királyi tisztséggel. E két legfelsőbb közjogi méltóságot azonban egyetlen természetes személy Ferenc József töltötte be, akire a császári és a királyi testőrségek egyaránt vigyáztak. Az uralkodó és közvetlen környezete testi épségéért az Osztrák Császárság területén

³¹¹ MNL MOL K150. op. cit. 1937-7-3734, 138-as doboz, 13.263/fk.eln. 1937. számú felterjesztés

³¹² BORBÉLY – KAPY: op. cit. 25.p.

³¹³ Nem a fővárosi rendőrség kötelékéből került kinevezésre THAISZ Elek (1873-1884), JEKKELFALUSY Lajos (1884-1885), TÖRÖK János (1885-1892), RUDNAY Béla (1896-1906). Dr. BODA Dezső határeset, mivel a fővárosi rendőrség kötelékéből debreceni kormánybiztossá kinevezett BODA Dezsőt feladata kiváló teljesítése nyomán nevezték ki a fővárosi rendőrség élére. A fővárosi rendőrség személyi állományából nevezték ki a főváros rendőr-főkapitányává dr. SÉLLEY Sándort (1892-1895), dr. SÁNDOR Lászlót (1917-1918) és dr. DIETZ Károlyt (1918-1919). – Loc. cit. 75-91.p.

³¹⁴ TISZA: *Magyarország rendőrségeinek története a legrégebb időktől 1912-ig* (1913)

³¹⁵ PARÁDI: *Az államfő testőrségei az Osztrák-Magyar Monarchiában.*

³¹⁶ Szerkesztőségi közlemény (VI.)

az osztrák testőrségek, a Magyar Királyság területén pedig a magyar testőrségek feleltek. A testőri feladatok ellátásában azonban a társország területén is részt vehetett valamennyi testőrség tagja. A testőrkapitányok a főudvarmester közvetlen alárendeltségébe tartoztak. A korabeli testőrségek — napjaink hasonló szervezetivel összehasonlítva — döntően díszelgő jellegű őrzési teendőket valósítottak meg. Ezért szükség volt arra, hogy az esetleges merényletek és rendbontások kivizsgálása, illetve megelőzése céljából tapasztalt detektívek is segítsék a munkájukat. A magyar testőrségek munkáját a fővárosi rendőrségtől a testülethez vezényelt detektív-csoport segítette. Az uralkodó országjárásai esetében azonban a vidéki helyi rendvédelmi szervezetek — így az önkormányzati rendőrségek detektív testületei is — együttműködtek a testőrségekkel.³¹⁷

A rendfenntartás a dualizmus idején sajátos jelleggel bírt, nem pusztán a rendőrség feladata volt annak biztosítása. A véderőről szóló törvény a közös hadsereg és haditengerészet mellett a honvédséget, valamint a népfelkelést *-melynek közbiztonsági szerepe nem volt-* helyezte a fegyveres erők kategóriába. A közös hadsereg és a haditengerészet feladata a birodalom megóvása a külső támadásokkal szemben, valamint a belső rend fenntartása volt.

A honvédségre vonatkozóan a törvény feladatul rendelte a közös hadsereg támogatását és a belső rend fenntartását, védelmét is.³¹⁸ A karhatalom alkalmazása a közvetlen kényszer alkalmazását jelentette, az elrendelés azonban a polgári hatóság feladata volt. Az erről szóló belügyminiszteri rendelet értelmében a közreműködő fegyveres erő mellé, annak irányítására egy megfelelően felkészült polgári biztost kirendelni volt szükséges. A polgári biztos feladata a felszólítás, majd amennyiben ez eredménytelen, dönt a tetteges katonai erőt alkalmazása mellett. Ezt követően a végrehajtásért már a vezénylő tiszt felelt.³¹⁹ A rendvédelmi testületek együttműködésére többek között jó példával szolgált a nyomon üldözés során használt metódika. A tartományok szervei a nyomon üldözés során átléphetek határaikon, de mihamarabb értesíteniük kellett az illetékes közbiztonsági szervet, valamint a területen hatályos törvényeket tiszteletben tartaniuk volt szükséges.³²⁰ A kontinentális típusú magyar rendvédelmi modell katonailag szervezett fegyveres őrtestületeket és polgári fegyveres őrtestületeket egyaránt tartalmazott. Detektívtestület mindkét detektív típusban létrejött, bár nem azonos elnevezéssel.

³¹⁷ PARÁDI: Az államfő testőrségei az Osztrák-Magyar Monarchiában. (2013) op. cit.

³¹⁸ 1868/XL.tc. ,1868/XLI.tc. ,1868/XLII.tc.

³¹⁹ SZIKINGER: Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában (2012) op. cit. 145.p.

³²⁰ A m. kir. belügyminister 1867. aug. 8.-án kelt rendelete az örökös tartományokból Magyarországra, vagy viszont menekülő vádlottak üldözése kérdésében.

A detektív munkát végző személyi állomány jogállása tehát nem lehetett azonos, mivel az őket foglalkoztató testületek is különbözőek voltak. Ennek ellenére azonban az eltérő rendvédelmi testületek –és azok detektívjei- közötti együttműködések jól funkcionáltak.³²¹

3.2 A felkészítés és továbbképzés

A rendvédelmi oktatás tekintetében —figyelembe véve az 1867-1945 közötti időszakot, — nem kívánták beépíteni a rendvédelmi szakképzést az állami iskolai rendszerbe. A különböző beosztásokhoz meghatározott állami iskolai végzettséggel kellett rendelkezni, ezt követően kerülhetett sor az adott beosztás betöltéséhez előírt szaktanfolyam elvégzésére. Ennek alapjait a köztisztviselő minősítéséről szóló 1883. évi törvény szabályozta,³²² amely az állami alkalmazottak képesítési követelményeit határozta meg. Az előírt feltételek biztosították a személyi állomány magas fokú képzettségét, felkészültségét. Továbbá rendkívül költségtakarékos megoldás volt a szaktanfolyami rendszer, hiszen a polgári oktatás intézményein alapult, így nem emésztett fel többletköltségeket rendvédelmi felsőfokú oktatási intézmények működtetése.³²³

A bűnelkövetők felkutatása nem egyszerűen tanult gyakorlati tevékenység, több mint a nyomozásra való képesség. A laikusok számára a nyomok nem észrevehetőek, értelmezésükre a szakmában járatlanok szinte képtelenek. A nyomozás erős testet, éles érzékszervet, szellemi csiszoltságot, gyors észjárást kívánt, annak sikere ennek okán nagyrészt a detektíveken múlik.³²⁴

A detektívek képzési rendszere elsősorban a jelentkezők személyes képességeire és adottságaira épült. Képességeik felmérése alapján elsősorban a detektív főnök döntötte el, hogy a próbaszolgálatot követően, melyik csoportba kerülnek beosztásra a gyakornokok.

Egy-két év gyakorlat után — melyet folyamatos monitorozás kísért — dőlt el, hogy véglegesen megmarad-e a gyakornok az eredeti csoportban, esetleg másik bűncselekményekkel foglalkozó csoportba kerül, netán a legrosszabb esetben nem megfelelő teljesítmény nyújtása esetén elbocsátják.

A tanfolyamok és szakvizsgák alapjai már 1890-ben megjelentek, intézményi szabályozására belügyminiszteri rendelettel, azonban csak 1923-ban, a háború után került sor.³²⁵

Már az 1919. I. 5-én keltezett és dr. DIETZ Károly főkapitány által írt utasítás is szólt detektív képző tanfolyam elrendeléséről. Ebben a főkapitány az új és a régi állományból a tanfolyamot el nem végzett állomány számára írta elő annak teljesítését. A tanfolyam a főkapitányság

³²¹ SZIKINGER: Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában. op. cit.

³²² 1883/I.tc.

³²³ PARÁDI: Rendőrtisztképzésünk hagyományai 1867-1945.

³²⁴ A detektívek gyakorlati képzése.

³²⁵ VÉCSEY: op.cit. 247-249.p.

épületében az egykori Európa szállóban folyt, és heti három alkalommal került megtartásra 16 órától 20 óráig. Két csoport vett részt rajta különböző napokon.³²⁶ Túlzás lenne tehát azt állítani, hogy a törvényben 1923-ban megjelenő, intézményi formát megelőzően csupán gyakorlati úton átadott tanulás folyt a testületen belül. Belső rendelettel és utasítással már korábban is előírták az egységes képzés teljesítését.

A detektívek jelentős része művelt, nyelveket beszélő, egyetemet végzett férfi volt. Az ideiglenes minősítésű detektívek az 1921. évi belügyminiszteri rendelet értelmében szakoktatásra voltak kötelezettek, véglegesítésük csak az eredményes vizsga letételét követően vált lehetővé. A detektív szakoktatás részleteit DR. DORNING Henrik főkapitány helyettes dolgozta ki, amelyet 1923-ban rendeletben is rögzítettek.³²⁷

A Rend 1926. októberi 6-ai számában *a detektíveket a rendőrség titkos csápjaként, a büntetőtörvénykönyv éles szemeként*³²⁸ említik. Úgy vélem ez a megfogalmazás napjaink nyomozóinak igen hízegő lehetne. Mivel már ekkor a sikeres nyomozás zálogaként tekintettek a detektívekre, ezért képzésük fontosságát is hangsúlyozták. A szükséges általános képességek, képzettség szolgáltak alapul a gyakorlati képzéshez. A detektív jelöltnek ismernie kellett a daktiloszkópiát, bűnügyi nyilvántartást, büntető törvénykönyvet, kriminalisztikát. Az Országos szaktanfolyamon ezeket az ismereteket el is sajátították.³²⁹

A detektív testület tagjai számára kétféle tanfolyamot és vizsgát a detektív és a detektívfelügyelőit rendszeresítették. Az alap detektív tanfolyam keretén belül a résztvevők többek között közigazgatási ismereteket, kriminalisztikát, büntetőjogot hallgattak, megismerkedtek a szolgálati szabályzattal, lövészetet, birkózást és egyéb gyakorlati ismereteket is szereztek. Boncoláson vettek részt, hogy megismerjék az emberi test anatómiáját, mellyel szintén a gyakorlatban használható fontos tudás birtokába kerültek. A detektívfelügyelői tanfolyam részletesebb és mélyebre menő ismeretanyaggal szolgált, melyben az önálló munkavégzésre és vezetésre alkalmas kiválasztottak részesültek, ez a későbbi előrehaladás egyik lépcsőfoka volt. A tanfolyamok szóbeli és írásbeli vizsgával zárultak.³³⁰

A detektív tanfolyam kihirdetéséről a korabeli szaklapokban is olvashatunk. 1927-ben a Rendőr újság hírek rovatában a Magyar Királyi Állami Rendőrség detektívjeinek elrendelt négy hónapos detektív tanfolyam kerül kihirdetésre, az ideiglenes minősítésű szolgálatukat legalább hat hónapja betöltő detektívek részére.³³¹

³²⁶ Szerkesztőségi közlemény (VII.)

³²⁷ VÉCSEY: op.cit. 65.p.

³²⁸ A detektívek gyakorlati képzése. 1.p.

³²⁹ Loc. cit. 1-2.p.

³³⁰ VÉCSEY: op.cit. 247-249.p.

³³¹ Szerkesztőségi közlemény (VIII.)

A detektívvé válásnak azonban fizikai követelményei is voltak, ennek értelmében detektívnek csak az a magyar állampolgár volt kinevezhető, aki 24. életévét betöltötte, fedhetetlen előéletű, fizikailag egészséges, megfelelő iskolai végzettséggel rendelkezik. A már rendőri őrszemélyzet állományában lévő személy abban az esetben volt kinevezhető detektívnek, amennyiben az előírt feltételeknek való megfelelés mellett 3-6 év szolgálatát letöltötte. A kinevezések minden esetben ideiglenes státusszal történtek, általában a legalacsonyabb fizetési osztályokba. Az ideiglenes minőségű detektívek a Budapesten folyó detektívтанfolyamon vettek részt, majd detektív szakvizsgát tettek. A rendelet életbe lépését követően csak az lehetett detektív, aki ideiglenes státuszában másfél évig kiválóan szolgált, eközben részt vett a detektívтанfolyamon, majd eredményes vizsgát tett.

A detektívfelügyelő tanfolyam és vizsga a kiemelkedő képességű, vezetői attitűdökkel megáldott azon detektívek számára nyílt meg, akik legalább 15 éve látták el szolgálatukat. Ez a szám a rendeletben leírt iskolai végzettségnél magasabb végzettség esetén csökkenthető volt.³³² *A detektívтанfolyam és detektívvizsga* célja a detektívek elméleti és gyakorlati képzése, a szakvizsgára történő felkészítés. A tanfolyam élén a tanítás irányításának és ellenőrzésének jogával a belügyminiszter által kinevezett igazgató állt.

A tanfolyamon tanárok és előadók vezették a foglalkozásokat. A tanfolyamra az ideiglenes minősítésű detektívek kerülnek berendelésre. Az előadásokon és a gyakorlati foglalkozásokon való részvétel minden hallgatónak kötelező volt. A résztvevők viselkedését szigorú etikai szabályok írták elő. Az „*állami rendőrség tisztviselőitől*” kívánatos magatartás tanúsítása volt szükséges. Ellenkező esetben a jelölt eltávolított. A tanítási idő és az órák rendjének tekintetében az igazgató volt kompetens dönteni a szaktanulmányi felügyelő jóváhagyásával. Az oktatást rendes és speciális tárgyak jellemezték, a szóbeli előadásokat írásbeli feladatok és gyakorlatok egészítették ki.

Rendes tárgyak voltak: *anyagi büntetőjog, alaki büntetőjog, kriminalisztika, kihágások és rendőri büntető bíraskodás, államrendészet, közigazgatási alapismeretek, szervezeti és szolgálati szabályzatok, különös tekintettel a detektív szolgálatra, elsősegélynyújtás.*

A napjainkban rendészeti oktatásnak nevezett gyakorlati jellegű felkészítéshez hasonló képzés a vizsgált időszak detektívei részére is kötelező volt. Ennek érdekében az állami rendőrség főkapitányának engedélyével az igazgató gondoskodott arról, hogy az állami rendőrség intézményei - a tanultak gyakorlatban történő szemléltetése érdekében - rendelkezésre álljanak. Ebből fakadóan a hallgatóknak részt kellett venniük helyszíni szemléken, boncoláson.

³³² 9.270/1922. ME. r. 335-339.p.

A tanfolyam a detektív szakvizsgával zárult, mely írásbeli és szóbeli részből állt. A szakvizsga az írásbelivel vette kezdetét, melyben egy gyakorlati példa megoldásán keresztül kellett szemléltetni a nyomozásról tanult ismereteket. A vizsga legalább 5 fős bizottság előtt zajlott, melynek elnöke az igazgató, tagjai pedig az órai előadók, továbbá az országos szaktanulmányi felügyelő által meghívott két detektívfelügyelő vagy főfelügyelő voltak. Az írásbeli vizsga esetében a helyesírásra, stíláriis elemekre és a helyes fogalmazásra is hangsúlyt fektettek. A vizsga sikerét a bizottság az írásbeli és szóbeli részeken elért eredményeket összevetve határozza meg. Az eredmény tekintetében jeles, jó, elégséges és elégtelen osztályzatok kerültek kiosztásra. Az eredmények felől a bizottság többségi alapon döntött, azonos szavazatok esetén az elnök határozott. A jeles osztályzatot a leendő detektív kitüntetéssel, egyhangúan, valamint szótöbbséggel nyerhette el. Elégtelen osztályzat esetén ismételt kísérletet a bizottság engedélyével lehetett tenni. Amennyiben az ismételt vizsga is elégtelen eredménnyel zárult a jelölt állásából felmentésre került. A sikeres vizsgázók részére bizonyítványt állítottak ki. Jegyzőkönyvet vezettek az elért eredményekről, a vizsgázókról, hozzászólásokról, az egyéb körülményekről.³³³

A detektívfelügyelői tanfolyam célja a detektívfelügyelői vizsgára való felkészítés. A tanfolyam mintegy továbbképzésként értelmezhető. Azok a rendkívüli képességekkel megáldott detektívek kapnak itt lehetőséget, akik vezetői kompetenciákkal rendelkeztek. A tanfolyamot tantárgyai voltak: *anyagi büntetőjog, alaki büntetőjog, kriminalisztika, kihágások és rendőri büntetőbíráskodás, államrendészet, közigazgatási rendtartás, szervezeti és szolgálati szabályzatok, különös tekintettel a detektív szolgálatra.*

A tantárgyak mellett a hallgatók számára speciális és gyakorlati előadások is megtartásra kerültek. A gyakorlati tudásra helyezték a hangsúlyt, olyan magabiztosságot kívántak adni a detektívfelügyelők képzése során, mellyel önállóságukra támaszkodva képessé válhattak a gyors és szakszerű döntések meghozatalára. A detektívfelügyelői vizsga szintén egy szóbeli és egy írásbeli részből állt. Főként gyakorlati esetekre helyezve a hangsúlyt. Az írásbeli vizsga során a szolgálatból szelektált példák, feladatok, esetek kidolgozása, megfejtése, helyszínrajzok, jelentések elkészítése és felülvizsgálata, ellenőrzése a feladat. A szóbeli vizsga során a jelölt a szolgálatot szabályozó joganyag ismeretéről tett tanúbizonyságot, valamint a bizottság előtt bizonyítania kellett, hogy beosztásához fellépésénél és gyakorlati tudásánál fogva alkalmas. Ennek során a bizottság megítélte a jelölt birtokában van-e azon képességeknek, melyek nélkülözhetetlenek detektívcsoportok vezetésére, ellenőrzési tevékenység ellátására, a testület képviselésére.³³⁴

³³³ 18.881/1923.B.M.r. 339-348.p.

³³⁴ A detektívfelügyelői tanfolyam és a detektívfelügyelői vizsga. 348-355.p.

A képzés azonban pusztán elméleti háttérrel ad, a bűnügyi munka terén a szakadék óriási a gyakorlat és az elmélet között. Az ösztönök és leírhatatlan, rögzíthetetlen tényezők kiemelt fontossággal bírnak. Embereket évek múltán, bűnös magatartást felismerni, jó memóriával, emberismerettel rendelkezni. Ezek az iskolában nem elsajátítható elemek. Fontos tényező továbbá a mentorálás, melynek során az idősebb detektívek adják át a fiatal kollégáknak a gyakorlati munkához szükséges további ismereteket. Ennek során megismertették a detektív jelölteket a bűnözők szokásaival, gyengeségeivel, gondolatvilágával, informátorokkal, a női féltékenységgel és bosszúval, mint indítékkal bizonyos esetekben. Megismertették velük az inkriminált helyeket, melyeknek megfigyelése jelentős fontossággal bírt a keresett bűnelkövetők felkutatásakor. A már említett csoportbeosztások esetében fontosak voltak a külső jegyek is. A korabeli sajtó a feladat adta sajátosságokhoz illő külső jegyek hangsúlyozása során a nagyvilági szolgálatra alkalmas detektíveket finom testalkatú, elegáns férfiaknak vizionálta. A vásári és piaci szolgálatra pirospozsgás, kerekkepű detektívek voltak a legalkalmasabbak külső jegyeik alapján. A zsebtolvajok felderítését kiemelten nehéz feladatként említi a szaksajtó, hiszen a detektív megfigyelőképességén, felismerő ösztönein, észrevétlenségén múlt a siker. Ezek a sarkos megfogalmazások a korabeli sajtóban jelentek meg ugyan³³⁵, azonban napjaink bűnüldöző szervei esetében is számos külső jellemző határozza meg azt, hogy a nyomozó alkalmas-e az adott szolgálati feladat ellátására. Az ideális kombináció elérése a külső és belső jegyek tekintetében bonyolult feladat, az adottságokhoz kell igazodnia a gyakorlati képzésnek.

Gondoljunk például az operatív tevékenységet ellátó felderítő tevékenységet végző nyomozók esetére, ahol a feltűnő külső kifejezetten hátrányt jelent. A BRFK Bűnügyi Bevetési Osztály nyomozói esetében a műveleti munka gyakorta előforduló feladat, ezért itt többek között a fizikai adottságok is dominálnak, nem elsődleges szempont az észrevétlenség.

3.3 A működés szabályozása

A jogi keret a bűnüldöző testületek esetében közös volt, hiszen az üldözendő cselekmények a büntető kódexben kerültek nevesítésre. A társ rendvédelmi testületek nyomozó szolgálatai esetében a kontinuitási folyamat során azt is megfigyelhetjük, hogy számos oktatási anyag is közös volt. Hiszen függetlenül attól, hogy a csendőr vagy szemlész, illetve a detektív végzi például a házkutatást, kihallgatást bizonyos elemek, stratégiák állandóak. A specifikus igények szerinti alakítás a testületek szolgálati szabályzataiban, utasításaiban öltött testet.

³³⁵ A detektívek gyakorlati képzése. op. cit.

A fővárosi rendőrség detektív testületének nemcsak a szervezete és a létszáma fejlődött dinamikusan, illetve halmozódtak fel — a testület kötelékében szolgálatot teljesítő detektívek körében — a szakmai tapasztalatok, hanem a jogszabályi környezet is dinamikusan fejlődött. Létrejött a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi törvény, amely — számos hasznos részlet szabályozása mellett — olyan alapfogalmakat is tisztázott, mint a rendőrhatalóság fogalma stb.³³⁶

A bűnvádi perrendtartással foglalkozó 1896. évi törvény rendelkezése értelmében „*A nyomozás tárgya azoknak az adatoknak kipuhatolása és megállapítása, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a tájékoztatására szükségesek. A nyomozás e határon túl nem terjedhet*”³³⁷

E törvény nyomán pedig a belügyminiszter szabályozta a rendőrhatalósági jogköröket, annak részeként a nyomozó tevékenységet is. A nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kiadott 1899. évi belügyminiszteri rendelet, összhangban a bűnvádi perrendtartással részletesen írta le a nyomozás feladatait. A nyomozás tárgya azon adatok kipuhatolása, amely alapján a vádló a későbbiekben dönt a vád emeléséről, esetleg annak mellőzéséről. Fentiek alapján a nyomozás célja megállapítani, hogy történt-e büntetendő cselekmény vagy sem, amennyiben igen annak elkövetésével ki vagy kik gyanúsíthatóak. Addig szükséges folytatni a tevékenységet, amíg a vád emelésére jogosított, vagyis az ügyész nem tud döntenni annak vonatkozásában. Tehát, amint megállapítást nyert, hogy büntetendő cselekmény történt és annak elkövetésével bizonyos személy vagy személyek gyanúsíthatóak további nyomozásnak helye nincs. A vádló tájékoztatására szolgáló információk kipuhatolással és megállapítással voltak beszerezhetőek. A kipuhatolás még a feljelentés hiánya esetén is alkalmazható, hiszen ennek célja gyanú esetén a tényállás megállapítása, a tettes személyének, bűnösségének megállapítására irányul. Ezt követően történik az adatok megállapítása, amelyre a bűnvádi perrendtartás szerint a fenti kérdések már kipuhatolásra kerültek.³³⁸ Napjaink terminológiájában ezt a két szakaszt leginkább a nyomozati és a vizsgálati szakaszok szerinti elkülönítés mezejében határolnám el.

A nyomozást az ügyészség rendelte el, magánvádra, illetve közbírára üldözendő cselekmények esetében. Nyomozás teljesítésének helye volt ha azt az ügyészség elrendelte, járásbíró megkeresésére, magánvádló vagy a sértett indítványára, illetve feljelentésre, hivatalból. Amennyiben a nyomozás kipuhatolás szakaszában megállapítást nyer, hogy az elkövetett cselekmény magánindítványra /*rágalmazás, becsületsértés, levél és távsürgönytitok megsértése magánszemélyek által, ingó és ingatlan vagyontárgy szándékos megrongálása s elfoglalása, könnyű testi sértés vétsége, egyéb kihágások*/ üldözendő, amíg az indítvány megtételére jogosított azt

³³⁶ 1896/XXXIII.tc. op. cit. ; 3.200/1899. (VIII. 15.) IM.r. op. cit.

³³⁷ 1896. XXXIII. tc. op. cit. 83§

³³⁸ 130000/1899 (XII.22.) BM. kr. op. cit.

meg nem teszi a nyomozás nem folytatható. Az ilyen cselekmények a bűnvádi perrendtartásban és a büntetőtörvénykönyvben kerültek nevesítésre. Hivatalból akkor volt megindítható a nyomozás, amennyiben a rendőri hatóság saját észlelése, vagy feljelentés alapján nem magánindítványra üldözendő bűncselekményről értesült. A nem magánindítványra üldözendő bűncselekmények esetén a rendőri hatóságok külön felhívás nélkül, tehát a királyi ügyészség, járásbíróság megkeresését megelőzően hivatalból indították meg a nyomozást.³³⁹

A nyomozást az illetékes rendőri hatóság főnöke is elrendelhetette, emennyiben a feljelentést nála tették, illetve az ügyészség, bíróság a feljelentést elintézés miatt hozzá tette át. Az ügyészség a nyomozást elrendelte, de a nyomozati cselekményeket a nyomozó hatóságokkal, közegekkel végeztette. A nyomozó szervek a rendőri hatóságok és közegek, bizonyos nyomozati cselekmények esetében a vizsgálóbírák, királyi járásbíróságok voltak. Fentiek alapján érdemes tisztázni a rendőri hatóságok és közegek fogalmát. A rendőri hatóságok a székesfővárosban a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, törvényhatósági joggal felruházott városokban, valamint rendezett tanácsú városokban a városi rendőrség, vármegyék járásaiban a főszolgabíró, községekben az elöljáróság.³⁴⁰ Állásuknál fogva fenti hatóságok vezetői, valamint ezen hatóságok bűnügyi nyomozásokban önálló intézkedésre feljogosított tagjai gyakorolhatták a rendőrségi jogokat.

Rendőri közegek a rendőri hatóságoknak alárendelt hivatalnokok, az állami, törvényhatósági, városi, községi rendőrök, továbbá a csendőrség csendőr őrsre vagy különítményre szolgálattételre beosztott legénysége vagy altisztje. Az ügyészségek, rendőri hatóságok és a közegek egymással megkeresés útján, illetve közvetlenül érintkeztek. Illetékesség vonatkozásában az a rendőri hatóság járt el, amelyiknek területén a bűncselekményt elkövették. Külföldön elkövetett cselekmény esetén a terhelt lakhelye szerinti hatóság volt illetékes eljárni. A rendőri hatóságok egymást megkereshették, nyomozati cselekmény elvégzésére felkérhették, ügyeket áttehettek, átadhattak, amennyiben ezt az elkövetés helye, elkövető lakóhelye, esetleg a bűneset egyéb körülménye indokolta.³⁴¹

A rendelet értelmében mód volt arra, hogy a nyomozó cselekményeket az illetékes, nyomozást végző hatóság tagja, az illetékességén kívüli területen maga végezze. Ebben az esetben az ügyben eljáró rendőrhatalóság főnöke a területileg illetékes rendőrhatalósághoz írásba foglalt rendelettel küldte ki beosztottját. Természetesen a nyomon üldözés esetén amikor az írásbeli rendelet kiadására nem nyílt lehetőség, a területileg illetékes rendőri hatóságot amint arra mód adódott tájékoztatni kellett. A rendőri hatóságok és közegek az utasítás értelmében egymással

³³⁹ Loc. cit.

³⁴⁰ 1896/XXXIII. tc.

³⁴¹ 130.000/1899 (XII.22) BM.kr. op. cit.

és más külföldi hatóságokkal együttműködni voltak kötelesek. Az utasítás kimondta, hogy a nyomozásnak nem pusztán a tényállás, a vád oldalának megállapítása, felderítése a feladata, hanem a gyanúsított védelme érdekében lelkiismeretesen kell felderíteni az igazságot, a mentő körülményeket.³⁴² A részrehajlás nélküli eljárás érdekében a terheltnek továbbá joga volt a nyomozás során védőjével érintkezni, nyomozás iratait megtekinteni. Nyomozó cselekményeknek nevezték a kortársak a rendeletben azon tevékenységeket, amelyekre a bizonyítás érdekében feljogosításra kerültek. Ilyen cselekmények voltak a bűnjelek megszerzése és biztosítása, a terhelt megidézése és kihallgatása, tanúkihallgatás, szembesítés, a rendőri hatóság rendelkezési joga a nyomozás színhelyén. */helyszínen lévők mozgásának korlátozása, távozás, érkezés megakadályozása/* Ahogyan a jelenleg hatályban lévő büntetőeljárás szabályozó rendeletünk, úgy a korabeli nyomozati utasítás is megkülönböztet a fentiekén kívül kivételesen és bizonyos korlátok közt foganatosítható nyomozó cselekményeket. A nyomozati utasítás a bűnvádi perrendtartást beidézve halaszthatatlan, szükség esetén, amennyiben a késedelem veszéllyel járna kritériumokat sorolja taxatívén, mint az azonnal foganatosítható nyomozó cselekmények alkalmazásának feltételeit. Ezek a terhelt előzetes letartóztatása */tetten kapott, megszökött, elrejtőzött terhelt esetében/* ,szemle, lefoglalás, házkutatás */legnagyobb kímélettel, lehetőleg 18-21 óra között/*, és személymotosás.³⁴³

RUDNAY Béla Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség főkapitányának beszámolója szerint az 1881-es szabályozáshoz képest az 1896. évi büntető perrendtartási törvény bővíti a rendőrség hatáskörét, ebből kifolyólag több feladatot ró a testületre. A beszámoló alapján a bűnügyi osztály tekintetében 1899-ben 67059, 1900-ban pedig 88556 ügyirat keletkezett.³⁴⁴

Tehát már ekkor is megfigyelhető, hogy a változó törvényi háttér által a nyomozati jogkörrel rendelkező szerveknek egyre több feladattal kellett szembenéznük. A dualizmus időszakában dinamikusan fejlődő magyar főváros és a bűnügyi munkát szabályozó jogszabályok változásai előidéztek a detektív testület szabályzatának a fejlesztését is.

Az első lépés báró SPLÉNYI Ödön detektívfelügyelővé történő kinevezése volt. Miután a detektívfelügyelő fővárosi rendőrségnél rendszeresített állása 1500 forint fizetéssel és 400 forint lakpénzzel betöltésre került, megkezdődhetek a lépések az osztályszintű terjeszkedés irányába.³⁴⁵

A detektív osztály első szabályzata a „*Detectiv osztály szolgálati utasítása*” címmel SPLÉNYI Ödön, valamint a bűnügyi osztály vezetője hozta létre, ezt követően felterjesztésre a belügymi-

³⁴² Loc. cit. 40§

³⁴³ Loc. cit.

³⁴⁴ RÉDEY: op. cit. 9-18.p.

³⁴⁵ Szerkesztőségi közlemény (I.)

niszternek, majd jóváhagyást követően 1888. VII. 1-én lépett hatályba. A szabályzat meghatározta a testület viszonyát más rendőri szervekhez, rendőrségen belüli főbb feladatait, felépítését. A hatályba lépést megelőzően a főkapitány a belügyminiszter jóváhagyása nélkül az utasítást csak ideiglenesen hagyhatta jóvá. Ennek ellenére a munkának a köztes időben is folytatódnia kellett a korlátozott létszám ellenére is. A parancsnok mellett a kezdetekkor GARLATHY Ödön rendőrfogalmazó, BOLLA István és HALUSKA detektívek, illetve egy fő díjnok és egy fő polgári ruhás rendőr dolgozott. A többi detektív a bűnügyi osztályon és a kerületi kapitányok felügyelete alatt látta el feladatát. Ez az állapot azonban tarthatatlan volt, hiszen a testület ebben a decentralizált állapotában nem tudta kiaknázni erőforrásait. Ennek orvoslására Splényi javaslatára az 1886. július 18-án kiadott főkapitányi rendelet értelmében augusztus 1-től a detektíveket osztályba szervezték, akik az osztályt vezető parancsnok közvetlen irányítása alá kerültek. A kezdetben 28, majd 8 fővel bővített detektív létszám szolgálati beosztása a fentiekben már ismertetésre került. Még az év végén az ideiglenes státuszon lévőket véglegesítették. Többszöri módosítás után tehát 1888. július 1-én lépett hatályba a belügyminiszter általi jóváhagyását követően az első szabályzat, amely az alábbiak szerint foglalta össze a testület főbb jellemzőit. Eszerint a detektívosztály a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség kiegészítő egysége, melynek főbb jellemzői az alábbiak voltak: *„Feladata a főkapitányi hivatal, kerületi kapitányságok, tolonckezelő hivatal, bejelentési hivatal munkájának támogatása a közrend és a közbiztonság szavatolása végett.*

Figyelő, megelőző és felfedező tevékenységet lát el. Az osztály a főkapitány, annak távollétében helyettesének alárendeltségében látja el feladatát. A detektívfelügyelő önálló nyomozást nem folytathat, indíthat.

Nyomozásra megbízást általában a bünyfenyítő osztály vezetője adja a detektívfelügyelőnek.

Bűnperek vonatkozásában írásbeli előkészítő tevékenységet nem folytatnak.

A detektívfelügyelő a megkeresésekre írásban rövid időn belül válaszol.

Preventív célzattal ellenőrzi a rovott előéletű egyéneket.

A detektívosztály vezeti a bűnügyi nyilvántartást, a rovott előéletű egyének, rendőri felügyelet alatt állók kimutatását, tömeglakások, búvóhelyek és játékbárlangok listáját.

A detektívfelügyelő a főkapitánnyal, a központi osztályok vezetőivel szóban tartja a kapcsolatot, valamint a főkapitánynál és a bünyfenyítő osztály vezetőjénél reggelente személyesen beszámol, jelentkezik.”³⁴⁶

³⁴⁶ MNL. OL. K148, 7214. f.k. eln. 86. számú iratok. A szabályzatot a belügyminiszter többszöri módosítást követően a 359. res. 88. számon hagyta jóvá. Ezen iratok között található a főkapitányi felterjesztés a „Nagyméltóságú magyar királyi Minister-elnök és Belügyminister” –nek címezve a „detektív osztály szervezése tárgyában”. Splényit a főkapitány július 21-én tájékoztatta a felterjesztésről. Ennek a levélnek a másolata szintén a 7214.fk. eln. 86. számú dokumentumok között található.

Felépítés tekintetében az osztály 1 fő kerületi kapitányi rangban álló vezetőből /*fegyelmi jogköröket gyakorló, oktatásért felelős*/ detektívfelügyelő, 1 fő rendőrfogalmazó, detektívek, kezelőszemélyzet. A felvételi követelmények a már korábban ismertetettek voltak. A szabályzat hatályba lépésével egy időben, mintegy a detektívfelügyelői beosztás szerteágazó interdiszplínális tudásigényét elismerően belügyminiszteri rendelettel a parancsnok fizetését 1800 forintra emelték, valamint 1200 forint lótartási átalány került megállapításra, továbbá március 12-én rendőrtanácsossá nevezték ki.³⁴⁷

Ezt követően a II. detektív szabályzatot, -*Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detektív testületnek*- 1890. VI. 1-én szintén a belügyi tárca vezetője hagyta jóvá. Ebben a szabályzatban már a „Detektív-testület” elnevezés szerepelt a detektívosztály megfogalmazás helyett. Másik lényeges változás, hogy a bűnügyi nyilvántartás kezelése visszakerült a bűnügyi osztályhoz, ezzel csökkentve a bürokratikus terheket. A rendelkezés 5 fejezetre osztott: „*I. fejezet A detectiv testület feladata, hatásköre és szolgálati viszonya, II. fejezet A detectiv testülete szervezése, III. fejezet a detectivek próbakénti kinevezése, véglegesítése, elbocsátása, nyugdíjaztatása. IV. fejezet Napidíjak, költségek megtérítése és jutalmazása. V. fejezet Fegyelmi eljárás.*”³⁴⁸

A szabályzatok a testületet alapvetően kisegítő egységként definiálták, amely a bűnügyi osztály (*IV. sz. mell.*) alárendeltségében látta el feladatát, önálló nyomozást nem indíthat, a főkapitány, vagy a bűnügyi osztály vezetőjének tudomása nélkül nem folytathat. A II. szabályzat értelmében a detektívtestület a részére kijelölt nyomozások esetében saját belátása, tudása szerint jár el, azonban a bűnügyi osztály által irányított esetekben a kijelölt detektívek kötelesek az iránymutatásnak megfelelően eljárni, abban az esetben is, ha azzal nem értenek egyet.³⁴⁹ Érdekes adalék a fentiekhez, hogy bár kötelesek voltak a bűnügyi osztály által vezetett nyomozásoknál az utasítások betartására, azonban annak végrehajtása mellett nem volt tilalmazott, hogy a detektívfelügyelő az általa helyesnek vélt nyomok után ezzel párhuzamosan kutasson. Ebben az esetben a bűnügyi osztály vezetőjét volt köteles értesíteni. A hatásköri összeütközést tovább tetézte, hogy a fenti esetben, amennyiben a detektívfelügyelő a folyamatban lévő nyomozást nem találta megfelelőnek, célra vezetőnek leállíthatta azt. Ezzel párhuzamosan erről a bűnügyi osztály vezetőjét tájékoztatta és tőle új utasítást kért. Amennyiben a bűnügyi osztály vezetője továbbra is ragaszkodott korábbi döntéséhez, az összeütközésről a főkapitánynak, illetve helyettesének jelentést kellett tennie.³⁵⁰

³⁴⁷ SZOMOR: *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére.* op. cit. 34-35.p.

³⁴⁸ *Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detektív testületnek.* op. cit.

³⁴⁹ Loc. cit. 5§

³⁵⁰ Loc. cit.

A detektív felügyelő a tudomására jutott büntetendő cselekményekkel kapcsolatos adatokat, információkat a bűnügyi osztály vezetőjének továbbítani volt köteles. Amennyiben azonban az azonnali intézkedés elmulasztása veszéllyel járt volna azok megtételéről önállóan rendelkezhetett, ahogy a korábbi rendőr közegek, valamint jelen korunk bűnüldözői is minden fenti esetben.³⁵¹

A detektívek a bűnperek írásbeli előkészítésével nem foglalkoztak, jegyzőkönyveket nem vehettek fel. E-tekintetben néhány esetben a főkapitány közvetlen rendelkezése alatt álló a detektívtestülethez beosztott rendőrfoglalmazók képeztek kivételt, akik feladatkörükben eljárva a meghatározott esetekben készíthettek jegyzőkönyvet. Tevékenységüket írásba foglalták és jelentés formájában terjesztették fel, valamint szóban számoltak be előjáróiknak. Közigazgatási hatóságokkal, bíróságokkal nem érintkeztek levelezés formájában.

Mindennapi tevékenységükhöz tartozott a rovott előéletű személyek ellenőrzése. A II. szabályzatban külön fejezet foglalkozott a testület függelmi viszonyaival, a kapcsolattartás módjával. Ennek értelmében a detektívfelügyelő, a főkapitánynál, valamint a bűnügyi osztály vezetőjénél naponta a reggeli órákban jelentkezni volt köteles. A vezető szolgálatát az elérhetősége érdekében úgy szervezte, hogy 12 és 18 óra között hivatali helyiségében tartózkodjon. Mivel a detektívek nyomozásaikat nagyrészt a bűnügyi osztállyal közösen látták el, szükség esetén a meghatározott létszámmal a bűnügyi osztályhoz kerültek kirendelésre.³⁵²

A kifizetésekről, díjazásokról a szabályzat IV. fejezete rendelkezik. Eszerint a fővárosban folytatott nyomozások, megfigyelések esetében a detektívek külön díjazásban nem részesültek. A szolgálattal összefüggő, úgymond elkerülhetetlen költségek 1500 Forint elszámolhatóak voltak a főkapitány vagy a bűnügyi osztály vezetőjének láttamozását követően. A II. szabályzat a testület felépítése mellett, a függelmi viszonyokat és a kapcsolattartás módjait is tartalmazta.³⁵³

A detektívek munkáját a főkapitány engedélye mellett magánosok is igénybe vehették. A fizetséget, megbeszélte összeget a detektívfelügyelőnek kellett átadni.³⁵⁴ A szabályzat a jutalom keretét évi 500 forintban maximalizálta. A nagyobb ügyek eredményes megoldásáért, kiváló szolgálatért a főkapitány jóváhagyásával belügyminiszter által megállapítva kerültek kifizetésre a pénztárból. Ahogy napjainkban is a fővárosi rendőrség önállóan gazdálkodó költségvetési szerv volt, így a vizsgált időszakban is az említett és egyéb kifizetések is a budapesti rendőrség pénztárából történtek.

³⁵¹ SZOMOR: *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére*. op. cit. 36-39.p.

³⁵² *Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detektív testületnek*. op. cit.

³⁵³ Loc. cit.

³⁵⁴ Loc. cit. *A díjszabás a következő szerint alakult: 12 óra nappali szolgálat 2 forint 50 kracjár, egy éjszakára kiterjedő szolgálat 3 Forintot, egy teljes napot átfogó nappalos és éjszakás szolgálat 4 forintba került.*

A szabályzat V. egyben utolsó fejezete a fegyelmi eljárásokról rendelkezett. A detektívek ellen érkezett panasz esetében a főkapitány -annak távollétében helyettese- a felügyelő meghallgatásával vizsgálatot rendelhetett el.

A vizsgálat elvégzésére a főkapitány egy rendőrtisztviselőt jelölt ki. A kijelölt személynek a vizsgálatot 8 napon belül kellett folytatnia, majd eredményéről a fegyelmi bizottságot tájékoztatni, melynek tagja volt a detektívfelügyelő is. A bizottság által meghozott határozattal szemben 3 napig lehetett fellebbezni. A fegyelmi büntetések a 29§ értelmében a következők voltak: „1. szóvali rosszállás, 2. írásbeli dorgálás, 3. száz forintig terjedő fizetéselvonás, 4. szolgálatból elbocsátás”³⁵⁵

Az V. fejezet rendelkezett a detektívek fővároson kívüli tevékenységéről, melynek értelmében Budapest területén kívül akkor tevékenykedhet, amennyiben a fővárosban elkövetett bűneset nyomozása során indokolt gyanú tette azt szükségessé, egyéb esetben más törvényhatóság területén elkövetett bűneset nyomozását a belügyminiszter írásos engedélyével végezhetette.³⁵⁶

A szabályzatnak a „Detektívek magatartása a magánéletben” című fejezetében kerültek megfogalmazásra azok az erkölcsi és etikai normák, amik megléte nélkül a törvények betartására irányuló tevékenység hiteltelenné vált volna, és véleményem szerint ezek megléte ma is alapfeltétele az eredményes és hiteles szolgálatellátásnak. A szabályzat ezen része a detektívektől megkívánta a közbecsülést és köztiszteletet kivívó életmód vezetését. Ennek megfelelően minden olyan törvényt be kellett tartaniuk, amelynek megszegéséért a bűnelkövetőket üldözték. Tiltott volt továbbá a kártyajáték, az eladósodás, a házasságon kívüli szeretői kapcsolat ápolása, kétes hírű személyekkel baráti kapcsolatot fenntartása, adósság felhalmozása. A szabályzat az italozást, hangos mulatozást is megtilthatta, erre a korabeli terminológia szerinti tivornyázás kifejezést használta.³⁵⁷

A detektívek egyéb hivatalt nem viselhettek, felügyeletük alatt álló üzletnek sem ők, sem pedig családtagjaik nem lehetnek tulajdonosaik, bérlőik. Politikai pártnak, egyesületnek nem lehetnek tagjai, azok gyűlésein csak hivatalos ügyből kifolyólag vehettek részt. Jótékonysági és művelődési tevékenységet folytató egyesületnek lehetnek tagjai, de ebben az esetben előljárójuk felé jelentési kötelezettség terhelte őket. Nem politikai egyesület ünnepélyén részt vehettek, nyilvános felvonulásokon azonban nem. Sajtóban történő mindennemű szereplésüket, tudományos előadásukat a főkapitány engedélyezhette. Személyes körülményeikben bekövetkezett változásokat szolgálati előljárójuknak kötelesek voltak bejelenteni. A szabályzat végül előírta, hogy

³⁵⁵ Loc. cit.

³⁵⁶ Loc. cit. 35§

³⁵⁷ Loc. cit.

a detektívek szabályszerű tiszteletadással, kalapjuk levételével –*csakúgy, mint valamennyi tisztviselő és alkalmazott*- kötelesek voltak a honvéd csapatok zászlaját, hősök emlékműveit üdvözölni.³⁵⁸

A detektívek magatartása a szolgálatban címszó alatt a szolgálat ellátásához alapvetően szükséges kívánalmak kerültek megfogalmazásra. A testület tagjai szolgálatukat csak szolgálati igazolványukkal láthatták el, jelvényt, zsebkönyvet, ceruzát, körülbelül 6 pengő pénzt, zsebórát, tűzszerszámot, gyertyát, pisztolyt és bilincset voltak kötelesek maguknál tartani. Elöljárójukkal szemben kötelesek voltak tiszteletet mutatni, utasításaikat betartani. Az állampolgárokkal szemben udvariasan, előzékenyen, minden nemű durvaságot mellőzve kellett viselkedniük. Szükség esetén igazolványukkal magukat felfedve segíteniük kellett egyenruhás kollégáiknak. Ugyanakkor szolgálati fellépésük határozottnak, ellenszegülés esetén erélyesnek kellett lennie. Intézkedését megelőzően kötelesek voltak igazolványukat felmutatnia, rendőri mivoltukat felfedni.³⁵⁹

A III. Detektív-szabályzat –„A detektív testület szabályzata és szolgálati utasítása” -1893. XI. 24-én került belügyminiszteri jóváhagyásra. (V. sz. mell.) Az előző szabályozóhoz képest tágabb működési kört, az eljárások során biztosabb alapot és egyöntetűséget biztosított. A detektív felügyelői helyettesi beosztás és annak feladatai a „*detectiv testület szervezése*” fejezet kiegészítéseként jelent meg a „*detectiv felügyelői helyettes*” címmel. Ennek értelmében a detektív felügyelőt támogatni volt köteles, annak jogait csak távolléte esetén gyakorolhatta. A II. szabályzathoz képest változás, hogy a fuvar költség megtérítésére már nem tarthattak igényt a detektívek, mivel részükre „*bérvad*” került megállapításra. A felvételi követelmények terén a megfelelő hely és személyismerettel rendelkezéssel, valamint a magyar nyelv tökéletes szóbeli és írásbeli használatával bővült a paletta.³⁶⁰

³⁵⁸ Loc. cit.

³⁵⁹ *Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detektív testületnek*

³⁶⁰ A „detektívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása. op. cit.

A szabályzat felépítése:

I.

Szabályzat. I. A detectiv testület feladata, hatásköre és szolgálati viszonya.

II. A detectiv testület szervezése.

III. A detectiv próbakénti kinevezése, véglegesítése, elbocsátása és nyugdíjaztatása.

IV. Napdíjak, költségek megtérítése és jutalmazás.

V. Fegyelmi eljárás.

II.

Szolgálati utasítás.

Általános rész.

A) A detektívek kötelességei.

a) Általános követelmények

b) A detectiv magatartása a magánéletben.

c) A detectiv magatartása a szolgálatban.

A szabályzat tágabb működési keretet biztosított és pontosította a működés, feladatellátás módját, állampolgári jogokat, garanciákat fogalmazott meg. Az „I. Szabályzat” rész nagyrészt megegyezik két elődjével, azonban újítként megjelenik a „II. Szolgálati utasítás”, amely az eddigi szabályozást szakmai tartalommal látta el.³⁶¹

Az általános rész a detektívek kötelességei címszó alatt az általános követelményeket, a magánéletben, valamint a szolgálatban követendő magatartást, a detektívek szolgálati teendőit írta le. A II. szabályzat esetében ismertetett magánéletre vonatkozó elvárások lényegében megmaradtak, azok egy pontban kerültek kiegészítésre. Ennek értelmében a detektívek szolgálati teendőivel összefüggésben álló ügyekkel kapcsolatban bizonyítékokat, kérvényeket, igazolványokat, útleveleket nem adhattak át harmadik személynek, illetve azok megszerzésében, sem játszhattak szerepet. Ezzel tulajdonképpen az eljárások befolyásolásának esélyét kívánták kizárni a kortársak, mintegy korrupcióellenes kazula épült be a szabályzatba.

A szolgálatban tanúsítandó magatartások sorában is megmaradtak a korábban kidolgozott alapok. Az inkognitó megtartása céljából nyilvános helyen - a szolgálati feladat védelme érdekében - egyenruhás rendőrnek, felsőbb tisztviselőnek, előljárónak nem voltak köteles köszönni. A közönséggel, mint állampolgárokkal szemben tanúsítandó magatartások is kibővítésre kerültek. A szabályzat kitér az udvarias és megfelelő köszöntés szükségességére, valamint a kérésre felvilágosítás adására, amit csak indokolt esetben a szolgálati érdek sérelme miatt lehetett megtagadni. Amennyiben intézkedtek, figyelmeztettek, azt nem feltűnően, kiabálást, fenyegetést, az emberek kézzel való érintését mellőzve kellett végrehajtaniuk. A szabályzat kitér továbbá az inkognitóra, amelyet figyelés, puhatolás, rendőri jelleg felfedése nélkül ellátandó feladatok során megőrizni volt szükséges. Érdekesség és újdonság volt továbbá, hogy a detektív amennyiben nem személy ellen irányuló intézkedést foganatosított, de hatósági jogait kívánta érvényesíteni -*amelyet csak rendőri mivoltának felfedésével tudott eszközölni*- elegendő volt csupán jelvényét felmutatnia.³⁶²

d) *A detektiv szolgálati teendői.*

B) A detectívek jogai.

Különös rész.

A) Szolgálati beosztás.

a) *A központi felügyeleti szolgálat.*

b) *A tartalék szolgálat.*

c) *A vasúti szolgálat.*

d) *A hosszú portyázó szolgálat.*

e) *A rövid portyázó szolgálat.*

f) *Az éjjeli szolgálat.*

g) *A nyomozó szolgálat.*

B) Különös teendők és szabályok.

³⁶¹ Loc. cit: „II. Szolgálati utasítás”

³⁶² Loc. cit.

Ezt követően a detektívek jogai címszó következett, majd a II. Különös részben meghatározásra kerültek a szolgálat beosztás formái, melyek a következők voltak:

Központi felügyeleti szolgálat: a szolgálat 9 órakor vette kezdetét, amikor a detektívek eligazítás keretében megismerték az előző szolgálatban foganatosított intézkedéseket, kibocsátott körözéseket. 11 óráig a detektívszobában ellátták rövid teendőiket, tartalékot képeztek, majd 14 óráig szabadon tevékenykedhettek. 14 órakor jelentkeztek a központi felügyeletet tartó tisztviselőnél, akinek irányítása alatt tevékenykedtek másnap reggel 8 óráig, szükség esetén, amíg a felmerülő ügyekben a gyors intézkedést igénylő eljárásaikat befejezték. Ebben a szolgálati formában a detektívek vezetői engedéllyel hagyhatták el a főkapitányság épületét. Reggel 8 vagy 9 órakor a detektívfelügyelőnél, vagy helyettesénél 18 óra szolgálatot követően jelentést tesznek az elmúlt 18 óra eseményeiről, a bejelentett bűnesetekről. A jelentés formája napi, amely a szükséges, de tömör vázlatokat is tartalmazta.

Tartalék szolgálat: a központi felügyeleti szolgálatot követő napon következett. Reggel 9 órától 12 óráig kötetlen szabadidős tevékenység jellemezte a szolgálatot, ezt követően nyaranta 18 óráig az uszodák ellenőrzését foganatosították. A további évszakokban ezen időintervallumban a meghatározott kerületekben portyaszolgálatot láttak el. 18 órától 21 óráig a detektívszobában tartózkodtak és tartalékot képeztek, rendelkezésére álltak a központi felügyelő tisztviselőnek, a főkapitánynak, a bűnügyi osztály vezetőjének. 21 órától amennyiben a munka megengedte otthonukba távozhattak és másnap reggel 5 óráig kötelesek voltak ott tartózkodni. Ezen idő alatt behívhatóak voltak.

Vasúti szolgálat: a kijelölt pályaudvaron látták el feladatukat a detektívek. Az első és utolsó vonat érkezésénél, távozásánál jelen kellett lenniük. Ez a szolgálati forma került a dekonspirációt, a detektívek a vonatok érkezésekor a peronon álltak és figyelték az utazóközönséget. Vonatok érkezés közötti időben feladatuk a várók, a pályaudvar területének ellenőrzése volt. Ahogy napjaink pályaudvari rendőreinek is a kortársaknak is a vagyon elleni bűnesetek megakadályozás, megelőzése, tolvajok elfogása volt az egyik fő feladatuk.

Hosszú portyázó szolgálat során a detektívek reggel 7 órától 10 óráig a VI, VII, VIII. kerületi vásárokat ellenőrizték. 10 órától 14 óráig a városligetben, télen a vásártereken, és a Duna parton portyáznak. A portyaszolgálatot során a kocsmák, kávéházak, közterületek, utcák ellenőrzése során kerülve a feltűnést, figyelték az esetleg felbukkanó rovott múltú egyéneket, gyanús elemeket a bűncselekmények megakadályozása, valamint a tettenérés érdekében. Az uszodák ellenőrzése során megfigyelték, hogy a vendégek között nincs-e ismert tolvaj. Továbbá a rosszul bezárt öltözőszekrények feltörésének szabtak gátat. Azon uszodákban, ahol már követtek el vagyon elleni bűnesetet, huzamosabb ideig figyelték a látogatóközönséget.

Rövid portyázó szolgálat során 7 órától 11 óráig piacokat ellenőriztek, 12 órakor a detektív felügyelőnél jelentkeztek és tartalékot képeztek. Nyáron 16 órától 19 óráig a városligetben portyáztak, télen nyomozati ügyeikben dolgoznak.

Éjjeli szolgálat során a detektívek reggel 8 órakor jelentkeztek a felügyelőnél, 12 óráig pedig tartalékban maradtak. 14-18 óráig nyáron az uszodákat ellenőrizték. Este 21 órakor jelentkeztek a központi felügyeletet tartó tisztviselőnél, aki értesítette Őket a korábban történt komolyabb esetekről. 22 órakor pedig a detektív felügyelőnél. 22 órától hajnal 2 óráig a mulató helyeket látogatták. Irányelvként a szolgálati szabályzat az éjjeli szolgálat tekintetében megfogalmazta, hogy a detektívek vendégként lépjenek be

Nyomozó szolgálatra beosztott detektívek egy része 9 órakor, másik része 12 órakor, harmadik csoportjuk 16 óra 30 perckor jelentkezett a detektívfelügyelőnél, ahol addigi tevékenységükről beszámolni voltak kötelesek, valamint további utasítást, nyomozati anyagot kaptak.³⁶³ Bár az első szolgálati utasításhoz képest a szolgálatok elnevezésében történt némi változás, hiszen ott még említésre került a zálogházi ellenőrző, színházi és mulató ügyeleti, szállodai ellenőrző szolgálat, azonban ezen tevékenységek a fenti felsorolásból való elmaradásuk ellenére továbbra is a detektívek feladatai közé tartoztak.

A szolgálatok formáit fontosnak tartom részletesen kifejteni, hiszen alátámasztják a detektívek fokozott közterületi jelenlétét, széleskörű tevékenységét, ami az eredményes munkavégzés egyik záloga volt, főként a korabeli társadalmi, technikai keretek között.

A szabályozó szerint a detektív fogalma: „*A detektiv azon közege a közbiztonsági rendészetnek, mely a törvények és rendeletek által megállapított korlátok határain belül a megelőző és felfedező szolgálatot van hivatva teljesíteni.*”³⁶⁴

Fegyverhasználat tekintetében a detektíveket, szinte napjaink rendőrségi törvénye szerinti megkötések sújtották. Tekintettel kellett lenni az arányosság, más enyhébb kényszerítő eszközzel el nem háríthatóság, végszükség eseteire. A Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználati jogát a vonatkozó törvény végrehajtására a belügyi tárca által kiadott rendelet szabályozta.³⁶⁵ A törvény értelmében fegyverhasználati joga volt az egyenruha és fegyverviselésre jogosított személyzetnek, fogalmazói, felügyelői karnak, őrszemélyzetnek, detektíveknek, olyan polgári ruhás alkalmazottnak, akik személyes szabadság korlátozásával járó intézkedést foganatosíthattak. Természetesen a fő cél a közrend és a közbiztonság fenntartása volt, az arányosság és jogszerűség keretei között. A törvény értelmében a detektívek és polgári ruhás

³⁶³ Loc. cit: Különös rész, A) Szolgálati beosztás

³⁶⁴ SZOMOR: *Csipetnyi detektívtörténelem*. op. cit. 54-55.p.

³⁶⁵ 1932/XIII. tc. ; 185100/1932 (VII.14.) BM. r.

állomány fegyverzete a pisztoly volt. A belügyminiszter a törvény korlátai közt rendelettel alapította meg a fegyverhasználat részletes szabályait, így különösen azt, hogy a fegyverhasználat módja és mértéke mikor felelt meg a közbiztonság fenntartására irányuló követelményeknek, úgyszintén azt is, hogy a rendőrségnek mely tagjai és közegei milyen körülmények között milyen fegyvert voltak kötelesek szolgálatuk teljesítésekor viselni.³⁶⁶

Bár az I. detektív szabályzat fegyverhasználatának pontjai között az „*Olyan néptömeg szétosztatása végett, melynek szétosztatását a hatóság elrendelte, vagy amelynek szétosztatása a közbiztonság érdekében szükséges*” sor nem felelne meg korunk rendőrsége fegyverhasználati kritériumainak, alapjaiban a korabeli szabályozók igyekeztek arányosan, a legkisebb károkozás mellett korlátozni a kényszerítő eszközök használatát a rendőri intézkedések során.³⁶⁷

A detektív szolgálatban köteles volt magánál tartani jelvényét, igazolványát, zsebkönyvét. Szükséges volt továbbá magánál tartania 3 forintot, zsebórát, gyertyát, levélborítékot, éjjeli, illetve városon kívül teljesítendő feladatai során bilincset és forgópisztolyt. Az inkognitó megőrzésére a szabályzat szintén lehetőséget adott a feladatok függvényében, legyen szó figyelésről, puhatolásról, esetleg rovott múltú egyének ellenőrzéséről. A szabályzat leírja a helyszíni szemle lefolytatásának lehetőségeit, a személyek körülményeire kiterjedő puhatolás módját. Ennek során a rendőri mivolt felfedése akkor lehetséges, amennyiben a felvilágosítást nyújtó biztosítékot ad arra vonatkozóan, hogy a puhatolással érintettet nem értesíti. Ennek lehetőség szerinti elkerülése érdekében a rendőri mivolt felfedése nélkül kellett információt szerezniük a szóban forgó egyénről, az azzal kapcsolatban lévő személyeken keresztül. A szolgálati utasítás rendelkezése alapján amennyiben a detektív valakit kilétének felfedésére szólít fel, valamint kilétét egy kerületi kapitányságon fedi fel, minden esetben szolgálati igazolványát köteles volt felmutatni, magát megnevezni. Korunk szolgálati szabályzata a mai napig ezen alapelvek egyike épül, hiszen a jogszerű és szakszerű intézkedés alapja, hogy az azzal érintett tudatában legyen, hogy vele szemben a rendőrhatalóság jár el. Az immár III. detektív szabályzat évtizedekig maradt érvényben, az általa megfogalmazott alapelvek, garanciák kiállták az idő próbáját, fejlettségére utal, hogy számos eleme rendőrségünk szolgálati szabályzatában ma is fellelhető.³⁶⁸

Ezzel a fővárosi rendőrségen belül a detektív testület élen járt, hiszen az őrszemélyzet (közrendvédelmi állomány) számára külön szervezeti szabályzatát csak 1893-ban léptették életbe.³⁶⁹ A dualizmus idején jöttek létre a — fővárosi rendőrséget szabályozó 1884. évi belügyi

³⁶⁶ 1932/XIII. tc. op. cit.

³⁶⁷ op. cit.

³⁶⁸ SZOMOR: *Csipetnyi detektívtörténelem.* (2020) op. cit. 54-55.p.

³⁶⁹ BORBÉLY – KAPY: op.cit. 25.p.

utasítás nyomán³⁷⁰ — a fővárosi rendőrség szakszolgálati ágait szabályozó szabályzatok, amelyeket a két világháború közötti idő-szakban alapvetően már csupán aktualizáltak.³⁷¹

A fővárosi rendőrség szervezetére és szolgálatellátására vonatkozó jogszabályok a századfordulóra oly mértékben gyarapodtak, hogy a rendőrök időszerűnek tartották a rájuk vonatkozó joganyag összegyűjtését és rendszerezését. Az első ilyen jogszabálygyűjteményt 1896-ban adták ki, majd 1902-ig évente kiegészítették és aktualizálták. Emellett a fővárosi rendőrség 1895-től az éves jelentéseit is publikálta, amelyek magukban foglalták a testületnek a tárgyévvel szemben a legfontosabb adatait és eseményeit.³⁷²

Úgy vélem a korabeli szabályozók az emberi jogokat tiszteletben tartották, számos nyomozó cselekmény és azok részletei, végrehajtási módja napjaink nyomozó utasításaiban is fellelhető. A korabeli szabályozók figyelmes olvasása nyomán nyilvánvalóvá válik, hogy azok célja a rendminél kisebb áldozatok árán való fenntartása volt. Nem elveknek kívántak megfelelni, hanem a magyar jog vonatkozó törvényi szabályozásaiban foglaltaknak. A vizsgált időszak Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrsége, majd a Magyar Királyi Állami Rendőrség, később pedig a Magyar Királyi Rendőrség, illetve ezen szervezetek detektívtestületei valódi nemzeti szervezetek voltak abban az értelemben, hogy működésük vezérlő célját a nemzet működésének szempontjából nélkülözhetetlen biztonságos környezet szavatolása és annak folyamatos fenntartása képezte. A biztonság biztosításának a kereteit pedig a legitim magyar országgyűlés által alkotott törvényi előírásokban foglaltaknak megfelelően kívánták megvalósítani oly módon, hogy az a nemzet számára a lehető legcsekélyebb sérülést okozzon. A detektívek szolgálati utasításai, a bűnvádi perrendtartás, valamint a nyomozati utasítás a büntető és kihágási törvényekkel teljes összhangban garantálta az eredményes és szilárd alapon nyugvó felderítő tevékenységet. Részletes és szinte minden helyzetre kiterjedő iránymutatást adott a detektívek számára. A szakmai fortélyok és a végrehajtás tárgyában pedig számos tankönyv született, „A Bűnügyi Nyomozás Kézikönyve” Endrődy tollából például minden bűnügyekkel foglalkozó rendőr, ügyész, csendőr elengedhetetlen társa volt munkája során.³⁷³ A kontinuitás a jogi szabályozók esetében is szakadatlan volt, a szilárd alapok lerakása ezzel jogszabályi téren is megtörtént.

³⁷⁰ 43.972/1884. () BM.r. op. cit.

³⁷¹ 9.389/1885. (II. 14.) BM.r.

³⁷² A fővárosi rendőrségre vonatkozó szabályokat először KRECSÁNY Kálmán kerületi kapitány gyűjtötte össze és rendszerezte, melyet később RÉDEY Miklós rendőrtiszt pontosított évente. - BORBÉLY – KAPY: op.cit. 26.p. A testületre vonatkozó — immár az államosított magyar rendőrség egészére kiterjedően — újabb szabálygyűjtemény létrehozására 1926-ban került sor. - NÉMETHY — TÖRÖK

³⁷³ Endrődy: A Bűnügyi Nyomozás Kézikönyve.

3.4 Működési eredmények

A testület működésének eredményességét leginkább az 1895-től publikált főkapitányi jelentések igazolják, melyek egészen az 1921-es tevékenységéig szolgálnak adatokkal. Az eredményes ügylezárások és a keletkezett ügyiratok számának összevetésével tiszta képet kapunk a működés hatékonyságáról. A könnyebb értelmezhetőség kedvéért tekintettel a terjedelmi, valamint a főkapitányi jelentések rendelkezésre állásának időbeli korlátaira, kronológiai sorrendben ismertetem a főbb adatokat, eredményeket.

Az erről készített táblázatban (VI. sz. melléklet) a megbízások, majd ebből az eredményes nyomozások számát tüntetem fel. Továbbá az előállítások számát, a létszám változását is ismertetem a tárgyévekben.

Az 1894-es tevékenységet bemutató jelentés beszámol többek között egy 9 fős létszámbővítésről, mellyel így év végére a testület létszáma 70 főre rúgott. Bűnügyi nyomozásokra 5849 megbízás érkezett, melyből az eredményes nyomozások száma 2620 volt. Tevékenységük során a detektívek a tárgyévben összesen 1847 főt állítottak elő, körözés, kitiltás, bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt.³⁷⁴

1895-ben a testület 10 éves fennállását ünnepelte, ehhez méltóan 7002 főt állítottak elő. Az előző évhez képest a növekedés oka a bűncselekmény miatt előállítottak számában rejlik, mely több, mint a duplájára 1847-ről 3380-ra nőtt. A bűnügyi nyomozások száma 6194 ügydarabra rúgott, melyből az eredményes nyomozások száma 3384 volt.³⁷⁵

1896-ban a bűnügyi nyomozások száma 8248 volt, melyből 4733 zárult eredménnyel, valamint 4236 főt állítottak elő.³⁷⁶

1897-1903-ig a bűnügyi nyomozások száma 11743-ról egészen 20889-re növekedett. Az 1987-es nyomozásokhoz képest a 7538 esetben történő eredményes nyomozások száma jónak mondható. Az eredményesség a növekvő ügyszámokkal egyre csökken, mígnem az 1903-as 20889-es ügyszám esetében csak 9136 az eredményes nyomozások száma. Mindez nem meglepő ha a létszámot is számításba vesszük a kapott eredmények tükrében. A létszám 1897-ben 126 fő, 1903-ban pedig csupán 139-re növelték a detektívek számát. Tehát az alig bővített létszámú testületnek az 1897-es ügyszámhoz képest 1903-ban ennek majdnem a háromszorosával 20889 ügygel kellett szembenéznie. A romló statisztika az előállítások számában is jelentkezett, de véleményem szerint ezek a számok nem visszaesést jelentenek, pusztán azt, hogy szinte

³⁷⁴ Jelentés a Bp. Fő És Székvárosi Állami Rendőrség 1894. évi működéséről, op. cit.

³⁷⁵ Jelentés a Bp. Fő És Székvárosi Állami Rendőrség 1895. évi működéséről, op. cit.

³⁷⁶ Jelentés a Bp. Fő És Székvárosi Állami Rendőrség 1896. évi működéséről, op. cit.

azonos létszámmal a leterheltség közel háromszorosa esetén is működőképes maradt a testület.³⁷⁷

1904-ben 21428 bűnügyi nyomozásra kaptak megbízást a detektívek, melyből 7495 zárult eredménnyel. Ebben az évben 1775 előállítást foganatosítottak, a létszám csupán 126 fő volt. **1910**-re a nyomozások száma már 30881 duzzadt, melyből 20651 zárult eredménnyel, 7122 főt állítottak elő, létszámuk mindössze 130 fő volt. 1904-1910 között erős javulás volt tehát jellemző, mind az eredményes nyomozások, mind az előállítások számában, a létszám azonban szinte változatlan maradt.³⁷⁸

1913-1918-ig terjedő időszakban szintén erős növekedés mutatkozott a statisztika terén. A nyomozások száma 44197-ről 79540-re duzzadt, az eredményes nyomozások száma az időszakban végig 70% vagy e fölötti értéket mutatott. Az előállítások száma 1913-ban 10782 fő, míg 1918-ban 2444 fő volt. A testület létszáma 250 fő körül mozgott. Ebben az időszakban az ügyszámok növekedése mögött a háborús idősakra jellemző bűncselekmények megjelenése állt. A háború elől menekülő személyek kezelése, gyanús elemek kiszűrése is nagy gondot okozott.³⁷⁹

1919-ben az előállítások száma 40347 fő volt, az ugrásszerű növekedésre magyarázattal a Tanácsköztársaság bukását követő számonkérések, a kommunisták üldözése szolgált.³⁸⁰

1921-ben a politikai bűncselekményekre, mozgalmakra koncentráció újabb robbanásszerű növekedést eredményezett a nyomozások számában, amely 127424 volt, melyből az eredményes nyomozások száma 67458. A tárgyévben 41008 főt állítottak elő, a testület létszáma ekkor már 653 fő volt.³⁸¹

1930-1932 között a bűnügyi nyomozások száma nem mutat nagy eltérést, a 100.000-es ügyszámot egyik évben sem érte el. Az eredményes nyomozások száma ehhez mérten nem érte el az 50 %-ot. Az előállított személyek száma viszonylag állandóságot mutatott, stabilan 12.000 fő felett volt, de a 13.000 ezret nem érte el.

1933-1940 között a bűnügyi nyomozások száma bőven 100.000 felett volt, az eredményes nyomozások száma ehhez képest minden évben 50-70% között mozgott. Az előállított személyek száma 12000-20000 fő között mozgott.

A mellékletben szereplő főkapitányi jelentések (VII.sz. mell.) táblázataiban olyan további részletes információkhoz jutunk, mint a detektívek által megfigyelt helyek, felügyelet alá helyezett

³⁷⁷ Jelentések a Bp. Fő És Székvárosi Állami Rendőrség működéséről 1897- 1903-ig, op. cit.

³⁷⁸ Jelentések a Budapesti Állami Rendőrség 1904-1910 közötti működéséről, op. cit.

³⁷⁹ Jelentések a Budapesti Állami Rendőrség 1913-1918 közötti működéséről, op. cit.

³⁸⁰ Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-1920. évi működéséről, op. cit.

³⁸¹ Jelentés a Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség 1921. évi működéséről, op. cit.

személyek száma. Továbbá betekintést nyerhetünk a felfedező és megfigyelő szolgálat alatt foganatosított intézkedések sokszínűségébe, számbeli alakulásába.

A kivonatolt statisztikák elemzése nem egyszerű feladat, hiszen a pusztán számokon túl látnunk kell az adatok mögött meghúzódó részleteket. A korábbi detektívtestület működését 1924-ig taglaló fejezettel együtt kapunk valódi képet az eredményességről. Tehát abban az esetben, ha elemezzük az elrendelt bűnügyi nyomozások és az abból eredménnyel zárult nyomozások, előállítások számát figyelembe kell vennünk, hogy ezen eredményeket a testület csonkított létszámával érte el. A korábban említett fejezetben kifejtésre került, hogy a tárgyévekre vonatkozóan a testületből hány fő került elvezénylésre, tehát az eredményes nyomozások számát egy megcsonkított létszámú testület vívta ki.

A megfigyelő szolgálaton belül emellett razziák végrehajtása, portyaszolgálatok ellátása is a feladatuk részét képezte, valamint a háborús évek alatt jó néhány detektív frontszolgálatot látott el. Tekintettel kell lennünk továbbá az időszakok sajátosságaira. Akár az 1914-1918 közötti háborús időszakból fakadó többletfeladatokról - *háborús bűnesetek, menekültek* -, akár az 1920-as évek politikai mozgalmainak figyeléséről, politikai bűncselekmények felderítéséről beszélünk, ezen változások a statisztikában markánsan megjelennek. Ezt követően az 1930-as évektől 1940-ig állnak rendelkezésre statisztikai adatok a detektívtestület működéséről. Összességében százalékos arányban az eredményesség kimutatása - tekintettel a fent említett tényezőkre - nem adná vissza a valódi számok mögött húzódó erőfeszítéseket, így ezt meg sem kíséreltem leírni, mindazonáltal a háttér információk birtokában a számok tükrében kijelenthetjük, hogy a detektívek erőforrásaikhoz, leterheltségükhöz képest érdemi és eredményes munkát végeztek, stabil bűnüldöző tevékenységet gyakoroltak minden körülmények között.

4. HÁTTÉRINTÉZMÉNYEK

A technika fejlődésével párhuzamosan a rendőri munka során rendelkezésre álló eszközök palettája is nagymértékben szélesedett. Ennek köszönhetően a helyszíni tevékenységek során alkalmazott eljárások is fejlődtek, továbbá könnyebbé vált az azonosítás, nyomon üldözés. A háttérintézmények adta új lehetőségek a detektívek munkájára is pozitív hatást gyakoroltak.

4.1 Bűnügyi nyilvántartás

Az eredményes detektív munka egyik záloga a bűnügyi nyilvántartás, amely a vizsgált időszakban alakult ki, illetve fejlődött európai színvonalra. Ennek a több lépcsőben megvalósult folyamatnak az elindítása TÖRÖK János főkapitány nevéhez fűződik.

A bűnüldözési céllal történő adatkezelés első formái a XIX. század végén jelentek meg a korabeli rendőrségi nyilvántartások formájában. Közös jellemzőjük a széttagoltság, az egymástól független alakulás volt. Az állomány az adatokat manuálisan saját jegyzetei, feljegyzései, tapasztalatai által gyűjtötte. A csekély számú és csupán a helyi bűnözési sajátosságokat nyomon követő adattárak közvetlenül támogatták a területükön előforduló bűnesetek felderítését. A detektívek igényeinek megfelelően, a nyomozások szükségleteit kielégítve igazodtak, fejlődtek a nyilvántartások, de a bűnüldözők kivételével más hivatal nem férhetett hozzá az adatokhoz. A hírközlés fejlődésével a XX. század elején megjelentek a központi adattárak, melyek, mint a rendőrségi nyilvántartások a nyomozások és a bűnüldöző tevékenység egyik legfontosabb eszközévé váltak.

A központosítással az adattárak leváltak a közvetlen használókról, belügyminisztériumi közvetlen alárendeltségbe kerültek, megőrizték bűnüldöző jellegüket, de erősen bürokratikusak maradtak.³⁸²

A modern rendőrségek egyik fő támogatója a bűnügyi nyilvántartás, amely egy folyamatosan bővülő információs tudásbázis a bűncselekményekre, bűnelkövetőkre és minden olyan körülményre vonatkozólag, ami eredményesebbé teheti a bűn üldözését. Hazai vonatkozásban a bűnügyi nyilvántartás kialakulása, fejlődése és története igen érdekes és egyedülálló képet mutat. A polgári magyar állam detektívtestületének történetét az 1885-ös megalakulását követően folyamatos fejlődés és eredményes nyomozati munka jellemezte, ami a személyi állomány rátermettségének, az állami támogatásnak, és a szakmai képzésnek is köszönhető volt. Azonban a sikerekhez a későbbiekben megjelenő technikai támogatás, innovációs megoldások is jelentős mértékben hozzájárultak.

Ennek ékes példája a bűnügyi nyilvántartás. A detektívek munkáját nagymértékben könnyítette az 1885-ben létrehozott bűnügyi nyilvántartás, ami számos egyéb újításhoz hasonlóan TÖRÖK János főkapitány nevéhez fűződik. Ennek alapját a korábban rendőrök által készített magánfeljegyzések alkották. KOVICS Károly budai főkapitány például a városegysítést megelőzően készített feljegyzéseket a megrögzött bűnösökről, fertőzött területekről, bűnjelekről.³⁸³ Az alapok lerakása a magánfeljegyzések, hazai és külföldi fegyházak, börtönök, királyi ügyészségek, járásbíróságoktól beérkezett közlemények segítségével történt meg. Az adatok gyűjtését, rendszerezését kezdetben a fővárosi rendőrség bűnügyi osztályának szakemberei végezték, SZOMBATFALVY Albert rendőr írnok vezetésével, aki később detektív főnök lett. Az áldozatos munkának köszönhetően már 1885-ben összeállításra került egy „*Rendőrk A.B.C.*” el-

³⁸² FINSZTER: *A bűnügyi nyilvántartás helyzete és fejlesztésének lehetőségei.* 39-40.p.

³⁸³ PERÉNYI: 59-71.p.

nevezésű 200 oldalas könyv, amely a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrségnél nyilvántartott rovott előéletű egyének névjegyzékét és személyleírását tartalmazta. Az adatok bővítésébe 1886-tól kinevezésüket követően a detektívek is bekapcsolódtak. Az 1888. július 1-én hatályba lépett detektív szabályzat a nyilvántartás vezetését a detektívek hatáskörébe sorolta. A későbbiekben a második, soron következő szabályzat, amely 1890-ben lépett hatályba a nyilvántartás kezelését visszahelyezte a bűnügyi osztályhoz. A bűnügyi osztály vezetője gondoskodni volt köteles arról, hogy a nyilvántartás a detektívek számára mindig elérhető legyen. Továbbá a detektíveknek előírásra került, hogy a szolgálatuk során tudomásukra jutott releváns információkat a bűnügyi osztály tudomására hozzák a nyilvántartás bővítése érdekében. Tehát annak bővítése és vezetése a bűnügyi osztály munkatársaira hárult, a detektívek ehhez szolgáltatták a forrást, valamint felhasználói voltak a nyilvántartásnak.³⁸⁴

A nyilvántartás négy részből állt: *körözött személyek és rovott múltúak, lopott és talált tárgyak, feltételesen szabadlábra bocsátottak, valamint a rendőri közlönyök nyilvántartásából.*

1887-ben kiegészítették fényképes arcképanyilvántartással is, továbbá rögzítésre kerültek az ismerté vált játékbarlangok, búvóhelyek. Az elkészült fényképek és a társítandó személyek problematikája felmerült, mivel a gyanúsítottak sokszor nem valós adataikat közölték.³⁸⁵ dr. BODA Dezső főkapitánysága idején az 1897-ben vált a nyilvántartás országossá. Ezt követően az igazságügyminiszternek a belügyminiszterrel egyetértően kiadott rendeletével³⁸⁶ létesült a hivatal, amely tényleges működését 1909. január 01-én kezdte meg, főleg a budapesti gyűjteményre támaszkodva. A hivatal első felügyelője dr. SÉTHY Antal igazságügyi államtitkár, vezetője dr. GÁBOR Béla későbbi vidéki kapitány. A kiváló szervezésnek köszönhetően a hivatal nemzetközi viszonylatban is az elsők közé tartozott.

A hivatalnak két osztálya volt, igazságügyi és közigazgatási (*rendőri*). Az igazságügyi a beérkező anyagokat jogi szempontból vizsgálta felül, levelezési tevékenységet folytatott külföldi hatóságokkal is. A rendőri osztály feladata a hivatali adminisztrálás, személyazonosítás, bűnügyi fényképezés, daktiloszkópia, bűnügyi laboratórium vezetése és a bűnügyi múzeum kezelése volt. Az állandóan elérhető apparátus több szakcsoportra tagozódott, a hivatal több alosztállyal rendelkezett. Ilyenek alosztályok voltak a betűcsoport (*értésítésadás*), a fényképgyűjtemény, a külön nyilvántartás, az ujjnyomat, a segédhivatal, a fényképészeti műterem, a bűnügyi laboratórium és a rendőri múzeum.³⁸⁷ A kezdetben csupán négy részből álló nyilvántartás, azonban a folyamatos technikai fejlődésnek, társadalmi és jogi környezet változásának köszönhetően tovább bővült.

³⁸⁴ ANTI: A Nyomozás Egyik Legfontosabb Segédintézménye, a Bűnügyi Nyilvántartás. (2011) 155-157.p.

³⁸⁵ PERÉNYI: op. cit. 59-71.p.

³⁸⁶ 1897/XXXIV.tc. 26§

³⁸⁷ BORBÉLY – KAPY: op. cit. 156-157.p.

A rovott múltúak nyilvántartásában a budapesti főkapitányság által bűnügyben letartóztatott, a budapesti királyi büntető bíróság által bűnügyben elítélt személyeket, az országos fegyházban fogvatartott és lefényképezett öt évnél súlyosabb büntetésre ítélt visszaesők voltak. Minden személy önálló törzslappal rendelkezett, az adatokat betűrendbe állították és fiókos szekrényben tárolták.

Feltételes szabadlábon lévő egyének nyilvántartása egy nyilvántartó könyv volt, amely az adatokat a jelentkezési határnapok szerint egymás után tartalmazta. A feltételes szabadságra bocsátott egyéneket a kerületi kapitányságok is figyelemmel kívánták kísérni, ezért a bűnügyi osztály értesítette azt a kerületet, ahol a szóban forgó egyén letelepedett. Abban az esetben, ha a rovott múltú tovább költözött további felügyeletének ellátása érdekében az illetékes kerület kiértékelését a korábbi lakhely szerinti hatóság végezte.

Körözött egyének nyilvántartása a bíróságok vagy hatóság által keresett személyek névsorát tartalmazta.

Alapját a bírói köröző és nyomozólevelek és a Rendőri Közlöny közlései alkották. A kiállított törzslapok a keresett személyek adatait, személyleírását a körözés adatait tartalmazta. A törzslapok rendszerezése a kezelhetőség érdekében a községek és a különös ismertetőjelek halmazán mentén került megosztásra. A bíróságok az ügy megoldását, a büntetés letöltését követően a körözést gyakran elmulasztották visszavonni. Ezzel megnehezítették a rendőrség munkáját és sok esetben indokolatlanul korlátozták egyének személyes szabadságát. Ennek okán a nyilvántartás adatait folyamatosan ellenőrizni kellett.³⁸⁸

Megjegyezni kívánom a probléma jelen korunkban is aktuális, több esetben előfordult, hogy a keresett személy a bírósági tárgyaláson megjelent, hatóság általi meghallgatása, kihallgatása megvalósult. Ezt követően azonban a körözés visszavonása nem történt meg.

Jelen korunk bűnüldözőinek könnyebb dolguk van, hiszen a hiba észlelésekor a modern technika eszközeivel megelőzhetjük az esetleges jogsértést. „*A budapesti m. kir. államrendőrségnél nyilvántartott rovott előéletű egyének betűsoros jegyzéke és rövid személyleírása*” címmel 1886-ban jelent meg ez a kétszáz oldalas könyvecske több ezer személy adataival. Az ebben szereplő személyre vonatkozó főbb adatok: *Eredeti neve, tolvaj- és álneve: Születési éve, helye: Vallása: Foglalkozása: Magassága, haja, szem színe: Nyereségvágtyból elkövetett büntett vagy vétség miatt eddig ráért büntetése: Törzslapjának száma, amely törzslap a fővárosi állami rendőrség nyilvántartási osztályán megtekinthető: Különös ismertetőjele: A főváros területéről ki van tiltva: Az ország területéről ki van tiltva: A bűnelkövetés neme szerint: tolvaj, zsebtolvaj, alkalmi tolvaj, betörő tolvaj, besurranó tolvaj, orgazda, sipista, okmányhamisító, csavargó. A*

³⁸⁸ ANTI: op. cit. 155-157.p.

könyv az újabb elkövetők adataival bővülve folyamatosan megjelent, segítve ezzel a vidéki rendőrség munkáját is. Az összeállított gyűjteményt a közigazgatás, sőt az állampolgárok részére is hozzáférhetővé tették.³⁸⁹

A *Tárgynyilvántartás* azon tárgyakról készült, amelyek bűncselekmények kapcsán tűntek el. A talált és elveszett tárgyakat 1898-tól külön tartották nyilván. A nyilvántartó lapok a tárgyak részletes leírását tartalmazták, továbbá az eset körülményei is leírásra kerültek. Az egyszerűbb kezelhetőség érdekében a tárgyakat osztályozták, majd ezt követően kerültek besorolásra.

A *Fényképnilyvántartás* több önálló gyűjteményből állt. Az arcképnilyvántartás 1887-ben került megalkotásra. Ezek a képek mellképek voltak, melyek szemből mellre tett, nyújtott kézzel ábrázolták az alanyokat. Ezt követően a tükör-képek segítségével (*a személyt egy mellette elhelyezett tükör segítségével profilból fényképezték*) profil képet is készítettek. 1903-tól átadásra került egy fényképezési műterem, melyben a *Bertillon* féle szemből és profilból készült kettős fényképek készítésére nyílt lehetőség. A főkapitányság hivatásos fényképésze a visszaeső büntettekéről négy darab fényképet készített. A képek közül egy az egyén törzslapjába, egy az ügy aktájába vagy a detektívek irodájába került. A további kettő az arcképnilyvántartás két fő részébe a betűrend szerinti, valamint a büntettek fajtái szerinti gyűjteménybe került elhelyezésre. A büntettek szerinti osztályozás esetében bűncselekményi kategóriák szerint kerültek osztályozásra a képek. A nyilvántartás képeiből időközönként albumokat állítottak össze, például utazó zsebtolvajok címmel, ahol a nevezett cselekményt jellemzően elkövetők kerültek csoportosításra. Az 1896-os millenniumi világkiállítás kapcsán kézzel állítottak össze egy nyilvántartást, bűnmegelőzési céllal. Ez a gyűjtemény azokról a notórius bűnelkövetőkről készült képeket tartalmazta, akik feltehetően a világkiállítás okozta nyüzsgést kívánták kihasználni bűnös céljaik érdekében. Az arcképnilyvántartást a vidéki főkapitányságok is használhatták, hiszen kéremsükre részükre is megküldésre kerültek a képek. Az arcképnilyvántartás mellett gyűjteménybe rendezték a bűncselekmények nyomozása során készített egyéb felvételeket, ezeken az elkövetés eszközét, tárgyát, egyéb a nyomozás és az ügy szempontjából releváns körülményeket rögzítették. A „*brom-képgyűjtemény*” –ben az életnagyságú képeket rögzítették, az antropometrikus nyilvántartás tanulmányozása érdekében.³⁹⁰

Az első magyar rendőrségi helyszínelő felvételt 1861-ben Gróf TELEKI László (1811-1861) politikus halálának helyszínén készítették.³⁹¹

Különös ismertetőjelek nyilvántartása a személyek egyedi, feltűnőbb ismertetőjeleit, tetoválásait tartalmazta, 1901-től kezelték önálló gyűjteményben. Hasznos segítség volt az ismeretlen

³⁸⁹ CZAGA-HORVÁTH-JANCSÓ: op. cit. 268-269.p.

³⁹⁰ ANTI: op. cit. 155-157.p.

³⁹¹ MAYER György helyszínelő készítette a felvételeket 1861. május 8-án

tettesek felderítésében, álnevet használó elkövetők azonosításában. Az utóbbi esetben a daktiloszkópia bevezetésével jelentősége csökkent. *Bertillon nyilvántartás*, mint személyazonosítási rendszer nem került bevezetésre teljes egészében hazánkban. Bár 1902-re a budapesti rendőrség felkészült a bevezetésére. Jóváhagyásra azonban nem került, ennek anyagi okai lehettek.

Az ALPHONSE Bertillon (1853-1914) francia rendőrtisztviselő által kidolgozott módszer három részből állt: a személyleírásból, a fényképezésből és az antropometriából (*csontméréstan*). Az antropometriában a pontos mérésre alkalmas eszközökkel 11 mérést végeztek. Többek között a testmagasságot, ülőmagasságot, kartávolságot, fej szélességét, ujjak, lábfej, alkar hosszát mérték és rögzítették. A bevezetés elmaradása miatt használata arra az esetekre korlátozódott, amikor nemzetközi bűnelkövetők személyazonosságának megállapítása vált szükségessé és olyan külföldi szervhez kellett fordulni, ahol a daktiloszkópia bevezetése még nem történt meg. A rendszer többi elemét, mint a személyleírást és a fényképezést beépítették a nyilvántartásba és továbbra is használták a személyazonosítás érdekében.³⁹²

A daktiloszkópiai nyilvántartást: dr. PEKÁRY Ferenc kerületi kapitány 1902-ben Londonban megismerte a *Gallton* módszert, ami pontosabb, megbízhatóbb és használhatóbb volt az addigi lehetőségeknél. A módszer Indiából származott és az ujjlenyomat alapján történő azonosítást tette lehetővé. Egy horganylemeze tintát öntöttek, amit gumihengerrel kentek szét. Az ujj lenyomatát a tintába helyezve minden emberre eltérő sajátosságokkal rendelkező jegyek alapján történő azonosításra nyílt lehetőség. Anglia után Európában, első ízben Budapesten került bevezetésre a *Gallton* féle technika. 1902-ben a bevezetése évében kétezer lenyomat került levételre, melynek segítségével több esetben sikerült álnevet használó bűnelkövetőket azonosítani. A daktiloszkópiai nyilvántartást a fényképek, helyszíni feljegyzések, további nyilvántartások kiegészítették, ezek együttes használatával alaposabb és precízebb bűnüldöző munkára nyílt lehetőség.³⁹³ A sikerek láttán 1906-tól például a királyi ügyészségek is vállalták, hogy a hatáskörük alá tartozó fogházak rabjaitól ujjnyomatot vesznek. 1908-tól a járásbíróóságokon is elrendelésre került az ujjnyomat rendszer bevezetése az igazságügyi kormányzat által. *Rendőri lapok nyilvántartásában* a hazai és külföldi lapokban közzétett nyomozási és körözési adatokat kezelte a bűnügyi hivatal. 1901-től a hazai lapok a „*Rendőri Közlöny*”, a „*Törvénytudományi és Rendőri Újság*”, és a „*Rendőri Lapok*” címmel jelentek meg. Hét külföldi lappal együtt így összesen tíz lap szerepelt a gyűjteményben.³⁹⁴ A főváros detektívek sikerei nyomán, a szakmai fortélyok, stratégiák és technikai támogatás is átörökítésre kerültek, megjelentek a társszervek nyomozó szolgálatainak tevékenységében.³⁹⁵

³⁹² ANTI: op. cit. 155-157.p.

³⁹³ SZIGETVÁRI: A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918. op. cit. 138-140.p.

³⁹⁴ ANTI: op. cit. 155-157.p.

³⁹⁵ SZIGETVÁRI: A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai. op. cit. 99-126.p.

Külföldi kitekintés gyanánt a témában említésre méltó egy 1936-os cikk PATAY Tibor tollából, amely a Magyar Rendőr hasábjain Bűnügyi vallatógépek Amerikában címmel került közlésre. Ebben bemutatásra kerültek napjaink poligráf készülékének elődei. A pneumocardio-psygmograph, az ütőereket és a légzést figyelte, rögzítette annak változásait. Ennek a gépnek a kidolgozása egy volt Los Angeles-i detektív KECLER Leonard nevéhez fűződött, aki később Northwestern Egyetem bűnügyi laboratóriumát vezette. Az eljárás során a kihallgatott mellére és egyik karjára helyeztek villanydróttal bélelt bandázsokat, amely a lélegzetet és a szívverést regisztrálta. Az elképzelés szerint a bűnösségre vonatkozó kérdések által kiváltott lelki izgalom nehéz légzést és gyors szívverést okozott. Mai ismereteink szerint a bemutatott három gép közül a korban ez adhatta a legmegbízhatóbb eredményt a bűnösség vonatkozásában. A második gép a psychogal-vonometer, amely áramot vezetett át a delikvens testén, majd annak ellenállását figyelte. Az elképzelés az volt, hogy az ellenállás annak függvényében változott, hogy az alany igazat mondott vagy hazudott.

Ezt az eszközt Dr. METFESSEL Milton a Délkarolinai Egyetem lélektan tanszékének tanára fejlesztette ki. Az eljárás során a gyanúsított csuklójára kívül és belül is fémlemezket rögzítettek, amelyeket dróttal kötöttek össze a szerkezettel. A szerkezet az áram okozta ellenállást rögzítette, melyből a lelki izgatottságra következtek. A harmadik eszköz egy időregisztráló készülék volt, amely a kérdések és az arra adott válaszok közötti időt regisztrálta, alapvetés ebben az esetben az volt, hogy az igazság közlése a leghamarabb történik, a hazugságon a delikvens feltehetőleg hosszasan gondolkodik. Ennek kidolgozása a Washingtoni egyetem tanárának Crosland professzornak a nevéhez fűződött. A kérdések és a válaszok között eltelt időt rögzítő szerkezet eredményeként egy egyetemi lopást felderítését említik, melyben a 61 gyanúsított közül 60-at sikerült kizárni. Persze nem tudhatjuk mik voltak a körülmények, a kérdezési technikák, de úgy vélem önmagában ez a módszer nem adhatott elég megbízható eredményeket, összehasonlítva például az első metóduddal. A fenti technikai megoldásokra azért volt szükség, hogy kiváltsák a nem feltétlenül szabályos kihallgatási technikákat, melynek során a kihallgatott személyt akár több napon át kérdezték ki, alapvető szükségletei megvonása mellett. Ez a korabeli amerikai terminológiában az úgynevezett harmadfokú vallatás volt.

Önmagában ezek az eszközök és eredményeik nem számítottak döntő bizonyítéknak. Eredményeik ellenére létjogosultságukat, eljárás során jelentőségüket sok orvos és pszichológus is megkérdőjelezte. Véleményük szerint a gépek által mért elváltozásokat a vele született, esetleg időközben kialakult betegségek is kiválthatták. Azonban abban mindkét tábor egyet értett, hogy a korai hazugságvizsgáló eszközök jelentősége igazolható eredményeik nem elhanyagolhatóak, fejlesztésük indokolt. Bizonyító erejük önmagában nem volt elegendő, a bizonyítékok hierar-

chiájában nem lehetett olyan erős, mint például egy újlennyomat.³⁹⁶ Láthatjuk tehát, hogy a külhoni kortársak is törekedtek a vallomások, személyi bizonyítási eszközök mellett, azok hátrányait kiküszöbölve új eljárások, technikai újítások bevezetésére.

A vizsgált időszak kihallgatását segítő hazai és külföldi technikai eszközeit figyelembe véve kijelenthetjük, hogy a bűnügyi nyilvántartás a nyomozás és felderítés sikerének záloga volt és napjainkban is az. Hiszen a bűnüldözés a bűncselekménnyel kapcsolatos információk megléte nélkül nem volna elképzelhető. Az adatok rendszerezése, adattárakban történő tárolása nélkül pedig az információk torzulnának, feledésbe merülnének, használhatóságuk erősen korlátozottá válna. A nyilvántartás tulajdonképpen a nyomozati munka fejlődésével, annak igényeit kiszolgálva alakult, változott és fejlődik napjainkban is. Természetesen ez az átfogó reform a nyomozati munkában több lépcsős folyamat eredménye. A sikerekhez jelentős mértékben hozzájárultak továbbá a szolgálat szervezésének sajátosságai, az állomány képessége, képzése, és számos más tényező is, ami a nyilvántartás mellett és azzal együttvéve alakították a detektívtestület felfelé ívelő karrierét.

4.2 Bűnüldöző szervek helyszíni tevékenységének története

Korunk nyomozói és a korabeli detektívek felderítései esetében is fokozott jelentőséggel bírnak a helyszínen hátrahagyott nyomok. A mai terminológia szerint is a forró nyomon üldözésnek nevezett felderítés sikerének egyik alapja a nyomokban gazdag helyszín. Ennek rögzítése „megszólaltatása” a helyszínelés, helyszíni szemle feladata.

A helyszínelés önálló nyomozási cselekményként a büntető eljárási törvény alapján elismert bizonyítási eszköz. Megtartása akkor szükséges, ha a terhelt vagy a tanú a bűncselekménnyel összefüggő helyet, cselekményt és tárgyi bizonyítási eszközt kell, hogy megmutasson. Megtartását megelőzően a cselekménnyel érintett, közreműködő egyéneket ki kell hallgatni. A fenti törvényi meghatározás lehet az oka annak, hogy a kriminalisztikai gyakorlatban a helyszínelést megismételt a helyszínen végrehajtott kihallgatásnak tekintik. A helyszínelés jelentőségének kialakulása a kriminalisztika gyakorlatának fejlődésével párhuzamosan történt. Megléte azonban nem korlátozódik a törvényben csupán néhány évtizede történő megjelenésére.

Az 1948-ban kiadott Nyomozástan tankönyv című kiadvány nem is említi a helyszínelést, bár megemlíti a tanú helyszínre történő szállítását emlékeztetének serkentése érdekében.³⁹⁷

³⁹⁶ PATAY: 182-183.p.

³⁹⁷ MOLNÁR: 316-318.p.

A helyszíni szemle jelentőségét, mint a bűncselekmény anyagi nyomainak, az elkövetés körülményeinek, az elkövető tevékenységét akadályozó vagy elősegítő adottságok megismerésének terén hangsúlyozni talán indokolatlan, hiszen fontosságát a szakirodalom minduntalan megemlíti. Tipikusan olyan tevékenységről beszélhetünk, melynek folyamatos fejlesztésében a gyakorlati tapasztalatok ismertetésének szerepe igen nagy jelentőséggel bír. Ennek a fontos szerepnek alátámasztására szolgál a számos témában megjelenő és foglalkozó kriminalisztikai, eljárásjogi alkotás. A szemle során beszélhetünk statikus és dinamikus szakaszokról. Irodalmunkban korábban a az általános, részletes és kiterjesztett hármass felosztás volt ismeretes. A végrehajtás alapvető szabályai tekintetében a halaszthatatlanságot, tárgyilagosságot, részletességet és teljességet kell szem előtt tartanunk. Végrehajtása módszerei során szakaszonként eltérő elvekről beszélhetünk. Területfelosztás, tenyér és ujjnyomok rögzítése során mind-mind eltérő és sajátos irányelveket kell szem előtt tartanunk.³⁹⁸

Az 1936-ban dr. SELLYE Ferenc által írt „*A Kriminalisztika Alaptételei*” című írásában is a kriminalisztika objektív részébe sorolja a tárgyi bizonyítékok gyűjtésére vonatkozó eljárásokat. E korabeli értelmezés szerint helyszínen azt a területet értjük, ahol büntetendő cselekményt követtek el. A nyomozóhatóság feladata a rekonstrukció a helyszínen tartott vizsgálatot követően a feltalált nyomok, bűnjелеk, adatok tükrében. Kriminalisztikai szempontból helyszínről abban az esetben beszélhetünk, ahol a cselekmény nyomokat hagyott.³⁹⁹

A kelet-európai országok (*jugoszláv, német, csehszlovák*) kriminalisztikai irodalma a helyszínelést változatos nevekkkel illette. Többek között helyszíni kihallgatásnak, bizonyítékok helyszíni pontosításának nevezték, tehát szélesebb spektrumú tevékenységnek gondolták, pusztán a vallomások ellenőrzésénél. A helyszíni rekonstrukció fogalmaként is említésre került, tehát egy egységes koncepció megalkotásától elég messze állt a nyomozási cselekmény. Pusztán a nyomozási eljárások kiegészítő, pótlólagos vizsgálódásaként gondoltak rá. A hazai irodalom szerint is hosszas időbe telt a fogalmi zavarok tisztázása. A helyszínelést a közlekedési bűncselekmények esetében a helyszíni szemle megnevezéssel illették. */Napjainkban is él a megnevezés/* A cselekmény tulajdonképpen összekapcsolódott a tanú és a terhelt kihallgatásával, a felismerésre bemutatással, bizonyítási kísérlettel és mindennel, ami a helyszínnel kapcsolatos. Alapvető célja, hogy a nyomozást végzők a megszerzett személyi bizonyítékok értékelését a helyszíni körülményei között tudják elvégezni, ezzel felidézni a mozzanatokat és történéseket. Gondolatszerkesztés, ellenőrzés és rekonstrukció mellett új bizonyítási eszközök megszerzésére is vezethet. Mivel számos más bizonyítási eszközhöz kötődik önállóvá válása igen nehézkes és rögzős utat járt be. Több bizonyítási eszköz és nyomozási eljárás főbb ismérveit foglalja magába.

³⁹⁸ PUSZTAI: 239-263.p.

³⁹⁹ SELLYE: *A Kriminalisztika Alaptételei* (1936) 17. p.

Elhatárolásának és hasonlóságának fontosságát is hangsúlyoznunk kell a hasonló intézményekkel /*helyszíni szemle, bizonyítási kísérlet, kihallgatás, felismerésre bemutatás, kutatás*/ Hiszen, a különbségek mentén tudjuk eldönteni, hogy a nyomozás, illetve intézkedés mely szakaszában, melyik eljárást kell alkalmaznunk. A szemle megtartása például az eljárás kezdetére esik, gyakran halaszthatatlan nyomozási cselekményként indul.⁴⁰⁰

A büntetőeljárásról szóló hatályos törvényünk fejezete bizonyítási cselekményként a szemlét, a helyszíni kihallgatást, a bizonyítási kísérletet, a felismerésre bemutatást, a szembesítést és a műszeres vallomásellenőrzést nevesíti. Tehát a cél a bizonyítási eszközök beszerzése, az események rekonstruálása. Tulajdonképpen a mai terminológiát figyelembe véve a korabeli helyszíni tevékenység célja nem változott. Az helyszínelés, mint kifejezés tehát számos tárgyi bizonyítékok feltárását célzó tevékenységet takart és takar ma is.⁴⁰¹

A helyszínelés mai fogalmának kialakulása a folyamatosan fejlődő nyomozati tevékenység, bizonyítás tökéletességre irányuló törekvésének köszönhető.

Lássuk a korabeli nyomozati tevékenységet folytató állami rendvédelmi szervek szemszögéből a helyszínelés jelentőségét, annak menetét a korabeli nyomozások során. Az első ilyen testület a fővárosi detektívtestület volt 1885-től, de a nyomozati munka kontinuitása megfigyelhető a később megalakult nyomozó szervek tevékenységében.

Ennek szemléltetését a szóban forgó korabeli szakszavak kifejtésével érdemes elkezdenünk. Az 1936-ban tansegédletként rendszeresített *Bűnügyi Nyomozástan*⁴⁰² részletesen kifejtette a helyszínt, a helyszíni szemle célját, folyamatát. Ennek értelmében az adatgyűjtési eszközök sorában a helyszíni szemle a legelső helyen állt. Hiszen a helyszínt szemrevételezése nélkül nem is kezdődhetett el a nyomozás, amely egyben a további tevékenység alapját képezte. Mivel a helyszíni szemle eredményén nem ritkán a nyomozás sikeressége múlt, végrehajtását alaposan kellő szakértelemmel és pontossággal kellett végrehajtani. A helyszínt fogalma alatt nem pusztán egy teret értettek, ahol egy bűncselekmény lejátszódott, hanem minden területet, szobát, helyiséget, amelyekkel a bűncselekmény kapcsolatba volt hozható. Az elkövetés helye sok esetben például nem esett egybe az eredmény bekövetkezésének helyével.

Helyszíntnek kellett tehát tekinteniük a korabeli bűnüldözőknek az adatgyűjtés vonatkozásában minden olyan helyet, ahol adatok feltárása valószínűsíthető volt. A korabeli módszer szinte teljes egészében megegyezik napjaink terminológiájával, a helyszínt például kiterjeszteni tartották szükségesnek a bűncselekmény környezetére is. Leírásra kerül a mozgó helyszínen elkö-

⁴⁰⁰ MOLNÁR: op. cit.

⁴⁰¹ 2017/XC. tv.

⁴⁰² RIDEGH – OLVCHVÁRY

vetett bűncselekmények esetében elvégzendő szemle lefolytatása is, valamint felsorolásra kerülnek további nyomozati cselekmények, mint például a tanúkikérdezés, személymotosás, átkutatás, stb. A helyszíni szemle lefolytatásának célja a bűncselekményre vonatkozó adatok összegyűjtése, ennek érdekében a helyszínen talált állapotot rögzíteni tartották szükségesnek, ezzel biztosítva a tárgyi bizonyítékokat a további eljárás számára.

A helyszíni szemle lefolytatásához szükséges felszerelések voltak: rajzfelszerelés, fényképezési felszerelés, daktiloszkópiai felszerelés, nyomrögzítő felszerelés, irodai felszerelés, világító eszközök, bűnjelek csomagolására- megőrzésére szolgáló felszerelés, mérőeszközök, optikai eszközök. / *nagyító cső, nagyító üveg*⁴⁰³

A helyszíni szemle során a bűnüldözők arra keresték a választ, hogy: Mi történt? ,Ki követte el? ,Hol történt? ,Milyen eszközökkel, kinek a segítségével? ,Miért? ,Milyen módon? ,Mikor?

404

A tananyag 1926-ban került kiadásra Budapesten „A Detektív Munkája” címmel SZATHMÁRY Róbert tollából. A korabeli terminológia szerint a bűnügyi nyomozás kezdődhet egyrészt a tettes után való nyomozással, másrészt az ellopott érték után való nyomozással. Legfontosabb szerep minden esetben a tárgyi bizonyítékoknak jut, hiszen ezek megléte az elkövető bűnösségét bizonyíthatja. A segédlet a „*vallatás*”-mai terminológia szerint kihallgatás- végrehajtásával kapcsolatban is részletes iránymutatást ad. Ennek értelmében mellőzni tartotta szükségesnek a rendelkezésre álló bizonyítékok azonnali felvonultatását és a kihallgatott azonnali szembesítését bűnösségével. Kereszkérdések feltevésével javasolta megzavarni a gyanúsított gondolatmenetét. Rátérve a helyszíni intézkedések fontosságára a segédlet a házkutatással kapcsolatban megemlítette a keresett tárgy méretének és milyenségének fontosságát. Hiszen ennek tudatában foganatosíthatták a házkutatást kezdve a szóban forgó rejtékhelyek feltérképezésével.

Fontosnak tekintették a cselekmény óta eltelt időt is, hiszen ennek tudatában mérlegelhették a tárgy tovább adásának, megsemmisítésének eshetőségeit is. Ezért a házkutatás kiterjesztése is indokolt lehetett, például az elkövető családtagjai, barátai, orgazdák lakóhelyére. Már a korabeli metodika is azonosságot mutat jelen korunk házkutatás végrehajtása során felmerülő bizonyos elemeivel. Megadván a beismerés üdvözítő erejét, továbbá a hatóság fáradtságát kímélve felszólítjuk a kényszerintézkedést elszenvetőt, hogy a keresett tárgyat maga adja elő. A személymotosás fontosságának hangsúlyozása sem maradhat el a többi nyomozási cselekmény mögött. Az előállított és őrizetbe vett személy átvizsgálása, ahogy ma is, akkor is kiemelten

⁴⁰³ Loc. cit. 502-503. p.

⁴⁰⁴ HORVÁTH

fontos intézkedés volt. Célja ma is a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható tárgyak felkutatása, melynek során a ruházat és egyéb személyes tárgyak, jegyzetek, iratok vizsgálata is megtörténik. A bizonyítékok megléte a beismerő vallomás esetében is szükséges volt, hiszen ez támasztotta alá bűnösséget. A későbbi eljárás során a gyanúsított vallomását visszavonhatta, esetleg hivatkozhatott arra, hogy kényszer hatására tett vallomást. A részleges vagy teljes beismerő vallomás közötti különbség fontosságának hangsúlyozásával is foglalkozott SZATHMÁRY. A részleges beismerés terjedhetett a cselekmény elkövetésének beismerésére, az esetleg ellopott tárgyak hollétére viszont nem. Ez az elkövető előrelátásából adódhatott, hiszen a lopásért kapott büntetésének letöltését követően így a lopott tárgyakat pénzé tehetette.⁴⁰⁵

A korabeli szakmai munkába foglaltak a mai helyszíni tevékenység és kihallgatás, személy átvizsgálás során is helytállóak.

A fővárosi detektívek eredményes nyomozati munkájának köszönhetően a társszervek fővárosi mintára szervezték meg nyomozó alakulataikat. Ennek során a nyomozás metodikája, valamint az annak alapját képező helyszíni tevékenységek is átvételre, fejlesztésre és alkalmazásra kerültek. A csendőrség esetében a nyomozó szolgálat megszervezése 1928-ban kezdődött meg és az 1930-as évek elejéig zajlott le. Ekkor hozták létre a budapesti székhelyű csendőr nyomozó-parancsnokságot is. Csendőrkerületenként szerveztek egy nyomozó alosztályt, melynek szakmai irányítását, koordinálását a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnokság végezte. A nyomozó szolgálatok a csendőrfelügyelőség alárendeltségében működtek. Az eredményes felderítések szavatolása érdekében a központi nyomozó szerv rendelkezett a szükséges szakapparátussal, technikai eszközökkel, laboratóriummal, nyilvántartással.⁴⁰⁶

A technikai ellátottságuk tekintetében a fővárosban székelő törzsalosztályhoz egy helyszínelő gépkocsi tartozott. A helyszínelő bőröndök tekintetében a csendőrségi nyomozó parancsnokság minden alosztálya három-három helyszínelő bőrönddel rendelkezett. A bőröndökben mintázó felszerelés, rajzfelszerelés, írókészlet, fényképészeti felszerelés, optikai felszerelés, daktiloszkópiai felszerelés, bűnjelek csomagolásához szükséges felszerelés, szerszámok voltak találhatóak. A helyszínelő gépkocsi a vezetőkön kívül hét főt szállított. A gépjármű rendszerbe állításának a lényege az volt, hogy a helyszínelő csoport gyorsan a helyszínre érkezzen.

A felszerelés a kocsifalaiba került beépítésre, rendelkezett sötétkamrával, továbbá a telefon szabadvezetékre kapcsolódáshoz szükséges felszereléssel.

⁴⁰⁵ SZATHMÁRY

⁴⁰⁶ SZIGETVÁRI: *A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai*. 99-126.p.

A helyszíneléssel kapcsolatban merev szabályokat nem alkalmaztak, hiszen ahány bűncselekménnyel találkoztak, annyi fajta eljárást voltak kénytelenek alkalmazni. A helyszínelés általános szabályairól olvasva, a Bűnügyi Nyomozástan napjaink helyszíni tevékenységével meg-egyező alapelveket ír le. Ilyen többek között a helyszínen való haladéktalan megjelenés, a nyomok rögzítése, a helyszín eredetben történő megőrzése, illetéktelenek távol tartása, illetékesek lehető leggyorsabb kiértesítése. Lényeges továbbá a helyszín megközelítésének iránya a helyszínen okozott változások minimalizálása érdekében. A helyszíni szemel részletes lefolytatása kulcsfontosságú lehetett, lehet ma is az eredményes felderítés érdekében.

Ennek ékes példája egy budapesti szállodában történt gyilkosság, melynek során egy nőt gyilkoltak meg. A helyszínelés során annak alapos végrehajtása miatt a szőnyeg alól egy különleges gomb került feltalálásra a helyszínen. Az ilyen különleges gombokat csak Angliában gyártották, az azt forgalmazó kereskedő névsort vezetett a vásárlókról. Ez alapján jutottak el a későbbi gyanúsítottához, aki nem tudta igazolni alibijét, bűnösnek bizonyult.

A szemle során fontos volt a mesterséges fényforrás biztosítása az aprólékos nyomok észre-vétele érdekében. A csapatvezető utasításait a daktiloszkópus, fényképész, rajzkészítő követték, ügyeltek a nyomok megőrzésére, felkutatására, rögzítésére, eközben egymás munkáját is ellen-őrizték a legapróbb részletek felfedezése érdekében. Lényeges volt a helyszínen feltalált nyomok biztosítása, továbbá annak a megállapítása, hogy azok a bűncselekmény előtt, közben eset-leg azt követően keletkeztek. A helyszín kiterjesztésére is figyelmet fordítottak a korabeli bűn-üldözők, hiszen az elkövetők sok esetben a helyszíntől távolabb rejtették el vagy véletlenül hagytak hátra olyan nyomokat, amelyből személyükre lehetett következtetni.

Gyakorlati példával szolgál egy 1923-ban Szatmár megyében történt rablógyilkosság esete. A tettesek kilétére egy pálinkásüvegből lehetett következtetni. Az üveg nyílását eldugaszoló pa-pír egy meghívó volt, ami fényt derített az elkövetők kilétére. A tárgyi bizonyíték feltalálása a helyszíntől távolabb történt meg.

Az esetleges nyomok feltalálása érdekében a helyszíni szemlét több esetben megismételték. A tanúk és a terhelt kikérdezése a helyszíni szemlét követően a begyűjtött információk, bizo-nyítékok fényében történt meg. A koholt bűncselekmények és megváltoztatott helyszínek je-lentőségét is megemlítette a korabeli szakirodalom.

Egy korabeli lejegyzett esetben, például egy budapesti trafikos rablásról tett valótlan beje-lentést annak érdekében, hogy boltja közelébe állandó rendőr kerüljön felállításra.⁴⁰⁷

⁴⁰⁷ RIDEGH – OLCHVÁRY: op. cit. 503-513. p.

Megjegyezni kívánom a valótlan bejelentések problematikája napjainkban is előfordul. Saját tapasztalatból egy rablás esetét idézném fel, melynek során a sértett fizetésének felvételét követően állította, hogy Budapest VIII. kerületében kirabolták, mivel azonban leütötte az elkövető annak személyleírásával kapcsolatban nem rendelkezik releváns információval. Megnevezte útvonalát is, melynek ellenőrzése során az általa megnevezett időpontban ott tartózkodó esetleges tanúk a sértettet nem látták. Az útvonalon feltalált ipari kamerák látómezőjében sem tűnt fel a sértett, továbbá a kezelőorvos sem fedezett fel sérülést rajta. Ezekkel az ellentmondásokkal szembesítve végül bevallotta, hogy eljátszotta a pénzt, de ezt nem meri bevallani feleségének.

Bár a társadalmi és technikai környezet miatt a korabeli valótlan bejelentések és koholt helyszínek felfedezése nehezkesebb volt, ugyanakkor az orvostudomány, a kihallgatás taktikai elemei során felszínre kerülő ellentmondások, a kriminalisztika tudományának segítségével fény derült hasonló esetekre. A helyszíni rögzítés feladatai egyrészt a helyszínek és a helyszín állapotának rögzítése. A múltban történt bűncselekmény nyomainak rögzítése segítségével, lehetőség nyílt a rekonstruálásra, ami a felderítéshez nélkülözhetetlen volt. A rögzítés eszközei a helyszínleírás, a helyszíni fényképezés és a helyszínrajz voltak.⁴⁰⁸

A korabeli bűncselekmények rendőrhatósági helyszíni tevékenységével kapcsolatos eljárások feltárása során kijelenthető, hogy azok szilárd alapjai napjaink bűnüldöző szervei helyszíni eljárásainak. Mivel alapjában véve kutatási területem a nyomozó szervek tevékenysége, így a helyszíni tevékenységet ezen testületek működésén keresztül mutattam be. Mivel a nyomozati eljárásokat és helyszíni tevékenységet azonos törvényi háttér szabályozta fent ismertetett főleg csendőrségi helyszínelő munka bemutatása során a fővárosi rendőrség munkája is értendő.

Ahogy a detektív munka fortélyaira, úgy a helyszíni tevékenységre is érvényes a folyamatos fejlődés, az eljárást szabályozó egységes törvényi háttér. A csendőrség, a rendőrségek később az államosított rendőrség esetében is egységes volt és marad is a detektív munka és a helyszíni tevékenység alapja. Bűncselekményi kategóriánként és körülményekhez igazodva ugyan fejlődött, alkalmazkodott a metodika, de az alapok lerakása a dualizmusban történt meg. Jelen korunk bűnüldöző szervei is ezekre az alapokra építkeznek.

⁴⁰⁸ RIDEGH – OLCHVÁRY: op.cit. 513-516. p.

5. NYOMOZÓ SZERVEZETEK A POLGÁRI MAGYAR ÁLLAM TÁRS FEGYVERES ŐRTESTÜLETEIBEN ÉS A MAGÁNSZFÉRÁBAN

A polgári magyar állam időszakában a központi államhatalom közvetlen alárendeltségében 16 rendvédelmi szervezet⁴⁰⁹, ezen kívül számos önkormányzati hatáskörben felállított rendvédelmi testület működött.

A központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt rendvédelmi testületek közül nyomozó szervezeti alakulatokkal a csendőrség, a folyamőrség a határőrség, a pénzügyőrség a rendőrségek és a vámőrség rendelkezett.⁴¹⁰

A polgári magyar állam nyomozó szolgálatainak szakmai alapjait a fővárosi detektívtestület rakta le, hiszen az általuk kidolgozott metodikákat, belső szabályozókat, taktikai elemeket vették át, formálták saját szakterületük igényei szerint a társ rendvédelmi szervek nyomozó egységei. Ez a kontinuitás nyomon követhető, a korabeli elemek mai is fellelhetőek, legyen szó akár a tanúkihallgatás, házkutatás, forrónyomos felderítés taktikájáról. A detektívtestület tevékenységének alapos tanulmányozása és bemutatása során elengedhetetlen és megkerülhetetlen a társ rendvédelmi testületek berkein belül megalakuló nyomozati munkával foglalkozó szervezeti egységek bemutatása. Ezzel mintegy feltárva azt a kontinuitási folyamatot, melyet a detektívek által kidolgozott metodikák, stratégiák gyakorlati alkalmazhatósága, eredményessége indított el. A későbbiekben az eredményes gyakorlati alkalmazhatóság okán a szilárd alapok adaptálása következett, melyet a bemutatott testületek nyomozó alakulatainak a megismerése során figyelhetünk meg.

Dolgozatomban a területi korlátokra tekintettel, a csendőrség, és a vámőrség berkeiben megalakuló nyomozó testületek bemutatását eszközlöm részletekbe menően. Ennek során megfigyelhetjük a detektívek munkája során használt elemek, stratégiák és taktikák adaptálását a társszervek bűnügyi szolgálatainak metodikájába.

⁴⁰⁹ Magyar Királyi Állami Rendőrség (1919-1931), Magyar Királyi Csendőrség (1881-1945), Magyar Királyi Darabont Testőrség (1904-19148), Magyar Királyi Fiumei Állami Rendőrség (1916-1918), Magyar Királyi Folyamőrség (1921-1938), Fővárosi Rendőrség (1872-1919), Magyar Királyi Határőrség (1932-1938), Magyar Királyi Határrendőrség (1906-1918), , Magyar Királyi Képviselőházi Őrség (1912-1945), Magyar Királyi Koronőrőrség (1790- újjáalakítva 1867 – 1949), Magyar Királyi Nemesi Testőrség (1760 - 1867-ben újjáalakítva – 1918), Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867-),Magyar Királyi Rendőrség (1932-1945), Magyar Királyi Testőrség (1920-1944), Magyar Királyi Vámőrség (1921-1932), Magyar Királyi Vám- és Adóőrség (1882-1886)

⁴¹⁰ PARÁDI: *Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867-1945.* 71-79.p.

5.1 A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatai

A csendőrség vonatkozásában a nyomozati munkát annak időbeli határait tekintettel két részre osztanám. Első az 1903-tól 1918-ig terjedő időintervallum, melyet a nagy háború szakított meg, ezt követően a második nagy korszak 1928-tól a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnokságának felállításával kezdődött és a magyar csendőrség felszámolásával ért véget.

Első lépcső

Az 1885-ben⁴¹¹ életre hívott fővárosi detektívtestület sikerei példaként szolgáltak a társ rendvédelmi testületeknek hasonló szolgálatok megszervezésére. Az ezzel a folyamattal elkezdődött kontinuitás első lépcsőjét a Magyar Királyi Csendőrség jelentette, ezt követték a társ rendvédelmi testületek, így a Magyar Királyi Határrendőrség, majd a Magyar Királyi Vámőrség. A Magyar Királyi Csendőrség felállításakor⁴¹² nem rendelkezett nyomozó egységekkel. A bűnözés eltérő sajátosságai ellenére -melyek a város és vidék vonatkozásában mutatkoztak- szükségessé vált a vidéki működési területtel rendelkező bűnügyi szolgálat megszervezése. A bűncselekmények és elkövetési módszerek változása, fejlődése a csendőrség esetében is szükségessé tette a nyomozói tevékenység kimunkálását. A csendőrség elsősorban a vidéki területeken diszlokált, ahol a büntetendő cselekmények tekintetében erős eltérés mutatkozott a városi viszonyokhoz képest. A terület és a bűnesetek sajátosságai, az emberek közti szoros viszonyok - amik a falusi életre jellemzőek voltak - indokoltá tették, hogy az esetek nyomozását a csendőrség végezze. Ezen igényekre reagálva a dualizmus időszakában a fővárosi rendőrség mintájára, a detektívszolgálat meghatározó elemeit, gyakorlatban is működő fortélyait adaptálva, kerültek megszervezésre a járásokként felállított járásőrmesterségek. A szó klasszikus értelmében nem nevezhetjük őket detektívnek, hiszen szolgálatukat általában egyenruhában látták el, a fontosabb bűnesetek nyomozásához pedig a fővárosi detektívek segítségét vették igénybe, azonban a működésükről szóló szolgálati szabályzat már új, nem pusztán közrendvédelmi feladatokkal, hatáskörrel ruházta fel őket.

A járásőrmesterek esküvel kötelezett rangosztályba nem sorolt havidíjasok voltak. A csendőr törzsőrmester elé sorolták őket, velük egy állománycsoportot alkottak. Amennyiben külső szolgálatra kerültek vezénylésre, előjárói voltak a nekik alárendelt őrsöknek, melyekkel együtt csendőrjárást alkottak. A járásőrmesterek székhelyüket tekintve a szakaszparancsnokságok és közigazgatási járássok székhelyein állomásoztak, előjárói voltak a területükön lévő őrsöknek. Az állomáshelyeik meghatározásában a belügyminiszter foglalt állást a csendőrkerületi pa-

⁴¹¹ BORBÉLY — KAPY: op.cit. 21.p. , 239.p. , 246.p.

⁴¹² 1881/II.tc. ; 1881/III.tc

rancsnok javaslatára. Az állomány létszámát a szükségesség függvényében a belügyi és honvédelmi miniszter közös beleegyezéssel határozta meg. Azok az őrmesterek voltak kinevezhetőek csendőr járásőrmesternek, akik csendőr járásőrmester jelöltként járásparancsnoki tevékenységet egy évig kiválóan láttak el.

A nyomozati munkát végző járásőrmesterek nem az őrsökhöz, hanem a szakasz parancsnokok közvetlen irányítása alá tartoztak.⁴¹³ Feladatukat kettősség jellemezte, egyrészt ellenőrző tevékenységet láttak el a csendőr őrsök felett, másrészt bűnügyi munkát végeztek.⁴¹⁴ Magyarországon 1913-ban nyolc csendőr kerületben mintegy 428 csendőr járásőrmester és 83 járásőrmester jelölt szolgált.⁴¹⁵ 1914-ben a járások száma 483 volt. (*VIII. sz. mell.*)

Tevékenységüket a csendőr- járásőrmesterek számára 1903-ban kiadott utasítás részletesen szabályozta. Az utasítás három fejezetből, valamint a mellékletben szereplő különböző iratmintákból állt. Az első fejezetben a járásőrmesterek szolgálati elnevezése, állomáshelyeik, állományuk, kinevezésük került kifejtésre. A fejezetben továbbá kitértek a járásőrmester jelöltek nyilvántartásba vételére, és a járásőrmesterek áthelyezésének lehetőségére, melynek feltétele a kerületi parancsnokság javaslata, továbbá végrehajtásához a belügyi és honvédelmi miniszterek egyetértése volt szükséges.

A 6§ rendelkezett az illeték, öltözet, fegyverzet és felszerelés vonatkozásában. Illetményük a csendőrségi illeték szabályzat alapján került megállapításra, öltözőik csupán a hajtókák és szegélyek világos buzér posztója tekintetében tért el a törzsőrmesterek egyenruhájától. Fegyverzet és felszerelés dolgában az eltérés a gyalogsági tiszt kard hüvelyén elhelyezett hordkamó volt. Ez a szurony kardhoz történő megerősítését szolgálta. Gyalogos szolgálat ellátásakor a kardkötőszíj karikájába egy vékony acéllánc került egy hordkamóval, amibe menet közben a kardhüvelyt beleakasztották annak felső karikájánál fogva. Továbbá felszerelésükhöz tartozott egy csendőrségi forgópisztoly is. Azonban szolgálat ellátására a két rendszeresített lőfegyver a karabély és a forgópisztoly közül csak az egyiket viselhették.

Az állományról anyakönyvi lapokat, minősítvényi táblázatokat vezettek, melyben a rájuk vonatkozó utasításokat foglalták. Közvetlen tiszt elöljárójuknak voltak alárendelve.⁴¹⁶ Fenyítések tekintetében a szolgálati szabályzat I. rész 657. pontjának b., pontja⁴¹⁷ alatt felsorolt fegyelmi fenyítések némi eltéréssel voltak alkalmazhatóak. Ennek értelmében: fenyítéseket csak táborban, vagy laktanyában való elhelyezés esetében róhatott ki rájuk. Fegyelmi eljárással a csendőr

⁴¹³ *Utasítás a Magyar Királyi csendőr-járásőrmesterek számára.* op. cit.

⁴¹⁴ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 98- 99.p. op. cit.

⁴¹⁵ *A Magyar Királyi Csendőrség zsebkönyve.* 54-62. p.

⁴¹⁶ *Utasítás a Magyar Királyi csendőr-járásőrmesterek számára.* op. cit. 5-12. p.

⁴¹⁷ Loc. cit.

járásőrmestereket nem lehetett lefokozni. Rendfokozatuk elvétele egyben a csendőrségtől való elbocsájtásukkal járt. Amennyiben fenyítésük sikertelen maradt, vagy nem volt végrehajtható, a további eljárás érdekében a honvédelmi miniszterhez kerülhetett felterjesztésre az ügy. Szobafogsággal fenyített csendőr esetén rang és zsoldosztályra vonatkozó egyéb büntetés nem volt alkalmazható. Amennyiben büntető bíróság büntett vagy vétség miatt olyan ítéletet hozott, amely az altiszt lefokozását eredményezte, az ítéletben nem lefokozásukat, hanem rendfokozatukból és a csendőrségből való elbocsájtásuk került kihirdetésre. Ezen ítéletbe belefoglalható volt a csendőrségbe való belépést megelőzően a közös hadseregben vagy a honvédségben viselt rendfokozatuktól való megfosztásuk is. Fegyelmi felelősségre vonásuk tekintetében tehát szigorúbb elvek voltak rájuk érvényesek.

Nősülésükre vonatkozó szabályozást változatlanul hagyták. Ezt továbbra is a „Nősülési szabályzat”⁴¹⁸ és a csendőrségi szervezeti utasítás határozta meg.

Szabadságolás tekintetében a járásőrmesterekre a csendőrségi állományra vonatkozó általános rendelkezések voltak irányadóak.⁴¹⁹ Nyugellátás tekintetében rájuk is a Magyar Királyi Csendőrség nyugdíjigényeiről szóló jogszabályok voltak irányadók.⁴²⁰

Az 5 év szolgálati kötelezettség letöltését követően -akár a csendőr altisztek esetében- a járásőrmesterek is további egy-egy évre szólóan állományban történő maradásukat évről évre vállalhatták. A tovább szolgálni nem szándékozó és nem védköteles, szolgálati kötelezettségének eleget tett, de népfelkelési kötelezettség alatt álló csendőr-járásőrmestereket -a népfelkelési kötelezettség fenntartása mellett, ha ennek eleget tettek, a nélkül- elbocsátották. Amennyiben a közös hadseregbeli kötelezettség alatt álltak, őrmesterekként csapattestük tartalékába kerültek visszahelyezésre. Akik a honvédségi szolgálati kötelezettségüket nem teljesítették szintén őrmesterként kerültek visszahelyezésre honvédségi csapattestükhöz. Fenti esetekben az érintett hivatásos csendőrségi ellátási igényét elvesztette. Fentiekre tekintettel „*Kilépti bizonyítvány*”, „*katonai*” vagy „*honvéd*”, illetve „*népfelkelési igazolvány, könyv*” került kiadásra. Az állományváltozások tekintetében a honvédelmi miniszter rendelkezett. A saját kérelmükre kilépett járásőrmesterek a csendőrségbe való újbóli felvétele szintén a honvédelmi miniszter hatáskörébe tartozott, amely kinevezési okirattal volt szentesíthető. A hadtörvényszék által hozott ítélet, valamint fegyelmi eljárás során rendfokozatból és csendőrségből elbocsátott járásőrmesterek számára „*Elbocsátási igazolvány*”-ok kerültek kiállításra.⁴²¹

Az utasítás második fejezete a szolgálattal kapcsolatos kötelmeket, azzal szemben támasztott elvárásokat és a hatáskörre vonatkozóan határozott meg irányelveket. Kiemelésre kerül a

⁴¹⁸ Rendeleti közlöny 1887. évi 34. szám

⁴¹⁹ Rendeleti közlöny 1895. évi 5. szám

⁴²⁰ PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség nyugellátása. 193-206.p.

⁴²¹ *Utasítás a Magyar Királyi csendőr-járásőrmesterek számára.*

csendőrségi szolgálat alapos ismerete, mint a járásőrmester felelősségteljes szolgálatellátásának alapja. Hangsúlyozza a továbbképzés fontosságát és az egyéni példamutatást. A külső, ápoltság megjelenésre, erkölcsös életmód folytatására különösen ügyelniük kellett. Tilalmazott volt az ajándék elfogadása, akár a családtagoknak adott, de a csendőri szolgálattal összefüggésben. Kiemeli az alárendeltekkel való bánásmód fontosságát, ennek alapja az alárendeltek megismerése, mint a helyes bánásmód záloga. A tekintélye megőrzése érdekében szükséges volt naprakész tudással és információval rendelkeznie, hogy kellően tájékoztassa alárendeltjeit, nekik felvilágosítást, segítséget tudjon nyújtani. Elvárás volt a bajtársias, szigorú, de igazságos bánásmód az alárendeltek irányába. A csendőr járásőrmester járásának közbiztonsági helyzetét, az alárendelt őrök tevékenységét, a közbiztonságra vonatkozó intézkedéseket, a fennálló utasításokat és rendeleteket köteles volt ismerni. A járási hatóság tisztviselőjénél időnként beszámolni volt köteles a közbiztonsági helyzetről.

Az utasítás ebben a fejezetben külön kitér a nyomozó szolgálatra, az azt szabályozó előírások betartására, betartatására. Ez az alárendeltek részére történő folyamatos oktatást, ellenőrzést jelentett a nyomozó szolgálat eredményes működése érdekében. Az oktatás a korábban eredményesen felderített nyomozások ismertetését is jelentette, melyből gyakorlati tapasztalatokat szerezhettek a csendőrök. A felelősségre vonás tekintetében ügyelni kellett az alárendeltek önzésére. A nem szándékosan elkövetett, nem súlyos mulasztásokért amennyiben lehetőség volt rá a fenyítést kerülni kellett. Ezekben az esetekben a figyelmeztetés, oktatás alkalmazását célravezetőbbnek tartották, azonban a tekintély megőrzése érdekében a helyreigazítást ilyen esetekben lehetőleg négy szemközt, a fiatalabb állomány jelenléte nélkül kellett megejteni.⁴²²

Tehát a fegyelmi felelősségrevonás esetében is megfigyelhető egy arányos és fokozatos rendszer, amely megfelelő jóakarattól vezérelt pedagógiai elveket takar, annak érdekében, hogy a jövőben elkerülendőek legyenek a hasonló hibák, tévedések.

A csendőr járásőrmester rendelkezett az altiszt fenyítő jogával, amit azonban bölcsen az elérni kívánt céloknak megfelelően arányosan kellett alkalmaznia. Az általa kiszabott büntetések a szakasz parancsnoknak bejelentendőek voltak, azokat a havi büntetési jegyzőkönyvbe kellett foglalni. Alapelvként a járásőrmesterekre is igaz volt, hogy előljárójukat, szakaszparancsnokukat a lehető legnagyobb mértékben támogatták. A szolgálati utasítás megfogalmazta továbbá, hogy a sok fenyítés sem az állománynak sem pedig a parancsnoknak nem előnyös.

A megfelelő oktatással, példamutatással igyekeztek az előljárók kiküszöbölni a kihágásokat. A súlyosabb kihágások, fegyverhasználat helyszínén a járásőrmester köteles volt haladéktalanul

⁴²² Loc. cit. 13-19. p.

megjelenni, helyszíni irányítást, intézkedéseket folytatni, továbbá szakasz parancsnokát haladéktalanul értesíteni.⁴²³

A detektívekkel szemben támasztott erkölcsi elvárások fellelhetőek a mai rendőri szolgálatellátás etikai ajánlásaiban a szolgálatra vonatkozó törvényi szabályozókban. Gondoljunk például az ajándék elfogadásának tilalmazására, a személyes példamutatás, bajtársiasság, önképzés, erkölcsös életvitel folytatásának hangsúlyozására. Ezek az alapelvek tehát már jóval korábban kimunkálásra kerültek, függetlenül a korabeli eltérően strukturált társadalmi viszonyoktól.

A csendőr járásőrmesterek szolgálati teendőivel kapcsolatos feladatok az utasítás harmadik fejezetében kerültek megfogalmazásra. Ennek értelmében szolgálatuk külső, nyomozó cselekmények ellátásával, saját őrsének vezetésével, irodai tevékenységgel, valamint őrszemplével kapcsolatos szolgálatokra oszlott. A külső szolgálat lefedte a saját őrsében szolgálatot ellátó járőrök ellenőrzését, valamint a járásőrmester szolgálati utazásai során egyes külsőőrsök járőreit is ellenőrizte. Az ellenőrzés magában foglalta a járőrök tényleges szolgálat ellátásának figyelemmel kísérését is. A járásőrmester járásának minden községében egy éven belül legalább egyszer meg kellett jelennie. Azokban a községekben, ahol a vállalatok jelenléte, illetve a munkások létszáma indokoltta tette ennél gyakrabban volt köteles megjelenni, ellenőrzést végrehajtani. A fent említett, állomásán kívüli községek meglátogatása esetén fel kellett vennie a kapcsolatot a község elöljárójával, illetve olyan személyekkel, akik érdemi információval rendelkeztek a közbiztonsági helyzettel kapcsolatban. Amennyiben járásában súlyosabb bűncselekmények, természeti csapások, balesetek következnek be, azok helyszínén a tudomására jutást követően köteles haladéktalanul megjelenni, fogantatosítani az elsődleges intézkedéseket, továbbá együttműködni a kirendelt hatósági közegekkel a rend helyreállítása érdekében. A megtett intézkedésekről, esetleges átcsoportosításról köteles volt szakasz parancsnokának jelentést tenni.

Az erők összpontosítása esetén, amennyiben szakasz parancsnok vagy csendőrtiszt nem jelent meg a helyszínen kötelesek voltak a parancsnokságot átvenni, az intézkedéseket koordinálni. Intézkedéseit követően szakasz parancsnokának köteles volt jelentést tenni. A nyomozások fogantatosítása közben azok sikerének érdekében illetékességének vagy annak környezetében működő igazságügyi hatóságokkal, járási rendőrhatalósággal kötelesek voltak együttműködni, velük szoros kapcsolatot tartani.

⁴²³ Loc. cit.

A bűncselekmények nyomozásakor a közigazgatástól információt kellett szereznie, amit közvetlenül juttatott tovább a nyomozó csendőröknek, ezzel is biztosítva, hogy a késedelmes információáramlás ne akadályozza a nyomozást.

A járásőrmester a nyomozás felügyeletén, ellenőrzésén kívül személyesen csak a bonyolultabb nyomozásokat vezette, irányította.

A járásőrmester az állomásán lévő csendőrőrs parancsnoka volt, ebben az esetben őrsparancsnoki hatáskör illette meg. Irodai tevékenysége egyrészt saját őrsirodájának vezetésére, másrészt a járás parancsnokság irodájának vezetésére terjedt ki. Saját irodájának vezetése, amennyiben másodtiszt vagy helyettes állt rendelkezésre a járásőrmester felügyelete mellett helyettese vezette. A járás parancsnokság irodájának vezetésekor irányelvként a szóbeliség volt jellemző. Tehát csak azon intézkedéseket volt szükséges írásba foglalni, ami szóbeli közlésben nem volt elintézhető. Ezzel nagyban csökkentve a bürokrácia ügylassító mivoltát. Szolgálati út tekintetében a járás parancsnokság volt a lépcső legalsó foka. Ennek értelmében minden ügyirat, amely a szakasz parancsnoksághoz vagy felsőbb parancsnoksághoz került címzésre az őrsök a járás parancsnoksághoz küldték. Az őrsök részéről a szakasz parancsnokságnak küldött iratok a csendőr járásparancsnokság láttamozását követően kerültek felterjesztésre a szakaszparancsnokságnak. Amennyiben a járás parancsnokság helyénvalónak találta a fogalmazványt, esetleges megjegyzéseit megtéve visszaadta az őrsnek ahonnan a dokumentum továbbításra került a szakasz parancsnokságnak. A járásőrmester hosszas távolléte esetén annak helyettese megjegyzés nélkül továbbította a szakaszhoz a fogalmazványt. A szolgálati út visszafelé is működött, tehát az őrsöknek érkező intézkedések a járás parancsnokság útján kerültek továbbításra. A járásparancsnok irodájában vezetendő dokumentumok az iktatókönyv, az alárendeltek minősítési jegyzéke, kimutatás az évi portyatevékenységről, statisztikai kimutatások kerültek vezetésre.

A járás parancsnokság és az őrs dokumentumait külön tárolták és kezelték. Ez azért is volt szükséges, hogy az azonos alakú és méretű dokumentumok összekeverése elkerülhető legyen. Továbbá az egyszerűbb kategorizálás érdekében az iktatószámok használatát is kötelezővé tették, évfolyamonként. A minősítési jegyzékben követhetőek voltak az alárendeltek fenyítései és a beállt változások is. A minősítési jegyzéket minden év végén a szárny parancsnoksághoz felterjesztették, ezt követően került vissza a járásőrmesterekhez. A közbiztonsági helyzettel kapcsolatos kimutatásokat az őrsök minden hónap végén a járásőrmesterhez felterjesztették, aki a beérkezett adatokat ellenőrizte, továbbá saját kimutatást készített, majd azt a szakaszhoz felterjesztette.

A járásőrmester kéthavonta az alárendelt őrsöt megszemlélte. Az őrszemplék célja az őrsök működésének ellenőrzése, sajátosságainak megismerése, a személyi állomány oktatása, isme-

reteik fejlesztése volt. Irányelvként szolgált továbbá a szemle váratlan megtartása, annak érdekében, hogy a járásőrmester valódi képet kapjon az őrsök állapotáról. A járásőrmesternek szem előtt kellett tovább tartania, hogy egyúttal saját őrsének is parancsnoka, mint őrsparancsnok, ezért a külső őrsök szemlét úgy volt köteles beosztani, hogy saját őrsétől legfeljebb 4-5 napot maradjon távol. Egy őrs megszemlézése az utazási idő beszámítása nélkül 24 óra időtartamú lehetett. Ennél hosszabb időt csak indokolt esetben tölthetett az őrsön, de a 48 órás tartózkodást jelenléte nem haladhatta meg. Az alárendelt őrsök szemlét kéthavonta volt köteles megtartani. A megtartandó szemlékről, azonban szolgálati jegyben köteles volt tájékoztatni a szárny parancsnokságot. Előírás volt továbbá, hogy alárendeltjeivel, őrsének parancsnokaival, csendőrökkel gyakorta érintkezzen. Amennyiben a szemlénél valamely őrsparancsnok, illetve több csendőr szolgálati érdekből nem volt jelen, úgy a következő szemle előre bejelentett időpontban történt, hogy ekkor jelenlétük biztosított legyen.

A szolgálati utak, szemlék során a járásőrmestert minden fontosabb esetről, történésről értesíteni voltak kötelesek. Ekkor fenti tevékenységei megszakítandóak voltak a megfelelő és szükséges intézkedések foganatosítása érdekében. Az ellenőrzések során bármely őrsét, bármikor ellenőrizhette. Ez vonatkozott a járőrökre is. Ezt azon a területeken alkalmazták előszeretettel, ahol valamiféle szabálytalanságot, mulasztást tapasztalt, jutott a tudomására. Az utasítás külön kitért az éjjeli ellenőrzésre is, amely esetében kerülni kellett a személyi állomány indokolatlan zavarására. Ekkor a járásőrmester elsősorban a takarodó betartását, a szolgálatos állomány éberségét, a körletrendet, a megfelelő irodavezetést ellenőrizte. Az ellenőrzésről jegyzőkönyvet készített. Ebben leírta az ellenőrzés során tapasztalt körülményeket: a szolgálatos állomány létszámát, az előírások betartását, a körletrendre vonatkozó megállapításait, az állomány magaviseletével kapcsolatos megállapítások, a megfelelő irodavezetésre vonatkozó szabályok betartásának a helyzetét. A járásőrmester ellenőrzései során tapasztalt körülmények a későbbiekben jelentés formájában a szárny parancsnokságnak kerültek felterjesztésre. Az ellenőrzések célja az utasítás értelmében nem a felelősségre vonás, hanem az oktatás, útmutatás volt. Az utasítás a költségtérítés szabályait is lefektette. Ennek értelmében az utazása során felmerülő költségek a panaszos ügyek kivizsgálása, az összpontosított erők vezényletének átvétele, ellenőrzése során, továbbá amennyiben a közbiztonságot veszélyeztető esemény bekövetkezésekor a járásőrmester helyszínre kivonulása esetén voltak elszámolhatóak. A térítés csak abban az esetben járt, ha a helyszín az állomáshelytől 20 km-nél távolabb esett. A gyalogos járásőrmester közlekedési eszközök igénybevétele esetén korlátozást nem tartalmaz az utasítás. A lovas járásőrmester járásban történő közlekedése esetén költséget nem számolhat el. A járásőrmester járásán kívüli szolgálati utazással kapcsolatos költségei megtérítendőek voltak. Az utasítás utolsó része az iratmintákat, mellékleteket tartalmazó rész. Ebben a kinevezéshez, kimutatáshoz szükséges

nyomtatványok, kilépti bizonyítvány, elbocsátási igazolvány szerepeltek. Itt voltak találhatóak továbbá a szemlék megtartásához szükséges iránymutató minták is.⁴²⁴

Az egyes szolgálati teendőket és végrehajtásukat kiértékelve a mai rendvédelmi nyomozó szervekkel számos hasonlóságot fedezhetünk fel. Gondoljunk akár a szolgálati útra vagy az adott területen történő érdemi információ megszerzésére szolgáló bizalmi személy, esetleg más hatóság képviselőinek az igénybevételére. Továbbá már a korai nyomozások során is felismerték, hogy az időben szerzett információ a siker egyik fő záloga. A nyomozással párhuzamosan, az arra ráfordított erők létszámának csökkentése nélkül a helyszíni tevékenységgel együtt történt, jó esetben történik az információszerző tevékenység. A járásörmester a nyomozással párhuzamosan vette fel a kapcsolatot a helyi hatósággal, bizalmi személyekkel az így szerzett adatokat pedig továbbította a nyomozó csendőröknek. Ez napjainkban akár egy a nyomozócsoportban a helyszíni tevékenységgel egy időben a nyilvántartások ellenőrzését, illetékes hatóságok tájékoztatását, információ szerzését, vásárlását is jelentheti.

A csendőr járásörmesteri poszt összetett és igen nagyfokú szakmai tudásra és tapasztalatokra épülő beosztás volt. A mai rendőrség esetében egy szolgálati formát sem tudnék említeni, ami egymagában lefedné az ismertett tevékenység tudásanyagát. Mindenképpen felfedezhető benne az őrs parancsnoki feladatkör, de egyben nyomozati tevékenység nagyfokú ismeretét, sőt nyomozások vezetését is magába foglalta. Ez még napjainkban is rendkívüli professziót feltételez, amit csak több évtizedes különböző bűnügyi és közrendvédelmi területen szerzett tapasztalatok együttes megléte esetén materializálódhat.

A kornak megfelelően a mai elvárásokat túlszárnyaló beosztást tudhattak magukénak a csendőr járásörmesterek. A csendőrség bűnügyi szolgálatának fejlődése során is figyelemre méltó, hogy a nyomozó munkát ellátó személyi állomány tagjai esetében elengedhetetlen volt a több éves szakmai gyakorlat és rátermettség. A járásörmesterek tekintetében a közterületi szolgálat csendőrként alappilléreként szolgált, ezt követően a meghatározott szolgálati időkeretet kitöltve kerülhetett törzsörmesteri, járásörmester jelölti beosztásba a csendőr. Ez a fokozatosság és szakmai út véleményem szerint a sikeres bűnügyi munka záloga.

Második lépcső - csendőr nyomozó alakulatok a háború után

Az I. világháború során jelentkező csendőrhány következtében a járásörmesterségeket megszüntették,⁴²⁵ azonban a csendőrségi nyomozó munka szervezése a háborút követően más utakon ugyan, de folytatódott.⁴²⁶

⁴²⁴ Loc. cit. 20-46. p.

⁴²⁵ PRESZLY: 72-76.p. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.* 13-19.p.

⁴²⁶ SZIGETVÁRI: *A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai.* op. cit. 100.p.

A Magyar Királyi Csendőrség az 1881. évi szervezetéhez képest — kisebb módosításoktól eltekintve — lényegében változatlan struktúrával működött az I. világháború végéig. A nagy területen szétszórt, viszonylag kis létszámú csendőr őrsök végezték a megelőző, a közrendvédelmi és a nyomozó szolgálatot egyaránt.⁴²⁷ Ezekre a feladatokra a magyar rendőrségeknek többféle állománycsoportot alkotó személyi állomány állt a rendelkezésére. A rendőrségen belül két fő állománycsoport létezett: az őrszemélyzeti (közrendvédelmi) és a detektívek (nyomozók).⁴²⁸ A polgári magyar állam időszakában a társadalmat átható változások a bűnelkövetőket is kifinomultabb elkövetési módszerek kidolgozására sarkallták, melyre a bűnüldöző szervezetek is reagáltak különböző technikai és taktikai eljárások bevezetésével, a kriminalisztika önálló tudománnyá való fejlesztésével. A személyi bizonyítékok mellett, mint például a tanúvallomás teret nyertek a tárgyi bizonyítási eszközök, melyek felkutatása és rögzítése külön képzettséget és technikát igényelt.⁴²⁹

A bekövetkezett társadalmi változásokra és a bűnüldözés új kihívásaira reagálva a Magyar Királyi Csendőrségen 1928-ban kezdődött el a bűnügyi szolgálat kiépítése.

Ez a folyamat az 1930-as évek elejéig zajlott le, ekkor modernizálták a rendvédelmi testületek teljes apparátusát, melynek keretében hozták létre a budapesti székhelyű csendőr nyomozó parancsnokságot is.⁴³⁰ Csendőr kerületenként szerveztek egy nyomozó alosztályt, melyek szakmai tevékenységét a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnokság koordinálta.⁴³¹

A nyomozó szolgálatok a csendőrfelügyelőség alárendeltségében működtek. (IX. sz. mell.) A különféle nyomozati eljárásokhoz szükséges szakapparátussal, technikai eszközökkel, nyilvántartással, laboratóriummal a központi nyomozó szerv rendelkezett, ezzel hozzájárulva a sikeres bűnügyi munka elvégzéséhez. 1933-ban a nyomozó osztály parancsnokság sajtóirodája hírközponttá alakult, amely elsősorban állambiztonsági ügyekben gyűjtött és elemzett híreket. Egyéb hírszerző tevékenységet informátorok felhasználásával is folytattak, valamint sajtó és rádióadás figyelést is végrehajtottak.⁴³²

⁴²⁷ A dualizmus időszakában — a fővárosi rendőrség kivételével — a városi rendőrségek önkormányzati kompetenciába tartoztak. A detektívtestületet — nyugati mintát követve — először a fővárosi rendőrségnél vezették be. Ezt követően pedig fokozatosan a nagyobb vidéki városok rendőrségeinek a szervezetében is megjelentek a detektív testületek. A rendőrségi detektív testület országos méretűvé a magyarországi rendőrségek államosítása nyomán vált.

BORBÉLY — KAPY: op.cit. 392-405.p. ; 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. op. cit.

⁴²⁸ SZAKÁLY: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941.

⁴²⁹ SELLYEY: op. cit. 421-424.p.

⁴³⁰ 71 464/1930. BM.r.

⁴³¹ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* op. cit. 98.p.

⁴³² NYESTE: 52-54.p.

A törzsosztályhoz egy helyszínelő gépkocsi tartozott. A helyszínelő bõröndök tekintetében a csendõrségi nyomozó parancsnokság minden alosztálya három-három helyszínelõ bõrönddel rendelkezett. A bõröndökben mintázó felszerelés, rajzfelszerelés, írõkészlet, fényképezeti felszerelés, optikai felszerelés, daktiloszkópiai felszerelés, bûnjelek csomagolásához szükséges felszerelés, szerszámok voltak találhatóak. A helyszínelõ gépkocsi a vezetõn kívül hét fõt szállított és lényege, hogy a helyszínelõ csoport gyorsan a helyszínre érkezzen. A felszerelés a kocsi falaiba került beépítésre, rendelkezett sötétkamrával, továbbá a telefon szabadvezetékre kapcsolódáshoz szükséges felszereléssel.⁴³³

1931-ben belügyminiszteri körrendelettel hoztak létre a Magyar Királyi Csendõrség nyomozó szolgálatának a szervezetén belül egy külön politikai alosztályt — mivel 1921-tõl a magyar jogrendszer részévé vált a politikai bûncselekmények kategóriája — melynek feladata a szélsőséges politikai mozgalmak megfigyelése, leleplezése volt.⁴³⁴

A végleges formájukat 1930-ra elérõ nyomozó alakulatok a csendõr õrsõkkel közösen látták el feladatukat, õket a helyi jelentõségeet meghaladó, speciális felszerelést és szaktudást igénylõ bûnesetek felderítésekor segítették. További feladataik közé tartozott az õrsõk nyomozásainak összehangolása, valamint a Magyar Királyi Rendõrséggel való együttmûködés biztosítása. Ennek ékes példája az 1932 és 1933 között a Dunától keletre és Egertõl délre fekvõ területeken több vagyon és élet elleni deliktumok felderítése.

A kiterjedt területeket érintõ több bûncselekmény vonatkozásában az õrsõk önállóan nem értek el eredményt, azonban az azonos elkövetési mód összehasonlításakor a nyomozó szolgálatok által levont következtetések alapján a tettesek kézre kerítése megtörtént.⁴³⁵

Lehetőség nyílt a megfigyelések, puhatolások eredményes végrehajtására, hiszen a nyomozó alakulat tagjai polgári ruhában is elláthatták feladatukat, akár közigazgatási hatóságok igénybevételével is. Ekkor rejtve viselt revolverrel teljesítettek szolgálatot, csendõr mivoltukat pedig szükség esetén igazolványukkal fedhették fel.⁴³⁶

A nyomozó alakulatok a nyomozó osztály Budapesten állomásozó nyomozó osztály-parancsnokságából és nyolc nyomozó alosztályból álltak. Az osztály parancsnokság szakmai felügyeletet látott el és diszponált a nyomozó alosztályok felett, sajtóirodát mûködtetett. Az alosztályok közül egy közvetlenül az osztály parancsnok alárendeltségében mûködött, a további hét a csendõr kerület-parancsnokságok alárendeltségében látta el feladatát.⁴³⁷

⁴³³ Ridegh-Olchváry: op. cit. 503-513. p.

⁴³⁴ 1921/III.tc. op. cit. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendõrség. Az elsõ magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* op.cit. 99.p.

⁴³⁵ REKTOR: *A Magyar Királyi Csendõrség oknyomozó története.* 416 p.

⁴³⁶ 1896. évi XXXIII. tc. a Bûnvádi perrendtartásról

⁴³⁷ SELLYEY: op.cit. 421-424.p.

A nyomozó osztály parancsnokság első parancsnoka 1928. VIII. 1-től TIHANYI Ferenc volt. Az őt követő emblemikus nevek között találhatjuk SELLYEY Vilmos és vitéz RIDEGH Raymondot is, akik olyan maradandó műveket alkottak, mint például a *Bűnügyi Nyomozástan*,⁴³⁸ amelyek mind az oktatás, mind a nyomozás gyakorlati alkalmazása során nélkülözhetetlenek voltak.⁴³⁹

A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó osztályának törzsosztálya politikai nyomozásokat hajtott végre. További két főcsoportra államrendészeti és bűnügyi főcsoportokra tagozódott a törzsosztály. Az államrendészeti főcsoport a jobboldali, baloldali, zsidó, nemzetiségi és kémkedési csoportokra tagozódott. A bűnügyi főcsoport a közellátási és a bűnügyi csoportra oszlott. A törzsosztály vezetéséhez tartozott továbbá az iktatócsoport, a politikai nyilvántartó, gépelő csoport és az ügyviteli szolgálatot ellátó ügynevezett belső csoport. Az oktatói alcsoport is ide tartozott. Alosztályvezetői közvetlen alárendeltségében működött a helyszínelő készenléti szolgálat, amely készültségi szolgálat fényképészből, nyomozóból, valamint gépkocsivezetőből állt. Bűnügyi laboratóriuma segítségével a nyomozás során feltárt bizonyítékok vizsgálatára, szakértői vélemények támogatására intézkedett, oktatási tevékenységben is részt vett.⁴⁴⁰

A helyszínelő gépkocsi a budapesti nyomozó alosztály használatában volt, a többi alosztály helyszínelő felszerelése az erre a célra kialakított bőrdökhöz kerültek elhelyezésre. Az alosztályok rendelkeztek fényképészeti laboratóriummal is.⁴⁴¹

A csendőrkerületi nyomozó alosztályok felépítése szinte teljesen megegyezett a törzsosztályéval, azzal a különbséggel, hogy az államrendészeti és bűnügyi szervezeti egységek nem tagolódtak további csoportokra és nem rendelkezett politikai nyilvántartó csoporttal. A nyomozó alosztály parancsnok egyben a csendőr kerület parancsnok közbiztonsági előadója is volt.⁴⁴²

A csendőrségi összekötőtiszt a rendőrség főkapitányságaihoz intézett megkereséseinek kiküldéséről, illetve az illetékes osztályra jutásáról gondoskodott. Feladata volt továbbá a prioritás iránti kérelmek teljesítése is, melynek érdekében szakképzett beosztottakkal is rendelkezett. Ezen kívül feladatát alkotta még a budapesti csendőr járőrök eligazítása is. A csendőrségi hírközpont a csendőrségi hírszolgálat és nyilvántartás ellátását is teljesítette, továbbá — a rendőrség főkapitányságainál működő csendőrségi összekötőtisztjén keresztül — kapcsolatot tartott fenn a rendőrséggel. 1929-ben 21 rádióállomás kezdte meg működését a Magyar Királyi Csend-

⁴³⁸ RIDEGH — OLCHVÁRY: op. cit.

⁴³⁹ SZAKÁLY: *Akik a Magyar Királyi Csendőrséget 1919 és 1945 között vezették.*

⁴⁴⁰ KAISER: 57-59.p.

⁴⁴¹ SELLYEY: op.cit. 424.p.

⁴⁴² KAISER: op.cit. 57-59.p.

őrségnél. A belügyi tárca II. számú postaállomása a nyomozó osztály keretében működött, segítségével kapcsolódott be az osztály parancsnokság a hírszolgalatba. A nyomozó alakulatok a csendőrség szervezetébe teljes mértékben beilleszkedve látták el feladatukat, támogatták az őrsöket, részükre adatokat szolgáltatottak, melynek segítségével az őrs tette meg a feljelentést. A nyomozó alosztály felépítését tekintve egy a szokásosnál — amely 6-20 főt jelentett — nagyobb létszámú őrs volt, mely csendőrtiszt parancsnoklása alatt állt. Működési területe azonban nem őrskörletre, hanem csendőr kerülete teljes hatósági területére terjedt ki.⁴⁴³

A személyi állomány vonatkozásában a Magyar Királyi Csendőrség: szolgálati szabályzata kimondta, hogy a tisztok sem rendőri hatóságoknak, sem pedig rendőri közegnek nem voltak tekinthetők, így a nyomozásban sem vehettek részt. Erre tekintettel a tényleges nyomozati tevékenységet a legénységi (altiszti), személyi állomány végezte.⁴⁴⁴ A csendőr önkéntes jelentkezés alapján válhatott a nyomozó szerv tagjává. Szükséges volt az előírt gyakorlati tapasztalat megléte és a kiváló szolgálati minősítés.

Az előírt feltételek megléte esetén bizottság döntött a jelentkező felvételéről, esetleg elutasításáról. Az itt szolgálatot teljesítő nyomozók további ismereteket sajátítottak el, melynek során a speciális technikai eszközök használatát ismerték meg, ezen szaktudással felvértezve támogatták az őrsöket a nyomozásoknál.⁴⁴⁵

A nyomozó alosztály személyi állománya a nyomozó csendőrökből, nyomozó járőrökből, külszolgalatot teljesítő legénységi állományból, valamint kivezényelt járőrökből állt.

A szolgálati formák tekintetében, a nyomozáshoz kapcsolódóan a Magyar Királyi Csendőrségnél többféle szolgálati fajta alakult ki:

1. A *helyszínelő készenléti szolgálatot* egy-egy fényképész, daktiloszkópus, kutyavezető, nyomozó, gépkocsivezető látta el.

Szolgalatszervezés tekintetében alosztályvezetői hatáskörben gondoskodni kellett arról, hogy a szolgálat a nap 24 órájában rendelkezésre álljon és a kivonulás 30 percen belül a riasztástól számítva megtörténjen.

2. *Napos szolgálat* az alosztály meghatározott feladatainak ellátása érdekében működő szolgálati forma volt, amely 24 órás váltásokkal valósult meg a szolgálatot ellátó személyi állomány cseréjével. A szolgálatvezető és a helyszínelő készségi szolgálatot ellátók kivételével minden nyomozó részt vett a szolgálat teljesítésében.

3. A *távbeszélő és ügyeleti szolgálat* 24 órás váltással valósult meg, amelyben az irodai alkalmazottak, nyilvántartók, rádiókezelők vettek részt.

⁴⁴³ SELLYEY: op.cit. 424.p.

⁴⁴⁴ A Magyar Királyi Csendőrség legénységi állománya a mai fogalmaink szerint tiszthelyettesi rang-csoport rangjait viselte és a Magyar Királyi Honvédség altiszti karának a jellegével bírt.

⁴⁴⁵ KAISER: op.cit. 75-80.p.

4. Az *ügyeleti szolgálat* a rendőrségi összekötőtiszt helyiségében 13 óra 30 percről másnap reggel 8 óráig tartott. A szolgálatban részt vettek az összekötőtiszt segédmunkatársai, valamint az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatalba vezényeltek.⁴⁴⁶

A Magyar Királyi Csendőrség felállításáról rendelkező 1881. évi törvény alapján a csendőrség a közbiztonsági szolgálat teljesítésére rendelt, katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt.⁴⁴⁷ A testület nyomozati cselekményeket csak olyan területen fogantatosíthatott, amely sem törvényhatósági joggal felruházott sem pedig a rendezett tanácsú városok területeihez nem tartozott.⁴⁴⁸ Amennyiben a csendőr ilyen területeken mégis tettenérést vagy elfogást fogantatosít — például nyomon üldözést követően — az elfogott személyt átadta a város rendőrhatóságnak. Abban az esetben, ha a város rendőri ereje nem bizonyult elégségesnek a közbiztonság szavatolásához, akkor a városi hatóság főnöke a csendőrség segítségét igénybe vehette. Abban az esetben, ha törvényhatósági joggal felruházott város területén csendőrség működött vagy szervezés alatt állt, akkor a rendőrség helyett a csendőrség is igénybe vehető volt. Ekkor a város szerződést kötött a csendőrséggel és a csendőrségi szolgálatért fizetni volt köteles.⁴⁴⁹

A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi törvény rendelkezései szerint a nyomozást az ügyész rendelte el, majd irányította is azt.⁴⁵⁰ A végrehajtást a rendőri hatóság, valamint közegei valósították meg. A csendőrség a rendőrségnél nagyobb önállóságra tett szert a nyomozás elrendelése és a nyomozati cselekmények fogantatosítása tekintetében, mivel működési területén a jelentős távolságok áthidalása miatt nem volt lehetőség az ügyész közvetlen és folyamatos irányítására. Az ügyész gyakran a csendőrségi jelentésekre alapozta vádiratát, mivel az általa újra megismételt nyomozati cselekmények kétsédelemmel jártak volna az ügy kimenetelét illetően. A nyomozó alakulatok munkáját az illetékes királyi ügyész megkeresés útján irányíthatta.

A nyomozás által megállapított eredményeket a nyomozók az őrsnek jelentették, majd az őrs tette meg a feljelentést. Több őrs területére kiterjedő tevékenység esetén nyomozati tervet készítettek, biztosították az együttműködést, továbbá hasznosították a szükséges technikai eszközök, laboratórium által nyújtott lehetőségeket. Ezen kívül az általuk a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, megfigyelést igénylő és kiutasított személyekről vezetett nyilvántartást az őrsök rendelkezésére bocsátották. A csendőrség nyomozó szolgálatainak tevékenységét alapvetően a hatályban lévő büntető kódex és büntető perrendtartás határozta meg. Nem elhanyagolható szempont, hogy a vizsgált cselekmény a hivatalból üldözendő tettek csoportjába

⁴⁴⁶ SELLYEY: op.cit.

⁴⁴⁷ PARÁDI: *A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület.* op. cit.

⁴⁴⁸ 1881/III.tc. op. cit. 2. §

⁴⁴⁹ 1882/X.tc.

⁴⁵⁰ 1896/XXXIII.tc.

tartozott, esetleg magánindítvány megtétele volt szükséges a hatósági beavatkozáshoz. A nyomozó szervezeti egységek gyakorlati tevékenységét a belügyminiszter az „*Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára*” című körrendelettel szabályozta, amely egyben e tevékenység szabályzatát is alkotta. Ez az utasítás kiterjedt az ügyiratkezelésre, bűnügyi nyilvántartás vezetésére, sajtóanyagok kezelésére, a nyomozó szolgálat sajátosságaira és a személyi szabályokra is.⁴⁵¹

Figyelemreméltó az a szakmai tapasztalatokat összefoglaló tananyag, ami elengedhetetlen gyakorlati iránymutatást adott a nyomozás lefolytatásához. Ilyen remekművek például a *Bűnügyi nyomozástan*,⁴⁵² vagy *A Bűnügyi nyomozás kézikönyve*,⁴⁵³ amely művek egy teljesen átfogó képet és segédletet adtak a nyomozás metodikájáról, módszertanáról az adatgyűjtéstől kezdve egészen az adatok kiértékeléséig, tovább kitértek a nyomozás buktatóinak részletezésére is, például a hamis tanúvallomásra, betegség színlelésére stb. Ilyen mértékű oktatási anyag leképezése szinte csak a detektívtestület esetében figyelhető meg. A leírt tapasztalatok kiterjedtek a nyomozás fogalmára, lényegére, szakmai fogásokra, a különböző bűncselekmények esetében végzett tevékenységek helyes végrehajtására.

Az előírt és rendszeres képzéseken kívül a csendőrtisztek által szerkesztett *Csendőrségi Lapok* című folyóirat is lehetőséget biztosított a folyamatos fejlődésre, gyakorlásra. A havonta több ízben megjelenő lapban a jogszabályi, szervezeti változásokon kívül folyamatosan közöltek valódi bűneseteket is, de annak kinyomozásának leírását mellőzték. Ennek megoldására pályázatot írtak ki, majd az eredményes megoldást prezentáló csendőröket jutalomban részesítették.⁴⁵⁴

Néhány konkrét eset leírása által lehetőség nyílt a személyi állomány tapasztalatszerzésre és a több alkalommal előforduló fogások elsajátítására, a nyomozás során ismétlődő csapdák felismerésére, kikerülésére:

- 1927. év novemberében például bejelentés érkezett, hogy holtan találták PÉTERI József vadórt Süttör község közelében egy vadászkunyhóban. A helyszínen készült adatgyűjtés és vázlatok alapján megállapítást nyert, hogy emberölés történt. A szemből kapott lövésen kívül erre utalt a kunyhóban talált nem a sértettől származó cigarettavég. A helyszínbejárás során lábnyomok vezettek el a helyszínről több száz méteren keresztül Süttör irányába. Az őrsön számon

⁴⁵¹ NYUT-1930

⁴⁵² RIDEGH — OLCHVÁRY-MILVIUS: op.cit.

⁴⁵³ ENDRÖDY

⁴⁵⁴ A *Csendőrségi Lapok* a Magyar Királyi Csendőrség képes szakmai folyóirata volt, amely havonta kettő-három alkalommal jelent meg. A lapot csendőr-tisztek szerkesztették. Az első tizenhárom évfolyam 1907 és 1919 között jelent meg, majd 1924-ben folytatódott a tizennegyedik évfolyammal és 1944-ben fejeződött be a harmincnegyedik évfolyammal. A folyóirat főszerkesztői voltak 1924. évet követően PINCZÉS Zoltán (1924-1934), MOHÁCSY Lajos (1935-1938), BEÖTHY Kálmán (1939-1942), BENEDEK Mihály (1943-1944). 1924 és 1944 között 279 nyomozati témájú közlemény jelent meg a folyóiratban.

tartott orvvadászok nyilvántartásának ellenőrzése megtörtént, majd a több lehetséges gyanúsított meghallgatása és alibijének igazolása következett. Megtörtént a gyanúsítottak hozzátartozóinak és rokonainak kihallgatása is az ellentmondások tisztázása végett. Ezt követően a rögzített lábnyomok gyanúsítottak általi lábbelijének összevetése következett. Az ellentmondások tisztázását követően és a rögzített nyomok alapján előkerített csizma, mint tárgyi bizonyítási eszköz súlya alatt a gyanúsított megtört. Bevallotta, hogy vadat kívánt elejteni, azonban a vadőr meghallotta az általa leadott lövést. Ezt követően talált rá a vadőr a kunyhóban, amiben rejtőzött. Amikor benyitott és meglátta ijedségében rálőtt a vadőrre, aki ennek következtében lelte halálát. Miután felfogta tettének súlyosságát elmenekült a helyszínről az elkövetéshez használt puskát, valamint csizmáját is elrejtette. A csizma különleges talpnyomata alapján — ami rögzítésre került a helyszínen — a lábbelit készítő cipész be tudta azonosítani megrendelőjét, aki egy nyilvántartott orvvadász volt.⁴⁵⁵

- 1935 áprilisában TÖKÉS Józsefné és sógornője sérelmére rablótámadás történt, melynek során a két ágyban fekvő nőre rálöttek, majd értékeket követeltek tőlük. A lakóingatlan szomszédságában a család tulajdonában lévő üzlethelyiség volt található. A két sérült nő közül TÖKÉS NÉ az értékek átadására történő felszólításnak látszólag eleget téve kiment egy másik szobába, de onnan kimenekült és segítségért kiáltott, melynek hatására az elkövető elmenekült. Az elkövető ruházatából egy bundát ismertek fel, ami a sértett kamrájából származott. Ezt az elkövető hátrahagyta, miután elmenekült.

Az összegyűjtött információk arra utaltak, hogy a lakás éjszakai bezárását követően az elkövető már a lakásban volt. Órákkal az elkövetés előtt bújt el a kamrában, ahol az ott talált bundát viselte. Az elkövetés körülményeiről arra lehetett következtetni, hogy a cselekmény célja nem anyagi haszonszerzés, hanem indulati cselekmény volt. Tehát megkezdődött a kereskedő család haragosainak számba vevése, feltérképezése. Miután az üzleti partnerek alibije igazolást nyert, egy ingatlanvételi szálát találtak a nyomozók. Egy elárverezett ingatlant vásárolt a család, amiből a korábbi lakóknak ki kellett költözniük. A korábbi lakó fia ezért megfogadta bosszút áll az új tulajdonosokon. Miután a nyomozás elvezetett idáig a helyszínen rögzített lábnyomok összevetése megtörtént az érintett cipőjének nyomával, így bűnössége kétséget kizáróan megállapítást nyert. Tettét azzal magyarázta, hogy az új tulajdonosokat okolta ingatlanuk elvesztése és családja kiköltöztetése miatt. Elhatározta, hogy a történetek miatt bosszút áll, így fegyverrel már az elkövetés előtt több órával elrejtőzött az ingatlanban, ahol magára vett egy ott talált bundát, amit később hátrahagyott a menekülés során.⁴⁵⁶

⁴⁵⁵ MÓDOS: 25-27.p.

⁴⁵⁶ MONORI: 137-144.p.

A nyomozások részleteibe menő ismertetése nélkül is megállapítható, hogy a korabeli metodika napjainkig alapjaiban nem változott. A tanúk általi ellentmondások tisztázása érdekében történő szembesítés a gyanúsítható személyekről vezetett nyilvántartások jelenleg is használatban lévő eljárások. A fent ismertetett eseteknél sem került el a nyomozók figyelmét, hogy a tanúk nem minden esetben pártatlanok, szavahihetőségük nem megkérdőjelezhetetlen. Már ekkor is érdemesnek tartották a szavahihetőség vizsgálatát és számba vették a hamis tanúzás lehetőségét. Továbbá figyelembe vették a helyszíni nyomrögzítés jelentőségét, hasznosságát is. Az alapvető nyomozati stratégiák nagy részének kimunkálása már a vizsgált időszakban megvalósult, amellyel szilárd alapot hoztak létre jelenkori nyomozásaink eredményes megvalósításához.

A nyomozások eredményessége tekintetében a felderítettségi mutató 90 % körüli volt. Már 1908-ban — a nyomozó szolgálatok megalakulását megelőzően — az őrsők is megoldották a bűnesetek többségét. Hatóság elleni erőszak elkövetése 1 384 esetben történt, melyből összesen 2 maradt megoldatlanul. Emberi élet elleni 3 303 regisztrált cselekményből mindössze 53 eset maradt kinyomozatlan. Szemérem elleni erőszak 833 esetben került regisztrálásra, melyből 1 eset maradt felderítetlen. Rablást vagy zsarolást 1 618 esetben regisztráltak, melyből csupán 36 esetet nem sikerült felderíteni. Lopást 43 577 esetben jegyezték be, melyből 2 677 eset maradt kinyomozatlan.⁴⁵⁷

Az eredményességhez a magas szakmai tudáson, a személyi állomány kiemelkedő kompetenciáin kívül hozzájárult a lakosság támogatása is. Hiszen napjaink közhiedelmével ellentétben a törvényt tisztelőknak nem volt félnivalója a csendőrségtől. Jelenlétüknek kifejezetten örültek, hiszen a bűncselekmények felderítésének eredménye a bűnözők kézre kerítése — ami az újabb cselekmények megakadályozásához vezetett — a tevékenységéhez kapcsolódott. Informátorokat, bizalmi személyeket alkalmaztak, csendőri mivoltuk leplezésével operatív nyomozati feladatokat láttak el.

A kiegyezést megelőzően a császári csendőrség az elnyomás eszköze volt, így érthető módon nem volt népszerű a lakosság körében. Ezt követően viszont a Magyar Királyi Csendőrség már a magyarság támasza volt, amely a történelmi Magyarország vidéki területein a közbiztonságot magas színvonalon szavatolta. A testület tagjai a társadalom megbecsültségét és elismerését vívták ki eredményes szolgálat ellátásukkal és részrehajlás nélküli tevékenységükkel.⁴⁵⁸ Ezzel szemben a törvénytelen úton járók joggal tarthattak a testülettől, ám ők sem azért, mert velük szemben önkényt alkalmaztak volna, hanem azért mert biztosak lehettek abban, hogy törvénytörtéteikről a csendőrség szinte kivétel nélkül lerántja a leplet.

⁴⁵⁷ REKTOR: op.cit. 433.p.

⁴⁵⁸ PARÁDI: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások és a csendőrség. op. cit. 103-107.p.

A közhatósági jogú személyekkel (éjjeli őrök, erdőőrök, mezőőrök, pályaőrök, gátőrök)⁴⁵⁹ való együttműködést a szolgálati utasítás szabályozta. Ennek értelmében a közbiztonság eredményes megvalósítása érdekében törekedni kellett a jó egyetértés fenntartására. A mai terminológiára lefordítva ez hatósági jogsegélyt, információcserét, kölcsönös tájékoztatást jelentett.

Budapesti székhelyű nyomozó osztály parancsnokság keretében működő csendőrségi bünyügyi nyilvántartás is segítette az eredményes bűnüldöző tevékenységet. A nyilvántartás inkább a bűnmegelőző szemléletre alapult ezért az elfogandó körözött személyeken kívül a megfigyelést igénylő, rendőri felügyelet alatt álló, eltűnt, feltételesen szabadon bocsátott, kiutasított egyéneket rögzítette. Azok az egyének is bekerültek a nyilvántartásba, akiknek személyazonosságát kellett megállapítani, illetve, akik saját hivatalos okmányaikat veszítették el. A melléknyilvántartások rögzítették az egyének korábbi bűncselekményeit, illetve az elkövetővel vagy bűncselekménnyel kapcsolatos egyéb információkat. Említésre méltó továbbá a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnoksága által évente kétszer kiadott nyomozókulcs, ami a meghatározott időszakon belül kibocsátott körözéseket tartalmazta.

A kapott adatokat, információkat külön kiértékelő csoport elemezte az esetleges összefüggések tisztázása és összekapcsolása miatt. Ezt a mai terminológia szerint értékelő-elemző munkának hívjuk, ami szintén bevált és jelenleg is alkalmazott tevékenység.⁴⁶⁰

A csendőrség bünyügyi szolgálatai a testület politikai preconcepciókon nyugvó felszámolása nyomán eltűntek a múlt homályában, figyelmen kívül hagyva eredményességüket, alkalmasságukat. A polgári magyar állam erős támaszának megsemmisítése utat nyithatott a pártállami politikának, hogy kezét rátegye a rendvédelemre és az elnyomás eszközéül használja.

Legyen szó akár a csendőrségi nyomozószolgálatokról vagy bármely — a fővárosi detektívtestület mintájára létrehozott — bünyügyi szervezetről, közös jellemzőként írható le, hogy a sikerességet csak a hivatásos állomány megfelelő képzettségével, tapasztalatával, elkötelezettségével, hazaszeretetével és alázatával lehetett szavatolni. A rendvédelmi feladatok sokszínűsége, bővülése, tagozódása megkívánta a bünyügyi szolgálatok életre hívását, hiszen azok eredményes működése, a kihívásoknak való megfelelés, az ott szolgálatot teljesítő személyi állomány egy olyan multidiszplicinális tudás meglétét tette szükségessé, amely csak a szervezeten belüli szakosodással valósulhatott meg. Ennek ékes példája a különböző bünyügyi szolgálatok felállítása és e téren felgyülemlett tapasztalatok felhasználása. A csendőrség esetében működő

⁴⁵⁹ PARÁDI Ákos — PARÁDI József: 31-56.p. ; PARÁDI Ákos: 64-79.p.

⁴⁶⁰ SZUT-1888. 216.p. ; SZUT-1941. 14-15.p. , 45.p.

központi és csak bizonyos esetekben nyomozást folytató, nyomozati tevékenységet átvevő, felügyelő nyomozó alosztályok prioritás szerinti munkamegosztása a mai rendőrségi nyomozás során is alkalmazott és működő metodika. Gondoljunk például a Budapesti Rendőr-főkapitányságon belül a rablási vagy életvédelmi osztályok tevékenységére. Az úgynevezett kisebb súlyú ügyek a kerületi rendőrkapitányságok hatáskörében maradnak, azonban a nagyobb horderejű speciális szakértelmet is igénylő ügyek az ezek nyomozására szakosított szakcsoportnak kerülnek átadásra.

A ma is működő gyakorlati munkamegosztási módszerek mellett, jelen korunk rendőreinek, nyomozóinak példaértékű mintául szolgálhat a csendőrségi nyomozók munka iránti alázata, kötelességtudata, önmagával szemben támasztott igényessége.

Fontos ezeknek a személyi kompetenciáknak, motivációknak a feltárása, hiszen napjaink nyomozóit ezek sarkallhatják eredményesebb munkavégzésre, és azoknak a belső erőknak az életre hívására, amik a korabeli detektíveket, nyomozókat sikeressé és a bűnüldözés emblematikus alakjaivá tették.

A csendőrség esetében a legénységi állomány felvételekor már a testület felállításakor is alapvető kitétel volt az írni-olvasni tudás, ezzel egy időben az önkormányzati rendőrségek személyi állományában analfabéták is teljesítettek szolgálatot. A szolgálati karrier az érdekek és képességek alapján valósult meg, nem pedig a kapcsolatrendszerek felhasználásával. A csendőrségi nyomozó alakulatok vagy akár a fővárosi detektívtestület sikerességének másik oka — a személyi állomány magas képzettségbeli és etikai állapotán túlmenően — a fokozott közterületi jelenlét volt. A korabeli detektívek szolgálatuk java részét az utcán, információszerzéssel, puhatolással, megfigyeléssel, informátorok beszerzésével töltötték.

A csendőrség tekintetében a szervezet a 90 %-os eredményességét szintén a közterületi jelenléttel tudta produkálni. Az előre begyűjtött információk felhasználása vagy a bűnügyileg fertőzött területek, egyének ellenőrzése alapvetően bűnmegelőző intézkedések.

A társ rendvédelmi testületekben a nyomozó egységek kiépülése a detektívtestület példáján, annak sikeres működése nyomán indultak el. Ez a folyamat a Magyar Királyi Csendőrségen belül pedig két lépcsőben forrott ki. A nyomozás Csendőrségen belüli megjelenésének két fázisa alapvetően a feladatok sajátosságai szerinti két lépcsős felosztást eredményezett. A közrendvédelmi feladatoktól a Nyomozó Parancsnokságig való eljutás első lépcsője a járásörmerségek voltak. Az itt megjelenő és belső szabályozó által meghatározott nyomozati munkát nem önállóan végezte egy erre létrehozott állománycsoport, többletfeladatként jelentkezett, egyéb előljárói teendők mellett. A járásörmersetek egyenruhában látták el szolgálatukat, ami lehetőségeiket korlátozta, valódi nyomozati tevékenységet személyesen általában nem végez-

tek. A fejlődés folyamatának megszakadása a járásörmesterségeket követően a testületen kívülálló háborús okokra vezethető vissza. Ezt követően azonban a nyomozó parancsnokság felállításával a nyomozati munka elvégzése a struktúrájában, technikai ellátottságában, személyi állományában leginkább alkalmas nyomozó alosztályok feladata lett. A második lépcsőben megjelenő nyomozás már az erre specializálódott szakcsoport önálló tevékenységeként jelent meg. A nem egy lépcsőben megvalósuló időben hosszadalmas folyamat egyik oka véleményem szerint, hogy a komolyabb, összetettebb bűnesetek nyomozásakor a fővárosi detektívtestület segítségét kérték a társszervek vidéken, városokban is. Továbbá a csendőrség alapvetően más rendvédelmi feladatok ellátására létrehozott testület volt. A bűnözés sajátosságainak változása, a nyomozás mihamarabbi elkezdésének szükségessége előbb-útóbb nélkülözhetlenné tette a csendőrség saját, önálló nyomozó alosztályainak felállítását a megfelelő technikai apparátussal ellátva, szoros kapcsolatban a fővárosi rendőrséggel és annak nyilvántartásaival.

Összességében egy jól strukturált rendszert láthatunk, ahol a személyi állomány alkalmazkodott a megjelenő új bűnesetek adta kihívásokhoz, alkalmazta a társszervek már működő metodikáját. Szükség esetén pedig, ahogy más rendvédelmi testületek is, igénybe vette a fővárosi detektívtestület szakértő gárdáját.

5.2. A Magyar Királyi Pénzügyőrség nyomozó szervezete

A rendvédelem testületei elsősorban saját szakterületükön tevékenykedtek, egymással azonban szorosan együttműködtek egy közös cél érdekében.⁴⁶¹

A Magyar Királyi Pénzügyőrség is egy ilyen speciális szakterülettel rendelkező testület volt, melynek nyomozati munkája érdekes és változatos képet mutatott. A nyomozati metodikák, ajánlások és segédletek a gyakorlatban jól működő felderítő, bűnüldöző tevékenységet reprezentálnak

⁴⁶¹ PARÁDI: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai.

Szervezet

LÓNYAY Menyhért (1871-től gróf)⁴⁶² 1867. III. 10-én, mint a magyar kormány pénzügyminisztere az I. számú körrendeletben rendelkezett a Magyar Királyi Pénzügyőrség megalakításáról.⁴⁶³ Ezzel létrehozta a királyi felügyelőségeket, melynek alárendeltségében létrejött az önálló magyar pénzügyőrség. 1868-ban kiadásra kerültek az első jövedéki és adótörvények.⁴⁶⁴ 1872-ben a volt katonai határőrvidék területére kiterjedő hatályala a térség polgári viszonyok közé való visszazorításának az elősegítése érdekében felállították a Magyar Királyi Vám- és Adóőrséget, amelyet 1886-ban egyesítettek a Magyar Királyi Pénzügyőrséggel.⁴⁶⁵ 1895-ben kezdte meg működését Fiumében a Magyar Királyi Tengerész Pénzügyőrség, ami 1918-ig működött.⁴⁶⁶ Az I. világháborút követő új gazdasági helyzetre és a trianoni békediktátum miatt áthelyezett határookra tekintettel a magyar állam határőrizetének és a Magyar Királyi Pénzügyőrségnek az átszervezésére volt szükség.⁴⁶⁷

A dualizmus időszakában a határőrizeti munkából is kivette a részét a testület. Mivel a dualizmus időszakában az államhatár őrzésére csupán a Magyar Királyság vámhatárain volt szükség, ezért a magyar-román és a magyar-szerb határokon 1867-től a Magyar Királyi Pénzügyőr-

⁴⁶² LÓNYAY Menyhért (1871-től) gróf (Nagylónya, Bereg vármegye, 1822. I. 6. – Budapest, 1884. XI. 3.) Bölcsészdoktor, ellenzéki követ, DEÁK Ferenc és ANDRÁSSY Gyula pénzügyi tanácsadója, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. Pénzügy-minisztériumi tanácsos 1848. IX. 5. – 1849. VIII. 11., megbízva az államtitkári teendővel 1849. V. 6. – 1849. VIII. 11., pénzügyminiszter 1867. II. 20. – 1870. V. 21., közös pénzügyminiszter 1870. V. 21. – 1871. XI. 14., miniszterelnök 1871.

XI. 14. – 1872. XII. 4., honvédelmi miniszter 1871. XI. 14. – 1872. XII. 5.

BÖLÖNY: 258.p.

⁴⁶³ BLASKA — KISS: *A 140 éves Vám-és Pénzügyőrség emlékalbuma 1867-2007.* (2007), 139 p.

⁴⁶⁴ 1867/XVIII.tc.; 1868/II.tc.; 1868/IV.tc.; 1868/X.tc.; 1868/XI.tc.; 1868/XIV.tc.; 1868/XV.tc.; 1868/XVI.tc.; 1868/XVII.tc.; 1868/XIX.tc.; 1868/XX.tc.; 1868/XXI.tc.; 1868/XXII.tc.; 1868/XXIV.tc.; 1868/XXV.tc.; 1868/XXVI.tc.; 1868/XXXIV.tc.; 1868/XXXV.tc.; 1869/XVIII.tc.; 1869/XIX.tc.; 1869/XX.tc.

; 1869/XXI.tc.; 1870/XX.tc.; 1870/LI.tc.; 1870/LII.tc.; 1870/LIII.tc.; 1870/LVI.tc.; 1870/LVII.tc.; 1871/LVI.tc.; 1871/LVII.tc.; 1871/LVIII.tc.; 1871/LIX.tc.; 1871/LX.tc.; 1871/LXI.tc.; 1871/LXII.tc.

⁴⁶⁵ PARÁDI: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. 105-110.p

⁴⁶⁶ Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásával a Magyar Szent Koronához különleges jogállással csatlakozó Fiume speciális státusza is megszűnt, így az ott állomásozó magyar rendvédelmi testületek is feloszlottak.

⁴⁶⁷ PARÁDI: A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. 81-88.p.; SUBA: A trianoni ország-

határok kitzésének politikai és technikai kérdései. 61-63.p.; Idem: SUBA: A magyar- csehszlovák határ helyszíni megállapítása

és kitzése 1921-1925. 29-41.p.; Idem: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar- csehszlovák határmegállapító

bizottság szervezete 1921-1925.; Idem: A déli határszakasz határokmányainak története. 155-167.p.; Idem: A trianoni

hármás határok kijelölése. 276-281.p.

ség, majd 1891-től a Magyar Királyi Csendőrség vámhatárszakasszal érintkező működési területtel rendelkező szakaszai, illetve örsei látták el a határvonal őrzését más testületi alapfeladataik ellátása mellett.⁴⁶⁸

A zöldhatár őrizetét a későbbiekben is ez a kétlépcsős modell jellemezte, melynek első lépcsőjét a Magyar Királyi Pénzügyőrség határmenti szakaszai, a másodikat pedig a Magyar Királyi Csendőrség határmenti örsei alkották.⁴⁶⁹ Az 1921-ben felállított Magyar Királyi Vámőrség, majd 1932-től jogutóda a Magyar Királyi Határőrség határőrizeti feladatokat látott el a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium alárendeltségében, ahonnan a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumhoz, mint a Magyar Királyi Honvédség csapatneme került. A trianoni békediktátumot követően a magyar haderőt korlátozó szigorítások kijátszása miatt ezek a korábban vámőrségi erők egyébként is honvéd alakulatokat takartak.⁴⁷⁰

A Magyar Királyi Pénzügyőrség feladatai a kezdetektől a pénzügyi törvények és szabályok megszegésének megakadályozása, a csempészet visszaszorítása és az elkövetők felderítése elfogása volt és ma is az.⁴⁷¹

A testület létszáma 1869-ben 3 498 fő volt a Horváth-Szlavón területeket is beleértve. A testület alap szervezeti egységét a szakaszok képezték, amelyek önálló működési területtel rendelkezett. A szakaszoknál valósult meg a testület szolgálati tevékenysége. Vezetője szemlész vagy fővigyázó volt. A szakaszok működési területe lefedte a Magyar Szent Korona alá tartozó térség teljes területét. A testület szervezeti felépítésében a következő szintet a pénzügyőr biztosi kerületek alkották. Egy-egy biztosi kerület több szakasz működését irányította. A következő szint a vármegyénként szervezett pénzügyigazgatóság volt, amelyen belül a pénzügyőrségi osztály irányította a vármegyében diszlokáló pénzügyőri erőket. A pénzügyigazgatóságok pénzügyőri osztályai képezték a testület középső (regionális) vezetési szintjét.

⁴⁶⁸ PARÁDI: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. 44-50.p. ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség

határőrizeti feladatai 1891-1914. 56-92.p. ; Idem: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-

Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. 177-196.p. ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti

szolgálat. 77-90.p. ; Idem: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzé-

sében. 100-107.p. ; Idem: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. 81-87.p.

⁴⁶⁹ PARÁDI: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború

között. 391-404.p. ; Idem: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két

világháború közötti magyar határőrizet változásai. 4-23.p. ; Idem: A Magyar állam határőrizete a két világháború között. 64-

72.p. ; Idem: A magyar határőrizet 1867-1945. 11-35.p.

⁴⁷⁰ PARÁDI: A magyar állam határőrizeti struktúrájának fejlődése a századfordulótól a második világháborúig. 27-48.p. ;

Idem: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. 141-148.p.

⁴⁷¹ SZABÓ: *A magyar pénzügyőrképzés intézményi kereteinek fejlődése 1867-2011.* 117-122.p.

A testület országos vezetését a Magyar Királyi Pénzügyminisztériumban — a többször átszervezett és átkeresztelt — pénzügyőrségi osztályok végezték.⁴⁷²

A kiegyezést követően kérdéses volt, hogy a vám, illetve adóigazgatást együtt vagy külön szervezetként működtessék. Bár kezdetben az egy szervezetbe tömörítés volt a cél, a gyakorlati tapasztalatok alapján az adó- és vámügyeket szétválasztották, így 1872-től különálló vámhivatali rendszer alakítottak ki. A vámügyek intézése hivatali hierarchiájának felépítése a vámbevalló őrökkel kezdődött, majd mellékvámhivatalok, fővámhivatalok és Budapesti Fővámhivatal következett, amely rendszerben a vármegyei szintű irányítást a pénzügyigazgatóságok látták el. A szakterület országos vezetését pedig a Budapesti Fővámigazgatóság a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium vámügyi osztályával közösen látta el. A vámhivatalok személyi állománya fegyveres szolgálatot nem látott el, egyenruhát azonban viseltek. A szervezet létszámfejlődését egyéb beruházások is követték, ilyen volt például az 1874-ben elkészült Budapesti Fővámház, illetve a későbbiekben megépült több vámhivatal. Az I. világháborút követően a békediktátum nyomán kialakult új határok elkerülhetetlenné tették a szervezet átalakítását. A testület létszámát 3 000 főben állapították meg. A két világháború között a szervezet céljai alapvetően nem változtak, így továbbra is a csempészet megakadályozása, a törvények áthágóinak elfogása, felderítése, továbbá a pénzügyi hivatalok támogatása eljárásaik során maradtak a főbb feladatok. 1919-1945 közötti időszakban a vám és a pénzügyőrségi hierarchia csúcsán a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium helyezkedett el. A vámhivatalok és a pénzügyőrség szervezeti felépítése a két világháború között a dualizmuskorhoz képest lényegében nem változott.⁴⁷³

A Magyar Királyi Pénzügyőrség megalakulásától kezdve számos személyzeti és szervezeti változáson, rendeleti szabályozáson ment keresztül. A szakma fejlődése igényt formált a szolgálati és szervezeti szabályozók megteremtésére, mellyel egy rendeletileg is szabályozott professzionális szárnyalás vette kezdetét. A szolgálati szabályokat és törvényeket gyűjteménybe foglalták.⁴⁷⁴ Lényeges feladata volt az adók és jövedékek beszedése. A már meglévő fogyasztási adók */sör, cukor/* az állam egyedárúságok és jövedékek, illetékek újakkal bővültek. */dohány, só egyedárúság, lottó jövedék/*

Megjelent a gyújtószeradó, majd 1925-ben a tüzkő adó, 1933-ban az elektroncső */villamos fényforrás/* adó, 1935-ben pedig a margarin és étolaj adó. A határvám szabályozását 1924-ben új törvény módosította, 1936-tól fémjelzési jövedék, 1928-tól közúti adó került bevezetésre.⁴⁷⁵ Az egyre bonyolultabb adórendszer szükségessé tette a pénzügyőri szervek szakosodását.

⁴⁷² PARÁDI *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.*: 39-42.p.

⁴⁷³ Loc.cit.

⁴⁷⁴ HECKENAST ; *A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó törvények, szabályok, utasítások, rendeletek és elvi jellegű határozatok gyűjteménye.* (1894), 212.p.

⁴⁷⁵ 1921/XI.tc. ; 1924/XIX.tc. ; 1924/XXI.tc. ; 1928/VI.tc. ; 1928/XXXVIII.tc. ; 1936/IV.tc.

Ez a folyamat az 1920-as, 1930-as években ment végbe. Ekkor kerültek felállításra a cukorgyári és pénzügyőr szakaszok stb. A pénzügyőri nyomozócsoportokat 1933-tól kezdődően állítottak fel a pénzügyigazgatóságok székhelyein. Külön feladatuk a fogyasztási adók és jövedékek területén történő kihágások megakadályozása, visszaélések felszámolása volt. A nyomozócsoportok két-öt főből álltak és felvértezték őket a szükséges jogosultságokkal. Belügyminisztériumi rendelet értelmében a Magyar Királyi Állami Rendőrség,⁴⁷⁶ majd 1931-től a Magyar Királyi Rendőrség⁴⁷⁷ és a Magyar Királyi Folyamőrség⁴⁷⁸ kötelees volt együttműködni a nyomozókkal. Együttműködtek továbbá a Magyar Királyi Határőrséggel, Magyar Királyi Csendőrséggel. A csoportokba beosztott pénzügyőröket más a felderítésen és nyomozáson kívüli szolgálati feladattal nem lehetett terhelni. A növekvő feladatok ellátásával egyre nagyobb nyomás nehezedett a testületre. Ennek feloldására 1933-ban kiadásra került egy egységes Szolgálati Ügyrend (SZÜR), ami a korábban az egyes pénzügyigazgatóságok által külön meghatározott ügyvitelt egyesítette.⁴⁷⁹

Jogi háttér

A jövedéki büntetőszabályokról szóló 1928. évi pénzügyminiszteri rendelet bevezető rendelkezéseinek értelmében cselekmény alatt a mulasztással elkövetett cselekményt is érteni kellett. Jogszabály alatt a törvény alapján kiadott és a törvényben fenntartott szabályt kellett érteni. Közadó alatt pedig az állami egyenes adókat, fogyasztási adókat, forgalmi adókat, illetékeket, vámokat, jövedékeket, helyhatósági adókat, valamint azokat a szolgáltatásokat kellett érteni, melyek közadók módjára voltak behajtandók.⁴⁸⁰

A jogszabály úgy rendelkezett, hogy a fenti rendeletből meg nem állapítható esetekben a jövedéki kihágásokra a büntetőtörvénykönyv rendelkezéseit kellett alkalmazni.⁴⁸¹

A szabályozás értelmében a jövedéki kihágások elkövetőire kiszabható büntetések a fogház, vagyonekobzás és a kiutasítás voltak.⁴⁸² A jövedéki büntetőszabályok és a büntetőkódex harmonizációja alapos jogalkotási folyamatot feltételez, így a jogi szabályozók illeszkedtek egymásba, kiegészítették egymást.

⁴⁷⁶ 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. op. cit.

⁴⁷⁷ 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r.

⁴⁷⁸ 1922/XIV.tc. ; 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r.

⁴⁷⁹ KÖPF: *Fejezetek a Magyar Vámigazgatás és Pénzügyőrség történetéből.* (2003), 42-47.p.

⁴⁸⁰ 18 400/1928. (VII. 15.) PM.r. 1. § + 3. § ; 45 400/1928. (VII. 15.) PM.r. ; TUKACS: 1-19.p.

⁴⁸¹ 1878/V.tc. op. cit.

⁴⁸² TUKACS: *A Jövedéki Büntetőjog és Jövedéki Büntetőeljárás.* op. cit. 24.p.

Az 1922. évi pénzügyminiszteri rendelet értelmében a Magyar Királyi Pénzügyőrség rendelkezése volt a csempészet a pénzügyi törvények és szabályok áthágásainak megakadályozása, valamint az azokat megszegők felkutatása, továbbá a pénzügyi hivatalok és közegek támogatása hivatalos eljárásaik során.⁴⁸³

Nyomozó csoportok felállításáról az 1933. évi december hó 30-án kelt pénzügyminiszteri rendelet határozott.⁴⁸⁴ A jövedékek és adók terén tapasztalt kihágások emelkedése miatt a visszaélések felderítése, állami bevételek növelése érdekében a pénzügyigazgatóságok, kirendeltségek székhelyein pénzügyőri nyomozó csoportokat hoztak létre. A nyomozó csoportok létszámát két-öt főben állapították meg. Irányításukat a pénzügyigazgatóságok és kirendeltségek pénzügyi előadói végezték. A csoportok tagjait rátermett altisztekből kellett kiválogatni. 11 pénzügyigazgatóságnál⁴⁸⁵ három-öt fő a többi pénzügyigazgatóságnál és kirendeltségnél két főből álló nyomozócsoportokat hoztak létre. A nyomozócsoportok elnevezését felállítási helyük szerint határozták meg. Működési terület tekintetében az adott igazgatóság, illetve kirendeltség területe volt az irányadó, azonban nyomon üldözés, követés esetén át lehetett lépni a szomszédos igazgatóság területére. Átlépés esetén az érintett pénzügyőri szervezeti egység vezetőjét (*pénzügyőri szakaszok vezetőit, a pénzügyőri biztosi kerületek vezetőit*) a lehető leghamarabb értesíteni volt szükséges.

Feladatok, vezetés és képzés

A pénzügyőr nyomozócsoportok feladatait alkotta:

1. Kirendeltségek területén az adatszerző szolgálat kiépítése, társszervekkel szoros együttműködés.
2. A pénzügyőri szervek vezetőinek segítése a jövedéki kihágások nyomozásában.
3. Önálló felderítő tevékenység folytatása, inkognitó megőrzése.
4. Polgári ruha viselése, nyomozati, felderítő munkán kívül irodai, illetve egyéb tevékenység folytatásának megtiltása. A nyomozócsoportok altisztjei személyi és fegyelmi szempontból a pénzügyigazgatóság székhelyén működő pénzügyőri előadó által meghatározott pénzügyőri szakasz létszámába tartoztak. A pénzügyőr nyomozócsoportok szakmai irányítását a csoportvezetők végezték. Szolgálatvezénylés tekintetében a nyomozók a csoport vezetésével megbízott szemlész, főszemlész alá tartoztak.

⁴⁸³ NAGY: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség Szervezetére és Szolgálatára vonatkozó Szabályok.* (1941), 3.p.

⁴⁸⁴ 22 117/1933. (XII. 30.) PM.r.

⁴⁸⁵ 3-5 fős nyomozócsoportok működtek: 1. Budapest-székesfővárosi, 2. Budapest-vidéki, 3. debreceni, 4. egri, 5. miskolci, 6. nyíregyházi, 7. soproni, 8. szekszárdi, 9. szolnoki, 10. szombathelyi, 11. zalaegerszegi pénzügyigazgatóságoknál.

Loc.cit.

A nyomozás költségeit elsősorban a büntetésekből befolyt összegből kellett finanszírozni. A nyomozócsoport vezetője köteles volt vezetni a betűsoros iktatókönyvet, a kihágások jegyzékét, a nyíltparancsok számát, a körözöttek listáját, a postai átadókönyvet, a kézbesítő könyvet. A területén lévő vállalatokról, figyelő helyekről, tanyákról térképeket, listákat készített. Nyilvántartást vezetett továbbá a már jövedéki kihágást elkövető vagy ezzel gyanúsítható, illetve megfigyelt személyekről. A nyilvántartás a személyleírást is tartalmazta. Irányelvként már ekkor is az iratok katalogizálását tartották ideálisnak. Az azonos ügyben keletkezett valamennyi iratot egy ügyszám alatt kezelték. Irattár vezetéséről is gondoskodnia kellett a vezetőnek, ahol a keletkezett iratok /személyleírás, tényleírás, szolgálati jegyek/ megtalálhatóak voltak a későbbiekben. Az adók és jövedékek bevételeit figyelemmel kísérni volt köteles, az ezekről készített statisztikákból képet kellett kapnia az állami bevételek csökkenéséről, illetve növekedéséről. Negyedévente jelentést terjesztett fel, amely a statisztikai adatokat is tartalmazta.⁴⁸⁶ A szakmai felkészítés alapját kezdetben az önképzés jelentette. 1868-ban jelent meg néhány a képzést könnyítő pénzügyi törvényeket és jogszabályokat tartalmazó kiadvány nyomtatott formában.⁴⁸⁷ A pénzügyi biztosi vizsga letételét 1869-től előkészítő tanfolyamok segítették. Az 1874-től megjelenő *Pénzügyi Közlöny* nyújtott további segítséget a szakmai fejlődéshez. Újoncképző tanfolyamok 1909-ben indultak Budapesten, valamint a Fiumei úti laktanyában.⁴⁸⁸ A kiképzés alapját a pénzügyőri újonc tanfolyam jelentette, melynek folytatása az altiszti továbbképző tanfolyam volt. 1929-ben az első oktatási célra szánt épület a Magyar Királyi Pénzügyőri Altiszti Iskola volt Kőbánya Újhegyen.⁴⁸⁹

A nyomozóknak a pénzügyőri szakaszoknál hetente tartandó képzéseken részt kellett venniük. Továbbá hetente beszéltek meg — szintén az oktatás keretén belül — a nyomozó szolgálattal kapcsolatos történéseket, tevékenységeket. Az oktatási alkalmakról csak indokolt esetben, szolgálati érdekből volt lehetőség távol maradni.⁴⁹⁰

⁴⁸⁶ Loc.cit.

⁴⁸⁷ *A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok*. 1868. op. cit.

⁴⁸⁸ SZABÓ: op.cit.

⁴⁸⁹ BLASKA – KISS: op.cit. ; SZABÓ: op.cit.

⁴⁹⁰ NAGY: op.cit. 390-400.p.

Nyomozati tevékenység

A nyomozati segédanyagok áttekintése nyomán képet kaphatunk arról hogyan nyomozott a Magyar Királyi Pénzügyőrség.

„*A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban*”⁴⁹¹ című munkát kézbe véve számos ismerős és kimunkált módszerrel találkozhatunk. A mű alapjául a már jól bevált nyomozati taktikák szolgáltak. A kiadvány irodalomjegyzékében említésre kerültek

„*A bűnügyi nyomozás kézikönyve*”⁴⁹² és „*A detektív szolgálat teendőinek alapelvei*”⁴⁹³ című művek, amelyek — hasonlóan más korabeli nyomozásmethodikát oktató műhöz — a detektívek képzésének és továbbképzésének az alapirodalmához tartoztak. A nyomozást, mint gyakorlati példákon keresztül elsajátítható tevékenységet oktatták. Nagy hangsúlyt fektettek a szemléltetésre, elkerülve azt, hogy csupán jogszabályok és keretek közé szorított nyomozó tevékenységet végezzenek a pénzügyőrök. A pénzügyőrség 1932-ben 40 977 jövedéki kihágási esetet derített fel. Ez az adat számos a pénzügyőrség által végzett tevékenységet takart. A dohánycsempészet felszámolása terén 1932-ben 52 391 kg. leveles és vágott, 222 kg. feldolgozott dohány, valamint 468 db. dohány vágógép került lefoglalásra. Jelentős munkát fektettek továbbá a mesterséges édesítőszer csempészetének felderítésébe, valamint a tűzkő és gyújtószereszekkel való visszaélések felszámolására. Tevékenységükbe tartozott az engedély nélküli italmérés felszámolása is. Szeszadó behajtása, illegális pálinkafőzés, vámjövedéki kihágások megszüntetése, felderítése.⁴⁹⁴ A felsorolt cselekmények felderítésére a nyomozócsoportoknál aligha volt alkalmasabb szervezeti keret. Ez a felismerés, — mint sok más rendvédelmi testületet — a Magyar Királyi Pénzügyőrséget is utolérte. Ennek nyomán a korabeli nyomozati segédletekben folyamatosan szorgalmazták az ilyen csoportok létrehozását. Első lépésként 6-8 főből álló nyomozócsoport felállítását javasolták. Ezt a pénzügyigazgatóságok alárendeltségébe tartozó nyomozócsoportok létrehozásával meg is valósították. A működőképesség érdekében lényeges volt továbbá a felderítő szolgálat kiépítése, hírszerzőszolgálat, besúgók szervezése, amelyet szintén megvalósítottak.

Nyomozási tevékenység két csoportra osztották:

Figyelő szolgálat (konspirált tevékenység, portyázás és megfigyelés).

A nyomozó és felderítő tevékenység külön választása újszerű elgondolásnak számított, de érthető logikát takart, hiszen eredményes felderítés nélkül nem lehet sikeresen lezárni ügy.

⁴⁹¹ LAHNER: *A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész.* I-II.köt. op. cit.

⁴⁹² ENDRÓDY: op. cit.

⁴⁹³ A vizsgált időszak rendvédelmi testületeinek különböző szakaszolgálati ágaiban tevékenykedő személyi állománya számára külön szabályzatokat hoztak létre a katonailag szervezett fegyveres őrtestületeknél és a polgári fegyveres őrtestületeknél egyaránt. Ezen szabályozásokban az adott szakterület működésének az előírás szerinti protokollját rögzítették.

⁴⁹⁴ LAHNER: *A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész.* I-II.köt. op.cit.

Figyelő szolgálat hangsúlyozása, mint minden nyomozás kezdeti szakasza az eredményesség záloga, hiszen csak így juthatunk elegendő információhoz. A figyelő szolgálatok során nagy jelentőséget tulajdonítottak a helyismeretnek. Az ország megcsonkítását megelőzően például a portyázásnak még nagyobb szerep jutott, hiszen a csempészútvonalakon olyan pontok is elhelyezkedtek, amik kikerülése lehetetlen volt, így megfelelő helyismerettel ezeken a helyeken csapdát lehetett állítani.

Intézkedő szolgálat (preventív jelleg, ellenőrzés, szemle, nyomozócsoporthoz, kiegészítő eszközök, inkognitó lefedése).

Preventív intézkedések alatt minden a jövedéki kihágások megakadályozását célzó tevékenységet értettek. Itt gondolnunk kell a Magyar Királyi Vámórség határőrizetére, sorompókra, vámutakra, állandó felügyeletre. A cél a megakadályozás és a felderítés volt, akár napjainkban. A nyomozócsoporthoz alapvetően kiegészítő szervezatként értelmezték, melynek feladata kizárólag a nyomozás, puhatolás, információszerzés, ezzel elegendő adatot szerezve az eljárás megindításához, ellenőrzés foganatosításához. A megszerzett információt pedig továbbítaniuk kellett a szakaszokhoz, akikkel karöltve tudtak fellépni a jogsértések ellen. Hangsúlyos volt továbbá a szomszédos nyomozó csoportokkal, társszervekkel való együttműködés, jogsegély. Egyrészt mellett diszlokáló szervezeti egységek kommunikációs hiányai a bűnözői körök tevékenységét tették könnyebbé. Kezdetben a szomszéd vármegyében elkövetett bűncselekményekről a nyomozóknak még nem volt tudomása, pedig az elkövetők az ő vármegyéjükben éltek, így az utazóbűnözők kiléte sokáig fedésben maradhatott. A szemléket váratlanul kellett megvalósítani, hogy a meglepetés erejénél fogva, ne maradjon esély az elrejtőzésre, tárgyi bizonyítékok megsemmisítésére. A szemletartás váratlan és kiszámíthatatlan megvalósításáról az 1930-ban pénzügyminiszteri rendelet nyújtott iránymutatást.⁴⁹⁵ Szakítva a hagyományokkal a szeszfőzdek ellenőrzése, akár éjjel is lehetséges volt, meghatározatlan alkalommal. Ez a fokozott ellenőrzés a felszámolás, jövedéki felügyelet alatt álló, jövedéki kihágást több alkalommal elkövető vállalatokat sújtotta fokozottabban.

A felderítő tevékenységnek jól végiggondoltnak kellett lennie, melynek során hét alapvető kérdésre kellett választ találniuk a pénzügyőrségi detektíveknek:

1. Ki a tettes?
2. Mit követett el?
3. Hol követte el?
4. Mikor követte el?
5. Hogyan követte el?

⁴⁹⁵ A testület szakmai vezetése a pénzügyőri szolgálati tapasztalatok és a társ rendvédelmi testületeknél keletkezett nyomozási tapasztalatok ötvözetéből alakította ki a pénzügyőrségi nyomozómunka szabályozását.

6. Miért követte el?

7. Kinek az érdekében követték el a cselekményt?

Ezek a kérdések egybeesnek a kriminalisztika alapkérdéseivel, hiszen szinte azonos tézisekre keresték a választ. A nyomozás sikerének kulcsa a *taktika* helyes megválasztása volt. A felderítés sikere véleményem szerint ma is ezen áll vagy bukik.

A *kihallgatás és bizonyítás* esetén ügyelni kellett a tanúk által előadottak lehetőleg szó szerinti visszaadására. Előnyben részesítették a saját kezű vallomástételt.

A *nyomozás kiegészítő eszközei* alatt a technikai eszközöket értették, amelyben a rendőrség járt az élen, mind képzettség, mind pedig felszerelés tekintetében. Már ekkor hangsúlyozásra került a helyszíni rajzok, idomított kutyák, írásszakértők, személyleírás, daktiloszkópia, fényképek használata. Pénzügyőri nyomozó tanfolyam rendszeresítését szorgalmazták. Hangsúlyozták a törvényszéki tárgyalásokon való részvétel fontosságát, annak érdekében, hogy az ott szerzett ismeretek a jövedéki vizsgálatok során hasznosuljanak.⁴⁹⁶

Az iránymutatások figyelembe vételénél tudnunk kell, hogy a felsoroltak közül sok eszközt a segédlet kiadásakor azaz 1933-ban még nem rendszeresítettek. A rendőrségnél sikerrel alkalmazott eszközök, a rendőrségi detektívek módszerei, eredményei számos ötletet adtak a pénzügyőrségi detektíveknek. A helyszínrajz leírása során is a rendőrségnél kimunkált metodika szerint jártak el, valamint az idomított kutya alkalmazásának kísérleti ajánlásainál is rendőrku-tyát említett a szakirodalom. A helyszíni eljárásoknál a nyombiztosítás volt a legfontosabb feladat. Gyakorlati tapasztalatok közzététele az oktatási anyagokban, szaklapokban is megtörtént, akár a Magyar Királyi Csendőrségnél.⁴⁹⁷

A „*Jövedéki Kihágások Nyomozása és Felderítése a gyakorlatban*” című műben a következő példafeladatot olvasható:

„*Bizalmas úton megtudja, hogy W.J. lakásán 1 q. belföldi leveles dohány van elrejtve. Mit tesz Ön?*”

/kidolgozta: RUBICS János pénzügyőri fővigyázó 1933. júl. 7-én, a pénzügyőri altiszti továbbképző tanfolyamon/

1. adatgyűjtés /szóban forgó személy figyelése, szokásai, rendszeresen dohányzik/

⁴⁹⁶ LAHNER: *A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész.* op. cit. I-II.köt.

⁴⁹⁷ A *Csendőrségi Lapok* a Magyar Királyi Csendőrség szakmai, képes, kéthetente, illetve 1928 és 1930 között havonta három alkalommal megjelenő magazinja volt. A folyóiratot csendőrtisztek szerkesztették. A lap költségeit az előfizetések fedezték.

Az első 13 évfolyam 1907 és 1919 között jelent meg, majd 1924-ben a XIV. évfolyammal folytatódott, a XXXIV. utolsó

évfolyamot 1944-ben adták ki. Az évente megjelenő *Csendőrségi Zsebkönyv* — amelyet a *Csendőrségi Lapok* szerkesztőbizottsága szerkesztett — publikálási költségeit a *Csendőrségi Lapok* bevételei fedezték. A *Csendőrségi Lapok* egyik rovata a

„Tanulságos nyomozások” címmel jelent meg, amelyben a tipikus bűncselekmények célszerű felderítési módjait közölték.

2. puhatolás /*eddig hol vette a dohányt, mióta nem vásárolja ott, elkövetőt „Pipás”-nak hívják, de nem termesztő/*

3. *a gyanú alaposná vált, tehát dohányjövédéki kihágás gyanúja miatt házkutatás fogantatosítása válik szükségessé*⁴⁹⁸

A korabeli megoldási folyamat lényegében a mai napig megállja a helyét. Első lépés a körültekintő adatgyűjtés, annak érdekében, hogy a gyanú alapos legyen. Amikor elegendő információt szereztünk a nyílt intézkedés megtételéhez felfedve inkognitónkat kényszerintézkedést fogantatosítottunk.

Szintén a korábbi szerző tollából olvasható a pénzügyőr detektívek számára készített nyomozati segédletet, ami jelentősen kibővítette a korábbi tananyagot. A kötet hiánypótlónak tekinthető, hiszen kifejezetten a nyomozással, annak metodikájával foglalkozó más anyag nem igen állt rendelkezésre. A szaktanfolyami képzés keretén belül gyakorlati példák bemutatásával alakultak ki a módszerek. A nyomozási tevékenységet, mint a büntető eljárás sikerét definiálták. A nyomozási útmutatók a gyakorlati iránymutatás mellett a nyomozók testi, szellemi képességeinek minimumát is kifejtették, továbbá a szükséges felszerelését *toll, iránytű, zseblámpa, zseboróra, boríték, levélpapír, cukorka, sporttáska, pénz, szivarka/* is leírták. Az írásos emlékek szükséges követelményként rögzítették a jövédéki büntetőjog és büntetőeljárás ismeretét, idegen nyelv tudását, stíláriis készségeket, testi edzettséget, ügyességet, akaratot, szilárd jellemet, egyben pedig ezen képességek folyamatos fejlesztését látták szükségesnek. Az esetleges hibák kiküszöbölése érdekében fontosnak tekintették a nyomozócsoportok tagjainak tájékoztatását, a váratlan helyzetekre való felkészítést.⁴⁹⁹

A Magyar Királyi Pénzügyőrségnél is — a vizsgált időszak más magyar rendvédelmi testületeihez hasonlóan — igyekeztek röviden és tömören összefoglalni a köz érdekében fegyveres szolgálatot ellátókkal szemben támasztott etikai elvárások lényegét. Így került sor a Magyar Királyi Pénzügyőrség detektívei számára a nyomozói tízparancsolat kialakítására.

A nyomozók tízparancsolata:

1. *Légy lelkiismeretes*
2. *Légy fáradhatatlan*
3. *Higgadtságodat őrizd meg*
4. *Hivatalból kötelességed titoktartónak lenni*
5. *Szeresd bajtársaidat*
6. *Csak ép testben lakik ép lélek*
7. *Minden igazságot igazsággal mérj*

⁴⁹⁸ LAHNER: *A jövédéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész.* op.cit. 37-96.p.

⁴⁹⁹ Idem: *Nyomozástan*

8. *Ismerd meg önmagad*

9. *Légy ezermester*

10. *Többet ésszel, mint erővel.*⁵⁰⁰

A nyomozás jelentése és célja napjainkig alapvetően nem változott az a szakszerű megfigyelést és adatgyűjtést a tettes kilétének megállapítását, a körülmények feltárását jelenti ma is. Az alapvető cél megállapítani azt, hogy történt-e bűncselekmény, illetve ha igen azzal ki-kik gyanúsíthatóak.

A nyomozás sikere a vizsgált időszakban is a megbízható adatgyűjtéstől és hírszerzéstől függött. Ezen alapult a kellő bizonyítékok begyűjtése, a tényálladék megállapítása (*bűncselekmény alanya, tárgya, elkövetett cselekmény*). Továbbá fontosnak tartották a szakmai tapasztalatok hasznosítását különösen a figyelés, a puhatolás végrehajtásának és a magánlakásba bejutásnak a megkönnyítése érdekében.⁵⁰¹

A vizsgált időszak nyomozó munkájában újdonságnak számított a lelki jelenségekkel való foglalkozás. A fenomenológia segédletet nyújtott a hazugság felismerésére. A kortársak gesztikulációt, pislogást és egyéb áruló jeleket írtak le, mint a gyanút erősítő körülményeket.⁵⁰² A vizsgált időszak kortársai fontosnak tartották a nyomozó munkában a szakmai tapasztalatok hasznosítását. Ennek érdekében hozták létre a pénzügyőri múzeumot, ahol a felhalmozott szakmai anyagok a kutatóknak és a szakterület munkatársainak egyaránt jelentős segítséget nyújthattak. A nyomozási ismereteket a hetenként szakaszoknak tartandó oktatáson kívántak átadni. Hetente megbeszélésre kerültek az előforduló nyomozási események. Az újonciskolában a nyomozás általános szabályait ismertették, a pénzügyőri altiszti tanfolyamon pedig a nyomozási ismeretek alaposabb megismerésére került sor. Emellett külön tanfolyam bevezetését kezdeményezték a nyomozócsoporthoz tagjai és vezetői számára.⁵⁰³

Összességében megállapítható, hogy a bűncselekmények elkövetési módszereinek fejlődésével a rendvédelmi testületeknek is lépést kellett tartaniuk. A Magyar Királyi Pénzügyőrségnél is jelentkezett ez az innovációt követő jelenség. A sikeres felderítés érdekében az alapján véve egyenruhás állomány is megtanulta a konspirációt, leplezést, hivatalos jelleg elrejtésével történő információszerzést, informátori hálózat kiépítését. A Magyar Királyi Pénzügyőrség ha nem is azonos mennyiségben, de a társ rendvédelmi szervezetekhez hasonló mértékben derítette fel a szabályszegést és igyekezett annak elkövetőit kézre keríteni. Mivel e tevékenység lényeg-

⁵⁰⁰ Loc.cit. 30-31.p.

⁵⁰¹ Loc.cit. 36-39.p.

⁵⁰² Loc.cit. 214.p.

⁵⁰³ Loc.cit. 328-330.p.

ében azonos volt a társ rendvédelmi testületeknél alkalmazottakkal, így a pénzügyőri nyomozócsoportok tevékenységébe számos nyomozati módszer átvételre került. Véleményem szerint a pénzügyőri tevékenység meglehetősen komplex és terjedelmes tudásbázist igénylő szolgáltatellátást jelentett. Nem csupán a nyomozás és a közterületi munka képezte az alapját, hanem anyagi- és számtani ismereteket is feltételezett. Ezek a metodikák, ha napjaink bűnüldöző, nyomozó szerveire gondolunk örökérvényűnek tűnnek. Természetesen a technikai fejlődés miatt ezek a módszerek változnak és finomulnak, de az alapvető pillérek megmaradtak.

A fejezetben szereplő nyomozó tevékenységet folytató egységek bemutatása során megállapítható, hogy a detektívek által lerakott szilárd alapokat, metodikákat mindkét esetben adaptálták. Ezek működőképességét a gyakorlati példák leírásával, szervezeti és működési sajátosságok ismertetésével is szemléltettem.

5.3 Magánkutatók

A korban főként Amerikában, de Magyarországon is számos ügynökség működött. A nagynevű, nemzetközi ügynökségek szolgálatait egyes állami hatóságok, intézmények, politikusok, is igénybe vették. Az ilyen nyomozói tevékenységet folytató irodák létesítése hatósági engedélyhez kötött volt. Az alkalmazottak megbízhatósága, az iroda diszkréciója a kényes jellegű, magán, üzleti ügyekre tekintettel elsődleges fontosságú volt. Az iroda vezetője felelt alkalmazottaiért, ezért a személyi garanciák rendkívül fontosak voltak. Újságok és külföldi lapok reklámozták az irodákat, ismertették tevékenységi körüket.

Az ügyfelek nagy része ilyen hirdetések segítségével jutott el az irodákhoz. Pénzintézetek gyanús ügyfeleiket előszeretettel figyeltették magánnyomozókkal, külföldi városokban is. Bizonyos esetekben maga a hatóság ajánlotta az irodákat, amennyiben a hatáskörük nem terjed ki az adott ügyre, privát ügyek esetében. A leghíresebb és legkiterjedtebb magánnyomozói szervezet a Pinkerton vállalat Amerikában. Az állami és városi rendőrségek mellett számos bűnügyet az iroda nyomozott ki. A magánmegbízások mellett rendőrségi felkéréseket is teljesített az iroda detektívjei, akik létszáma több ezerre rúgott. Magyarországon a magánnyomozói tevékenység működését a detektívtestület főnöke ellenőrizte. Az új irodák létesítéséhez, magánnyomozók működéséhez szükséges engedélyt a főkapitányság elnöki osztálya adta ki, rendőri vagy közigazgatási gyakorlattal rendelkező, fedhetetlen előéletű személyeknek. Szolgáltatásaikat bármilyen magántermészetű üggyhez igénybe vehették a megbízók, kivéve a közhivatalok funkciójával összefüggő ügyeket. A fővárosi detektívtestület főnöke az irodák tevékenységét szigorúan ellenőrizte, szabálytalanság észlelése esetén az engedélyt bevonta.⁵⁰⁴

⁵⁰⁴ Detektíviskola. V. rész. op. cit. 33. p.

A magánkutató (*magándetektív*) irodák létesítését a belügyminiszter az 1914 év január 18-án kelt rendeletével⁵⁰⁵ engedélyezte, mint a megfigyelésekkel, kutatásokkal, bizalmas természetű értesítések szerzésével foglalkozó intézményeket. A működésről és ellenőrzésről szóló végrehajtás tárgyában kiadott rendeletek⁵⁰⁶ a következőket határozták meg: az alkalmazottak nyilvántartását és velük kapcsolatos egyéb teendőket, továbbá az engedélyek kiadását és visszavonását a főkapitányság közigazgatási osztálya végezte. Az engedélyekről vezetett nyilvántartás tartalmazta az irodavezető nevét, személyi adatait, képzettségét (*az ezt igazoló okmányok megjelölésével*), az engedély számát, tényleges működés kezdetét, az iroda címét, az esetleges bevonást tényét, idejét. Az alkalmazottakról vezetett nyilvántartás tartalmazta annak nevét és személyi adatait, képzettségét /*igazoló okmányok megjelölésével*/, lakcímét, aláírását, az őt munkáltató iroda megnevezését. A rendelet a fent már említett módon az esetleges ellenőrzésekkel a detektívtestület főnökét bízta meg, aki ekkor dr. NAGY Károly r. tanácsos volt. Az alkalmazottak a személyazonosságuk megállapítása, az esetleges visszaélések elkerülése érdekében az alkalmazásról hozott végzést személyesen megjelenve kellett aláírniuk, több példányban. Mivel előfordult, hogy bizonyos vállalatok különböző elnevezés alatt magánkutató tevékenységet, esetleg kizárólagos közhatósági feladatokat hajtottak végre, a visszaélések megelőzése érdekében belügyminiszteri körrendelettel a témakör szabályozásai kerültek bevezetésre:

Magánkutatók, testületek részére bizalmas puhatolások, megfigyelések, adatok szolgáltatásával kapcsolatos tevékenység végzéséhez, ilyen feladatok elvégzésére létrehozott irodák felállításához az illetékes törvényhatóság első tisztviselőjének, a székesfővárosi rendőrség hatósága területén pedig a főkapitánynak előzetes engedélyére volt szükség. Engedélyt kizárólag azon fedhetetlen jellemű, megbízható magyar állampolgár kaphatott, akik jogi végzettséggel vagy kifogástalan rendőri, közigazgatási szolgálattal rendelkezett. Ezen feltételek hiányában is létesíthetett irodát az illetékes, azonban ebben az esetben alkalmazásában a fenti feltételeknek megfelelő személy kellett, hogy álljon. Az alkalmazottak esetében a jogi, illetve rendőri, közigazgatási szolgálatra vonatkozó rendelkezések voltak irányadóak. Az iroda semmilyen vonatkozásban nem használhatta a detektív nevet. Az iroda tulajdonosa a működés megkezdését, az iroda helyiségeit, az alkalmazottak esetén beálló változásokat, azok lakcímét, nevét az elsőfokú rendőrhatalomnak 48 órán belül írásban jelenteni volt köteles.

A működési engedélyt az irodában jól látható helyen kellett kifüggeszteni, a megbízásokról könyvelést vezetni volt szükséges, a megbízások, működés tárgyában történő levelezések

⁵⁰⁵ 135585/1914 (I.13.) BM. r.

⁵⁰⁶ 90.201/1914. BM. r.

99.546/1921. BM. r.

másolatát két évig kellett megőrizniük. A rendőrhatalóság jogosult volt ellenőrizni az irodák működését, ezekben az esetekben az ellenőrnek betekintést kellett biztosítani a könyvelésbe, a működéssel kapcsolatos dokumentációba. A törvényhatóság első tisztviselője, a székesfővárosi rendőrség területén a főkapitány volt jogosult visszavonni a működési engedélyt /a felállítást engedélyező dokumentumot/ engedélyt, amennyiben az ellenőrzés során feltárt kirívó szabálytalanság, visszaélés, bejelentés erre okot adott, valamint az iroda tulajdonosa elvesztette a működéshez szükséges jogosultságát. A visszavonásról rendelkező határozat ellen a belügyminiszterhez címzett fellebbezésnek volt helye a kézbesítéstől számított 15 napon belül, viszont a végleg elvett engedélyt követően többé nem nyílt lehetőség magánkutató iroda nyitására. Aki ilyen irodát bármely elnevezés alatt üzemeltetett, illetve ilyen iroda tevékenységi körébe tartozó megfigyelést, puhatolást engedély nélkül, üzletszerűen folytatott kihágást követett el, ami - amennyiben súlyosabb cselekmény nem valósult meg- 15 napig terjedő elzárással, 200 koronáig terjedő pénzbüntetéssel volt büntethető. A rendelet nem vonatkozott azokra a kereskedelmi és iparvállalatokra, amelyek tevékenységük során kizárólag a kereskedelmi élet területéről ügyfeleik tájékoztatására szereztek értesítéseket. Fenti rendelet 1914. február 01-én lépett életbe.

Az ezen dátum előtt ilyen tevékenységet folytató irodák -amennyiben 1914. májusáig jogosultságot szereztek- szintén engedélyt kaptak. Jelen korunk magánnyomozói tevékenységét tehát már a kortársak is ismerték, adaptálták külföldről. A rendőrség általi ellenőrzése pedig törvényi garanciákat biztosított a működés felett. Úgy vélem a magánkutató irodák korabeli piaci részt töltötték ki, valamint segíthették a rendőrség munkáját. Véleményem szerint az irodák működése beleillett a korabeli rendvédelmi modellbe, hiszen nem vetélytársként kellett tekinteniük a magánkutatókra, tevékenységük olykor segítette a rendőrség munkáját, hiánypótló volt.⁵⁰⁷

6. A KUTATÓ MUNKA ÖSSZEGRZÉSE

A kutatás során a feltárt eredmények segítségével a dolgozatban megfogalmazott célkitzéseket elértem. Úgy vélem a hipotéziseket megválaszoltam, igazoltam. Új tudományos eredmény gyanánt a detektívtestület története disszertáció formájában, továbbá a tevékenységét, fejlődését meghatározó, elősegítő külső és belső tényezők egyaránt feltárára kerültek. Összességében a detektívtestület, mint az adott korszak rendfenntartásának nélkülözhetelen és progresszív eszköze került bemutatásra.

⁵⁰⁷ Állami Rendőrség hivatalos lapja 2. évf. (1914), 8. szám 54-56.p.

6.1. Összegzett következtetések

Rendőrségünk államosítása egészen a Tanácsköztársaság bukásáig váratott magára. Igény már az 1848-as szabadságharcunkat megelőzően is felmerült rá, azonban a háborúskodás, majd az elnyomó hatalom miatt –amely mellőzte a nemzeti szervezeteket- ez megghiúsult, végül pedig a nagy háború akadályozta meg az erre irányuló törekvéseket. Ahogy azt rendfenntartó testületeinknek története igazolta az önkormányzati modell hazánkban, annak sajátosságaira tekintettel nem volt életképes. Az egyes feladatkörök kiszervezése, áttétele segítette a testület munkáját, csökkentette a bürokratikus terheket. Például az ismertetett feladatkörök átadása a közigazgatásnak jó irányba mutató szervezési lépések voltak, sajnálatos módon ennek napjainkban az ellenkezője érvényesül. Számos korábban nem a rendőrség által végzett ilyen tevékenység került vissza az ügykezelésükbe.

Az államosítás folyamata tehát elkerülhetetlenné vált, felismerve a történelmünk során keletkezett igényeket és kudarccokat. Bár történtek a közbiztonság megerősítését célzó intézkedések, például a királyi biztosok kiküldése, azonban ezek csak időleges javulást eredményeztek. Nem elhanyagolható hatást gyakorolt az országos szintű államosítás szükségességére a fővárosi rendőrség 1881-et követő sikerei és rohamos fejlődése, ami hangsúlyozta a vidéki bűnüldöző szervek elmaradottságát. Ezzel kezdetét vette a fejlődés szilárd alapjául szolgáló országos szervezet kiépülése. Véleményem szerint ezek az egységes és általános garanciák elengedhetetlenek a minőségi bűnüldöző apparátus kiépítéséhez, akár a képzés, akár a személyi állomány javadalmazása, egységes törvényi háttér vonatkozásában.

A detektívtestület történetében az 1919-es forradalmak előtti, majd az ezt követő időszak a maga nehézségeivel egyetemben felfelé ívelést jelentett, gondoljunk a dualizmusban megszilárduló nyomozási metodikákra, majd a törvényi szabályozás fejlődésére, konkretizálására. A Tanácsköztársaság bukását követő időszakban a szaktanfolyami rendszer bevezetésére, segélyező egyletre, sportegyesületre. Minden egyes ilyen elem a testület nívóját erősítette, alapvető szolgálatuk azonban a dualizmushoz képest nem változott.

A detektívek fokozott közterületi jelenléte is példával szolgálhat korunk bűnüldözőinek, hiszen megfelelő személy és helyismeret nélkül a nyomon üldözés nehézkessé válhat. Társadalmunk változása, a technikai fejlődés dacára úgy vélem, a társadalom, mint a feladatellátás közegének megismerése elengedhetetlen az eredményes nyomozati munkához. Ennek erős bástyája lehet a társadalomtudományi tárgyak fokozott oktatása a rendőri szakokon, oktatási intézményekben. Azonban a bürokratikus terhek növelésével a közterületen töltött idő mértékének meghatározása általában nem saját belátás szerint történik.

A mai terminológia szerint forrónyomos tevékenység szükségességének felismerése is mér-földkő volt, ennek eredményes alkalmazására a detektívek voltak a legalkalmasabbak. Már a kortársak is felismerték a késedelem veszélyeit a nyomozás kimenetelére tekintettel. Ezen tevékenység végzésének tökéletesebb kivitelezése érdekében a repülő csoportok megszervezése is jelentős –napjaink bűnüldöző egységeiben a mai napig fellelhető- lépés volt. Jelenlegi szolgálati helyem a Bűnügyi Bevetési Osztály is egy „repülő” csoport mintájára működő egység, azonnali intézkedések megtételével a bűncselekményt követően célunk az elkövetők mihamarabbi hatóság elé állítása.

A detektívek által használt módszerek, metodikák a nagyvárosi lét kihívásainak megfelelően születtek meg. A városok sajátos bűnügyi kihívásai tették szükségessé a bűnügyi osztály támogatására –elsősorban területi munkára- szerveződött testület felállítását. A város, mint a különböző társadalmi osztályok olvasztótégelye, a vagyon koncentrálódásának helyszíne számos lehetőséget tartogatott a bűnös életvitelt folytatók számára. Az ezekben az urbanizációs, ipari, társadalmi változásokban rejlő kihívásokra reagálva a detektívek is folyamatosan fejlesztették, aktualizálták módszereiket. A detektívtestület tevékenységének, eredményeinek, szervezeti, személyi állományra vonatkozó elvárásai ismeretében kijelenthetjük, hogy létrehozásának céljait a testület teljes mértékben kielégítette.

6.2 Hipotézisekre adott válaszok

A kutatásom kezdetén megjelölt célkitűzések és hipotézisek kutatási eredményekkel történő összevetése alapján álláspontom szerint az alábbi új tudományos eredményeket értem el:

I., A fejlődő jogrendszer, valamint a társadalmi igény elősegítette a detektívtestület létrejöttét és eredményes működését.

A fővárosi rendőrség államosítását elrendelő törvény már nevesítette a nyomozási feladatokat, nyomon üldözést. A bűnözés és annak sajátosságainak változása alakulása igényt teremtett a detektívszolgálat létrejöttéhez. A büntető törvénykönyvünk modernizálása, később a bünvádi perrendtartás megjelenése, mind biztos háttérrel adtak egy stabil nyomozati munka végrehajtásához. Az 1881. évi XXI. tv. kiegészítéseként 1884-ben már egy BM utasítás, mint a törvény kiegészítése szabályozza a nyomozás részleteit. Ezt követően a három detektívszabályzat megjelenése szavatolta a minőségi és korszerű feladatellátást. Megállapítottam, hogy a folyamatosan fejlődő jogszabályi háttér és környezet előfeltétele volt a nyomozási technikák, taktikák kidolgozásának, a detektívtestület megjelenésének.

II. A detektívtestület speciális szervezete a detektív munka nélkülözhetetlen előfeltétele.

A már említett új, speciális feladatok elvégzésére csak az erre szakosított állomány volt alkalmas. A nyomozás bizonyos feladatai a detektívek sajátos eszköztárába tartoztak. A rendőri jelleg leplezésével járó feladatok mindennapi szolgálataik részét képezték, többek között ezért is az egyetlen olyan állománycsoport volt a testület, amely a részükre meghatározott feladat ellátására, képzettségüknél, rátermettségüknél fogva alkalmasak voltak. Tehát a testület léte nélkül a speciális feladatok nem lettek volna megvalósíthatóak.

III. A detektívek humán viszonyrendszere — a függelmi rendszer, a képesítési követelmények, az etikai elvárások — az eredményes detektív munka elengedhetetlen részei.

A felvételi követelmények, a szakcsoportba kerülés folyamata, a magasabb javadalmazás, mind hozzájárultak egy színvonalas, magasan kvalifikált személyi állomány létrejöttéhez. Egy ilyen magasan képzett állomány szinte szükségszerűen hozta magával az eredményeket, amit a statisztika és a nemzetközi elismertség is alátámasztott. A kornak megfelelő technikai támogatottság, modern kidolgozott módszerek, metodikák, a magánéletre és szakmai magatartásra is iránymutatással szolgáló szolgálati utasítások mind szavatolták a szakmai sikereket. Fenti tényezők tehát olvasatomban mind hozzájárultak a szakmai sikerekhez, nemzetközi elismertséghez.

IV. A detektívek szolgálatellátásának a helyes metodikája a törvényes és eredményes működés előfeltétele.

A fokozott területi jelenlét szavatolására, a társadalom, mint a szolgálatellátás közegének megismerésére, előfeltételei voltak a magas fokú hely és személyismeret megszerzésének, ami a kor technikai hátterére tekintettel a sikeres szakmai munka egyik alapfeltétele volt. A három szolgálati utasítás vizsgálatát követően nem is kérdéses a megfelelően szabályozott törvényi háttér megléte. A keretet a büntetőkódex adta, a bűnvádi perrendtartás, valamint a nyomozati utasítás kijelölte, mely esetekben jár el a rendőrhatóság, mikor szükséges nyomozást elrendelni, mi a nyomozás feladata, illetve annak menete. A detektív szabályzatok, annak szolgálati utasítás mellékletei pedig a nyomozás, a szolgálat ellátása során követendő alapelveket, követendő magatartásokat írták le, mintegy keretet kitöltő szabályozók. Ez az egységes és részletes jogi háttér szavatolta a törvényes és eredményes működést.

V. *A detektívtestület a XX. századi magyar rendfenntartás nélkülözhetetlen és progresszív eleme.*

A speciális nyomozási feladatok sajátos szolgálati formát követeltek. Erre a célra a fővárosi rendőrség nem rendelkezett személyi állománnyal, a polgári biztosok intézménye képzetlensége, megbízhatatlansága révén alkalmatlan volt a feladatra. Az államosítási törvény szilárd alapot nyújtott a fejlődő fővárosi rendőrség megeremtéséhez, melynek során az egyenruhás állomány megerősítését követően az államosítási feladatokban meghatározott előnyozási, nyomozási feladatok ellátására is megkezdődhetett a külön polgári ruhás állománycsoport kiépítése. A fővárosi rendőrség ezzel élen járt, hiszen vidéken és a falvakban a közbiztonság szavatolása még nem volt megfelelő szinten, így szóba sem jöhetett hasonló nyomozó egységek felállítása. A detektívek tehát a bűnügyi osztály támogatására létrehozott speciális feladattal megbízott egység volt, melyre képzettségüknél, rátermettségüknel fogva csak ez a személyi állomány volt alkalmas. Tehát a testület nélkülözhetetlen mivoltát igazoltnak látom, mivel a kriminológiai, kriminalisztikai kihívásokra eredményesen más szolgálat nem tudott reagálni, a rendőrség a kihívásokra a detektívtestület megalapításával reagált, méghozzá igen eredményesen.

VI. *A társ rendvédelmi testületek berkeiben felállított nyomozó szolgálatok megjelenése a detektívtestületből eredő adaptációs folyamatot mutat.*

A kidolgozott metodikák nélkülözhetetlenségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a folyamat, melynek során a társ nyomozó szervek adaptálták, saját szakterületük szerint formálták a már jól működő detektívek által kidolgozott elemeket, stratégiákat.

A detektívtestület pozitív példával szolgált, a rendfenntartás egyedi progresszív elemévé vált. Ebből kifolyólag a bűnesetekre, elkövetési módokra reagálva a társ rendvédelmi szervek igyekeztek adaptálni módszereiket, metodikájukat. Ez egyfajta kontinuitást mutat, melyet a Magyar Királyi Csendőrség esetében egy kétlépcsős modellel, ezt követően a Magyar Királyi Pénzügyőrség nyomozó szolgálatainak bemutatását követően igazoltam. A szakterületektől függetlenül tehát minden említett testület adaptálta a kidolgozott módszereket, alkalmazta a tananyagokat, közös szabályozókat. Saját speciális feladataikra tekintettel szervezeti és működési szabályzatukhoz mérten alakítottak ugyan az ajánlásokon, végrehajtáson, de az alapok megmaradtak és ma is fellelhetőek a társ rendfenntartó szervek nyomozó egységeinél.

VII. A jelenlegi Budapesti Rendőr főkapitányság Bűnügyi Főosztályának alárendeltségében működő Bűnügyi Bevetési Osztály, mind felépítésében, mint feladataiban, rendszerben elfoglalt helye szerint megfelel a fővárosi detektívtestület utódjának.

A korabeli detektívek mintájára működő szervezeti egység a BRFK Bűnügyi Szervek Bűnügyi Főosztály Bűnügyi Bevetési Osztálya. A háborút követően a romló közbiztonság hatására – fegyveres bűnözői csoportok, emberölések, rablások- Budapesten szükségessé vált gyors reagálású egységek létrehozása, ennek eredményeként 1946-ban alakult meg az R-csoport, amely az 56-os konszolidációig látta el feladatát. Elsődleges feladatuk a főváros területén elkövetett bűncselekményekre történő reagálás, forrónyomon üldözés, fegyveres elkövetők felszámolása volt. Ez az egység egyenruhás személyi állománnyal dolgozott. Azonban, ahogy 1885-ben a detektívek megjelenését követően, úgy ebben a rendőrség számára nehézségekkel teli -létszámihiány, képzett állomány hiánya, testület szervezetlensége- időszakban is szükség volt a további bűncselekményi kategóriák szerinti szakosodásra. Az így újrászerveződött osztályok, alosztályok nyomozásaik miatt nem voltak képesek a közterületi ellenőrzéseket, akciószolgálatokat végrehajtani. Az említett feladatok ellátása érdekében 1981-ben belügyminiszteri paranccsal⁵⁰⁸, Országos Rendőr-főkapitányi intézkedéssel⁵⁰⁹ felállításra került az Akció Alosztály, ami a Bűnügyi Bevetési Osztály elődje volt. Az alosztály 58 főből állt, a nyomozók 8 csoportban látták el feladatukat váltásos rendszerben, Pesten és Budán diszlokálva. A sikeres működés érdekében a személyi állomány nyomozókból és külön az alosztály részére biztosított egyenruhás rendészeti állományból állt. Feladatuk a társszervek megkeresése alapján segítségnyújtás, körözött személyek elfogása, felkutatása, a Budapesti Rendőr-főkapitányság Központi ügyeletének utasításainak végrehajtása, nyilvános szórakozóhelyek, aluljárók, frekventált helyek visszatérő ellenőrzése volt.⁵¹⁰ Az alosztály külön utasításra ellenőrizte a pályaudvarokat, metróállomásokat, éjszakai szórakozóhelyeket, razziákat hajtottak végre. Fokozott közterületi szolgálatuk során személy és helyismeretre, kapcsolati, informátori rendszerre tettek szert. A Magyar Rendőr 1982-ben a közbiztonsági akciók során elfogott körözött személyek számának jelentős emelkedését az akcióalosztály áldásos tevékenységének tudta be.⁵¹¹ Az alosztály a főkapitány bűnügyi helyettesének alárendeltségében látta el feladatait. Későbbiekben a létszámot bővítették, majd Osztályszintűvé bővült az alakulat.

⁵⁰⁸ Belügyminiszter 34/1981-es számú parancsa

⁵⁰⁹ 7/1981. ORFK utasítás

⁵¹⁰ Loc. cit.

⁵¹¹ Magyar Rendőr (1982) XXXVI. évf. 21. sz. 8-9.p.

Az itt szolgáló nagy tapasztalattal bíró rendőrök elhíresültek a bűnözői körökben, az „Ugrósok” nevet aggatták rájuk, mivel váratlanul tűntek fel a bűnügyileg fertőzött területeken, ahol a szolgálati gépkocsikból kiugrálva vonták intézkedés alá a delikvensket.

A szervezeti, létszámbeli változások ellenére az alapfeladatok ma is megmaradtak. A hagyományos és legendássá vált „Akciosok” elnevezés BBO-ra módosult. Országos szinten ez az egyetlen nyomozókból álló, kizárólag közterületi munkát végző forrónyomos csoport, melynek feladata a Bűnügyi Főosztály –jelenleg a főosztály alárendeltségébe tartozik a BBO- és a társzervek támogatása.⁵¹² Véleményem szerint a korabeli detektívek nem maradtak méltó utód nélkül. Ahogy a kortársak is, a személyi állomány itt sem vesz fel jegyzőkönyvet, a bürokrati- kus terhek jóval kisebbek a kerületi, illetve egyéb szervek nyomozóinál, intézkedéseinket jelentések formájában dokumentálják. Szolgáltatukat közterületen, nagy hely és személyismeret- tel látják el. A klasszikus „repülő” csoport mintájára létrehozott osztály nyomozói véleményem szerint a személyi állomány, képzettség, elhivatottság, eredményesség vonatkozásában méltó utódai a korabeli detektíveknek.

Az 1940-es években megjelenő rohamosztatok behatása is érzékelhető a Bűnügyi Bevetési Osztály működésében. Az osztály tagjai bár állománya nyomozókból áll *-alapvetően, mint már említettem a Bűnügyi Főosztály támogatását végző nyomozati jogkörrel nem rendelkező kise- gítő erő-* kifejezetten nyomozati munkát –kihallgatásokat, szemléket- nem végeznek, lövedék- álló pajzsokkal, magas fokozatú lövedékálló mellényekkel, sorozatlövő fegyverekkel kerültek ellátásra, hogy felszámolói, realizáló feladataikat is eredményesen legyenek képesek ellátni.

Alapjában véve nívumnak tekinthető továbbá maga a detektívtestület ilyen mélységekben történő feltárása, hiszen ez önmagában fehér foltnak számított doktori értekezés formájában. A nyomozati munka bemutatása során továbbá indokoltnak tartottam bebizonyítani, hogy a szia- lárd alapok a felderítő, megelőző, nyomozó tevékenység során, legyen szó akár a végrehajtás

⁵¹² Budapesti Rendőr-főkapitányának 24/2005 (VII.04.) BRFK int. a BRFK Akció Osztály ügyrendjéről:

- 1.A főváros területén a kiemelt bűncselekmények helyszínén történő koordináció, sértettek meghallgatása, hely- színek felderítése, biztosítása, adatgyűjtés, tanúkatatás, elkövetők elfogása,
- 2.Közterületi járőrszolgálat a közbiztonság növelése, bűnmegelőzés és a bűncselekményen tetten ért, illetve bűn- cselekmény elkövetésével gyanúsítható személyek elfogása érdekében,
- 3.Közreműködik a csapatszolgálati tevékenységekben megoldandó szolgálati feladatok ellátásában,
- 4.Előjárói utasításra erővel, eszközzel támogatja a főosztály többi osztályának szolgálati tevékenységét,
- 5.Az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények komplex mélységi ellenőrzésében való közreműködés,
- 6.A főváros bűnügyi szempontból fertőzött területeinek rendszeres, az operatív helyzethez igazodó ellenőrzése, információgyűjtés, illetve azok továbbítása a szakalegységek számára,
- 7.Elrendelő határozat alapján a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást lefolytató hatóság tagjai sze- mélyi védelmének ellátása,
- 8.Kiemelt rendezvények biztosításában való részvétel,
- 9.Megkeresés alapján rendszeres segítségnyújtás a BRFK Felderítő és Nyomozó Főosztályainak a kerületi rend- őrkapitányságoknak, illetve a Budapesti Nyomozó Ügyészségnek.

metodikájáról, vagy a szolgálat szervezéséről a dualizmusban kerültek megalkotásra. Ezek a gyökerek fellelhetőek napjaink bűnüldöző tevékenységet folytató szolgálatainak vizsgálata során is.

6.3 A kutatási eredmények és gyakorlati felhasználhatóságuk

A kutatómunka fő eredménye a detektívtestület működésének, szervezetének, felépítésének, személyi állományának bemutatása, továbbá elhelyezése és szerepe a magyar rendvédelmi modellben. A nemzeti rendvédelmi testületek közül a detektívek bemutatása a fenti részletességgel még nem történt meg, így ezen testületek egy fehér foltja került feltárássra. A vizsgált téma - esetében is – más szakterületekhez hasonlóan – először maga a tevékenység alakult ki, ezt követően a szervezet, majd a szakterület szabályozása. Nem igaz tehát, hogy a szabályozás mindennek az eredője, természetesen ez nem kérdőjelezi meg a jogi szabályozás szükségességét. Az államfejlődés részét alkotja a szakterületek specializációja, a vizsgált téma tekintetében – a polgári magyar állam viszonyai között – ez a folyamat a XIX - XX. században valósult meg Magyarországon. Az új kihívásokra a magyar nemzetállam a detektív munkával két vonatkozásban is reagált. Egyrészt a detektívtestület létét a nagyvárosok kialakulásának köszönhetjük. Másrészt a nemzetállamot támadó ellenségek – proletárdiktatúra – elleni fellépés egyik fontos eszközének bizonyult a detektívtestület. A detektívtestület létrejötte, fejlődése, tevékenysége és eredményei nem az úgynevezett „éjjeliőr állam” ideát, hanem az aktív állam eszméjét erősíti. A könyv tartalma – nem direkt formában ugyan, de – cáfolja azt a tévhitet, hogy a katonailag szervezett fegyveres őrtestület alkalmatlan a rend védelmére, hiszen a Magyar Királyi Rendőrségbe kiválóan lehetett adaptálni a detektív munkát, amelynek az alkalmazása javította a testület egyébként is eredményes működését. A formák – mint például a detektív munka - nem köthető kizárólag az egyik vagy a másik rendvédelmi testülettípushoz sem.

A hipotézisek igazolása mellett, napjaink bűnüldöző egységével történő összehasonlítás is jelentős, hiszen felfedezhető a detektívek feladatainak tovább öröklődése, a testület szerepének folytonossága, ami ma is a bűnügyi munka támogatása. Érdekes továbbá napjaink rendvédelmi szerveinek szabályozóinak kidolgozása során, a polgári magyar állam társadalmi viszonyai között már működőképes megoldások vizsgálata, figyelembe vétele.

Fentiek alapján szervezetfejlesztés céljából a feltárt eredmények felhasználására csak a korabeli időszak, testületi sajátosságok iránti nyitottság esetén adódhat lehetőség. Ezen tapasztalatok, gyakorlatok, módszerek napjainkban, történő felhasználása csak kizárólag szakmai, előítéletességtől mentes megközelítéssel lehetséges. A feltárt értékek hasznosíthatóságát elsősorban az identitástudat fejlesztésében látom.

A gyakorlati felhasználás tekintetében ildomosnak tartom a feltárt testület és tevékenységének oktatását a rendőri szakképzés során, hiszen ezzel egyfajta szakmai példát állíthatunk a jövő bűnüldöző generációi elé, életre hívva a korabeli elhivatottságot, szellemiséget.

Mivel az időszakra, tevékenységre, előzményekre, a nyomozati munka megjelenésére, bűnügyi osztály támogatásában betöltött szerepére, személyi állományra vonatkozóan az értekezés hiánypótló, megfontolandó önálló műként való megjelenése gazdagítva ezzel a hazai szakirodalmat.

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

A lábjegyzetekben, valamint a forrás- és irodalomjegyzékben alkalmazott jelzések:

<i>op.cit.</i> – <i>opus citatum</i>	= már hivatkozott mű újbóli hivatkozása
<i>loc.cit.</i> – <i>loco citato</i>	= két egymást követő jegyzetben ugyanarra a műre hivatkozás
<i>idem</i> (nőnemben <i>eadem</i>)	= két egymást követő jegyzetben ugyanannak a szerzőnek két különböző művére hivatkozás
<i>s.l.</i> – <i>sine loco</i>	= (hely nélkül) a kiadás helyének hiánya
<i>s.a.</i> – <i>sine anno</i>	= (év nélkül) a kiadás idejének hiánya
<i>s.n.</i> – <i>sine nomine</i>	= (kiadó nélkül) kiadó nevének hiánya
<i>p.</i> – <i>pagina</i>	= oldal
<i>et al.</i> – <i>et alii</i>	= (és mások) Háromnál több szerző esetén csak az első szerző neve került feltüntetésre

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BANGHA — BANGHA Ernő: *A Magyar Királyi Testőrség 1920-1944*. Budapest, 1990, Európa. 407 p. HU-ISBN 963 07 5215 8.
- BODA — PARÁDI (2014) — BODA József — PARÁDI József et al. (szerk.): *1872 Felderítő-szolgálati utasítás. Anleitung zum Kundschaftsdienste*. Ford.: REGÉNYI Kund Miklós. (Magyar nyelvű fordítás 69-161.p. , német nyelven latin betűkkel 225-323.p. , német nyelvű gót betűkkel 325-417.p.) Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 441 p. HU-ISBN 978 963 89 8284 1. /A magyar rendvédelem-történet hagyatéka, 1./ HU-ISSN 2064-4728.
- BORBÉLY – KAPY — BORBÉLY Zoltán – KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941*. Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. I.köt. 1-299 p. II.köt. 300-600 p.
- HACKER — HACKER Ervin (szerk.): *Budapest hatása a kriminalitásra*. Budapest, 1931, Budapest Székesfőváros házi-nyomdája. 2. szám 62. kötet. 70.p.
- CZAGA – HORVÁTH – JANCSÓ — CZAGA Viktória — HORVÁTH J. András — JANCSÓ Éva et al.: *A fővárosi rendőrség története 1914-ig*. Budapest, 1995, Budapesti Rendőr-főkapitányság. 578 p. HU-ISBN 963 03 3992 7.

- CSAPÓ
110; — CSAPÓ Csaba: *Ráday Gedeon és a szegedi királyi biztosság. A betyárvilág felszámolása.* Pécs, 2007, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 204 p. HU-ISBN 978 963 94 9887 7. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- CSIZMADIA: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* — CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* Budapest, 1976, Akadémia Kiadó. 560 p. HU-ISBN 963 05 0713 7.
32 ; 104 ; 140 ;
- CSONKARÉTI —BENCZÚR
135; — CSONKARÉTI Károly —BENCZÚR László: *Haditengerészek és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkhöz 1870-1945.* Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 327 153 3.
- DEÁK Ágnes: „Zsandáros és policzájós idők” *Államrendőrség Magyarországon 1849-1867.* — DEÁK Ágnes: „Zsandáros és policzájós idők” *Államrendőrség Magyarországon 1849-1867.* Budapest, 2005, Osiris Kiadó. 622 p. HU-ISBN 978 963 27 6255 5.
8 ; 72 ; 61 ; 64 ; 67 ; 68 ; 69 ; 70 ; 71 ; 73 ; 75 ; 81 ; 82 ; 83
- DEÁK Ágnes: *Polgári átalakulás és neoabszolútizmus 1849-1867.* — DEÁK Ágnes: *Polgári átalakulás és neoabszolútizmus 1849-1867.* Budapest, 2009, Kossuth. 104 p. HU-ISBN 978 963 09 5693 2.
9 ; 59;
- ERNYES *A Magyar Rendőrség Története I.* — ERNYES Mihály: *A Magyar Rendőrség Története I.* Budapest, 2002, Belügyminisztérium. 342.p. HU-ISBN 963 92 0814 0.
11 ; 42 ; 43 ; 55 ; 84 ; 86 ; 164
- FINSZTER: *Rendészettan.* — FINSZTER Géza: *Rendészettan.* Budapest, 2018, Dialóg Campus Kiadó. 495 p. HU-ISBN 978 615 58 4593 2. /Studia universitatis communia, 24./ HU-ISSN 2560-0222.
101;
- FINSZTER: *A bűnügyi nyilvántartás helyzete és fejlesztésének lehetőségei.* — FINSZTER GÉZA: *A bűnügyi nyilvántartás helyzete és fejlesztésének lehetőségei.* Budapest, 2006.Országos Kriminológiai Intézet. 289. p. Kriminológiai Tanulmányok 43. HU- ISSN 1586-4596
382;
- FÜLÖP
51; — FÜLÖP Zoltán: *Csongrád megye rendőri szerveinek története.* Szeged, 1999, Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság. 87 p. HU-ISBN 963 03 7332 7.
- GALÁNTAI
123; — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
- KAISER
440 ; 442 ; 445 ; — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia

Kiadó Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 9079 82 0.
/Pannónia Könyvek/ HU-ISSN 0237-4277.

- KARVASY: *A politica tudományok rendszeresen előadva.* — KARVASY Ágoston: *A politica tudományok rendszeresen előadva.* Győr, Özvegy Streibig Klára.
2 ; 35 ; 36 ; 93 ;
- I.köt. *Az alkotmányi politica, az általános igazgatási politica, az igazgatásslolgálati politica, és a policziatudomány.* 1843, 165 p.
- II.köt. *A státuszgazdasági tudomány.* 1843, 153 p.
- III.köt. *A pénzügytudomány.* 1844, 90 p.
- KARVASY: *A közrendészet tudomány.* — KARVASY Ágoston: *A közrendészet tudomány.* Pest,
3 ; 37 ; 92 ;
1862, Emich Gusztáv 164 p.
- KARVASY: *A politikai tudományok, rendszeresen előadva (1843-44).* — KARVASY: *A politikai tudományok, rendszeresen előadva (1843-44).* III. köt. Győr, 1843-44, Özvegy Streibig Klára betűivel. 40 p.
35 ; 36 ; 93 ;
- KATONA — KATONA Géza: *Bizonyítási Eszközök a XVIII-XIX. században.* Budapest, 1977., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 87.p.
- F KISS — F KISS Erzsébet: *Az 1848-1849-es magyar minisztériumok.* Budapest, 1987, Akadémia Kiadó. 648 p. HU-ISBN 963 05 4213 7.
- KAVEGGIA — KAVEGGIA Béla: *Munkásmozgalmak és államrendészet.* Budapest, 1912. Országos Központi Községi Nyomda Részvény-társaság. 56.p.
- KESERŰ — KESERŰ István: *Fejezetek a M. kir. Belügyminisztérium történetéből 1919-1926.* Budapest 1994, BM kiadó 53.p, HU-ISBN 963 7703 90 X.
- KÖPF — KÖPF László: *Fejezetek a Magyar Vámigazgatás és Pénzügyőrség történetéből.* Budapest, 2003, Tipico Design Kft. 169.p. HU ISBN 963 7623 34 5.
- LAKY *Rendőrökről Rendőröknek.* — LAKY Imre: *Rendőrökről Rendőröknek.* Budapest, 12 ; 40 ; 47
1926, Ráth Mór Könyvkiadó Vállalat. 28 p.
- MEZEY — MEZEY Barna: *A magyar polgári börtönügy kezdetei.* Budapest, 1995, Osiris. 230 p. HU-ISBN 963 83 8488 3.
121 ;
/Jogtörténeti Értekezések./HU-ISSN0134-0026.

- MOLNÁR: A Kriminálisztika Tudománya IV. A helyszínelés és bizonyítási kísérlet szerepe a bűnügyi nyomozásban. 397 ; 400
- PARÁDI József: *A Magyar Rendvédelem Története.* 113 ; 125 ; 126
- PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* 472 ; 473 ;
- PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 116 ; 414 ; 431 ; 434
- PARÁDI József et al. (szerk.): *Nyomozati utasítások a M. Kir. Csendőrség számára*
- PARÁDI Ákos — PARÁDI József: 459 ;
- PERÉNYI 383 ; 385
- PILCH 79 ; 80
- PRESZLY 425 ;
- REKTOR 435 ; 457
- MOLNÁR József: *A Kriminálisztika Tudománya IV. A helyszínelés és bizonyítási kísérlet szerepe a bűnügyi nyomozásban*
- In: IRK Ferenc (szerk): *Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. XXXV.* Budapest, 1998, Országos Kriminológiai Intézet, ISSN 1417-4537, 442.p. - 316-318.p.
- PARÁDI József et. al. (szerk.): *A Magyar Rendvédelem Története.* Budapest, 1995, Tipico Design Kft. 213.p.
- PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 219 p. HU-ISBN 963 76 2330 2. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században,
- PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 1708 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- PARÁDI József et al. (szerk.): *Nyomozati utasítások a M. Kir. Csendőrség számára.* ,szerk: Parádi József, Budapest., 2018., Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. /A Magyar Rendvédelem-Történet Hagyatéka 2./ HU-ISBN 978-615-80-3094-6 372. p.
- PARÁDI Ákos — PARÁDI József: *Rendvédelmünk 1867-1945.* Budapest, 2006, Rendőrtiszti Főiskola. 81 p. HU-ISBN 963 06 0281 4.
- PERÉNYI Roland: *A bűn nyomában. A budapesti bűnözés társadalomtörténete 1896-1914.* Budapest, 2012., L'harmattan. 59-71. p. HU-ISBN 978 963 23 6554 1.
- PILCH Jenő: *A hírszerzés és kémkedés története.* Budapest, 1936, Franklin.
- I.köt. 366 p.
- II.köt. 402 p.
- III.köt.386 p.
- PRESZLY Lóránd: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919.* Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.
- REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.

- RÉDEY
13 ; 344
- SELLYE
399 ; 429 ; 437 ; 441 ; 443 ; 446;
- SZAKÁLY: *A magyar táborig csendőrség története 1938-1945.*
1938-1945.
425 ;
- SZATHMÁRY
405 ;
- SZABAD
57 ;
- SZÉLESI
263 ;
- SZOMOR: *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére.*
17 ; 178 ; 347 ; 351 ;
- TISZA
314 ;
- URBÁN: *Szabadság és rend. Pest-Buda rendje és rendőrsége 1848-ban.*
53 ; 54 ;
- VARGA
265 ; 267 ; 272 ; 274 ; 275 ; 247 ; 250 ; 253 ; 256 ; 258 ; 262 ; 276 ; 277 ;
- VÉCSEY
14 ; 207 ; 236 ; 237 ; 240 ; 244 ; 259 ; 260 ; 301 ; 302 ; 325 ; 327 ; 330 ;
- ZSOLDOS: *Néhány szó a honi közbátorságról.*
4 ; 34 ;
- ZSOLDOS: *A mezei rendőrség főbb szabályai. 1840. IX. törvénycikkely nyomán.*
5 ; 38 ;
- RÉDEY Miklós: *A nyomozási eljárás nehézségei.* Budapest, 1901, Légrády Testvérek. 68 p.
- SELLYE Ferenc: *A Kriminálisztika Alaptételei,* Budapest 1936. A szerző kiadása, Arany János Nyomda Rt. 30.p.
- SZAKÁLY Sándor: *A magyar táborig csendőrség története 1938-1945.* Budapest, 2000², Ister. 173 p. HU-ISBN 963 92 4324 8.
- SZATHMÁRY Róbert. *A Detektív Munkája,* , Budapest, 1926.,A szerző kiadása 179. p.
- SZABAD György: *Forradalom és kiegyezés válaszútján (1860-1861).* Budapest, 1967, Akadémia Kiadó. 644 p.
- SZÉLESI Jenő: „Hitler Döntött...” *Történelmi tények Szálasi naplójában.* Newark, 1959. A szerző saját kiadása. 144.p.
- SZOMOR Sándor: *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére.* Budapest, 2011, Országos Rendőr-főkapitányság. 343.p. ISBN 978 963 88 8331 5
- TISZA Miksa: *Magyarország rendőrségeinek története a legrégebb időktől 1912-ig.* Igló, 1913, Szepesi Lapok Nyomda. 327 p.
- URBÁN Aladár: *Szabadság és rend. Pest-Buda rendje és rendőrsége 1848-ban.* Budapest, 2015, Argumentum. 243 p. HU-ISBN 978 963 44 6710 6.
- VARGA Krisztián: *Ellenség a baloldalon.* Budapest, 2015, Jaffa kiadó. 256.p. ISBN 978 615 54 92 80 8
- VÉCSEY Leó (szerk.): *A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926.* Budapest, 1927, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete. 320 p.
- ZSOLDOS Ignác: *Néhány szó a honi közbátorságról.* Pest, 1838, Trattner Károly. 98 p.
- ZSOLDOS Ignác: *A mezei rendőrség főbb szabályai. 1840. IX. törvénycikkely nyomán.* Pápa, 1842, Pápai Református Kollégium. 10.p.

- ZSOLDOS: *A szolgabírói hivatal.* — ZSOLDOS Ignác: *A szolgabírói hivatal.* Pápa, 1842, Református Főiskola.
6 ; 33 ; 44 ;
- II.kötet. Közrendtartási rész. 528 p.
- I.kötet. Törvénykezési rész. 401 p.

TANULMÁNYOK

- ANTI
384 ; 388 ; 390 ; 392 ; 394 ; — ANTI Csaba László: A nyomozás egyik legfontosabb segédintézménye, a bünygyi nyilvántartás.
In: SZOMOR Sándor (szerk): *Jubileumi emlékalbum a 125 éve alakult budapesti detektívtestület tiszteletére.* Budapest, 2011. Országos Rendőr- főkapitányság. 155-165.p. HU-ISBN 978-963-88-8331 5
- BEBESI
135 ; — BEBESI Zoltán: A balatoni vízi csendőrség.
Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis), XXII.évf. (2013) 39-40-41-42.sz. 193-197.p. HU-ISSN 1785-3257.
- CHRISTIAN
99 ; — CHRISTIAN László: A bizonytalan alapra épülő ház, avagy a rendészet fogalmának tisztázása.
Iustum aequum salutare, VI.évf. (2010) 1.sz. 175-192.p. HU-ISSN 2498-535X.
- CSIZMADIA
46 ; — CSIZMADIA Andor: Rendőrminisztérium a szabadságharc alatt.
Rendőrségi Szemle, I.évf. (1953) 9.sz. 775-785.p.
- DEÁK Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867.
7 ; 76 — DEÁK Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867.
Történelmi Szemle, XLIX.évf. (2007) 3.sz. 351-372.p. HU-ISSN 0040-9634.
- DEÁK Ferenc
58 ; — DEÁK Ferenc: Ein Beitrag zum ungarischen Staatsrecht : Bemerkungen über Wenzel Lustkandl's „Ungarisch-österreichisches Staatsrecht“. [Adalékok a magyar közjoghoz. Észrevételek Luskandl Venczel ily című munkájára: „Das Ungarische-Österreichische Staatsrecht” a magyar közjog történetének szempontjából.]
Budapesti Szemle, új folyam (1865) I.köt. 3-170.p.

- DORNING
16 ; 85 ;
- DORNING Henrik: A budapesti rendőrség vázlatos története 1848-tól 1928-ig.
- Rendőr*, III.évf. (1929) jubileumi szám. 9-27.p.
- ERNYES: Nyomozás, vizsgálat, vizsgálóbíró.
154 ;
- ERNYES: Nyomozás, vizsgálat, vizsgálóbíró.
- Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz. 21-44.p. HU-ISSN 1216-6774.
- FÁBIÁN
54 ;
- FÁBIÁN Istvánné: Az országos rendőrség ügye 1848-1849-ben.
- Levéltári Közlemények*, XLIV.-XLV.évf. (1973-1974) 1-2.sz. 187-209.p. HU-ISSN 0024-1512.
- FINSZTER: A bűnmegelőzés hivatalai.
100 ;
- FINSZTER Géza: A bűnmegelőzés hivatalai. 37-64.p.
- In HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „A határőrség szerepe a bűnmegelőzésben.” című konferenciáról.* Pécs, 2003, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja. 280 p. HU-ISBN — /Pécsi Határőr Tudományos közlemények, XV./ HU-ISSN 1589-1674.
- FINSZTER: Európai rendészeti modellek és a magyar rendőrség.
98 ;
- FINSZTER Géza: Európai rendészeti modellek és a magyar rendőrség.
- Kriminológiai Közlemények*, XVI.évf. (1999) 57.sz. 232-250.p. HU-ISSN 0236-9893.
- GIRHINY
74 ; 152 ; 155 ; 163 ; 170 ;
- GIRHINY Kornél: A nyomozások fejlődése az első nyomozati utasításig. 55-61.p.
- In CHRISTIÁN László et al. (szerk.): *Rendészettudományi kutatások.* Budapest, 2017, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 174 p. HU-ISBN 978 615 56 8049 6.
- HANÁK
30 ;
- HANÁK Péter: A dualizmus válságának problémái a XIX. század végén.
- Történelmi Szemle*, II.évf. (1959) 1-2.sz. 37-89.p.
- KIRÁLY
169 ;
- KIRÁLY Tibor: A büntetőjog a dualista és az ellenforradalmi korszakban.
- In Idem. (szerk.): *A magyarországi polgári államrendszerek.* Budapest, 1981, Tankönyvkiadó.
- KOPASZ
159 ; 239 ; 242 ; 245 ;
- KOPASZ Gábor: A magyar városok rendészete a dualizmus korában.
- Levéltári szemle*: 13.(1963) 1-2. szám. 131-159.p.

- ÖRY: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Csendőrség történeti előzményei. (1997) 103 ;
- ÖRY Károly: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Csendőrség történeti előzményei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 75-77.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI Ákos 459 ;
- PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 18.sz. 28-51.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. 468 ;
- PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. *Belügyi Szemle*, XXX.évf. (1982) 10.sz. 44-51.p. HU-ISSN 0133-6738.
- PARÁDI József: Rendőrtiszt-képzésünk hagyományai 1867-1945. 323 ;
- PARÁDI József: Rendőrtiszt-képzésünk hagyományai 1867-1945. 35-51.p.
- In DÁNOS Valér (szerk.): *A rendőrképzés reformja a kelet-európai változások tükrében*. Budapest, 1991, BM Rendészeti Kutató Intézet. /Tanulmányok a rendészeti köréből./
- PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. 129 ;
- PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1986) 3.sz. 541-570. p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. 468 ;
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIII.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. 468 ;
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIV.évf. (1989) 2.sz. 177-196.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI József: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. 461 ;
- PARÁDI József: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, II.évf. (1992) 3.sz. 21-28.p. HU-ISSN 1216-6774.

- PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt.
130 ;
- PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt.
Rendvédelemtörténeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IV.évf. (1994) 5.sz. 13-17.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között.
469 ;
- PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. *Főiskolai Figyelő Plusz*, V.évf. (1994) 4.sz. 391-404.p. HU-ISSN 0866-4404.
- PARÁDI: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai.
469 ;
- PARÁDI József: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. *Határőrségi Tudományos Közlemények*, IV.évf. (1994) 1.sz. 4-23.p.
- PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között.
469 ;
- PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 64-75.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem sajátosságai és fejlődési periódusai a második világháború előtt és után.
469 ;
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem sajátosságai és fejlődési periódusai a második világháború előtt és után. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* VI.évf. (1996) 7.sz. 80-89.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945.
469 ;
- PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Határőrségi Tanulmányok*, V.évf. (1997) 1. sz. különszáma. 11-35. p. HU-ISSN —
- PARÁDI József: A magyar állam határőrizeti struktúrájának fejlődése a századfordulótól a második világháborúig.
470 ;
- PARÁDI József: A magyar állam határőrizeti struktúrájának fejlődése a századfordulótól a második világháborúig. *Határőrségi Tanulmányok*, VII.évf. (1999) 5.sz. különszám 27-48.p. és 14 melléklet.
- PARÁDI József: A magyar határőrizet és az európai biztonság a XIX-XX. században 1867-1914.
127 ;
- PARÁDI József: A magyar határőrizet és az európai biztonság a XIX-XX. században 1867-1914. 123-138.p.
In HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Magyar határellenőrzés – európai biztonság” című tudományos konferenciáról*. Pécs, 2004, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi

Szakcsoport. 294 p. HU-ISBN — /Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, III./ HU-ISSN 1589-1674.

- PARÁDI József: Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867-1945. 410 ; — PARÁDI József: Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867-1945. 71-79.p. In HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendőrség az integrált rendvédelemben” című tudományos konferenciáról.* Pécs, 2007, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja. 255 p. HU-ISBN — /Pécsi határőr tudományos közlemények, VII./ HU-ISSN 1589-1645.
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. 306 ; — PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 17.sz. 57-64.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. 132 ; — PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVIII.évf. (2010) 21.sz. 85-100.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. 468 ; — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX.évf. (2010) 22.sz. 77-91.p. HU-ISSN 1216-6774
- PARÁDI József: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. 118 ; — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XX.évf. (2011) 23.sz. 124-143.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar királysága külső határainak őrzésében. 468 ; — PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 100-118.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. 465 ; — PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 105-119.p. HU-ISSN 1216-6774.

- PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéeli csendőrsége. 468 ; — PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéeli csendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 81-104.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai. 77 ; — PARÁDI József: A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 25.sz. 84-101.p.
- PARÁDI József: Rendvédelem karhatalom 1867-1945. 304 ; — PARÁDI József: Rendvédelem karhatalom 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XX. évf. (2011) 23.sz. 111-123.p.
- PARÁDI József: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások és a csendőrség. 117 ; 458 ; — PARÁDI József: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások és a csendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 25.sz. 102-110.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: Rendvédelmi testületek a polgári magyar állam időszakában 1867-1919. 120 ; 146 — PARÁDI József: Rendvédelmi testületek a polgári magyar állam időszakában 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 121-146.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. 470 ; — PARÁDI József: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 141-154.p. HU-ISSN 1216-6774. 150.p. 51.sz.jegyzet.
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. 133 ; 467 — PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. 137 ; 447 ; — PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség nyugellátása. 420 ; — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség nyugellátása. In: Boda József - Parádi József et. al. (szerk.) Tanulmányok a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelem-történetéből. Bp. 2015. NKE-SZBMRRTT. 244.p. HU-ISBN: 978 615 55 2746 3

- PARÁDI József: Határrendőrség a történelmi Magyarországon 1906-1918. 102 ; 219 ; — PARÁDI József: Határrendőrség a történelmi Magyarországon 1906-1918. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVI.évf. (2016) 51.sz. 43-56.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A dualizmus-kori Magyar Királyi Pénzügyőrség határőrizeti szolgálata. 94 ; — PARÁDI József: A dualizmus-kori Magyar Királyi Pénzügyőrség határőrizeti szolgálata. 89-118.p. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Emlékkönyv ŐRY Károly születésének 85. évfordulója tiszteletére*. Budapest, 2017, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság. 179 p. HU-ISBN 978 615 80 3095 3. /Salutem, 6./ HU-EISSN 2416-2078
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem 1867-1918. 104 ; — PARÁDI József: A magyar rendvédelem 1867-1918. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVII.évf. (2017) 53.sz. 33-52.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: Magyar rendvédelem 1919-1941. 96 ; — PARÁDI József: Magyar rendvédelem 1919-1941. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVII.évf. (2017) 53-54.sz. 59-92.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A trianoni békediktátum és a magyar határőrizet. 131 ; — PARÁDI József: A trianoni békediktátum és a magyar határőrizet. 63-92.p. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi parergák MEZEY Barna 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2018, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság. 199 p. HU-EISBN 978 615 80 3096 0. /Salutem, 5./ HU-ISSN 2416-2078
- PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi modellje 1867-1944. 105 ; 128 ; — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi modellje 1867-1944. 113-196.p. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Emlékkönyv KESERŰ István születésének 90. évfordulója tiszteletére*. Budapest, 2019, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság. 286 p. HU-EISBN 978 615 59 3601 2. /Salutem, 7./ HU-ISSN 2416-2078
- PARÁDI József: Az államfő testőrségei az Osztrák-Magyar Monarchiában. 315 ; 317 ; — PARÁDI József: Az államfő testőrségei az Osztrák-Magyar Monarchiában. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 155-160.p. HU-ISSN 1216-6774.

PUSZTAI
398 ;

PUSZTAI László: A helyszíni szemle végrehajtásának taktikájáról. 239-263.p.

In: GÖDÖNY József (szerk): *Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok XII*, Budapest 1975, Közgazdasági és jogi könyvkiadó és Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, 346.p. HU-ISBN 963-22-0165-5.

SALLAI: *A modern magyar rendészet kialakulása, története.*
10 ;

SALLAI János: A modern magyar rendészet kialakulása, története.

In: *A Magyar Rendészet Története*. Bp. 2019, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 164.p.

SALLAI: A modern magyar rendészet kezdete.
39 ;

SALLAI: A modern magyar rendészet kezdete (2020) 242-243.p.

In: *Magyar Rendészet* 2. évf. 2020/3. 227—244. DOI: 10.32577/mr.2020.3.14 ,227-244.p.

SELLYEY
429 ; 441 ; 443 ; 446

— SELLYEY Vilmos: A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata. 421-426.p. In MÁRTONFFY Károly (szerk.): *A mai magyar közigazgatás*. Budapest, 1936, Állami Nyomda. 850.p. /A korszerű közszolgálat útja, 2./

SUBA: A trianoni országhatárok kitűzésének politikai és technikai kérdései.
467 ;

— SUBA János: *A trianoni országhatárok kitűzésének politikai és technikai kérdései.*

Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IV. évf. (1994) 5.sz. 61-64.p. HU- ISSN 1216-6774.

SUBA: A magyar- csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitűzése 1921-1925.
467 ;

— SUBA János: A magyar- csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitűzése 1921-1925.

Limes, X.évf. (1997) 2.sz. 29-41.p. HU-ISSN 0238-9266.

SUBA: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar-csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921-1925.
467 ;

— SUBA János: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar- csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921-1925. 199-224.p.

In PÁSZTOR Cecília (szerk.) *Ahol a határ elvált Trianon és következményei a Kárpát-medencében*. Ballassagyarmat-Várpalota, 2002, Szindbád, 199-224. p. HU-ISBN 963724345 3. /Kárpátia Könyvek./ HU-ISSN 1588-6328.

SUBA: A déli határszakasz határokmányainak története.

— SUBA János: A déli határszakasz határokmányainak története. 155-167.p.

- 467 ;
 In: HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Magyar határőrzés – európai biztonság című tudományos konferenciáról*. Pécs, 2004, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja. 255 p. HU-ISBN — /Pécsi határőr tudományos közlemények, VII./ HU-ISSN 1589-1645.
- SUBA: A katonai rendőrség felállítása a hátszágban 1917-ben. 220 ;
 — SUBA János: A katonai rendőrség felállítása a hátszágban 1917-ben.
Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XV.évf. (2008) 18. sz. 143-155.p.
- SUBA: A trianoni hármashatárok kijelölése. 467 ;
 — SUBA János: A trianoni hármashatárok kijelölése. 276-281.p.
 In GÁL József — GULYÁS László (szerk.): *Régiók és határok. Euró régiók, határmenti együttműködések*. Szeged, 2009, Szegedi Tudományegyetem. 292 p. HU-ISBN — /Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 4./ HU-ISSN 1788-7593.
- SZABÓ 471 ; 488 ; 489 ;
 — SZABÓ Andrea: A magyar pénzügyörképzés intézményi kereteinek fejlődése 1867-2011. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 117-126.p. HU-ISSN 1216-6774.
- SZAKÁLY: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. 428 ;
 — SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 122-129.p. HU-ISSN 1216-6774.
- SZIGETVÁRI: A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918. 25 ; 87 ; 393 ;
 — SZIGETVÁRI Oszkár: A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918. 133-162.p.
 In PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi parergák ERNYES Mihály 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2016, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 193 p. HU-ISBN 978 615 80 3091 5. /Salutem, 3./ HU-ISSN 2416-2078.
- SZIGETVÁRI: A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai. 26 ; 395 ; 406 ; 426 ;
 — SZIGETVÁRI Oszkár: A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai. 99-126.p.
 In: PARÁDI-SZAKÁLY-SZIGETVÁRI et al.: *Nyomozati Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 2018. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. p. HU-ISBN 9786158030946
- SZIKINGER 139 ; 142 ; 143 ; 144 ; 147 ; 319 ; 321 ;
 — SZIKINGER István: Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában.

- Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII. évf. (2012) 26.sz. 141-157.p. HU-ISSN 1216-6774.
- SZOMOR: Csipetnyi detektív-történelem. 17 ; 300 ; 364 ; 368 ;
- SZOMOR Sándor: Csipetnyi detektívtörténelem. *Rendőrségi Tanulmányok*, 100 éves a magyar rendőrség. III. évf. (2020.) különszám 40-67.p. HU ISSN 2630-8002
- URBÁN: Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. (1956) 48 ; 52 ;
- URBÁN Aladár: Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. *Hadtörténelmi Közlemények*, LXIX.évf. (1956) 3-4.sz. 333-356.p.
- URBÁN: Az 1848/49-es szabadságharc rendvédelmi testületei. (1991) 48 ;
- URBÁN Aladár: Az 1848/49-es szabadságharc rendvédelmi testületei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, I. évf. (1991) 1.sz. 7-16.p. HU-ISSN 1216-6774.
- URBÁN: Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására. 53 ;
- URBÁN Aladár: Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, II. évf. (1992) 3.sz. 11-20.p. HU-ISSN 1216-6774.
- VÍGH 31 ;
- VÍGH Zoltán: Adatok Csongrád Vármegye Közbiztonságáról a Feudalizmus utolsó évszázadában. *Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből XIV.* Szeged, 1989. Csongrád Megyei Levéltár, HU-ISSN0133-414X, 304.p.
- ZACHAR: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szervezeteknél. 63 ;
- ZACHAR József: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szervezeteknél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. II.évf. (1992) 3.sz. 65-73. p. HU-ISSN 1216-6774.
- ZACHAR: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. 65 ; 66 ;88 ;
- ZACHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 105-109. p. HU-ISSN 1216-6774.

- ZACHAR: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. 41 ; 63 ; — ZACHAR József: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX.évf. (1999) 10.sz. 202-206.p. HU-ISSN 1216-6774.
- ZACHAR: A HABSBERG-hatalom és a magyar rendvédelem. 41 ; — ZACHAR József: A HABSBERG-hatalom és a magyar rendvédelem. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX.évf. (2005) 14.sz. 146-149.p. HU-ISSN 1216-6774.
- ZACHAR: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. 138 ; — ZACHAR József: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. I.évf. (1991) 1.sz. 17-29.p. HU-ISSN 1216-6774.
- SAS: 125 éves a fővárosi rendőrség 1881-2006. (2006) 254 ; 279 ; 292 ; 296 ; — SAS Ferenc: 125 éves a fővárosi rendőrség 1881-2006. *Magyar Rendészettudományi társaság*, Budapest, 2006, 55.p.

CIKKEK

- BOÓR: 281 ; 285 — dr. BOÓR Aladár: Kártyaprobléma. *Rendőr* I. évf. (1927) 13. szám
- KEPES: 1 ; 184 ; 294 ; — KEPES Ferenc: A mi becsvágyunk rúgója. *Magyar Rendőr* III. évf. (1936) 8. szám. 170-188.p.
- Körözési munka a fővárosban. 511 ; — *Magyar Rendőr* XXXVI. évf. (1982) 21. szám. *Körözési munka a fővárosban*. 8-9.p.
- PATAY 396 ; — PATAY Tibor: Bűnügyi vallatógépek Amerikában. *Magyar Rendőr*. III. évf. (1936) 8. szám. 182-183.p.
- Szerkesztőségi közlemény (I.) 345 ; — Szerkesztőségi közlemény (I.) *Budapesti Közlöny* XX. évf. (1886) 90. szám 1.p. Kinevezések cím alatt *A közlöny említett oldala beszámolt továbbá PEKÁRY József főkapitányhelyettesi, dr. SÉLLEY Sándor bűnügyi osztályvezetői, CHUDY Hugó, SALY Károly kerületi kapitányi, KRECSÁNYI Kálmán írnoki kinevezéséről is.*
- Detektíviskola I. rész 89 ; 91 ; — Detektíviskola. I. rész: *Tolnai Világlapja*, XXVIII. évf. (1926) 25. szám. 35.p.
- Detektíviskola II. rész 210 ; 230 ; 303 ;

Detektíviskola III. rész 179 ; 308 ; Detektíviskola IV. rész 177 ; Detektíviskola V. rész 280 ; 504 ;	II. rész: <i>Tolnai Világlapja</i> , XXVIII. évf. (1926) 26. szám. 35.p. III. rész: <i>Tolnai Világlapja</i> , XXVIII. évf. (1926) 27. szám. 31.p. IV. rész: <i>Tolnai Világlapja</i> , XXVIII. évf. (1926) 28. szám. 33.p. V. rész: <i>Tolnai Világlapja</i> , XXVIII. évf. (1926) 30. szám. 42.p.
Ötven éves a detektívtestület 90 ; 173 ;	<i>Tolnai Világlapja</i> . XXXVIII. évf. (1936) 10. szám 33.p.
A detektívek gyakorlati képzése. 324 ; 328 ; 329 ; 335 ;	— A detektívek gyakorlati képzése <i>A Rend</i> , IV. évf. (1926) 78. szám. 1.p.
A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei. A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei. (1926)	A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei. I. rész <i>A Rend</i> , VI. évf. (1926. január 30.) 8. szám. 3.p. A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei. II. rész <i>A Rend</i> , VI. évf. (1926. február 06.) 10. szám. 3.p.
Közrendészet. A detektív rendszer s közrendészetünk. 175 ;	Közrendészet: A detektív rendszer s közrendészetünk. <i>Magyar Közigazgatás</i> , 1886. május 27. 21. szám. 5-6.p.
MONORI: 137-144.p.	MONORI Pál: A bosszú szerepe. 137-144.p In <i>Tanulmányos nyomozások. Összeállítva a Csendőrségi Lapokban közölt cikkekből</i> . Budapest, 1941, Stephaneum Nyomda. IV.rész. 199 p. /Csendőrségi Lapok Könyvtára, 5./
Szerkesztőségi közlemény. (II.) 307 ; 345	— Szerkesztőségi közlemény. (II.) <i>A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja</i> . XI. évf. (1913) 46. szám. 386.p.
Szerkesztőségi közlemény. (II.)	— Szerkesztőségi közlemény. (II.) <i>A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja</i> . IX. évf. (1911) 12. szám.
Szerkesztőségi közlemény. (III.) 507 ;	— Szerkesztőségi közlemény. (III.) <i>A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja</i> XII. évf. (1914) 8. szám. 54-56.p.
Szerkesztőségi közlemény. (IV.) 229 ;	— Szerkesztőségi közlemény. (IV.) <i>A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja</i> . XV. évf. (1917) 13. szám
Szerkesztőségi közlemény. (V.) 316 ;	— Szerkesztőségi közlemény. (V.) <i>A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja</i> . XV. évf. (1917) 1. szám.

- Szerkesztőségi közlemény. — Szerkesztőségi közlemény. (VI.)
(VI.) *A Budapesti Magyar Államrendőrség Hivatalos Lapja.*
326 ; XVII. évf. (1919) 2. szám.
- Szerkesztőségi közlemény. — Szerkesztőségi közlemény. (VII.)
(VII.) *Bűnügyi Körözések Lapja.* VI. évf. (1927) 61.szám.
331 ; A Rendőr 13. számának melléklapja. Bp. 1927. október
8. 12.p.
- LAKY: Az ötven éves buda- — LAKY Imre: Az ötven éves budapesti detektívtestület
pesti detektívtestület története. története.
188 ; 195 ; 233 ; *Magyar Rendőr.* III. évf. (1936) 8. szám. 170-179.p.
Ünnepi szám a detektívtestület 50 éves jubileuma al-
kalmából.
- MÓDOS — MÓDOS Gergely: Megfejtés. *Csendőrségi Lapok,*
455 ; XXI.évf. (1931) 1.sz. 25-27.p.
MONORI — MONORI Pál: A bosszú szerepe. 137-144.p
456 ; In *Tanulságos nyomozások. Összeállítva a Csendőr-
ségi Lapokban közölt cikkekből.* Budapest, 1941,
Stephaneum Nyomda. IV.rész. 199 p. /Csendőrségi La-
pok Könyvtára, 5./

KÉZIRATOK

- DEÁK Ágnes: *Államrendőrség* — DEÁK Ágnes: *Államrendőrség Magyarországon,*
Magyarországon, 1849-1867. 78 ; *1849-1867.* Akadémiai doktori értekezés. (MTA) Kéz-
irat. Budapest, 2013.
- PARÁDI: *A magyar állam ha- — PARÁDI József: A magyar állam határőrizete 1920-*
tárőrizete 1920-1941. 134 ; *1941.* Kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Buda-
pest, 1990. I.köt. 264 p. + II.köt. 265-567 p. melléklet.
- HORVÁTH — HORVÁTH József. *Rendőrségünk Krimináltechnikai Fel-*
404 ; *adatai és Intézménye,* (kézirat) Pécs, 1948., Országos Bűn-
ügyi Nyilvántartó Hivatal és Bűnügyi Rendőrség Történeti
Múzeum, 91.p.
- NYESTE — NYESTE Péter: *A bűnüldözési és a nemzetbiztonsági tit-*
432 ; *kos információgyűjtés rendszerének specifikus sajátos-*
ságai, szektorális elvei. Doktori disszertáció (NKE) Kéz-
irat. Budapest, 2016.

SZABÁLYZATOK

- A „detektívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása 18 ; 360 ; 361 ; 362 ; 363 ; 367 ;
- A „detektívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása. /1893. XI. 24./ 101-131.p.
- In: TÖRÖK Lajos - NÉMETHY Tihamér: Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, 1926, Editor Könyvkiadó Vállalat. 822.p.
- A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok. 29 ; 487 ;
- A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok. Budapest, 1868, Magyar Királyi Egyetemi Nyomda. /A pénzügyi törvények és szabályok hivatalos összeállítása, 20./
- KRSZSZ-1894 162 ;
- Komárom szabad királyi városi rendőrség szolgálati szabályzata. Komárom, 1894, Spitzer Sándor
- SZUT-1881
- *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1881, Pesti Könyvnyomda. 191 p.
- [az utasítás megjelent még: *Magyarországi Rendeletek Tára*, XV.évf. (1881) 4.sz. 1167-1344.p.]
- SZUT-1888. 460 ;
- *Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1888, Pesti Könyvnyomda. 224 p.
- SZUT-1941 460 ;
- *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1941, Stádium Sajtóvállalat. 411 p.
- NYUT-1930 451 ;
- *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára.* (NYUT) Budapest, 1930, Pallas. 188 p.
- Utasítás a Magyar Királyi csendőrség csendőrség őrmesterei számára.*
- *Utasítás a Magyar Királyi csendőrség őrmesterei számára.* Budapest, 1903, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium szabályzatszerkesztő osztálya. 46 p.
- 27 ; 413 ; 416 ; 417 ; 421 ; 422 ; 423 ; 424 ;

JOGSZABÁLYGYŰJTEMÉNYEK, ZSEBKÖNYVEK, ALBUMOK, ALMANACHOK, SEMATIZMUSOK, ÉVKÖNYVEK

- Államrendészeti zsebkönyv — Beránné Nemes Éva– Hollós Ervin: *Belügyminiszteri rendeletek valamennyi alispánnak, csendőrkerületi parancsnokságnak, kerületi főkapitánynak, budapesti főkapitánynak és a révfőkapitánynak a központi állam-*

- rendészeti nyilvántartás megszervezéséről és Államrendészeti zsebkönyv kiadásáról. Budapest, 1931. Akadémia Kiadó. 164-169.p.
- BLASKA – KISS
463 ; 489 ; — BLASKA Andrea – KISS Attila (szerk.): *A 140 éves Vám-és Pénzügyőrség emlékalbuma 1867-2007*. VIVA Média Holding. 139 p. ISBN 978 963 76 1975 5.
- BÖLÖNY
462 ; — BÖLÖNY József: *Magyarország kormányai 1848-1975*. Budapest, 1978, Akadémia. 328 p. HU-ISBN 963 05 1242 v. /A Magyar Országos Levéltár Kiadványai, IV. – Levéltártan és történeti forrásdokumentumok, 2./ HU-ISSN 0441-4985.
- HECKENAST
474 ; — HECKENAST Kálmán (szerk.): *A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó törvények, szabályok, utasítások, rendeletek és elvi jellegű határozatok gyűjteménye*. Budapest, 1894, Magyar Királyi Állami Nyomda. 810.p.
- Magyarország Tiszti Czim- és Névtára* (1943) — *Magyarország Tiszti Czim- és Névtára* L. évf. (1943.)
- A detektív felügyelői tanfolyam és a detektívfelügyelői vizsga. — A detektívfelügyelői tanfolyam és a detektívfelügyelő vizsga. 348-355.p. In: NÉMETHY Tihamér — TÖRÖK Lajos: *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye*. Budapest, 1926 Editor. 822 p. /Rendőrtisztviselők zsebkönyvtára./
- 334 ; 372 ;
- NAGY
483 ; 490 ; — NAGY Ferenc: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség Szervezetére és Szolgálatára vonatkozó Szabályok*. Budapest, 1941, A szerző kiadása. 608.p.
- Budapest Székesfőváros Közigazgatási és közállapota a 1909-1912 években — Budapest Székesfőváros Közigazgatási és közállapota a 1909-1912 években. 158-160.p. A székesfőváros közigazgatási évkönyveinek VII. kötete, Budapest, 1914. Budapest, 522.p.
- 212 ;

TANKÖNYVEK, SEGÉDLETEK, KRESZTOMÁNIÁK

- ENDRŐDY
373 ; 453 ; 492 ; 494 ; — ENDRŐDY Géza: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Losonc, 1897, Kármán Nyomda. 288 p.
- A Bethlen-Peyer-paktum. Összefoglaló jegyzőkönyv — A Bethlen-Peyer-paktum. Összefoglaló jegyzőkönyv In: BALOGH Sándor - FÖGLEIN Gizella (szerk.): *Magyarország története 1918-1975*. Szöveggyűjtemény. Budapest, 1986. Tankönyvkiadó. 363.p. HU-ISBN 963-179-4555
- 261 ;
- LAHNER: *A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész*. — LAHNER Kálmán: *A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész*. I.köt. Mohács, 1933, Szarző kiadása. 315 p. II.köt. Budapest, 1934, Merkantil Nyomda. 423 p.
- 29 ; 491 ; 494 ; 496 ; 498 ;

- LAHNER: *Nyomozástan*. 499 ; 500 ; 501 ; 502 ; 503 ; — LAHNER Kálmán: *Nyomozástan*. Budapest, 1942, Kapucinus Nyomda. Szerző kiadása. 351 p.
- MAGYAR: *A bűnügyi nyomozás tárgyában a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére 130.000/99. B.M. számú körrendelettel kiadott utasítás magyarázata* — MAGYAR István: *A bűnügyi nyomozás tárgyában a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére 130.000/99. B.M. számú körrendelettel kiadott utasítás magyarázata*. Budapest, 1900, Országos Központi Községi Nyomda
- RIDEGH — OLCHVÁRY — RIDEGH Raymond — OLCHVÁRY-MILVIUS Attila: *Bűnügyi nyomozástan*. I.köt. Budapest, 1936, Hornyánszky. 652 p.
- RIDEGH – OLCHVÁRY — RIDEGH Rajmond - OLCHVÁRY-MILVIUS Attila: *Bűnügyi Nyomozástan.*, Budapest 1936. Hornyánszky Viktor R.T.M. KIR. UDV. Könyvnyomda kiadványa. 636.p.
- TUKACS — TUKACS Albert: *A jövedéki Büntetőjog és Jövedéki büntetőeljárás*. Budapest, 1937, Merkantil nyomda. 196.p.

TÖRVÉNYEK

- 1805/V.tc — 1805/V.tc a királyi biztos kiküldéséről
- 142 ; —
- 1840/IX.tc. — 1840/IX.tc. a mezei rendőrségről.
- 38 ; —
- 1848/III.tc. — 1848/III.tc. független magyar felelős ministerium alakításáról.
- 45 ; —
- 1848/XXII.tc. — 1848/XXII.tc. a nemzeti őrseregről.
- 1848/XXIII.tc. — 1848/XXIII.tc. a szabad királyi városokról.
- Nr.150/1849. — Nr.150/1849. Kaiserliches Patent, vom 4. marz 1849, [Császári pátens, 1849. III. 4.] Kaiserliches Patent, die Reichsverfassung für das Kaiserthum Österreich enthaltend. [Császári pátens, a birodalmi alkotmány az Osztrák Birodalom és részei számára.]
- 60 ; —
- Nr.272/1849. — *Reich- Gesetz- und Regierungsblatt*, [Birodalmi törvény- és kormánylap] II.évf. (1850) 151-165.p.
- 62 ; — Nr.272/1849. Kaiserliche Verordnung vom 8. Juni. 1849. womit die Errichtung einer Gendarmerie im ganzen Umfange des österreichischen Kaiserthums nach den angetragenen Grundzügen genehmigt wird.

	[Császári rendelet, mellyel az Osztrák Birodalom teljes területére kiterjedő hatáskörű csendőrség állíttatik fel.]
1867/XII.tc. 122 ;	— <i>Reichs – Gesetz – Blatt für das Kaiserthum Österreich</i> , [Birodalmi Törvénylap az Osztrák Császárság számára] (1849) 297.p. 1867/XII.tc. a Magyar Korona országai és az Ő Felsege uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.
1867/ XVIII. tc. 464 ;	— 1867/ XVIII. tc. Az 1868. év első évharmada folytán viselendő közterhekről.
Nr.146/1867. 95 ;	— Nr.146/1867. Gesetz vom 21. Dezember 1867. Betreffend die allen Ländern der österreichischen Monarchie gemeinsamen Angelegenheiten und die Art ihrer Behandlung. [Az osztrák monarchia közös ügyei és azok kezelési módjának tárgyában.]
1868/II.tc. 464 ;	— <i>Reichs – Gesetz – Blatt für das Kaiserthum Österreich</i> , (1867). 401-406.p. 1868/II.tc. a cukor és égetett szeszes italok kivitelénél visszatérítendő fogyasztási adóról.
1868/IV.tc. 464 ;	— 1868/IV.tc. az 1868-ik évi május hó elsejétől ugyanazon évi június hó 30-áig viselendő közterhekről.
1868/X.tc. 464 ;	— 1868/X.tc. az 1868-dik évi júliushó elsejétől ugyanazon évi september hó 30-áig viselendő közterhekről.
1868/XI.tc. 464 ;	— 1868/XI.tc. a sójövedék iránt.
1868/XIV.tc. 464 ;	— 1868/XIV.tc. a dohányjövedék iránt.
1868/XV.tc. 464 ;	— 1868/XV.tc. a lottójövedék iránt.
1868/XVI.tc. 464 ;	— 1868/XVI.tc. a szes zadóról.
1868/XVII.tc. 464 ;	— 1868/XVII.tc. a bor- és hús-fogyasztási adó iránt.
1868/XIX.tc. 464 ;	— 1868/XIX.tc. a söradóról.
1868/XX.tc. 464 ;	— 1868/XX.tc. a cukoradó iránt.
1868/XXI.tc. 464 ;	— 1868/XXI.tc. a közadók kivetése, befizetése, biztosítása, behajtása és pénzügyi törvényszékek felállítása iránt.
1868/XXII.tc. 464 ;	— 1868/XXII.tc. a házadóról.
1868/XXIV.tc. 464 ;	— 1868/XXIV.tc. a személyes kereseti adóról.
1868/XXV.tc.	— 1868/XXV.tc. a földadóról.

464 ;	
1868/XXVI.tc.	— 1868/XXVI.tc. a jövedelemadóról.
464 ;	
1868/XXXIV.tc.	— 1868/XXXIV.tc. a személyes kereseti adóról
464 ;	
1868/XXXV.tc.	— 1868/XXXV.tc. a bor- és húsfogyasztási adóról.
464 ;	
1868/XL. tc.	— 1868/XL. tc. a véderőről
318 ;	
1868/XLI. tc	— 1868/XLI. tc. a honvédségről
318 ;	
1868/XLII. tc	— 1868/XLII. tc. a népfelkelésről
318 ;	
1869/IV.tc.	1869/IV.tc. a bírói hatalom gyakorlásáról.
148 ;	
1869/XVIII.tc.	— 1869/XVIII.tc. a bor- és húsfogyasztási adóról.
464 ;	
1869/XIX.tc.	— 1869/XIX.tc. a dohány-jövedék iránt.
464 ;	
1869/XX.tc.	— 1869/XX.tc. a cukoradóról.
464 ;	
1869/XXI.tc.	— 1869/XXI.tc. a ház-, jövedelem- és személyes kereseti adóról.
464 ;	
1870/XX.tc.	— 1870/XX.tc. a szőlőváltási kötvények szelvényadójáról.
464 ;	
1870/XLII.tc.	— 1870/XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről.
106 ; 141 ; 149 ;	
1870/LI.tc.	— 1870/LI.tc. a házadóról szóló 1868/XXII.tc. némely §-ainak módosításáról és érvényének meghosszabbításáról.
464 ;	
1870/LII.tc.	— 1870/LII.tc. a személyes kereseti adóról szóló
464 ;	1868/XXIV.tc. érvényének meghosszabbításáról.
1870/LIII.tc.	— 1870/LIII.tc. a dohány-jövedékről szóló
464 ;	1868/XIV.tc. érvényének meghosszabbításáról.
1870/LVI.tc.	— 1870/LVI.tc. a bor- és húsfogyasztási adóról.
464 ;	
1870/LVII.tc.	— 1870/LVII.tc. a cukoradóról.
464 ;	
1871/XVIII.tc.	— 1871/XVIII.tc. a községek rendezéséről.
106 ; 141 ; 149 ;	
1871/XXXI.tc.	1871/XXXI.tc. az első folyamodású bíróságok rendezéséről
150 ;	
1871/LVI.tc.	— 1871/LVI.tc. a földadóról szóló 1868/XXV.tc. érvényének meghosszabbítása iránt.
464 ;	
1871/LVII.tc.	— 1871/LVII.tc. a házadóról szóló 1868/XXII. és
464 ;	1870/LI. törvénycikkek érvényének meghosszabbításáról.

1871/LVIII.tc. 464 ;	1871/LVIII.tc. a jövedelemadóról szóló 1868/XXVI.tc. és 1870/LI.tc. hatályának meghosszabbításáról és a jövedelemadó-szabályok 82., 83. §-ának értelmezéséről, illetőleg módosításáról.
1871/LIX.tc. 464 ;	1871/LIX.tc. a személyes kereseti adóról szóló 1868/XXIV. és XXXIV. törvénycikkek érvényének meghosszabbításáról.
1871/LX.tc. 464 ;	1871/LX.tc. a dohányjövedékről szóló 1868/XIV.tc. hatályának meghosszabbításáról.
1871/LXI.tc. 464 ;	1871/LXI.tc. a bor- és húsfogyasztási adótörvény és szabályok módosítása, és ezek érvényének meghosszabbítása iránt.
1871/LXII.tc. 464 ;	1871/LXII.tc. a cukoradóról szóló 1868/XX.tc. hatályának meghosszabbításáról.
1871/LII. tc. 20 ; 168 ;	1871/LII. tc. a büntető törvényekre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről
1872/XXXVI.tc. 107 ;149 ; 151 ;	1872/XXXVI.tc. Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről.
1878/V.tc. 19 ; 167 ; 481 ;	1878/V.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről
1879/XL.tc. 167 ; 199 ; 200 ; 201 ; 215 ; 216 ;	1879/XL.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról.
1881/II.tc. 412 ;	1881/II.tc. a csendőrség legénységi állományának a kiegészítéséről.
1881/III.tc. 412 ; 448 ;	1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
1881/XXI.tc. 151 ; 157 ; 197 ;	1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről.
1882/X.tc. 449 ;	1882/X.tc. a Magyar Királyi Csendőrség által a törvényhatósági joggal felruházott városok kül- és belterületén való teljesítendőkről.
1883/I.tc. 322 ;	1883/I.tc. a tisztviselők minősítéséről
1896/XXXIII.tc. 21 ; 202 ; 336 ; 337 ; 340 ;436 ; 450 ;	1896/XXXIII.tc. a bűnvádi perrendtartásról
1897/XXXIV.tc. 26§ 386 ;	1897/XXXIV.tc. az országos bűnügyi nyilvántartó felállításáról Ezer év törvényei https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=89700034.TV
1903/VIII.tc. 108 ;	1903/VIII.tc. a határrendőrségről.
1912./LXIII. tc. 218 ; 249 ;	1912./LXIII. tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.
1912. LXV. tv. 305 ;	1912. LXV. az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról.

1916/XXXVII.tc. 109 ;	— 1916/XXXVII.tc. a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrségről.
1916/XXXVIII.tc. 224 ;	— 1916/XXXVIII.tc. a Budapest Székesfővárosi Magyar Királyi Állami Rendőrség hatáskörének Csepel község területére való kiterjesztéséről.
1920/ I. tc. 241 ;	1920/ I. tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről.
1920/ XI. tc. 246 ;	1920 / XI. tc. az állami, államvasúti és vármegyei tisztviselőkre és egyéb alkalmazottakra vonatkozó egyes intézkedésekről.
1921/III.tc. 266 ; 434 ;	— 1921/III.tc. az állami és a társadalmi rend hatályosabb védelméről.
1921/XI.tc. 475 ;	— 1921/XI.tc. a gyújtószeradóról.
1922/XIV.tc. 478 ;	— 1922/XIV.tc. a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszámának, kiegészítési módjának és felgyverkezésének megállapításáról.
1924/XIX.tc. 475 ;	— 1924/XIX.tc. a vámjog szabályozásáról.
1924/XXI.tc. 475 ;	— 1924/XXI.tc. a vámtarifáról.
1928/XXXVIII.tc. 475 ;	— 1928/XXXVIII.tc. a gyújtószeradóról szóló 1921. évi XI. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetve kiegészítéséről.
1928/VI.tc. 475 ;	— 1928/VI.tc. a közúti gépjárművek közúti célokra való megadóztatásáról.
1932/XIII. tc. 365 ; 366 ; 367	— 1932/XIII. tc. a m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról
1936/IV.tc. 475 ;	— 1936/IV.tc. a fémjelzésről
2017.XC. tc. 401 ;	— 2017.XC. tv a büntetőeljárásról

RENDELETEK

A m. kir. belügyminister 1867. aug. 8.-án kelt rendelete az örökös tartományokból Magyarországra, vagy viszont menekülő vádlottak üldöztetése tárgyában. 320 ;	— 1867.VIII. 8-án kelt. BM. rendelet az örökös tartományokból Magyarországra, vagy visszamenekülő vádlottak üldözése tárgyában <i>Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára</i> , I.évf. 117. (1867) 309-311.p.
1/1867. (III. 10.) PM.kr. 119 ;	— 1/1867. (III. 10.) PM.kr. önálló magyar pénzügy szakhatóság fölállításáról.

185 100/1932. (VII. 14.) BM.r.	— 185 100/1932. (VII. 14.) BM.r. a <i>Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználatának részletes szabályozásáról</i> . Magyarországi Rendeleték Tára, évf. (1932) I. füzet. 810-818. p.
39,820/1921. B.M. r.	— 39,820/1921. B.M. r. a m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályozásáról 43.972/1884. BM r. a fővárosi rendőrség számára kiadott Utasítás tárgyában II.
43.972/1884. BM r. 158 ; 370 ;	— In: TÖRÖK Lajos - NÉMETHY Tihamér: Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, 1926, Editor Könyvkiadó Vállalat. 822.p.
9.389/1885. (II. 14.) BM.r. 371 ;	— 9.389/1885. (II. 14.) BM.r. toloncz szabályzat kibocsátása tárgyában.
Nősülési szabályzat -1887	— <i>Magyarországi Rendeleték Tára</i> , XIX.évf. (1885) I.füzet. 164-243.p. Nősülési szabályzat. Rendeleti Közlönyök a Magyar Királyi Honvédség számára. 34. sz. 1887.08.15. 255-269.p.
Nősülési szabályzat -1895	— Szabadságolási szabály. Rendeleti Közlönyök a Magyar Királyi Honvédség számára. 5. sz. 1895.02.16. 3.200/1899. (VIII. 15.) IM.r. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbeléptetése tárgyában.
3.200/1899. (VIII. 15.) IM.r. 336 ;	— <i>Igazságügyi Közlöny</i> , VIII.évf. (1899) 8.sz. 229-234.p 130.000/1899. (XII. 22.) BM.kr. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbe léptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában.
130.000/1899. (XII. 22.) BM.kr. 170 ; 338 ; 339 ; 341 ; 342 ; 343 ;	— <i>Magyarországi Rendeleték Tára</i> , XXXIII.évf. (1899) II.füzet. 2416-2417.
5.692/1905. (XII. 29.) ME.r. 108 ;	— 5.692/1905. (XII. 29.) ME.r. a határrendőrségről szóló 1903/VIII.tc. életbe léptetéséről.
91.000/1905. (XII. 29.) BM.kr. 108 ;	— <i>Magyarországi rendeletek Tára</i> , XXXIX.évf. (1905) I.füzet. 1455.p. 91.000/1905. (XII. 29.) BM.kr. valamennyi törvényhatósághoz Fiume város kivételével a határrendőrségről szóló 1903/VIII.tc. életbe léptetésének a végrehajtásáról.

- 135585/1914(I.13.) BM. r.
505 ;
- 90.201/1914. BM. r.
99.546/1921. BM. r.
506 ;
- 5.047/1919. (X. 1.) ME.r.
111 ; 241 ; 257 ; 427 ; 476 ;
- 31.300/1920. BM r.
243 ;
- 9.270/1922. M. E. r.
332 ;
- 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r.
478 ;
- 18.881/1923.B.M.r.
333 ;
- 18 400/1928. (VII. 15.) PM.r.
480 ;
- 45 400/1928. (VII. 15.) PM.r.
- Magyarországi rendeletek Tára, XXXIX.évf. (1905)*
I.füzet. 1455-1541.p.
135.585/1913. BM. r. a magánkutató (magándetektív)
irodák működésének szabályozása tárgyában.
- 90.201/1914. BM. r. a magánkutató irodák szabályo-
zásának módosítása tárgyában.
99.546/1921. BM. r. a magánkutató (magándetektív)
irodák működésének szabályozása tárgyában kiadott
rendelet módosításáról.
5.047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításá-
ról.
- *Magyarországi Rendeletek Tára, LIII.évf. (1919) I.fü-
zet. 752-767.p.*
*Belügyi Közlöny, XXIV.évf. (1919) 48.sz. 1339-
1350.p.*
31.300/1920. BM r. a belügyminisztérium kebelében
szervezett nyomozó osztály működéséről.
- *Magyarországi Rendeletek Tára, LIV.évf. 1920,
691-693.*
9.270/1922. M. E. r. a m. kir. állami rendőrségnél al-
kalmazott detektívektől megkívánható elméleti és
gyakorlati képzettség megállapítása és az ezzel kap-
csolatos intézkedések
In: NÉMETHY — TÖRÖK: op.cit.: 335-339.p.
8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. a folyamrendészet gya-
korlásáról és a m. kir. folyamórség szervezéséről, lét-
száma kiegészítési módjainak és felfegyverzésének
megállapításáról szóló 1922: XIV. t.-c. végrehajtásá-
ról.
- *Magyarországi Rendeletek Tára, LVII.évf. (1923)*
I.füzet. 335-340.p.
- 18.881/1923.B.M.r. Az utasítás kiterjed a detektív tan-
folyamra és a detektív vizsgára, a detektív felügyelői
tanfolyamra és a detektív felügyelői vizsgára, továbbá
a detektív főfelügyelői minősítő vizsgára vonatkozó
intézkedések végrehajtására.
In: NÉMETHY — TÖRÖK: op.cit.: 339-348.p.
18 400/1928. (VII. 15.) PM.r. a jövedéki büntető jog
anyagi szabályainak megalkotásáról és a jövedéki
büntető eljárás szabályozásáról.
- *Magyarországi Rendeletek Tára, LXII.évf. (1928)*
I.füzet. 1318-1363.p.
- 45 400/1928. (VII. 15.) PM.r. a jövedéki büntető jog
anyagi szabályainak megalkotásáról és a jövedéki

- büntető eljárás szabályozásáról az éigazságügyminiszterrel egyetértőleg kiadott 18 400/1928. (VII. 15.) PM.r. végrehajtásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára. LXII.évf. (1928) I.füzet. 1363-1447.p.
- 71 464/1930. BM.r.
 430 ;
- 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r.
 477 ;
- 22 117/1933.(XII.30.) PM.r.
 484 ; 485 ; 486 ;
- 610/1940. (I. 19.) ME.r.
 112 ;
- 97.630/1940. (IV.4.) BM.r.
 112 ;
- 210.610/1941. (I.13.) BM.r.
 112 ;
- 2.300/1944. (VI.21.) ME.r.
 115 ;
- 148.498/1944. (VII.24.) BM.r.
 112 ;
- 1.690/1945. (V. 7.) M.E.r.
 299 ;
- 71 464/1930. BM.r. a rendőrségi nyomozó alakulatok és a rendőr nyomozó utasítás kiadásának tárgyában.
Belügyi Közlöny (1931) X. sz. 160.p.
- 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. a rendőrség szervezeti változásairól.
 — *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXV.évf. (1931) XII.füzet. 1533-1534.p.
- 22 117/1933.(XII.30.) PM.r. nyomozó csoportok felállításáról
- NAGY Ferenc: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó szabályok*. 390.p. Budapest, 1941, a szerző kiadása. 608 p.
- 610/1940. (I. 19.) ME.r. a m. kir. rendőrség szervezeti változásairól szóló 6 500/1931. ME számú rendelet módosításáról.
 — *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXIV.évf. (1940) I.füzet. 21.p.
- 97.630/1940. (IV.4.) BM.r. a m. kir. rendőrség vidéki szerveinek felügyeleti körzeteiről.
 — *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXIV.évf. (1940) I.füzet. 689-693.p.
- 210.610/1941. (I.13.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség felügyeleti körzeteinek újabb beosztása.
 — *Belügyi Közlöny*, XLVI. évf. (1941) 5. sz. (I.26.) 312-314.p.
- 2.300/1944. (VI.21.) ME.r. a m.kir. rendőrség átszervezéséről.
 — *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXVIII. évf. (1944) 1. sz. 1063-1065.p.
- 148.498/1944. (VII.24.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség felügyeleti körzeteinek újabb beosztása.
 — *Belügyi Közlöny*, XLIX. évf. (1944) 33. sz. (VIII.6.) 1296-1298.p.
- Az ideiglenes nemzeti kormány
 1.690/1945. M. E. r. a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről
 — *Magyarországi Rendeletek Tára* LXXIX. évf. (1945)

I-IV. sz. 131-133.p.

1.700/1945. (V. 7.) ME.r.
97 ; 114 ;

1.700/1945. (V. 7.) ME.r. a Magyar Államrendőrség
felállításáról.

Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIX. évf. (1945)
I-VI. sz. 133-135.p.

24/2005(VII.04.) BRFK int.
512 ;

Budapesti Rendőr-főkapitányának 24/2005 (VII.04.)
számú intézkedése a BRFK Akció Osztály ügyrendjé-
ről

34/1981 BM parancs
508 ;

34/1981 BM p. az Akció osztály felállításáról

7/1981. ORFK ut.

7/1981. ORFK ut. az Akció alosztály megszervezésé-
ről

FŐKAPITÁNYI JELENTÉSEK

- A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1894. évben.* — *A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1894. évben.* Budapest, 1895, Főkapitányság
181 ; 374 ;
- A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1895. évi működése.* — *A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1895. évi működése.* Budapest, 1896, Főkapitányság
182 ; 375
- A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1896. évi működése.* — *A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1896. évi működése.* Budapest, 1897, Főkapitányság
183 ; 376 ;
- A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1897. évi működése.* — *A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1897. évi működése.* Budapest, 1898, Főkapitányság
185 ; 377 ;
- Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1898. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1898. évi működéséről.* Budapest, 1899, Főkapitányság
186 ; 377 ;
- Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1899. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1899.* Budapest, 1900, Főkapitányság
187 ; 377 ;
- Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1900. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1900. évi működéséről.* Budapest, 1901, Főkapitányság
189 ; 377 ;
- Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1901. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1901. évi működéséről.* Budapest, 1902, Főkapitányság
190 ; 377 ;
- Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1902. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1902. évi működéséről.* Budapest, 1903, Főkapitányság
191 ; 377 ;
- Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1903. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1903. évi működéséről.* Budapest, 1904, Főkapitányság
192 ; 377 ;
- Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1904. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1904. évi működéséről.* Budapest, 1905, Főkapitányság
193 ; 378 ;
- Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1905. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1905. évi működéséről.* Budapest, 1906, Főkapitányság
194 ; 387 ;
- Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1906. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1906. évi működéséről.* Budapest, 1907, Főkapitányság
196 ; 378 ;

- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1907. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1907.
évi működéséről.*
198 ; 203 ; 204 ; 378 ; Budapest, 1908, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1908. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1908.
évi működéséről.*
205 ; 378 ; Budapest, 1909, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1909. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1909.
évi működéséről.*
206 ; 378 ; Budapest, 1910, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1910. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1910.
évi működéséről.*
208 ; 378 ; Budapest, 1911, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1911. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1911.
évi működéséről.*
209 ; Budapest, 1912, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1912. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1912.
évi működéséről.*
214 ; Budapest, 1913, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1913. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1913.
évi működéséről.*
217 ; 379 ; Budapest, 1914, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1914. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1914.
évi működéséről.*
225 ; 379 ; Budapest, 1915, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1915. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1915.
évi működéséről.*
226 ; 379 ; Budapest, 1916, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1916. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1916.
évi működéséről.*
227 ; 379 ; Budapest, 1917, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1917. évi működéséről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1917.
évi működéséről.*
228 ; 379 ; Budapest, 1918, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti Állami Rend-
őrség 1918-1920. évi működésé-
ről.* — *Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-
1920. évi működéséről.*
232 ; 234 ; 255 ; 379 ; 380 ; Budapest, 1921, Főkapitányság
- Jelentés a Budapesti M. Kir. Ál-
lami Rendőrség 1921. évi műkö-
déséről.* — *Jelentés a Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség
1921. évi működéséről.*
235 ; 264 ; 381 ; Budapest, 1922, Főkapitányság

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

- ÁBTL 4.1. A-417 8. 10. 17. — ÁBTL. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, *Dr. Wayand Tibor beszámolója a politikai rendőrség működéséről.*
 251 ; 252 ; 268 ; 269 ; 270 ;
 271 ;
Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detektív testületnek — Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. *fk. eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detektív testületnek”*
 18 ; 348 ; 349 ; 350 ; 352 ; 353 ; 354 ; 355 ; 356 ; 357 ; 358 ; 359 ;
 „*Detectiv osztály szolgálati utasítása*” — Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 7214. *fk. eln. 86. sz. iratok. „Detectiv osztály szolgálati utasítása”*
 18 ;
 ÁBTL 4.1. A-795 6. — ÁBTL. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, *Dr. Wayand Tibor feljegyzései horthysta politikai rendőrségi munkájáról.*
 ÁBTL 4. 1. A-3755 26. — ÁBTL. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, *Kincs István: A volt Magyar Királyi Államrendőrség történetéről rövid áttekintés.* BM Rendőrtiszti Akadémia Politikai Nyomozó Tanszéke, Budapest, 1960
 ÁBTL 4.1. A-1098/1 — *Dokumentumok a volt m. kir. rendőrtisztek és detektívekről a kommunistaellenes nyomozásokról II. kötet. K. Horváth Sándor vallomása. 129.p.*

 MNL MOL K149. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM rezervált
 1930-6-3169, 138-as doboz, 3577/1928.dtv.res.
 278 ; 282 ; 283 ; 284 ; 289 ; 293 ; 298 ;
A m. kir. állami rendőrség budapesti főkapitányságának detektívtestülete. Megfigyelési és nyomozási költségek- Hetényi Imre nyugta. Budapest, 1928.

 MNL MOL K149. 1930-6- Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez.
 3169, 138-as doboz,
 M. Kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitánysága, Jelentés, 1927.05.16.

 MNL MOL K149. 1930-6- Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez.
 3169, 138-as doboz
 M. Kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitánysága, Jelentés, 1927.10.27.

- MNL MOL K150. 1926-7-3732, 138-as doboz
287 ; 288 ; 295 ; 311 ;
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános
Évi jelentés a detektívtestület 1925. évi működéséről. 1926.04.20.
- MNL MOL K150. 1928-7-3732, 138-as doboz
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános
- MNL MOL K150. 1937-7-3734, 138-as doboz
MNL MOL, 10.696. szám Fk. eln. 1928. Főkapitányi rendelet a rendőri hírszolgalat tárgyában. 1928.05.26.
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános
- MNL MOL K150. 1937-7-3734, 138-as doboz
Jelentés a detektívtestület 1936. évi működéséről.
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános
- MNL MOL K149. 1939-10-7911
13.263/fk.eln. 1937. számú felterjesztés
A m. kir. rendőrség budapesti főkapitányának felterjesztése a még detektív szakvizsgát nem tett XI. fiz. osztályú id. min. detektívek és id. min. detektív gyakornokok detektív tanfolyamra leendő vezénylése ügyében
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez.
- MNL MOL K149. BM Rez. VII. 1931-4.
Politikai nyomozó főcsoport jelentése Hungarista párt tevékenységéről. 1939.01.16.
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez.
- MNL MOL K149. 1941-1-11075, Detektív jelentés.
Jelentés a 128250/1931. VII. szám alatt elrendelt razzia végrehajtásáról, 1931.03.10.
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez.
- MNL MOL K149. 1932-6-8609, Jegyzőkönyv.
1941-1-11075, Detektív jelentés. 1941.06.11.
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez.
- MNL MOL K148. 346;
1932-6-8609, Jegyzőkönyv. 1932.10.13.
Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-148 BM Elnöki

Melléletek jegyzéke:

I.sz. melléklet

Fegyveres őrtestületek alárendeltsége

II. sz. melléklet

Fővárosi Magyar Királyi Államrendőrség főkapitányának 1888-ban kelt. 5617. számú rendelete a Detektívosztályról

III. sz. melléklet

Detektív szabályzat felterjesztésének tárgyában kiadott 1888-ban kelt. 5617. számú dokumentum

IV. sz. melléklet

Bűnügyi Osztály szervezeti ábra

V. sz. melléklet

III. Detektív szabályzat

VI. sz. melléklet

Működési eredmények táblázat

VII. sz. melléklet

Főkapitányi jelentések statisztikái a detektívek tevékenységéről

VIII. sz. melléklet

A történelmi Magyarország csendőr járásörmestereinek jegyzéke, nevük előtt a kerületek, amelyhez tartoztak.

IX. sz. melléklet

A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatának szervezeti felépítése.

X. sz. melléklet

Index nominum

XI. sz. melléklet

Index organicus

XII. sz. melléklet

Detektív és nyomozó jelvények

A katonailag szervezett, illetve a polgári fegyveres őrtestületek száma, továbbá alárendeltsége

<i>Irányít.</i>	centrális			municipális			militáns			polgári		
	1913	1937	1943	1913	1937	1943	1913	1937	1943	1913	1937	1943
<i>Szerv.</i>												
1	N	I	I	I	N	N	N	N	N	I	I	I
2	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
3	I	I	I	N	N	N	N	N	N	I	I	I
4	I	I	I	N	N	N	N	N	N	I	I	I
5	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
6	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
7	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
8	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
9	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
10	-	I	-	-	N	-	-	I	-	-	N	-
11	-	I	-	-	N	-	-	I	-	N	N	-
összesen	8	11	9	1	0	0	6	8	6	3	3	3

Jelmagyarázat: 1 = rendőrség ; 2 = csendőrség ; 3 = pénzügyőrség ; 4 = fegyőr testület ; 5 = testőrsegek 1867-1913 (nemesi) ; 6 = 1904-1913 (darabont) ; 7 = Magyar Királyi Testőrség 1918-1944 ; 8 = koronaőrség ; 9 = képviselőházi őrség 1912-1944 ; 10 = vámőrség 1921-1931, majd határőrség 1932-1938 ; 11 = folyamőrség ; 1921-1939

Fővárosi m. kir. állami rendőrség főkapitánya.

5617 szám

októ. 1888.

Rendelet

A detectiv osztály feladatai és hatásköre, valamint viszonya a körzeti osztályokhoz és a kerületi kapitányokhoz az 1886 évi július 21. i. k. n. 7214/886. f. a. végleges joghatállyal idebe léptetett szabályzatban megállapított és körvonaloztatott. Mintán a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszternek 359/887. szám alatt kelt rendelete által ezen szabályzat jóváhagyatott, és folyó évi Május 25. én 31600. f. szám alatt kelt rendelettel a szabályzat 24. §-ában érintett nyomozási költségeinek a folyó évi Trinius hó 1. től az év végéig terjedő időszakra is 875. ft. folyóvá tett, kiegészítő szabályrendelet most már egyes terjedelmében léphet idebe.

Mellekelve kiadom a helyben hagyott szabályzat egy-egy példányát.

Együttal aronban a szabályzat hatáskörével szembeni helyes felfogása valamint azoknál az időközben kiadott rendeletekkel való összhangzásba hozatala érdekében nem csak azon rendelkezést akarom kiemelni, melyet a detectiv osztály szervezésével indokánál sely által is említtetve a detectiv osztály működésében mint irányadó

A fővárosi m. kir. államrendőrség főkapitánya.

5617. E. sz.
f. k. 188 f.

Nagyméltóságú magyar királyi
Belügyminisztérium!

359
87

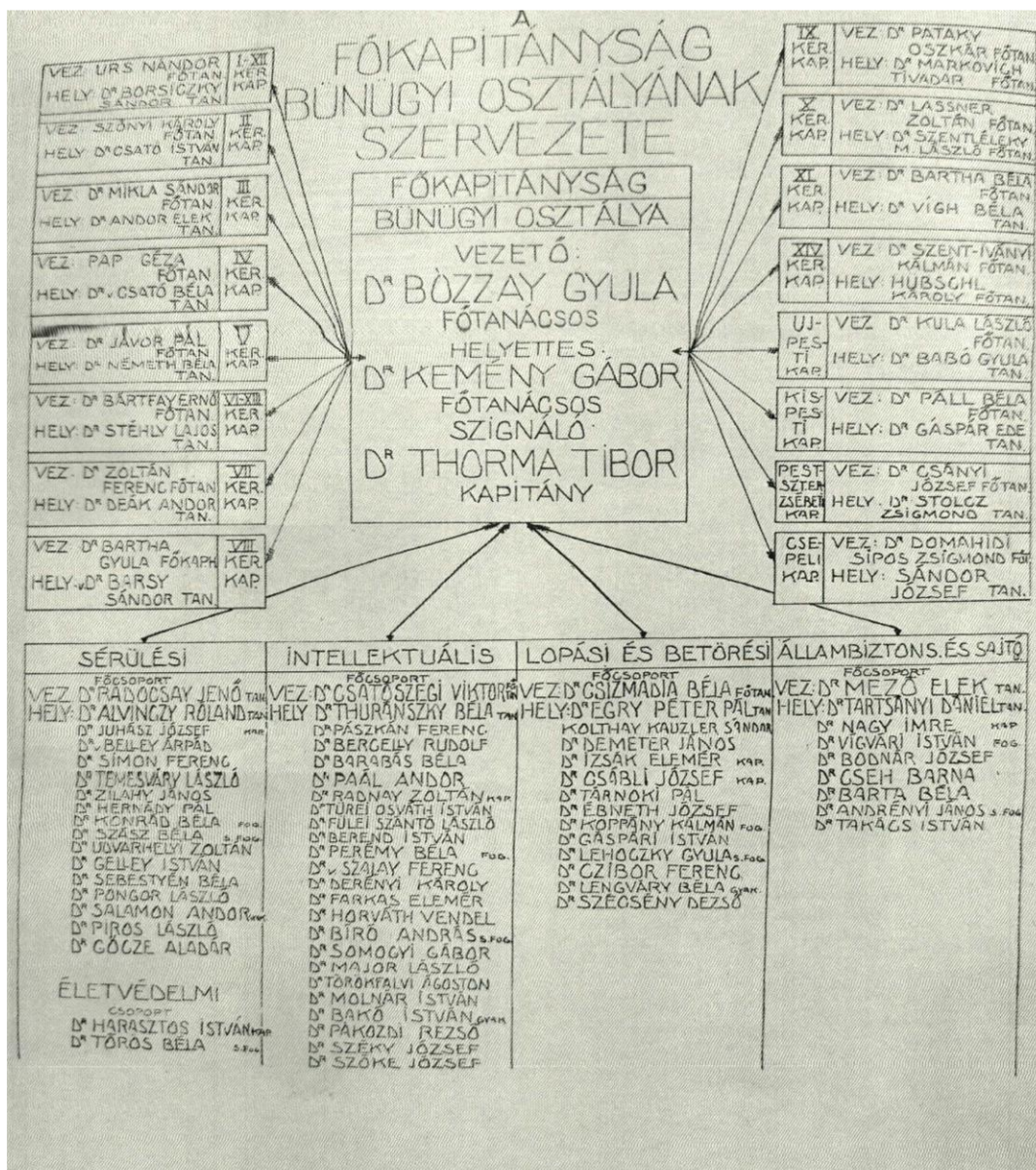
A 359/87 szám alatt kelt
magas rendeletével jóváhagyott detektív szá-
bályzat összes pontozatainak illetbeléptetési-
re vonatkozó rendelkezéseiről van szemem
sives tudomás vigett f. alatt kizárólagosan
felterjesztéssel

Budapest 1888 június hó 29-én

J. Kovács
kiszámszói főkapitány

Ez a dokumentum a Magyar
Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

A detectiv testület szabályzata és szolgálati utasítása.

I.

Szabályzat.

I. FEJEZET.

I.

A „detectiv testület“ feladata, hatásköre és szolgálati viszonya.

1. §. A fő- és és székvárosi rendőrség főkapitányságának kebelében szervezett „detectiv testület“ a főkapitányi hivatalnak segéd-intézményét képezi s mint ilyennek feladata a főkapitányi hivatalt, kerületi kapitányságokat, a bejelentő és tolonczkezelő hivatalt, a közbiztonság és közrend fentartása érdekében, a figyelő, a megelőző és fel-fedező tevékenység közvetlen teljesítése által támogatni.

2. §. A „detectiv testület“ a főkapitánynak — távolléte vagy akadályoztatása esetén a főkapitányi helyettesnek — van alárendelve. Tartozik azonban a központi osztályok főnökeinek, hozzá intézendő rendeleteit, a tolonczügy-kezelő, bejelentési hivatalfőnök, valamint a kerületi kapitányok megkereséseit — felelősség terhe alatt — végrehajtani.

3. §. A „detectiv testület“ önállóan bűnügyi nyomozatokat nem indíthat, — valamint a főkapitány, vagy a bűnügyi osztály vezetőjének tudta nélkül nem folytathat. Köteles tehát a detectiv felügyelő minden hozzá jutott bűntetendő cselekményre vonatkozó névtelen levelet, vagy bizalmas feljelentést, az ügy természetének megfelelőleg, kellő időben a főkapitánynak vagy a bűnügyi osztály vezetőjének tudomására hozni.

Érintetlenül marad azonban minden rendőrközeget megillető azon joga, ha oly bűntetendő cselekmény jut tudomására, melynél az azonnali intézkedés elmulasztása veszélylyel járna, önálló intézkedéseket tehet. Az ily intézkedés is azonban, lehetőleg gyorsan, a központi bűnügyi osztály vezetőjének tudomására hozandó.

4. §. A nyomozások eszközlése iránti megbízást, esetleg a nyomozati irány megjelölése mellett, rendszerint a bűnügyi osztály vezetője adja a detectiv felügyelőnek; sürgős esetekben azonban, például midőn a bűntett színhelyén megjelent központi felügyeletet teljesítő tisztviselő, vagy a nyomozat teljesítésével megbízott előadó rögtön intézkedésnek szükségét látja fenforogni, ezek is rendelkezhetnek a detectivokkal és őket utasításokkal is elláthatják.

5. §. A „detectiv testület“ a hozzá különös utasítás nélkül áttett nyomozatokban saját belátása és legjobb tudomása szerint jár el. Az oly nyomozatokban azonban, melyekben a nyomozat iránya a bűnügyi osztály által megjelöltetett, vagy a nyomozat iránt részletes utasítás adatott, ezen irány szigorúan és lelkiismeretesen követendő még akkor is, ha anyomozattal megbízott detectivok, vagy a detectiv felügyelő más irányt tartanának helyesebbnek. De ezen magszorítás által nincs korlátozva a detectiv felügyelő abban, hogy ily esetben az általa helyesebbnek vélt nyomot is ne követhesse, csakhogy erről értesíteni köteles a bűnügyi osztály vezetőjét. Az esetre pedig, ha az ily utasításokkal és megjelölt iránnyal szemben nyomozat közben arról győződnek meg a detectiv felügyelő, hogy azok hibásak, vagy célra nem vezetők, jogában áll a detectiv felügyelőnek, az eddigi nyomozat megszakítása mellett, erről a bűnügyi osztály vezetőjének azonnal jelentést tenni és újabb utasítást kérni. Ha a bűnügyi osztály vezetője ennek daczára is ragaszkodik előbbi utasításához, ez esetben a bűnügyi osztály vezetője által a főkapitánynak esetleg helyettessének jelentés teendő.

6. §. A detectiv felügyelő köteles a testülethez áttett nyomozatok állásáról az illető ügyek előadójának bármikor felvilágosítást adni, viszont az előadók is kötelesek a nyomozat sikerére vonatkozó s közvetlenül az ő tudomásukra jött lényeges adatot és körülményt a detectiv felügyelővel mielőbb közölni.

Különösen pedig fennáll ezen kölcsönös értesítési kötelezettség oly bűnügyek nyomozásánál, ahol a nyomozatot a bűnügyi osztály a detectiv testülettel együttesen eszközi.

7. §. Miután az egyenruházott rendőrközegek hivatva vannak a nyomozó szolgálatot éber figyelés által támogatni, az alárendelt közegek azonnali kiértesítése céljából az elkövetett bűntettek rövid ismertetése és a nyomozott vagy körözött egyének személyleírása a rendőri főparanokkal rendszerint a bűnügyi osztály vezetője által közöltetik. Ha azonban e kiértesítés a bűnügyi osztály részéről (p. o. éjjeli időben) rögtön nem eszközölhető, a detectiv felügyelőnek kötelességében áll a kerületi felügyelőkkel a nyomozat érdekében közvetlenül érintkezni s azoknak rövid utón való kiértesítéséről gondoskodni, a kik a detectiv felügyelő által ily esetben igényelt megfigyeléseket eszközölni, illetve eszközölni kötelesek.

8. §. A „detectiv testület“ teendőihez nem tartozván a bűnügyek írásbeli előkészítése, közegei jegyzőkönyveket nem vehetnek fel. A „detectiv testület“ tagjai eljárásuk eredményét jelentés alakjába foglalják. E jelentések alapján terjeszti elő a nyert megbízatásnak megfelelőleg vagy írásbeli vagy szóbeli jelentését a detectiv felügyelő a felettes tényezőknél. A detectiv felügyelő a központi osztályoktól vett írásbeli felhívásra vagy a kerületi kapitányoktól vett írásbeli megkeresésekre diátiratilag teszi jelentését illetőleg válaszát.

9. §. A „detectiv testület“ sem bíróságokkal, sem idegen közigazgatási hatóságokkal levelezést nem folytathat, hozzájuk feljelentéseket nem tehet.

10. §. A rovott előéletűek ellenőrzése a detectiv testület praeventiv feladatához tartozván: oly rovott előéletű egyének, a kik állandó rendes és tisztességes keresetet kimutatni nem képesek, a kik tehát a visszaesés alapos gyanújával terhelhetők, a detectiv felügyelő által kitűzött időbeni személyes jelentkezésre és lakásuk, valamint foglalkozásuk időnkénti kimutatására szoríthatók, esetleg a kbtkv. 62. §-a alapján leendő eljárás megindíthatása céljából az illetékes kerületi kapitányságnak feljelentendők.

11. §. A bűnügyi osztály által vezetett „bűnügyi nyilvántartás“ adatai és eszközei a napnak bármely órájában a detectiv testület tagjainak rendelkezésére állanak. Viszont kötelessége a detectiv testület tagjainak mindazon

közvetlenül tudomásukra jött adatokat és tényeket a bűnügyi osztály tudomására hozni, melyek a megfigyelő és felfedező rendőri ténykedés elősegítésére szolgálhatnak.

12. §. Azon kihágásokról, melyek törvény szerint (1881 : XXI. t.-cz. 9., 10. és 11. §§.) a fővárosi rendőrség elbírálása alá tartoznak, a detectivek által a kerületi kapitányoknak rövid írásbeli feljelentés“teendő; minden ily feljelentés, illetve bekisérés utólag a detectiv felügyelőnek bejelentendő.

13. §. Az 1881. évi XXI. t.-cz. 16., 17., 18., 19. és 20. §§.-ai értelmében eszközzendő bekisérések, valamint általában szolgálati teendőiknek mikénti ellátása iránt a detectivek külön részletes utasítással láttatnak el.

II. FEJEZET.

A detectiv testület szervezése.

14. §. A detectiv testület áll: a) a detectiv felügyelőből, aki kerületi kapitányi rangban áll; h) a detectiv felügyelői helyettesből, ki rendőrfogalmazói rangban áll; c) a főkapitány által esetleg és ideiglenesen beosztott egy vagy több segédfogalmazóból vagy rendőrirmokból; d) a kellő számú detectivekből és e) a főkapitány által szükség szerint beosztott kezelő személyzetből.

15. §. A felügyelő a testület közvetlen felelős vezetője, a detectivek felett fegyelmi tekintetben felügyeletet gyakorol és képességük, munkásságuk és alkalmazhatóságukról személyi táblázatokat vezet. Főfeladata a detectiv felügyelőnek a hozzá áttett ügyek és megbízások lelkiismeretes és pontos ellátását eszközölni, illetve eszközöltetni s e célból különös kötelessége a detectiveket oktatni, szakszerűleg kitanítani, teendőiket ismeretük, képességüknek megfelelőleg helyesen kiosztani, működésüket szigorúan ellenőrizni s egyáltalán gondoskodni arról, hogy a „detectiv testület“ a fő- és székvárosi m. kir. államrendőrségnek valóban szakavatott, buzgó, lelkiismeretes és megbízható segédintézménye legyen. A detectiv testületnek az 1-ső szakaszban körvonalazott hivatásánál és rendeltetésénél fogva szoros kötelessége a detectiv felügyelőnek úgy saját, mint alárendelt közegeinek fontosabb ügyre vonatkozó tapasztalatairól, vagy felmerült gyanúkokról és aggályokról minden esetben a főkapitánynak jelentést tenni, s a mennyiben a bűnügyi osztály ügykörét érdeklő tapasztalat vagy gyanúok forog fenn, a bűnügyi osztály vezetőjét értesíteni.

16. §. A főkapitány és a központi osztályvezetők a detectiv felügyelővel lehetőleg szóval érintkeznek. Ezen célból a detectiv felügyelő a főkapitánynál s illetve ennek akadályoztatása esetében a főkapitányi helyettesnél, valamint a bűnügyi osztály vezetőjénél a reggeli órákban személyesen jelentkezni tartozik. Ezen kívül személyes [érintkezés céljából annyiszor jelentkezhetik, illetve meghívható, a mennyiszor a szükség magával hozza. Ennél fogva a detectiv felügyelő idejét akként ossza be, hogy rendszerint déli 12 órakor és esteli 5 órakor hivatali helyiségében található legyen.

17. §. A detectiv felügyelő helyettes hivatása a detectiv felügyelőt feladatának és kötelességének teljesítésében támogatni. A detectiv felügyelő jogait azonban csakis annak törvényes távolléte esetén gyakorolhatja, egyébként pedig úgy az ő, mint az ideiglenesen a detectiv testülethez beosztott rendőrtisztviselők és a kezelő személyzet teendőit a detectiv felügyelő jelöli meg.

18. §. A detectiveknek az 1., 3., 4., 5., 8., 10. és 12-ik szakaszokban megjelölt kereten belüli működése felöleli az elkövetett bűntények felfedezését és a tettesek kinyomozását célzó összes nyomozásokat és a megelőző tevékenység közvetlen gyakorlását. Feladatuk helyes és pontos teljesítése céljából a detectivek külön részletes szolgálati utasításokkal láttatnak el.

Mínthogy a bűnügyi nyomozatoknak igen nagy része, természetüknek megfelelőleg, közvetlenül a bűnügyi osztály által végzendő el, ezen nyomozatok gyorsabb és célszerűbb elláthatása érdekében a detectiv felügyelő a bűnügyi osztály vezetője által megállapítandó szükség szerint a központnál teljesítendő szolgálattételre detectiveket rendel ki. A központi szolgálatra kirendelt detectivek ezek szolgálat idejére a bűnügyi osztály rendelkezésére állanak.

III. FEJEZET.

A detectivek próbakénti kinevezése, véglegesítése, elbocsátása és nyugdíjaztatása.

19. §. A detectivek egy próbaévre a főkapitány által ideiglenesen vétetnek tel. A próbaév letelte után - főkapitányi előterjesztésre — a belügyminiszter által eszközölt véglegesítés következik be. Be nem vált detectivek, ily minőségükben történt kinevezetésük napjától számított egy év alatt, a főkapitány által minden indoklás nélkül elbocsáthatók, ha a rendőrségnél netán előbb viselt szolgálat által törvényes elbánásra jogot nem nyertek volna. Utóbbi esetben a mennyiben elbocsájtásuk nem jogérvényes fegyelmi ítélettel mondatott ki, végkielégítésre, vagy nyugdíjra, vagy pedig az előbbi szolgálatba való visszahelyezésre tarthatnak igényt. Végkielégítés esetén a próbaidő az összes szolgálati időbe beszámíttatik.

20. §. Detectivnek felvehető:

1. minden magyar állampolgár, a ki legalább 24 éves, de 40-ik évét még tui nem haladta;
2. teljesen egészséges;
3. kifogástalan előéletű;
4. a magyar nyelvet szóval és Írásban tökéletesen bírja;
5. a fő- és székvárosban kellő személy és helyi ismerettel bír.

A kellő tulajdonságokkal bíró olyan folyamodóknak, a kik több nyelv ismeretével bírnak vagy a kik előzőleg a rendőrség valamelyik ágánál szolgáltak és feltehetőleg a detectiv szolgálatra alkalmasak elsőbbség adandó.

21. §. A detectivekre, valamint özvegyeikre és kiskorú árváikra nézve az 1881. évi XXI. t.-cz. 47. §. második, harmadik és negyedik kikezdésében foglalt nyugdíj- és ellátási szabályok alkalmazandók.

IV. FEJEZET.

Napdíjak, költségek megtérítése és jutalmazás.

22. §. A főváros területén közszolgálatban eszközölt nyomozások és megfigyelések után a detectiv testület alkalmazottjainak díjak nem járnak; a szolgálattal járó, ki nem kerülhető tényleges költségek azonban megtérítetnek, ha a detectiv felügyelő költségeinek fedezésére a főkapitány, vagy a bűnügyi osztály vezetője előzetes beleegyezését adta, a többi alkalmazottak költségeit pedig a detectiv felügyelő, a főkapitány illetve helyettese, vagy a bűnügyi osztály vezetője beleegyezésével, elő- legesen engedélyezte, mely körülmény a detectiv felügyelő költségjegyzékén a főkapitány vagy a bűnügyi osztály vezetőjének láttamozásával, a detectiv költségjegyzékén a bűnügyi osztály vezetője és a detectiv felügyelő láttamozása mellett kitüntetendő. Az előzetes beleegyezés nélkül teljesített kiadások visszatérítését csak a főkapitány utalványozhatja ki. A fuvar költségekre nézve az általános szabályok mérvadóak a detectiv testület összes alkalmazottjaira nézve is. — A detectiv fuvar-nyugtái a bűnügyi osztály vezetőjének ellenjegyzésén kívül a detectiv felügyelő láttamozásával is ellátva mutatandók be a rendőripénztárnál. A detectiv felügyelő fuvar költségek megtérítését nem igényelheti, mert részére bérkocsi általán van megállapítva.

23. §. A fővárosi rendőr-területen kivid illetékes megbízásból teljesített szolgálatért a detectivoknak, a fuvar költségeken kivid, naponként 2 forintnyi napi díj jár. Magánosok detectivok szolgálatát csak a főkapitány beleegyezésével vehetik igénybe és a kirendelt detectivnak 12 órai nappali szolgálatért 2 írt 50 krt, egy éjre terjedő szolgálatért 3 forintot és egy nap és egy éjre terjedő szolgálatért 4 forintot tartoznak a detectiv felügyelő kezeihez fizetni, ki azt az illető szolgálatot teljesítő detectivnak kezeihez juttatja.

24. §. Nagyobb bűntények felfedezése körül tett fontos és eredményes nyomozatokért és egyáltalában kiváló szolgálatokért a detectivok pénzbeli jutalomban részesíthetnek.

Ezen jutalmak esetről esetre a detectiv felügyelő és a bűnügyi osztály vezetőjének meghallgatásával a főkapitány által véleményeztetnek és előterjesztése folytán a belügyminiszter által állapítatnak meg és a rendőri házi pénztárnál tétetnek folyóvá.

Szolgálatban megsebesített detectivok gyógyítási költségei megtérítetnek. Mint valamennyi rendőrközegnek, úgy a detectivoknak is szigorúan meg van tiltva, a főkapitány beleegyezése nélkül magán felektől bármi néven nevezendő jutalmat vagy pénzbeli ajándékot elfogadni.

V. FEJEZET.

Fegyelmi eljárás.

25. §. Detectivok ellen emelt panasz folytán a főkapitány, illetve távollétében a főkapitánya helyettes, a felügyelő meghallgatásával vizsgálatot rendel, a vizsgálat megejtésére a főkapitány által rendőrtisztviselő jelöltetik ki.

26. §. Fegyelmi vizsgálatot rendelő főkapitányi határozat ellen felebbezésiiek nincs helye.

27. §. A legfeljebb nyolcz nap alatt befejezendő és bemutatandó fegyelmi vizsgálat első fokú határozat hozatal végett az 1881. évi XXI. t.-cz. 45. §-a szerint a rendőrség kebelében alakított fegyelmi bizottságnak, melynek a detectivok fegyelmi ügyeit illetőleg a detectiv felügyelő is tagja, adandó ki. Felebbezések az írásban közlendő határozat kézbesítésétől számítandó 3 nap alatt nyújtandók be.

28. §. Másodfokon a főkapitány határoz. Nem egyenlő ítéletek, valamint hivatalvesztésre szóló határozatok a belügyminiszter jóváhagyása alá terjesztendők.

29. §. A fegyelmi büntetések fokozata:

1. szóbeli rosszalás;
2. Írásbeli dorgálás;
3. száz forintig terjedő fizetés-levonás ;

4. szolgálatból elbocsájtás.

30. §. A jogérvényes fegyelmi határozatok a detectivok törzskönyvében a detectiv felügyelő által feljegyzendők.

31. §. Ha a fegyelmi vizsgálat alkalmával a büntettek- és vétségekről szóló magyar büntető törvény hatálya alá eső cselekmények, vagy mulasztások ismérvei mutatkoznának: az iratok a királyi ügyészséghez átteendőek azon felkéréssel, hogy a fővárosi rendőrség főkapitánya minden lényeges bírói határozatról és Ítéletről értesíttessék. Egyébiránt a fegyelmi eljárás is érvényesíthető az 1886. évi XXII. t. ez. 106. §-a határozmányainak analógiája alapján.

32. §. Ha a detectiv jogérvényes bírói ítélettel hivatalvesztésre vagy politikai jogok felfüggesztésére ítéltetett, hivatalából minden fegyelmi I eljárás nélkül azonnal elmozdítandó, úgy szintén akkor is, ha csődbe esett.

33. §. Minden egyéb büntető bírói jogérvényes Ítélet esetében, a bűnvizsgálati és eljárási iratok alapján, a fegyelmi eljárás folytatandó, s a mennyiben megindítva nem volt, azonnal megindítandó.

34. §. A detectiv felügyelő jogosítva van alárendeltjeit hivatalos kötelességük teljesítésére figyelmeztetni és meginteni. Ez azonban fegyelmi eljárás természetével nem bír s csak a valóban megindított fegyelmi eljárásban jöhet mint súlyosbító körülmény tekintetbe.

35. §. A detectiv felügyelő nemkülönben a detectivok Budapest főváros területén kívül csak akkor működhetnek, ha a fővárosban előfordult bűneset tovább nyomozása hitelt érdemlő feljelentések s alapos gyanú alapján, szükségessé válik. Más törvényhatóság területén előfordult bűnesetek kinyomozására a belügyminiszter külön Írásbeli engedélye nélkül ki nem küldhetők.

II.

Szolgálati utasítás

Általános rész.

A) *A detectivok kötelességei.*

a) **Általános követelmények.**

1. §. A detectiv azon közege a közbiztonsági rendészetnek, mely a törvények és rendeletek által megállapított korlátok határain belül a megelőző és felfedező szolgálatot van hivatva teljesíteni.

2. §. A detectiv első kötelessége a király Ő Felségéhez és az ország alkotmányához való tántoríthatlan hűség, valamint a törvények, rendeletek és előjáróinak parancsai által megszabott teendőinek pontos teljesítése.

3. §. A detectiv szolgálati kötelezettségeit lelkiismeretesen, pontosan és fáradhatatlanul teljesíteni, s ha e teljesítés veszélylyel jár, higgadságot, kitartást és bátorságot tanúsítani köteles. Nem szabad, hogy a detectivot személyes veszélytől, vagy hátránytól való félelem szolgálati kötelessége teljesítésétől visszatartsa.

4. §. Megvesztegethetlenség és igazságérzet minden detectivtól szigorúan megköveteltetik. Ezalatt értetik, hogy a detectiv nemcsak pénz, vagy pénzértékű ajándék által ne legyen befolyásolható, hanem hogy magát semmi nemű magánérdek vagy melléktekinet által kötelessége teljesítésétől el ne tántorítsa s minden jelentésében és nyilatkozatában a valódi tényállás előadására és a legtisztább igazságra szorítkozzék. Különösen és szigorúan tiltva van szolgálat teljesítésért vagy szolgálati kötelesség elmulasztásáért jutalmat vagy bármi kedvezményt magánféltől elfogadni. Amennyiben magánfél a detectivet tett kiváló szolgálatért pénzbeli jutalomban vagy értéket képviselő emléktárgyban akarná részesíteni, ez is csak a főkapitány engedélye alapján történhetik.

5. §. A detectivnek tudni kell, hogy a törvények és a rendőri területen érvényes rendeletek minő tettekre és mulasztásokra szabnak büntetést, ismernie kell továbbá a detectivtestület szervezési szabályrendeletét és azon törvényeket és rendeleteket is, melyek szolgálatára vonatkoznak.

6. §. A detectiv köteles arra törekedni, hogy magának minél alaposabb és kiterjedtebb helyi és személyi ismereteket szerezzen. Különösen pedig ismernie kell a rendőri területen tartózkodó azon rovott múltú és gyanús egyéneket, kik a közbiztonságra bármi tekintetben veszélyesek.

7. §. A detectiv külső megjelenése akár szolgálatban van, akár szolgálaton kívül, — kivéve azon esetet, midőn áruhát visel mindig tisztességes és tiszta magaviseleté pedig komoly és előzékeny legyen és mindig hivatásának és feladatának tudatával bírjon. Öltözetében és viseletében a detectiv kerülje mind azt, mi őt feltűnővé, gúny vagy szájalom tárgyává tehetné.

8. §. A detectivok kötelesek a kartársi viszony fenntartására törekedni és ezért nem szabad egymást gúnyolni, nevetségessé tenni, vagy társuknak eljárását nyilvánosan bírálgatni. Mindazonáltal a testület jó hírnevét is minden detectiv féltékenyen őrizni köteles, s ezért ha valamelyik társa cselekménye vagy viselkedése által a testület kilétét veszélyezteti, arra őt figyelmeztetni, ha pedig a figyelmeztetés nem használ, ezt feljelenteni tartozik.

9). §. A detectiv hivatalos működésére, nyert utasításaira és a tudomására jutott magánviszonyokra nézve a legszigorúbb titoktartásra köteles. ügy szintén kötelessége a detectivnek inkognitóját lehetőleg megőrizni s azért kilétét úgy a hivatalos eljárás közben, mint a magánéletben szükség nélkül el ne árulja. Tilos továbbá nyilvános helyen szolgálati ügyeket tárgyalni és megbeszélni.

b) A detectiv magatartása a magánéletben.

10. §. A detectiv a magánéletben a törvényeket és rendeleteket — melyeknek megszegőit üldözni van hivatva — a maga részéről is szigorúan betartani és oly életmódot köteles folytatni mely által magának köztiszteletet és közbecsülést szerez. Iszákosság, kártyázás, tivornyalás, adósságcsinálás és feslett életmód szigorúan tilos.

11. §. A detectiv más hivatalt nem viselhet, sem üzletet maga nem gyakorolhat. Rendőri felügyelet alatt álló üzletnek vele egy háztartásban élő szülői vagy gyermekei sem lehetnek sem tulajdonosai sem bérlői.

12. § A detectivnek politikai egyletbe lépni, vagy politikai egyletek gyűlésében részt venni — a hivatalos kiküldetés esetét kivéve — tilos. Más egyletnek vagy társulatnak, u. m.: társadalmi jótékony, művelődési stb. egyletnek a detectiv tagja lehet ugyan, de azt a detectiv felügyelőnek bejelenteni tartozik. Nem politikai egylet ünnepélyén részt vehet a detectiv, de nyilvános felvonulásban nem.

13. §. A detectivnek nem szabad rossz hírben álló személyekkel barátságos viszonyban állni és törvényes házasságon kívül idegen nővel közös háztartásban élni.

14 §. Detectivnek szolgálati teendőivel összefüggésben álló ügyekre nézve írásbeli bizonyítványokat kiállítani, kérvényeket és beadványokat szerkeszteni, útleveleket, igazolványokat stb. harmadik személyek számára kieszközölni vagy azok kieszközölését magára vállalni nem szabad.

15. §. A detectiv köteles nősülését, magánlakásának megváltoztatását és megbetegedését a detectiv-felügyelőnél azonnal bejelenteni.

c) A detectiv magatartása a szolgálatban.

16. §. A detectiv szolgálatban köteles mindig magával hordozni igazolványát, jelvényét és zsebkönyvét. Ezen kívül szükséges, hogy a detectiv magánál tartson legalább 3 írt pénzt, zseborát, viaszgyertyát és néhány lera-gasztható levélborítékot. Éjjeli, vagy a fő- és székváros belterületén kívül teljesítendő szolgálatban a detectivnél forgópisztoly és kézi bilincs is legyen.

17. §. A detectiv előljáróival szemben a legszigorúbb fegyelemre és függelemre, a legpontosabb engedelemes-ségre és tiszteletre köteles.

18. §. A rendőri testület egyenruhában levő tagjait a detectiv, hogy ezen minőségét el ne árulja nyilvános helyen köszönteni nem tartozik, de főként felsőbb tisztviselők előtt mindig úgy haladjon el, hogy azok által könnyen észrevehető és az esetleg szükségelendő szolgálatra felhívható legyen.

19. §. A detectiv, ha szolgálat közben rendőrt szólít fel segéd- kezésére vagy közbelépésre a rendőr előtt kilétét igazolványának felmutatása által igazolni tartozik.

20. §. A közönséggel szemben tartozik a detectiv udvarias és előzékeny, nyugodt és komoly magaviseletét tanúsítani, különösen köteles :

a) mindenkit állásához képest illedelmesen megszólítani s ha tőle bárki valami felvilágosítást útbaigazítást vagy segélyt kér, e kérésnek mennyiben kötelességébe nem ütközik és tehetségében áll, készségesen eleget tenni, a mennyiben pedig nem teljesíthetné, erről a fel kérőt illedelmesen értesíteni; h) megszólításokat és figyelmeztetéseket minél kevésbbé feltűnő módon eszközölni, minden kiabálást, fenyegetést, minden heves taglejtést és az embereknek kézzel való érintését mellőzni; c) minden durvaságot, önkényt, heveskedést és feleselést, kerülni; d) azon esetben pedig, ha a megszólítás vagy figyelmeztetés sikertelen marad, avagy ellenállás tanúsítatnék, erőlyesen, határozottan fellépni és a legrövidebb úton célhoz vezető eszközöket alkalmazni.

21. §. Figyelés, puhatolás, rovott múltú egyének ellenőrzése s más oly működésnél, hol a rendőri jelleg elárulása nem szükséges, a detectiv őrizze meg inkognitóját, ha azonban oly intézkedést teljesít, melyre csak mint rendőr-közeg jogosult, p. o. házkutatást, előállítás, személyazonosság igazolására való felhívást, stb. — mielőtt e ténykedését megkezdené tartozik magát megnevezi és meghatalmazását vagy igazolványát felmutatni.

Azon esetben, midőn a detectiv személy ellen irányuló intézkedést nem foganatosít és jellegének elárulása csak az ő hatósági személyiségével járó jogok érvényesítésére szükséges, elegendő, ha jelvényét előmutatja.

d) A detectiv szolgálati teendői.

22. §. A detectiv szolgálati teendői : a) általánosak, b) különlegesek. Általánosak a közbiztonsági rendészet körébe tartozó teendői, melyeket külön utasítás nélkül saját kezdeményezése folytán teljesíteni tartozik. Különleges teendői, melyek teljesítésére külön utasítással biza- tik meg.

23. §. A detectivnek a közbiztonsági rendészet körébe tartozó szolgálati teendőihez tartoznak: a) a figyelés, b) az intézkedés.

24. §. A figyelői működés kiterjed a rendőrséget a közbiztonság szempontjából érdeklő: a) személyek, b) helyiségek, c) események, d) tárgyak megfigyelésére és a rendőrség intézkedését igénylő, de azonnali közbelépését nem szükségglő észleletek feljelentésére.

25. §. A közbiztonság szempontjából a rendőrséget érdeklő személyek a következők: a) a rendőri felügyelet vagy megfigyelés alá helyezett személyek; h) közveszélyes és rovott előéletű személyek, valamint foglalkozás nélküli csavargók ; c) pazar költségek, elrejtőzés vagy bármely más indokból gyanús egyének; d) végre oly személyek, kik rendzavarások, zavargások alkalmával rendszerint mint felbujtók és rendezők szerepelnek. A detectiv a felsorolt osztályokhoz tartozó személyeket, azok magaviseletét, cselekményeiket, és összeköttetéseiket minden feltűnés nélkül figyelemmel kíséri, kilétüket megállapítani és azonnal jelentést tenni tartozik, míhelyt oly észleleteket tesz, melyekből a nélkül, hogy azok közbelépésre elegendő okot szolgáltatnának valami tervezett, készülői- éiben levő vagy már elkövetett törvénytársításra lehet következtetni.

26. §. A rendőrséget a közbiztonság szempontjából érdeklő helyiségek : a) szállodák, vendéglők és kévéházak, különösen azok, hol gyanús egyének szoktak megfordulni; b) nyilvános mulatóhelyek, különösen dal- csarnokok és táncztermek; c) zsidó üzletek és zálogházak; d) cseléd- •elhelyező intézetek és tömeges lakások; e) gyárak, malmok és piacok.

A detektív a keretében levő szállókban naponként megjelenni, az idegenek névjegyzékét átvenni s az iránt, nincsen-e ott valamely keresett büntettes, vagy gyanús egyén, puhatolni, a többi felsorolt helyiségeket pedig szintén minél gyakrabban meglátogatni, az ott megforduló közönséget és annak viszonyait, magaviseletét megfigyelni tartozik, hogy esetleges felhívás folytán bármikor kellő jelentést tehessen.

27. §. A közbiztonság szempontjából a rendőrséget érdeklő eseményekhez tartoznak : a) vásárok és nyilvános ünnepélyek; b) mindennemű gyülekezetek, csoportosulások és népmozgalmak; c) tömeges munkabeszüntetések (strike-ok) és zavargások ; d) büntetetendő cselekmények és nagyobb balesetek.

Mіндеzen események alkalmával a detectiv oly személyeket, kik bármi tekintetben közveszélyesek és azok magaviseletét, továbbá a gyanús személyeket, a közönség hangulatát és szándékait óvatosan megfigyelni, illetve kipuhatolni és a tett észleletekről jelentést tenni tartozik.

28. §. A közbiztonság szempontjából a rendőrséget érdeklő tárgyakhoz tartoznak: a) egyrészt azok, melyek büntetendő cselekmények elkövetésére ingerelhetnek, vagy arra alkalmid és eszközül szolgálhatnak, p. o. felügyelet nélküli áruk, kulcsok, robbanó anyagok, robbantó eszközök stb.; h) másrészt oly tárgyak, melyek elkövetett büntetendő cselekmények gyanúját ébreszthetik, p. o. hullák, véryomok, álkulcsok, betörő szerszámok stb. Mіндеzen tárgyakra a detektív külön felhívás nélkül is figyelni és gyanú esetén puhatolni tartozik, vájjon nincsenek-e összefüggésben készülő vagy elkövetett bünténynele?

29. §. A figyelésnél a detectiv rendszerint ügyelni tartozik: a) hogy rendőri jellege titokban tartassák; b) hogy feltűnést ne okozzon és a figyelmet, különösen a megfigyeltekét, magára ne vonja. Kivételt képez a rendőri felügyelet alá helyezett és a rovott múltú személyek megfigyelése, melynél oly eljárás követendő, hogy az illető megfigyelt tudja, miszerint cselekményei ellenőriztetnek és ez által büntetetendő cselekmények elkövetésétől viszatartassanak. De ezen esetben is a megfigyelés akképen eszközöndő, hogy az a megfigyelt személy családi életére, erkölcsiségére és keresetére kedvezőtlen hatással ne legyen és az illető előtt a javulás útját ne zárja el, vagy tisztességes keresetétől ne fossza meg.

30. §. Intézkedni tartozik a detektív: a) tiltott és büntetetendő cselekmények megakadályozása; b) a közbiztonság szempontjából veszélyes vagy gyanús személyek igazoltatása és bekisértetése; c) körözött és kitiltott személyek kipuhatolása és elfogatása; d) tetten ért bünös elfo- gatása és büntetetendő cselekmény nyomainak, bünjeleknek biztosítása végett.

31. §. Büntetendő cselekmények megakadályozása végett személyes közbelépés által intézkedni akkor köteles a detektív: a) ha a büntetendő cselekmény büntett vagy vétséget képez és nincs a közelben rendőr, ki közbelépésére felhívható volna; b) kihágás esetében, ha a hihágás oly természetű, mely a személy- és vagyonbiztonság, a közrend vagy köz- erkölcsiség nagyobb mérvű megzavarására vezethetne. Minden más esetben, midőn büntetendő cselekmény közbelépés által megakadályozandó, a detektív a legközelebbi rendőrt tartozik a közbelépésre felhívni és személyesen csak akkor köteles beavatkozni, ha a közbelépő rendőr támogatására vagy segítségére szorul.

32. §. A közbiztonságra veszélyes vagy gyanús személyeket önigazolásra felszólítani és bekísérni, vagy bekísérés végett a legközelebbi rendőrnek vagy őrszobán átadni tartozik a detektív az esetben, ha azok:

a) önmagukat, vagy a birtokukban levő tárgyak jogszerű birtoklását igazolni nem képesek; h) a helyi vagy időbeli körülmények folytán; c) magaviseletük vagy a náluk levő tárgyak által gyanút keltenek az iránt, hogy tilos járatban vannak.

33. §. Büntett vagy vétség miatt körözött, vagy letartóztatni rendelt vádlottakat, gyanúsítottakat, vagy szökevényeket és kitiltott személyeket a detektív minden körülmények között elfogni, esetleg tartózkodási helyüket, ha az a rendőri területen kívül esik, bejelenteni tartozik.

34. §. Ha a detektív gyilkosság, emberölés, rablás, pénzhamisítás vagy más nagyobb beszámítás alá eső, a helyszínen nyomokat hátrahagyott, bűnesetről értesül vagy bűnjelre akad, első teendője a helyszínt változatlan megőrzése, a bűnjelbiztosítása iránt gondoskodni, az esetet bejelenteni és a tettes után puhatolni addig is míg az értesített rendőrség kiküldöttje megérkezik. A bűnös tetten érése esetén első sorban a tettes elfogandó és bekísérendő.

35. §. A detektívnek a törvényszéki rendészet körébe tartozó különleges teendői: a) rendesek, b) rendkívüliek.

36. §. A különleges rendes teendők kiterjednek a nyomozás következő ténykedéseire, u. m.: a) helyszíni szemlék megtartására; b) személyek és azok életviszonyai utáni puhatolásra; c) személyek és dolgok felkutatására; (d) személyek megmotozására és helyiségek kikutatására; e) személyek üldözésére és elfogására.

37. §. A helyszíni szemle, elkövetett bűncselekmény színhelyén tartartandó, annak megállapítása végett, hogy: a) mikor követetett el a cselekmény; b) annak elkövetésében egy vagy több és ha több, hány személy vett részt; c) hol és mily eszközök segítségével történt a behatolás; d) történt-e védekezés; e) mily tárgyak törettek fel vagy mozdítottak ki helyükből; f) a tettesek mit vittek el; g) a közelben lakók vagy tartózkodók észleltek-e valamit s ha igen, mit; h) mily tárgyak hagyattak a tettesek által a büntett színhelyén; i) merre távoztak a tettesek és hagytak-e lábnyomokat?

A detektív a helyszíni szemle alkalmával akár vizsgálóbíró, akár rendőrtisztviselő vezesse, akár maga a detektív foganatosítja azt, a fennebb megjelölt körülményekre egyenként figyelni tartozik és köteles mindazon észleleteit, melyek a büntett véghezvitele idejének, helyének, körülményeinek, valamint a tettesek kilétének megállapítására szolgálhatnak, a szemlélet vezető tisztviselő figyelmébe hozni, esetleg jelentéseiben a legrészletesebben körülírni, a bűnjelket lefoglalni, távolságokat és idővel változó vagy eltűnő nyomokat nagyság vagy méretek szerint pontosan megjelölni, esetleg nyomokról gipszöntvényeket venni.

38. §. Személyek és azok életviszonyai után való puhatolásnál különböző eljárás követendő, a szerint, a mint: a) vagy a rendőrség előtt ismeretes; b) vagy bármi okból gyanús színben feltűnő ismeretlen személyek; c) vagy valamely büntény ismeretlen tettesei képezik a puhatolás tárgyát. Mind a három esetben azonban a detektív főfeladata arra törekedni, hogy az illető személy minden lépése, ténye és intézkedése, mit lakásán kívüli tesz, a detektív tudomására jusson.

39. §. Ismert személy- és ennek életviszonyai utáni puhatolásnál a detektívnek rendőri jellegét csak akkor szabad elárulnia, ha ez által arra rézve, kire vonatkozólag puhatolás eszközöltetik, sem erkölcsi, sem anyagi hátrány nem hármozhatik és ha a felvilágosítást nyújtó személy biztosítékot nyújt arra nézve, hogy az illetőt az ellene történt puhatolásról nem értesíti. Minden más esetben rendőri jellegének titoktartása mellett igyekezzen a detektív az illetővel ismeretségben vagy összeköttetésben állóktól megszerezni a kívánt adatokat anélkül, hogy ezek észre vegyék, miszerint a rendőrség érdeklődik az illető személy és életviszonyai iránt. Tilos azonban bármely ürrügy vagy álarcz alatt a család békéjét megzavarni, vagy családi titkokat álutakon kitudni.

40. §. Szállodákban vagy magánlakásban tartózkodó, nyilvános helyen, mulatóhelyiségben vagy indóházban megjelenő oly ismeretlen személy után való puhatolásnál, ki magaviseleté, környezete, esetleg körözött egyénhez való hasonlatossága által gyanús, a detektívnek rendőri jellegét csak akkor szabad elárulni, ha észleletei alapján azon meggyőződésre jut, hogy a gyanús személy kilétét büntettes voltának leleplezése céljából titkolja.

41. §. Oly személy felkutatása esetében, ki név, származás, kor- és személyleírás után ismeretes, mindennek előtt a bejelentési hivatal segítségével, annak ez idő szerinti vagy utolsó lakása kitudandó, s utóbbi esetben a lakásadó-nál vagy az illetőnek a lakásadótól kitudott ismerősei, rokonainál puhatolandó ki a keresett jslenlegi lakása vagy tartózkodási lielye.

Amennyiben a keresett személy a fővárosban lakással eddig nem birt volna, a vele egy községből származó, vele egy társadalmi állású, egy pályán működő, egy iparágat, egy foglalkozást űző egyének között kell utána puhatolózni és az ezek között megbízhatóknak látszó személyek is felkérhetők az illető után való puhatolózásra.

Midőn a keresett egyének csak neve van tudva, első sorban annak származáshelyét és személyleírását, ha csak személyleírása ismeretes, nevét és származási helyét iparkodják a detectiv megállapítani.

Személy utáni puhatolózással rendszerint egy vagy két detectiv bizatik meg, ha azonban valamely személynek kézrekerítését fontosabb okok kívánják és az előreláthatólag rendes lakással vagy tartózkodási helylyel nem bir, vagy csak ideiglenesen rövid időre jelenik meg a fővárosban. esetleg itt álnév alatt lappang, a testület összes de-tectivei utasít- tatnak felkeresésére, kik ily esetben egyenként, a keretükben levő összes szállodákat, nyilvános mulatóhelyeket egy időben bejárják és a puhatolózást a legszélesebb körben foganatosítják, intézkedvén az iránt is, hogy ha ott az később megjelenék, erről az illető detectiv bizalmas embere által azonnal értesítve legyen.

Mielőtt a keresett egyén előállíthatnák vagy tartózkodási helye bejelentetnék, a detectiv mindig győződjék meg arról, ha vajjon nincsen e a személyben tévedés? Azt pedig, hogy az illető a főváros területén feltalálható nem volt, csak akkor jelentse, ha már minden módot meg- kísérelt és ennek daczára sem volt képes nyomára akadni.

42. §. A bűncselekmény színhelyén a tettesek által visszahagyott, tehát bűnjelt képező dolgok visszahagyna kilé-tének megállapításával a tettes kiléte lévén megállapítva, a detectiv kövesen el mindent, hogy az ily bűnjeltek tu-lajdonosát, illetőleg visszahagyóját minden körülmények között kipuhatolja. Iparkodják mindennek előtt megállapítani, hogy oly tárgyat, mely vidékről, származó, mily osztályhoz tartozó, minő iparágat űző emberek használ-ják, hol lett az eladva, hol, mire lehetett az használva, és ha így némi irányt nyert, csak akkor puhatolódzék a sze-mély iránt.

43. § A rablás, lopás, vagy más vagyron elleni bűncselekmény utján elidegenített dolgok utáni puhatolózást a de-tectiv mindig a bűncselekmény elkövetésének helyén kezdje meg, gyakran találkozván szemtanúk, kik az elszál-lítás irányára nézve útbaigazítást adhatnak, ha pedig itt semmi útbaigazító adat sem volna található, az elidegení-tett dolgok természetéhez képest s a megfelelő tárgyakkal kereskedő, különösen orgazdaság hírében álló ékszeré-szek, kereskedő, ócskaárúsok, stb. keresendők fel és ezek szomszédainál kell tudakozódni, ha vajjon a keresett tárgyakhoz hasonlókat nem láttak-e valaki által odaszállíttatni.

Midőn a rablás, lopás vagy más bűncselekmény utján eltulajdonított dolgok a detectiv szemeláltára, vagy közvet-lenüldözése közben szállíttatnak a tettes vagy bűnrészes által valamely házba, a detectivnek kötelessége oda be-lépni, az elidegenített dolgot lefoglalni anélkül, hogy erre külön utasítást várna ; ha azonban az eltulajdonított dolog már régebben szállhatott volna be valamely magán lakásba, oda a detectiv nyílt rendelet nélkül be nem léphet (lásd a 95. §-t), hanem az elszállítás megakadályozására nézve intézkedik addig is, mig nyílt rendeletet nyer. Oly esetben, midőn a bűncselekmény már napokkal előbb követtetett el, valamint akkor, ha az ismert or-gazdáknál, vásártereken és ószereseknél megtett puhatolózások az elidegenített dolgok nyomára nem vezettek és sem a bűncselekmény színhelyének, sem a gyanúsított lakhelyének közelében lévő zálogházakban nem találtat-tak meg az elidegenített tárgyak, azonnal jelentés teendő a detectiv-felügyelőnek és az ügy előadójának, ki, ha már előbb nem tette volna, a zálogház-tulajdonosokat, gyűjtőket, ékszerészeket, bankházakat stb. felhívás útján értesíti.

Az ily felhívások rendszerint az egyenruházott rendőrök által kézbesítendőek, sürgős és fontos esetekben azonban e felhívásokat — saját keretükben maguk a detectivok hordják szét. De az ily rövid úton eszközölt értesítések megtörténtéről is elismervények veendőek.

A keresett tárgy bárhol, bárki birtokában találtatnék is az meg a detectiv által, még kényszereszköz alkalmazásá-val is lefoglalandó, a detectivnek nem állván jogában annak elbírálásába bocsátkozni, ha vajjon jóhiszemüleg szerezte-e azt birlalója vagy sem. Kivételt csak a zálogháztulajdonosok képeznek, hol az eltulajdonított dolog csak letiltandó.

Ha a detectivnek kételyei lehetnek az iránt, hogy a megtalált tárgy nem azonos a keresettel, az a lefoglalás, illető-leg a letiltás előtt a károsult félnek felmutatandó.

44. §. Azon esetben, ha jelek vagy fontos gyanuokok szólnak a mellett, hogy valamely házban vagy valamely helyiségben bűntény vagy vétség elkövetésével gyanúsított egyén van elrejtőzve, vagy hogy azokban oly tárgyak vannak, melyeknek kézre kerítése vagy megtekintése a vizsgálat folyamára jelentősséggel bírnak, köteles a de-tectiv lelkiismeretes és beható puhatolódzás, tudakozás, figyelés, észleletek alapján meggyőződést szerezni, ha vajjon forog-e csakugyan fenn elegendő gyanítok az illető helyen megtartandó házmotozásra, s ha igen, ez iránti jelentését azonnal tegye meg és egyidejűleg társának vagy a közeli rendőr őrszemnek visszahagyásával intézked-jék, hogy visszatértéig a házból az ott bujkáló egyén el ne szökhessék, az ott elrejtett tárgyak el ne szállíttassa-nak.

45. §. Ha házkutatás foganatosításához küldetnek ki a dedectivok, kötelesek a házkutatás megtartásával megbízott rendőrtisztviselő utasításaihoz s a házkutatásra vonatkozó általános szabályokhoz ragaszkodni, de eljárásukban folytonosan szemelött tartani, hogy a felesleges feltűnő és az érdekelteknek nem okvetlenül szükséges megterhelése mellőz- tessék, hírnevük és a nyomozás tárgyával nem szorosan kapcsolatos magán titkok lehetőleg megkiméltessenek, valamint az illem és tisztesség megóvassék.

46. §. Midőn a dedectiv valamely bűncselekmény miatt nyomozó levéllel keresett vagy büntett elkövetésén ért személyre bukkan és kilátása van, hogy azt nyomon követte beérheti s ha veszély van a késedelemben, kötelessége az ország határán belül addig üldözni, míg elfogja, de kötelessége azt, hogy kit és merre üldöz, zárt levélben felügyelőjének bejelenteni és holtartózkodásáról, működésének eredményéről naponként távirati értesítést küldeni. Megjegyeztetik azonban, hogy a főváros területén túl engedély nélkül való üldözésnek csak akkor van helye, ha a detectiv a menekülőnek közvetlen nyomában van, mert különben költségei nem térítetnek meg, sőt engedély nélküli eltávozásával fegyelmi vétséget követ el. Az indokolt üldözés alá vett személy bárhova s így magánlakásba is követhető.

47. §. A detectivnek, ha csak ellenkező utasítást nem nyert, kötelessége a gyanúsnak jelzett, vagy gyanúsnak látszó személyt, mielőtt azt elfogná, kikérdezni s annak feleletéből is megállapítani, ha váljon a személyben nem tévedett-e? A kikérdezés azonban ne viselje magán a vallatás látszatát és ne terjeszkedjék ki az illető terhére rótt bűncselekményre.

48. §. Midőn a detectiv valamely büntett elkövetésével gyanúsított személy elfogására kiküldetik, figyelemmel legyen arra is, ha váljon annak környezetében nincsenek-e oly egyének, kik bűnrészességgel gyanúsíthatók lennének és azok valamint a házban lakók kikérdezésével szerezzen magának tájékozottságot, hogy az esetre, ha ez emberek bűnrészessége' mellett alapos gyanuokok merülnének fel, azokat is előállítsa.

49. §. Mielőtt a detectiv valakit kilétének ő előtte, vagy valamelyik kerületi kapitányságnál való igazolására felhívna, mindig nevezze meg magát, mutassa fel igazolványát, mert csak igazolt rendőrközeg jogosult valakit igazolásra felszólítani s mert az öngazolás megtagadása csak igazolt rendőrközeggel szemben képez büntetendő cselekményt és mert e nélkül, ha az illető őt sértő kifejezésekkel illetné, vagy éppen tetteleg bántalmazná, a hatóság elleni kihágás, illetve hatóság elleni erőszak nem lenne megállapítható.

50. §. Az öngazolás, illetve öngazolás végetti előállítás lehetőleg feltűnés nélkül eszközöltessék, miért a detectiv udvarias, de határozott modorban adja tudtára az illetőnek, hogy személyének ismeretlen volta és a körülmények, melyekben találtatott, igénylik kilétének megállapítását. Ha nyilvános helyen, például vendéglőben, kávéházban, orpheumban talátnék az illető, hol a rendőri fellépés feltűnést, esetleg botrányos jelenetet idézne elő, — a mennyiben a gyanús személy megszökésétől tartani nem lehet — az üzlettulajdonos vagy más valamely ott alkalmazott megbízható egyén által szólíttassa azt a detectiv félre s ott közölje vele célját.

51. §. A detectiv különleges rendkívüli teendői a kiadott megbízások által állapítatnak meg esetről esetre és azok teljesítési módozataira nézve a megbízás alkalmával kiadott utasítások mérv- és irányadók.

B) A detectivok jogai.

52. §. A detectivnek jogai vannak : a) az állammal szemben, b) társaival szemben, c) a rendőrség egyéb tagjai és előljáróival szemben, d) a közönséggel szemben.

53. §. A detectivnek jogai az állammal szemben a detectiv testület szervezeti szabályzatában vannak megállapítva.

54. §. A detectivet társaival szemben megilleti a figyelmeztetés, feljelentés és bekisérés joga. A figyelmeztetés jogával a detectiv akkor élhet, ha társainak hivatalos eljárásában hibát vagy szabálytalanságot vesz észre. A detectiv köteles társát feljelenteni, ha az bármiféle fegyelmi kihágást, vagy a testületre szégyent hozó cselekményt követ el.

A bekisérés, illetve a bekisértetés joga megilleti a detectivet, ha valamelyik társa közbotrányt okoz vagy a kihágást figyelmeztetés daczára folytatja.

55. §. A detectiv a rendőrtestület bármely tagja által „Ön“ czimzéssel szólítandó meg; nyilvánosan soha és felebbvaló rendőri alkalmazott által csak akkor dorgálható meg, midőn ezen felebbvalónak alá van rendelve. A detectiv utasítást, elfogadni és teljesíteni csak a főkapitánytól, helyettesétől, a bűnügyi osztály vezetőjétől, a detectiv felügyelőtől vagy annak helyettesétől és azon rendőrtisztviselőktől tartozik, kik mellé ideiglenesen bármely célból alá van rendelve; azonban bármely tisztviselő hivatalos felhívásának is eleget tartozik tenni, ha az a tevékenységi körébe tartozó teendőkre vonatkozik s összeütközésbe nem jön általános szolgálati teendőivel, vagy el nem mulasztja azon különleges teendőit, melyek külön megbízás folytán reá vannak ruházva.

De ha e felhívásnak nem is tehet eleget, tartozik azon indokokat az illető tisztviselővel közölni; a melyek alapján a felhívásnak eleget nem tehet.

56. § A detectiv: a) ha magát előljárója vagy annak intézkedése által sértve érzi, e miatt orvoslás vagy elégtétel miatt a főkapitánynál panaszt emelhet, b) A fegyelmi bizottság által hozott határozatok ellen felebbezhet.

57. §. Panaszok és felebbezések, épúgy mint más kérelmek bármi természetűek legyenek, a detectiv által mindig szolgálati utón Írásban terjesztendőek elő. Valamint a fegyelmi határozatok elleni felebbezések, a rendőrtisztviselők elleni panaszok és a szabadságolás iránti kérvények is.

58. §. A közönséggel szemben a detectivet megilletik mindazon jogok, melyek hivatásából folyó kötelezettségének teljesítéséhez szükségesek, úgy mint: a) a figyelmeztetés, b) az igazolásra való felhívás, c) az előállítás, d) a bekisérés, e) az elfogatás, f) magánlakásba való behatolás, g) a bilincsek alkalmazása, h) és a fegyverhasználat joga.

59. §. A figyelmeztetés, mint megelőző intézkedés, tiltott cselekmények vagy büntetés alá eső mulasztások megakadályozása céljából alkalmazható.

60. §. Az önigazolásra való felhívás bármi tekintetbe a detectiv előtt a gyanús színben feltűnő, továbbá közveszélyes és rovott múltú személyekkel szemben alkalmazható.

61. §. Az előállítás a közbiztonsági rendszetthez tartozó megelőzőintézkedés, mely a detectiv által akkor alkalmazható: a) ha a kihágást elkövető a detectiv részéről történt megintés után is folytatja a kihágást, b) ha a kihágás oly természetű, hogy az közbotrányt okozott, vagy az előidézett rendetlenség vagy csendzavarás csak a tettes elfogásával szüntethető meg, c) ha az illető a hivatalos kötelességét teljesítő detectivnek tetteg ellenszegül vagy azt bántalmazza, d) ha a kihágást elkövető, vagy az elkövetés alapos gyanújával terhelt egyén a detectiv felhívására nevét vagy lakását be nem mondja, vagy ha a bemondás valódisága iránt alapos gyanúja van, e) ha a rendőrségi területről kiutasított egyén a tilalom dacára visszajön.

Előállítandók továbbá: f) koldusok, g) kik szolgálat vagy munkakeresés ürügye alatt csavarognak a nélkül, hogy valahol munkát vállalnának, h) házalók, bohócok, mindennemű mutatványosok, utcai vagy korcsmai zenészek, népekenekesek, ha kihágást követnek el, i) hamis vagy gyanús útlevellel vagy igazolványokkal ellátott, valamint oly egyének, kik a hatóság tévútra vezetése vagy zsarolás céljából álneveket használnak vagy más hamis körülményeket adnak elő vagy ugyanazon célból álrühákban vagy más módon átalakítva jelennek meg, j) tiltott mesterségekkel vagy tiltott játékokkal foglalkozók, k) olyanok, kik csoportosan csavarognak s a személy- és vagyonbiztonságnak megzavarására alkalmas eszközökkel vannak ellátva, l) kik az elősorolt osztályokhoz tartozó egyéneknek üzletszerűleg lakást adnak vagy azokat mint szállásadók fel nem jelentik, vagy azoknak felfedezését vagy elfogatását megghiúsítani igyekeznek.

Végül előállítandók: m) az oly ismeretlen egyének, kik magukat feltűnő viseletük vagy környezetük által valamely büntett elkövetésében való tettesség vagy részesség gyanújába keverték, ha az ellenük alkalmazott figyelés révén sem volt ki- és milétük megtudható.

62. §. A kihágáson ért egyének rendszerint előállítás végett a legközelebbi rendőr őrszemnek adandók át, kinek könyvébe a detectiv beírja, ki, mily cselekmény miatt s ki utasítására kísértetik be. Ha azonban az előállítandó egyén az intelligens társadalmi osztályhoz tartoznék és ez kérné, vagy a kihágás oly természetű lenne, hogy az csak a detectiv kimerítő jelentése alapján volna megvilágítható, vagy az előállítandó egyén a 74. §. m) pontja értelmében gyanúsítva, a detectiv köteles az előállítást személyesen eszközölni. Utóbbi két esetben egyenruhás rendőr csak akkor veendő igénybe, ha az előállítandó egyén ellenszegülést kísérelne meg.

63. §. A bekisérés a nyomozási eljáráshoz tartozó rendszabály és alkalmazandó: a) kinek elővezetését, az arra jogosított tisztviselő elrendelte ; b) kinek elővezetése nem rendeltetett ugyan el, de a detectivtestületre bízott nyomozás rendén büntettségére vagy részessége mellett oly terhelő gyanuokok szólnak, mik azonnal való kihallgatását vagy letartóztatását teszik szükségessé; c) kik büntett miatt vád alá vannak helyezve, vagy már el vannak ítélve, azon esetben, ha kísérletet tesznek a büntetés elől külföldre menekülni; d) azon feltételeken szabadságra bocsátottak, kik a köteles jelentkezést elmulasztották; e) rovott múltú egyének, kik különösen éjjel, gyanút keltő körülmények között oly tárgyak birtokában találtak, melyek valamely büntényből származnak, vagy oly eszközök birtokában vannak, melyek közönségesen valamely büntett elkövetésénél használhatók; f) valamely közigazgatási vagy rendőrhatalóság által büntettes vagy részesként megjelölt illetőleg nyomozott egyén; g) oly személy, ki büntett elkövetésén éretik, vagy közvetlenül a tett elkövetése után mint büntényben gyanús már üldöztetik, vagy fegyverrel avagy a büntett elkövetéséből fenmaradt vagy bűnrészességét különben bizonyító más bűnjellel találtak; h) oly személy, ki vétségben találtak ugyan csak gyanúsnak, de külföldi vagy a menekülésre előkészületeket tesz vagy kóbor életmódja, személyének ismeretlen volta, állandó lakásnak hiánya miatt a büntetés elől való megszökését valószínűvé teszi, továbbá, ki a tanukra, szakértőkre vagy bűnrészesekre

az igazság kiderítését akadályozó módon hatni, vagy a bűntény vagy vétség nyomainak megsemmisítése által a bírói nyomozást máskülönben törekedett megnehezíteni, vagy arra, hogy ez csakugyan megtörténhetik, alapos gyanuokok léteznek és ha különös körülmények azon aggodalmat igazolják, hogy a gyanúsított a véghez vitt tetet ismételni, vagy a fenyegetőzve jelzett tetett csakugyan végre fogja hajtani; i) katona- és honvédszökevények.

64. §. Mielőtt a detectiv valakit bekísér, meggyőződnie tartozik annak személyazonosságáról s ha kételye lenne, addig ne fossza meg személyes szabadságától, míg puhatolózás útján magának bizonytságot nem szerzett. A bekísérendő egyént a detectivnek nem áll jogában önkéntes jelentkezésre utasítani, vagy midőn vele elrendelt előállítását közölte magától távozni, saját vagy valamely ismerősének lakásába betérni engedni.

65. §. A 76. §. a) b) és d) pontjaiban érintett bekísérések rendszerint a hivatalos órákon belül eszközöndők, iparkodják tehát a detectiv az illetőt lakásán a kora reggeli órákban felkeresni és egyenesen az illető ügy előadóájához vezetni. Ha azonban a bekísérendő egyénnek rendes lakása nem lenne vagy bujkálna, a bűnügyi osztály vezetőjének szóbeli jelentés teendő. Ha az ily rendes lakással nem bíró vagy bujkáló egyén részére a bűnügyi osztály vezetőjétől már nem lenne letartóztatási végzés eszközölhető, úgy az elővezetett egyén a központi felügyeletet tartó tisztviselőnek adandó át írásban foglalt s az elővezetés szükséges voltát indokoló jelentés mellett.

66. §. A bekísérést a detectiv maga köteles eszközölni, a mely alkalommal minden feltűnés kerülendő, ellenszegülés esetén azonban az egyenruházott rendőrség segélyét igénybe veheti.

67. §. Az elfogás csak tetten ért bűnös és oly személy ellen alkalmazható, ki ellen letartóztatási parancs van kiadva. Az elfogás ott fogatosítandó, ahol az illető feltaláltatik s lehetőleg erőszak alkalmazása nélkül. A detectiv magát megnevezi, igazolványát megmutatja s aztán kezének az illető vállára való helyezésével e szavakkal eszközli az elfogást „a törvény nevében foglyom“.

68. §. Ha azonban az elfogandó személy környezetétől tartani lehet, hogy az elfogást megghiúsítja s vele szemben elegendő erő gyorsan nem hozható össze, a letartóztatás elhalasztása pedig az illető szökését vonhatná maga után, a detectivok ne közöljék vele kiküldetésük célját, hanem iparkodjanak őt valamely ürügy alatt környezetéből kivonni s vele letartóztatását csak később közölni, ez által legtöbb esetben megelőzhető lévén az erőszak alkalmazása, sőt tettelegesség is.

69. §. Az előállítandó, bekísérendő és elfogandó személy rendszerint gyalog kísérendő be a főkapitánysághoz, illetőleg kerületi kapitánysághoz, ha azonban az illető bérkocsit kíván használni s a fuvarbért sajátjából előre lefizeti, vagy ha a bekísérés gyalog nagy népcsoportot idézne elő s tartani lehetne az illető személy kiszabadításától, vagy megszökésétől, valamint ha az illető oly mérvű ellenszegülést fejt ki, hogy a gyalog való bekísérés lehetetlennek bizonyul, bérkocsi használandó a detectiv által, de e körülmények mindenike megemlíthető jelentésében.

A fővárosi közúti, városi vasutakon és omnibuszokon foglyot kísérni nem szabad.

70. §. Bekísérés közben senkinek sem szabad megengedni, hogy a fogolyhoz közeledjék vagy vele szóba álljon, ha hosszabb útnál a fogoly megéhezik vagy megszomjazik, vagy egyéb szükségét érez, ezt csakis a detectiv jelenlétében, lehetőleg elkülönített helyen szabad végeznie; szeszes italt élvezni, vagy az étkezésnél kést, villát használni, a fogolynak tilos. Figyelem fordítandó arra, hogy a letartóztatandó vagy már letartóztatott egyén valamely bűnjelt képezhető dolgot magától észrevétlenül el ne dobhasson. Az ily dolgok a detectiv által összeszedendők s a fogollyal együtt jelentés mellett átadandók.

71. §. Azt sem szabad megengedni, hogy az elfogott egyén akár ruháemüeket, akár más tárgyakat eladjon, elajándékozzon vagy bármiként elidegenítsen.

72. §. Több egyénnek, főként ha egy bűncselekmény elkövetésével vannak gyanúsítva, bekísérése akként eszközöltessék, hogy a köztük való összebeszélés lehetetlen legyen.

73. §. Ha a fogoly vasúton vagy gőzhajón szállítandó, amennyiben lehetséges, a többi utasoktól elkülönítve, külön kocsiosztályba helyezendő el. A kíséző detectivoknak ily szolgálatban kézbilincscsel s forgópisztollyal kell ellátva lenniök.

74. §. Ha az elfogandó egyén súlyos beteg s kocsin sem lehetne élte veszélyeztetése nélkül elszállítani, egy detectiv mellette marad, a másik pedig jelentést tesz a bűnügyi osztály vezetőjének vagy a központi felügyelő tisztviselőnek, ki a további intézkedést megteszi

75. §. Szolgálati kötelessége teljesítése végett a detectiv jogosítva van magánházba, vagy magánlakásba behatolni: a) ha segélykiáltást hall, b) valamely lakosnak közvetlen és indokolt felhívása folytán, c) ha üldözött személy üldözés közben magán házba vagy magánlakásba menekül, d) súlyosabb beszámítás alá eső bűneset előfordulása alkalmával.

76. §. A kir. udvarhoz tartozó épületek, helyiségek és kertekbe a detectiv csak illetékes felhívás vagy felebbvalói utasítása mellett léphet be.

77. §. A katonaság által használt épületekbe csak oda menekülő büntettes közvetlen üldözése közben szabad a detectivnek behatolnia; de ezen esetben is a behatolást az illető házi parancsnoknak bejelenteni tartozik.

78. §. Bilincset alkalmazni a detectivnek akkor van joga: a) ha az elővezetendő, bekísérendő vagy elfogott egyén lelki állapota miatt saját magának vagy mások biztonságára szükséges, hogy az ártalmatlanná tétessék, b) ha az elővezetendő, bekísérendő vagy elfogott egyén huzamosabb ideig indulatoskodik, a detectivnek ellenáll vagy másokat ellent- állásra lázít, ha szökni vagy kitörni akar, vagy erre előkészületeket tesz; c) ha az illető éjjel oly helyen fogatott el, vagy oly hely közelében szállítandó, melyen közbiztonságra veszélyes egyének szoktak tartózkodni.

79. §. A jogos védelem esetében a detectivet is megilleti az 1881. évi XXL t.-cz. 30. §-a alapján a fegyver használat joga.

II. Különös rész.

A) Szolgálati beosztás.

80. §. A detectivnek csak azon ügyekben járhatnak el, melyekben megbízást nyertek. A megbízást a detectiv-felügyelő vagy ennek távollétében helyettese, avagy azon rendőrtisztviselő, kihez a detectiv szolgálattétel végett a detectiv-felügyelő vagy helyettese által kirendeltetett megadja.

81. §. Szolgálattételre a detectivnek kirendelhetők: a) a központi bűnügyi osztályhoz, melynek vezetője az osztályhoz kirendelt detectiveket egyes előadó rendőrtisztviselő mellé beoszthatja; b) az egyes kerületi kapitányságokhoz; c) központi vagy egyéb felügyeleti szolgálatot teljesítő tisztviselők mellé.

82. §. A szolgálat egyes nemei, melyekre a detectivnek beoszthatók, a következők: a) a központi felügyeleti szolgálat; b) a tartalék szolgálat; c) a vasúti szolgálat; d) a hosszú portyázó szolgálat; e) a rövid portyázó szolgálat; f) az éjjeli szolgálat; g) a nyomozó szolgálat. Ezen különböző szolgálati nemekre a detectivnek a detectiv-felügyelők által havonként előre megállapítandó szolgálati beosztás által időközönként felváltva beosztandók. A központi bűnügyi osztályhoz és a központi felügyelő tisztviselő mellé rendelt detectivnek csak a nyomozási szolgálatra használhatók fel.

83. §. Ha valamely detectiv akadályozva volna azon szolgálat teljesítésében, melyre beosztott, köteles erről oly időben tenni jelentést, hogy helyettesítése iránt idejekorán legyen intézkedés tehető.

a) A központi felügyeleti szolgálat.

84. §. A központi felügyeleti szolgálat kezdetét veszi reggel 9 órakor, mikor az illető detectivnek a detectivnek jelentményén, majd a letartóztatottak jelentményén megjelenni tartoznak és 11 óráig rövid időt igénylő teendők végzésére a detectiv szobájában tartalékban maradnak, 11 órától délután 2 óráig szabadok. Délután 2 órakor jelentkeznek a központi felügyeletet tartó tisztviselőnél, kinek utasítása szerint működnek másnap reggeli 8 óráig, esetleg míg az eddig felmerült ügyekben a gyors intézkedést igénylő eljárást befejezték. — A felügyeleti szolgálat tartama alatt a detectivnek a főkapitány, a bűnügyi osztály vezetője, a központi felügyeletet tartó tisztviselő, vagy a detectiv felügyelő engedélye nélkül a főkapitánysági épületet nem hagyhatják el. A felügyeleti szolgálat bevégeztével, vagyis reggel 8 és 9 óra között a detectiv felügyelőnél, vagy helyettesénél, jelentkeznek s ennek átnyújtják a lefolyt 18 óra alatt előfordult s a központi felügyelő tisztviselőnél bejelentett bűnesetek s más fontosabb események rövid vázlatát tartalmazó napi jelentést.

b) A tartalék szolgálat.

85. §. A tartalék szolgálat a központi felügyeleti szolgálatra követő napon következőleg teljesítendő: reggel 9 órától déli 12 óráig szabadok, déli 12 órától délután 6 óráig nyáron az uszodákat látogatják, más évszakokban az esetről- esetre kijelölendő kerületben hatáskörükhöz tartozó portyázó szolgálatot teljesítenek. Este 6 órától 9-ig a detectiv szobájában tartalékban maradnak s a központi felügyelő tisztviselő, esetleg a főkapitány vagy a bűnügyi osztály vezetőjének rendelkezésére állanak. Este 9 órakor, ha ellenkező utasítást nem nyertek, lakásukra mennek s kötelesek ! másnap reggel 5 óráig otthon tartózkodni, hogy szükség esetén szolgálattételre behívhatók legyenek.

c) A vasúti szolgálat.

86 §. A vasúti szolgálat napján a kirendelt detectivek kötelesek az illető pályaudvarokban reggel már az első vonat elindulásánál vagy megérkezésénél jelen lenni és az utolsó vonat érkezéséig illetve elindulásáig ott tartózkodni. Nap közben mikor a vonatok nem közlekednek, a detectívfelügyelőnél jelentkezni kötelesek, esetlegesen utasításaik átvétele végett.

87. §. A vasúti indóházaknál szolgálatot tevő detectivek kötelesek minden vonat érkezésénél az érkezési, vonatindulásnál az indulási oldalon a perionon úgy állást foglalni, hogy rendőri jellege feltűnő ne legyen, de az utasokat mind szemmel kíséresse, midőn pedig vonat érkezés, illetve indulás nincs, várótermekben, előcsarnokokban fel s alá járni és figyelni, hogy oda tolvaj be ne férközhessenek.

Különös feladatát képezi a vasútnál szolgálatot teljesítő detectívnek:

a) megfigyelni, hogy az érkező vagy induló utasok között nincs-e valamely büntett miatt körözött egyén, b) nem száll-e ki, valamely vonatról a fővárosból kitiltott egyén, vagy c) ha az érkező vonaton zsebtolvajlás követetett el, nem érkezik-e azon ismert zsebtolvaj, mely esetben az illető körözött, kitiltott személy, vagy ismert zsebtolvaj, az indóházi rendőrség igénybevételével a főkapitánysághoz előállítandó.

Ha valamely vonat megérkezése előtt távirati utón a vonaton elkövetett zsebtolvajlás jelentetnék, a mennyiben ideje s alkalma van, utazzék a legelőbb induló vonattal a megkárosult elé a szomszéd állomásig, hogy egyrészt, ha ott szállana ki a tolvaj, azt letartóztathassa, másrészt, hogy még mielőtt a vonat a fővárosba érkezne, a lopás elkövetési módjára és a gyanúsítható személyek kilétére nézve magának tájékozást szerezzen.

Az ily lopási ügyekben a detectív a nyomozás minden szokásos eszközét használhatja, de minden tettéért, személyesen lévén felelős, óvakodjék fontos gyanúokok nélkül valakit személyes szabadságában gátolni, vagy gyanúsításnak kitenni.

Minden indóházi rendőrségnél a detectív testület részére egy könyv van letéve, melybe az ott szolgálatot teljesítő detectív köteles azon egyének nevét és személyleírását beírni, kinek az érkezők közötti megfigyelése és esetleges letartóztatása elrendelhetett. E könyvet, mielőtt szolgálatát megkezdené, minden detectív köteles áttekinteni.

A vasútnál szolgálatot teljesítő detectív köteles egyszersmind éber figyelemmel kísérni a nevezetesebb személyiségek érkezését s elutazását s örködni, hogy azok illetéktelen egyének tolkodásától megkíméltesse. Nevezetesebb személyiségek érkezési, illetőleg elutazási ideje, az állomási rendőrséggel előzetesen mindig tudatva lévén, erről a detectív köteles felügyelőjét szóval, vagy távbeszélő útján kellő időben értesíteni, hogy annak módjában álljon, az esetleg szükséges intézkedéseket megtenni.

d) A hosszú portyázó szolgálat.

88. §. A hosszú portyázó szolgálat napján a soros detectivek reggel 7—10 óráig a VI—VII—VIII. kerületi vásártereken, 10 órától délután 2 óráig a városligetben, télen egész idő alatt a vásártereken és a dunapart mentén portyáznak, délután 4 órától 6 óráig tartalékban vannak a detectív szobában, 6 után nyomozásokat végeznek és kerületüket látogatják.

89. §. A portyázó szolgálatot teljesítő detectivek feltűnés nélkül, lassú lépésben folytonosan figyelve járnak be azt a területet, melyre kiküldettek és nem csak az utcákon, sétányokon, szabad tereken, de a rossz hírű korcsmákban, kávéházakban, pálinkamérésekben tartózkodó egyéneket is vegyék szemügyre, hogy egyrészt a bűncselekmény elkövetője tetten éressék, de másfelől azért is, hogy a netán szándékolt bűncselekmény véghezvitele megakadályoztassék az erre szövetkezett rovott múltú egyének folytonos figyelemmel kísérése által.

90. §. Az uszodák látogatásának célja az lévén, hogy az ott közösen fürdő személyeknek rosszul elzárt fülkékben elhelyezett pénzes tárczái és ékszerei el ne lopassanak, a detectivek sorra látogatják a közös uszodákat s mindenütt addig tartózkodnak, míg meg nem győződnek arról, ha váljon nincs-e a fürdők közt ismert tolvaj? azon uszodákban pedig, hol már lopás követetett el, huzamosabb ideig fürödve kémkednek a tolvaj után.

e) A rövid portyázó szolgálat.

91. §. A rövid portyázó szolgálat napján az illető detectivek reggeli 7 órától déli 11 óráig a szerint, amint a jobb, vagy a bal paron van heti piac, a jobb vagy a balparti piacokat látogatják, déli 12 órakor a detectív felügyelőnél jelentkeznek s tartalékban maradnak délután 2 óráig. Délután 4 órától 7-ig nyáron a városligetben portyáznak, télen nyomozási ügyekben működnek, vagy kerületüket látogatják.

f) Az éjjeli szolgálat.

92. §. Az éjjeli szolgálat napján a soros detectivek reggeli 8 órakor jelentkeznek a felügyelőnél s 12 óráig tartalékban maradnak. Délutáni 2 órától 6-ig nyáron az uszodákat látogatják, télen a városban portyáznak. Este 9 órakor jelentkeznek a központi felügyeletet tartó tisztviselőnél, ki által értesítetnek az addig bejelentett jelentékezebb esetekről, este 10 órakor pedig jelentkeznek a detectív felügyelőnél ott, ahol ez akkor tartózkodik. 10-órától éjjél után 2 óráig az orpheumokat s más ilyennemű mulató helyeket látogatják.

93. §. Az éjjeli mulató helyek is a detectivek által minden feltűnés nélkül látogatandók és pedig szigorúan szem előtt tartva, hogy amily fontos e szolgálat a személy és vagyónbiztonságra, helytelen foganasításával épp oly ártalmassá válhatik a detectiv jó hírnevére.

A detectivok mint vendégek lépjenek be a mulatóhelyekre, tartózkodjanak ott addig, míg kellő áttekintést nyertek, de tovább csak abban az esetben, ha valaki az ott ülők közül alapos gyanút keltett és ennek további figyelése szükségesnek látszik.

g) A nyomozó szolgálat.

94. §. A nyomozó szolgálatra beosztott detectivek 3/4 része 9 órakor 1/4 része déli 12 órakor és 1/4 része délután fél 5 órakor jelentkezik a detectiv felügyelőnél, hol addigi működésük eredményéről egyenként jelentést tesznek s a további nyomozást illetőleg utasítást kapnak.

E jelentkezési kötelezettség alul a detectiv csak akkor mentetik fel, ha az általa folytatott nyomozás félbehagyása annak hátrányára szolgálna.

B) Különös teendők és szabályok.

95. §. Minden detectiv köteles naponként a kitűzött órában a felügyelőnek, vagy helyettesének működéséről szóbeli jelentést tenni s ennek utasítását a további teendőkre nézve kikérni, a detectivek termében kifüggesztve levő következő napi szolgálati beosztást, a köztudomás végett kitett ügyiratokat, a táblákra kiirt utasításokat és tudnivalókat megtekinteni, a segédhivatal vezetőnél levő, működési körébe utalt iratokból zsebkönyvébe előírás szerint kivonatot készíteni, a befejezett nyomozásokról szerkesztett jelentéseket átadni.

96. §. Minden detectiv egy zárral ellátott szekréuytiókot kap használatú, melyben összes jegyzeteit zárva tartani köteles.

97. §. A detectivek tartózkodására rendeltetett teremben zajongani, kiabálni, dörömbölni, vagy bármi által az ott fogalmazási teendővel elfoglalt detectiveket zavarni tilos.

98. §. A detectivek által a főkapitánysághoz előállított egyének, addig, míg a bűnügyi osztály vezetőjének, vagy az ügy előadójának esetleg a kulcsárnak átadhatók lennének, (míg ezek számára külön hely lesz kijelölve) a detectiv szobában helyezendők el.

99. §. Detectiveknek, kik a főkapitányságnál jelentkezésre, vagy tartalékszolgálatra vannak kivezényelve, ha más valamely osztálynál nincsenek elfoglalva, a részükre kijelölt teremben, vagy ennek ajtaja előtt kötelesek tartózkodni.

100. §. Előszobákban, segédhivatali helyiségekben csak addig tartózkodhatnak detectivek, míg ott teendőjüket elvégezték. löl.

101. §. A reggel 9 órakor jelentkezni köteles, valamint a délelőtti, tartalék szolgálatra kirendelt és a bűnügyi osztálynál működő detectivek kötelesek a bűnügyi rabjelentményen részt venni s az egyes letartóztatottakra vonatkozó felvilágosító adatokat a detectiv-felügyelőnek, ennek távollétében a jelentményt tartó bűnügyi osztályvezetőnek halkán jelenteni és a hozzájuk intézendő kérdésekre a felvilágosítást röviden megadni. Különben a detectiveknek a letartóztatottakhoz kérdést intézni célzó megjegyzést tenni, vagy egymás között társalogni tilos.

102. §. A rabjelentmény megkezdésének ideje a detectiv-szobában alkalmazva levő csengő által adatik köztudomásra. A rabjelentmény megkezdése, után a rapportszobába lépni, vagy onnan annak bevégezte előtt indokolatlanul távozni s ez által a hivatalos eljárást zavarni tilos.

103. §. A nyilvántartás adatai a nap bármely szakában rendelkezésükre állanak a detectiveknek s az ott alkalmazott tisztviselők és közegek kötelesek bármikor felvilágosítással szolgálni, de hogy a nyilvántartásban működő alkalmazottak kellő alapossggal adhassák meg a kért felvilágosítást, a detectivek az érkezés sorrendjét tartás meg az adatkérésben, ha pedig hosszabb időt igénylő adatgyűjtés kívántatnék részükre s a késedelemben veszély nem lenne, úgy ily ügyekben d. e. 11—1 óra és d. u. 4—6 óra között forduljanak a nyilvántartáshoz.

104. §. Detectivek a felügyelőnek minden oly megbízásról, melyet nem tőle nyertek, ha idő és alkalom van, azonnal, különben pedig a legelső kínálkozó alkalommal jelentést tenni tartoznak.

105. §. A detectív-szobában kitéve levő könyvekbe a detectívek naponként kötelesek az általuk előállított vagy elfogott gyanúsítottak, körözöttek, kitiltottak nevét és származási adatait az elfogás idejének megjelölésével beírni.

106. §. A hajléktalanok menhelyéből naponként behozott névjegyzékeket a délelőtti tartalék szolgálatban levő detectívek kötelesek átnézni s ha a nevek között olyant találnának, melyből valamely gyanúsított, körözött vagy kitiltottra lehetne következtetni, erről a felügyelőnek vagy helyettesének jelentést tenni.

107. §. A testület birtokában levő álöltözetek, álhajak, álszakálak stb. a felügyelő engedélye nélkül senki által sem használhatók. E tárgyat az irodai teendőket végző detectív nyilvántartási könyv mellett adja ki a felügyelő utasítására egyes detectíveknek s az veszi be.

108. §. A nyomozások rendén felmerült kész kiadásokról minden detectív a nyomozat befejezése után azonnal részletes kimutatást ad be a felügyelőnek, ki azt belátása szerint elfogadja, visszautasítja vagy helyesbíti és érvényesítési záradékkal ellátja. Az ily készkiadásokról szóló kimutatások a következő hó első napjaiban sommás kimutatás mellett, kiutalványozás végett a főkapitányhoz beterjesztetnek. A főkapitány által kiutalványozott összeg a detectíveknek elismervény mellett szolgáltatók ki.

VI. sz. melléklet

Az 1921. évet követő adatok sajnálatos módon hiányosan, csak részben állnak rendelkezésre.

	Bűnügyi nyomozások	Eredményes nyomozások	Előállítások	Létszám
1894	5849	2620	1847	70
1895	6194	3384	7002	85
1896	8248	4733	4236	124
1897	11743	7538	4729	126
1898	11708	6370	3907	130
1899	12744	6023	4064	140
1900	16269	7710	1272	147
1901	20647	8577	1516	148
1902	20213	9659	1700	144
1903	20889	9136	1775	139
1904	21428	7495	1775	126
1905	23032	9079	1378	124
1906	24294	12241	2422	112
1907	26906	13909	3556	132
1908	25955	16209	4998	132
1909	28322	17565	5980	130
1910	30881	20651	7122	130
1911	32454	20683	8130	190
1912	38096	24385	9740	

1913	44197	29208	10782	240
1914	39001	33191	5700	250
1915	37077	32270	4721	
1916	42362	34083	5238	250
1917	58869	41416	2814	
1918	79540	58523	2965	
1919	52821	42554	40347	
1920	79270		23527	455
1921	127424	67458	41008	653
1930	88107	38832	12416	
1931	91193	40076	13392	
1932	85130	37356	12082	
1933	115334	68772	15432	
1934	135681	79932	12994	
1935	145275	81732	13735	
1936	146794	91607	15576	594
1937	147661	99300	16302	
1938	141267	93415	15771	715
1939	131939	87713	19208	733
1940	132850	89927	19749	729

Forrás: A statisztikában szereplő adatok az 1894-től 1920-ig publikált főkapitányi jelentésekből származnak

e) A megfigyelt helyiségek és személyek.

Hónap	M e g f i g y e l t e t t h e l y i s é g e k																				
	Szállodák	Fürdők és uszodák	Éttermek	Kávéházak	Színházak	Orpheumok és dalcsernókók	Bodega	Pósta	Kórházak	Táncterem	Korcsma	Kávémérés	Pálinkamérés	Menhely	Népkonyha	Cseléd- s más elhelyezők	Ószeres	Zálogház	Hordár	Munkás.egylet	Korcsmában levő egylet
Január	59	15	87	257	8	7	—	30	16	17	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Február	60	15	87	254	8	7	—	30	17	20	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Március	60	15	87	251	8	7	—	30	17	19	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Április	60	15	93	255	7	4	—	30	17	11	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Május	64	22	94	258	8	4	—	30	17	4	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Junius	64	22	96	261	7	4	—	29	17	3	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Julius	63	22	100	258	7	3	—	31	17	2	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Augusztus	64	22	101	257	7	5	—	31	17	4	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Szeptember	64	22	104	263	8	7	—	31	17	4	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Október	64	17	105	267	9	10	—	31	17	14	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
November	63	15	103	267	9	10	—	31	17	16	1005	442	396	10	10	96	420	41	1619	9	37
December	63	15	103	268	9	10	—	31	17	16	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Összesen	748	217	1160	3116	95	78	—	365	203	130	12060	5304	4752	120	120	1152	5040	528	19428	108	444

A megfigyelés alatt állott helyiségekből történt előállítások és azok indító okai.

Hónap	Rablás	Betöréses lopás	Lopás	Álkulcsos lopás	Feltörés	Zsebtolvajlás	Csalás	Sikkasztás	Zálogjegysikkasztás és csalás	Orgazdaság	Zsarolás	Gyermekkítétel	Erőszakos nemi közösülés	Hatóság elleni erőszak	Gyujtogatás	Okmányhamisítás	Testi sértés	Csavargás	Kitiltottak	Körözöttek	Állam elleni üzemek	Titkos kéjnök
Január . . .	—	—	24	—	—	4	1	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	29	1	12	—	—
Február . . .	—	9	45	—	—	1	—	1	5	2	—	—	—	—	—	3	—	12	3	22	—	—
Márczius . . .	—	4	28	2	—	1	1	2	3	5	—	—	—	—	—	—	1	5	3	16	—	—
Április . . .	—	5	32	—	—	—	—	1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	3	2	21	—	—
Május . . .	—	5	14	—	—	5	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	8	1	19	—	—
Junius . . .	—	—	24	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	16	—	—
Julius . . .	—	3	17	—	1	12	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	16	2	20	—	2
Augusztus . . .	—	—	30	4	—	18	1	3	5	1	—	—	—	—	—	—	4	5	1	13	—	6
Szeptember . . .	—	1	17	1	1	13	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	12	3	21	—	1
Október . . .	—	—	23	—	—	2	2	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	13	3	36	—	4
November . . .	—	7	24	—	—	2	2	2	2	4	—	—	—	—	—	—	—	13	3	29	—	5
December . . .	—	3	20	1	—	3	—	1	3	1	—	—	—	—	—	3	1	12	2	28	—	6
Összesen . . .	—	37	298	8	2	63	7	13	38	24	—	—	—	—	—	3	6	131	27	253	—	24

f) A detektivek előállításai.

Hónap	Az összes előállított körözött	Az összes előállított kitiltott	Az összes elfogatási parancs folytán előállított	Az összes gyanu miatt előállított	Összesen
	személyek száma				
Január	11	5	4	282	302
Február	23	2	8	281	314
Márczius	21	3	7	314	345
Április	21	1	5	315	342
Május	20	1	2	266	289
Junius	21	5	11	288	325
Julius	30	13	5	314	362
Augusztus	12	11	4	326	353
Szeptember	28	19	6	283	336
Október	43	13	14	324	393
November	28	17	11	317	373
Deczember	32	9	4	286	331
Összesen	290	99	80	3595	4064
1898. évben	227	83	58	3539	3907
Külömbözet) több	63	6	22	54	157
1899. évben) kevesebb	—	—	—	—	—

Részletes kimutatás a detektívtestület által eszközölt előállításokról az 1915. évről.

H ó n a p	Büntett, vétség és kihágás miatt előállítva lettek																							
	Pénzhamisítás	Hamispenz forg. hozás	Katonaszökevény	Titkos kéjelgés	Főszakos nemi közösülés	Leánykerítés	Fajtalanság	Testi sértés	Szándékos emberölés	Gyermekkitétel	Királysértés	Gyermekölés	Fegyv. erő elleni büntett	Magzatelhajtás	Gyermekrablás	Fertőzés	Öngazolás	Hírói elővezetések	Gyilkossági kísérlet	Gyujtogatás	Magánvagyon rongálása	Fegyvenz szökevény	Hadmunkás szökevény	Kémkedés
Január . . .	—	2	34	98	2	3	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	121	—	—	—	—	21	2
Február . . .	2	—	23	95	4	5	—	1	—	—	1	—	—	3	1	—	—	92	—	1	—	—	9	1
Márczius . . .	—	3	54	99	5	9	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	1	74	—	—	—	4	29	3
Április . . .	4	—	37	61	—	12	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	129	2	—	—	—	8	—
Május . . .	—	2	26	66	2	14	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	49	—	—	—	—	5	—
Junius . . .	6	1	22	58	2	7	—	2	2	2	—	—	—	4	—	—	—	54	—	2	1	6	12	2
Julius . . .	—	—	60	78	9	9	—	—	4	—	—	2	1	—	—	2	—	132	1	—	—	—	6	—
Augusztus . . .	7	4	36	125	5	3	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	84	—	—	—	—	11	4
Szeptember . . .	8	3	45	41	—	5	—	—	5	—	1	—	2	—	4	3	—	106	1	1	—	6	8	—
Október . . .	2	2	53	119	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	—	1	—	17	1
November . . .	—	1	29	146	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	55	2	—	—	—	4	2
December . . .	1	—	49	228	4	4	—	3	—	4	—	1	—	—	—	—	—	28	—	—	—	5	3	1
Ujpest . . .	4	—	62	9	6	1	—	—	—	—	1	—	2	3	1	—	—	49	—	—	—	—	16	2
Kispest . . .	—	4	42	—	3	3	—	3	—	2	—	—	—	6	—	2	—	227	3	1	—	—	9	2
Erzsébetfalva	9	3	73	—	2	2	—	—	1	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4	16	6	161	—
Erkölcrend.	—	—	—	1247	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	228	—	—	—	—	—	—	—
összesen	43	25	645	2503	44	121	22	36	14	24	3	6	6	29	7	8	27,9	1228	9	9	18	30	319	20

*A történelmi Magyarország csendőr járásőrmestereinek névjegyzéke, nevük előtt a kerületek, amelyhez tartoztak.***Csendőr járásőrmesterek:**

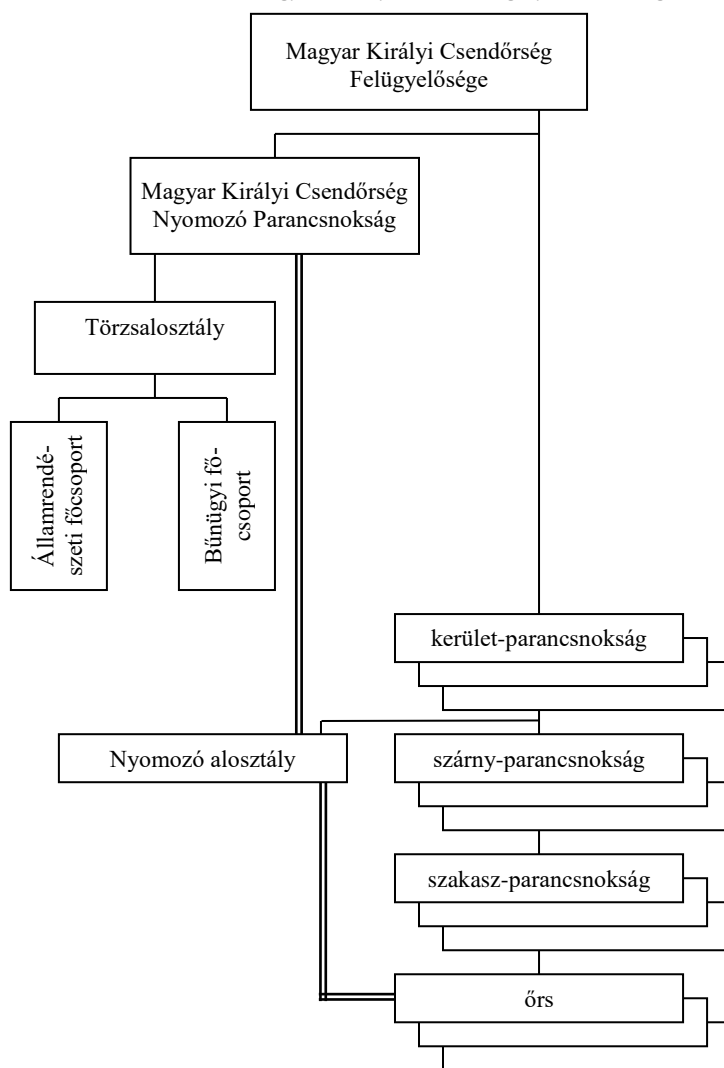
VII. Grósz Frigyes, VI. Babcsák István, VI. Hevesi Béla, IV. Baum József, III. Hayn János, III. Marschall Frigyes III. Somogyi Lajos, VII. Kaufmes Mihály, III. Fényes Bertalan, III. Viola Márton, II. Bene Lajos, V. Bauer Antal II. Németh József, VII. Halász Mihály, VII. Nagy Miklós, III. Nagy Mihály Lajos, VIII. Nagy Géza, II. Ehrmann Mátyás, V. Reckert János, VI. Szilva György, VI. Szócs Mihály, IV. Hollósi Ignác, VI. Kardos Géza János, VII. Szotyori Lajos, VI. Németh Dávid, I. Bacsoni György, VIII. Vidi János, VI. Gábrriel Alajos, III. Daróczi Endre, I. Popiczka Kelemen, VII. Kibédi Sándor, VI. Bognár Jakab, VII. Illyés János, VII. Kovács Kornél, VII. Lőrinczi Ferencz, VI. Preidt Mihály, III. Barta Mór, III. Lepárt József, VII. Sipos János, I. Porumba József, V. Macsek István, III. Székely Hermann, VIII. Péter Lajos, IV. Holics Lajos, II. Kiefer Péter, VI. Tóth Ferencz II., VII. Kovács Albert, I. Tóth Imre, VI. Németh István I., IV. Garamszögi László, III. Pál Péter, V. Rhein János, III. Zingai Gyula, VIII. Ballács József, VIII. Kállay Fülöp, V. Fazekas Lajos, I. Krecza László, II. Kovács Buna József, III. Hegedüs János, VIII. Keresztesi Mihály, III. Lamos Árpád, V. Juhász András, IV. Sárosi László, VIII. Schwarcz Mátyás, III. Navratill László, III. Szoboczi József, V. Bakos Ferencz, II. Táborosi Sándor, II. Pap Miklós, VII. Kovács Bálint, IV. Tóth János, II. Oláh Mihály, IV. Kupecz G. Márton, VI. Ágoston József, VI. Baumholczer Dávid, IV. Kázmér Benjamin, III. Sztatki Pál, IV. Vankó Lajos, III. Schneider Gáspár, VIII. Schmidt Henrik, II. Rusz Lipót, IV. Ludányi József, VIII. Lénárt József, VII. Kozma Dénes, III. Unoka Pál, V. Táborszky István, IV. Rác Péter, VI. Mészáros József, VIII. Ács Géza, IV. Szabó Ferencz, IV. Papp Antal, V. Pachmayer Róbert, IV. Miski Zsigmond, II. Brateán Ferencz, VI. Szekér József, IV. Nyusál Ambrus, VI. Jakab Máté, VI. Vlasits János, IV. Szabó Mihály, III. Matuz György, VIII. Marton Gyula, IV. Czuczor András, IV. Magyar László, IV. Ternai Miklós, IV. Bátor Ferencz, VIII. Láng Lajos, IV. Schreiner Ambrus, I. Jákó János, VII. Fekete György, I. Gombás Dániel, I. Tövissi György, VII. Kovács Gyula, I. Kósa Ignác, VII. Patakfalvi Mihály, I. Vass István, I. Horváth József, VIII. Szabó Lajos I., VII. Németh Ferencz, VIII. Bleier Rezső, I. Mentő Ferencz, VII. Tamás Elek, II. Diósi Vazul, III. Forró Sándor, VI. Berényi Dénes, VIII. Bereczki Sándor, II. Somogyi Antal I., V. Baller Miksa (v.i.sz.), IV. Marián Miklós, I. Györffy András, VII. Bokor Jakab, I. Csiki Antal, I. Rancz Lajos, III. Fazekas Ferencz, VI. Mohácsi Ferencz, VI. Béres Ferencz, VI. Antalfi József, II. Szánthó József, II. Jeskó István, II. Despodt István, VI. Wolf Mózes, VIII. Boros Kálmán, VI. Baier József, VI. Szauner János, VI. Varga István I., II. Papp Lehel, VI. Nieszl István, VI. Németh Albert (V. i. sz.), II. Bakos András I., III. Biró József, II. Gál Lajos, V. Hegyi Jakab, V. Zádori Mihály, II. Scherer Ede, VI. Sütő Jakab, VI. Nagy Lajos I., V. Rachel Pál, V. Paulik János, V. Banos György, V. Pekala Mihály, V. Szabó Lajos, VIII. Gargya Gergely, VI. Horváth József II., VI. Oláh Ferencz, VI. Tompek József, VI. Várad Ferencz, V. Stock János, V. Erdőfi Ferencz, V. Fükő Pál, VII. Soós György, VI. Horváth József, I. II. Burbach Jakab, II. Szócs Antal, I. Keresztesi György, III. Tóth József II., VIII. Zilles János, VI. Marton Gyula, V. Varga Dániel, VIII. Csordás Ferencz, III. Erdős Mihály, VI. Németh István IV., IV. Nemes Károly, VI. Horváth Ferencz I., II. Jeszenszky András, VIII. Anik János, II. Kicsi János, V. Grigely Antal, VIII. Kovács Ferencz, IV. Csengeri András, IV. Lénárd Sándor, V. Tóth György, I. Herlitska Venzel, V. Palatinusz János, V. Nagy Sándor, VI. Molnár Géza, II. Szűcs János I., III. Herbszt József, VIII. Gál Ignác, IV. Bencze János, IV. Illyés Mihály, IV. Simon Lajos, IV. Markstein Bertalan, V. Bongár János, V. Kollár Mihály, V. Ladiczky János, V. Radványi Mihály, IV. Csorba Alajos, IV. Kúrsmáros Mihály, IV. Istók Mihály, III. Fejes István, IV. Nagy Pál, VIII. Bodnár András, VII. Szabó József, IV. Varga Ferencz, VI. Ugray Lőrincz, V. Pálka János, III. Novák István, II. Ambrus Béla, I. Farkas János, IV. Barna Sándor, IV. Sarkadi N. Lajos, VI. Nagy István, VI. Albert János, II. Birtalan József, V. Hidegh József, V. Szélyes Mózes, V. Rom Mihály, VI. Miszlai István I., V. Juhász István I., II. Tamás András, I. Grósz Gusztáv, I. Bálint Fel'encz, I. Szolga Albert, IV. Virág András, I. Keresztes József, II. Kara Mihály, VIII. Máté Kálmán, VIII. Oláh János, VI. Hildecz János, VIII. Fajt Jakab, IV. Gööz József, III. Kec Péter, VII. Nagy István (V.i.sz.), VII. Arus József, VI. Kajsza Ferencz, VIII. Varga János II., VII. Nagy József, II. Sipos Antal, V. Farkas József III. (V. i. sz.), VI. Jenei Károly, VI. Szabó János I., V. Kovács Sándor, VI. Somogyi István, I. Imre Dénes, I. Péter József, II. Walther Győző, VI. Kovács Sándor II., V. Pataki András, VI. Réti Salamon, VI. Vincze József, II. Kelemen Ferencz, IV. Széplaki János, VIII. Lőrincz István, VIII. Móra József, V. Losonczy Márton, IV. Dolák M. József, III. Fehér Ignác, V. Sindler Imre, VI. Vincze János, V. Cséfal Géza, IV. Veiszer János, V. Modródszki Károly, VII. Bokor György, II. Ehleiter Ferencz, III. Bozsodi Zsigmond, II. Dénes István, III. Kiss József, II. Bardócz Salamon, VI. Németh István V., V. Balázs Pál, V. Hunyadi József, V. Baráth István, V. Szitál András L., V. Ravasz Ferencz, V. Mészáros Márton, VI. Sámson László, IV. Papp Gergely (V. i. sz.), VI. Raffai Ferencz, III. Kupás Márton, IV. Tóth István, IV. Sztrezenyiczky L., III. Zalavári István, VI. Steiner Pál, IV. László János, III. Gálfi Illés, VII. Kacsó József, III. Deáky Ignác, II. Varga Gusztáv, II. Metzner Károly, VI. Magasi Antal, I. Nagy Sándor II., VII. Lőrincz István, V. Thurzó Vilmos, IV. Fodor Fülöp, V. Palóczi Mihály, VIII. Haris József, II. Bruckner Gyula, III. Cs. Tóth Sándor, VIII. Sípos Károly, V. Mezei Péter, VII. Horváth Sámuel, VIII. Szalay János, II. Palkó Sándor, VII. Vargyas Márton (V. i. sz.), II. Apáthy Domokos, V. Nagy István I., VIII. Gábosi Benjámin, VIII. Szigeti József, VI. Fábos Mihály, VII. Harcsa Imre, V. Rosenthal Ignác, I. Dávid Ferencz, IV. Juhász Mihály, III. Pesti Ferencz, VII. Debreczi József, VIII. Zeke Lajos, II. Jakabos István, VIII. Pécsi Imre, VIII. Marosi József (V. i. sz.), IV. Kovács Mihály, VI. Horváth Ferencz II., I. Rác Miklós, VI. Mészáros János L., IV. Göndör György, VIII. Borsik Pál, VIII. Bajkó Jónás, VII. Elekes Mihály, VIII. Kiss József L., V. Nagy György, III. Kovács Mátyás, III. Dékány Bened., II. Boros Károly, VII. Sas Ignác, V. Vlád Szilárd, II. Simon Lajos, VIII. Horváth Mihály, III. Stolcz József, III. P. Tóth Imre, II. Kristel György,

VI. Kiss József II., VII. Kénesi Gergely, VII. Bende Lajos, I. Mihály István, VII. Horváth Vincze, I. Bertalan Sándor, I. Kósza József, III. Gömöri Mátyás, IV. Zambó Pál, V. Szabó Gábor, VI. Katona László, IV. Szalai Sándor I., VIII. Durkó Gábor, VIII. Szakonyi Dániel, I. Benedek Péter, III. Szurgyi Ferencz, I. Lőrincz István, VII. Bajka Sándor, III. Zillich Pál, VI. Nagy Ferencz, II. Ilyés István, III. Horváth F. I., V. Stadler József, I. Ferencz András, VIII. Rössler Ede, I. Kertész Ignác, II. Báthori János, V. Éliás Ferencz, VII. Koncsag János, VIII. Szabó Ferencz, VIII. Lázár Kálmán, VII. Bogdán István, VIII. Csicsai János, VII. Vida Albert, III. Szentkereszti Gy., VII. Rác Károly, III. Vajda Gyula, VII. Gáspár János I, II. Soós Imre, V. Kalina János, II. Szudal Marin, VIII. Győrei István, VII. Czifra János L., IV. Barth Károly, II. Onet Károly, VIII. Jankó Mór, VIII. Asztalos Sándor, IV. Sebnobel István, V. Kléga Pál, II. Nyiri Sándor, IV. Fodor Imre, I. Hulpuj György, VI. Perényi György, VI. Gálos János, IV. Volf János, VIII. Mojsza György, II. Szabó István, I. Bartha Ferencz, I. Antal Imre, III. Házy János, V. Kázmér Ferencz, I. Csomafái László, V. Kinn János, II. Kerekes Sándor, III. Polgár György, VIII. Szalinka Pál, II. Hegyi József, VII. Szöcs Tivadar, VI. Tremmel János, V. Csölle András, IV. Vandra Károly, I. Bordos Ferencz, IV. Sebestyén Sándor, VI. Baranyi András, V. Pétervári István, I. Medgyéshalvi József, VII. Antal Lajos

Csendőr járásörmester jelöltek: II. Szilágyi János őrm., I. Magyarosi Imre őrm., I. Orovitz Imre, VI. Patkó János, I. Gyümölcsös J., III. Simon József, VII. Bardócz Áron, VII. Biró János, VII. Bartók Fer., VII. Erős Antal, III. Gyói László, VIII. Ágoston János, IV. Bráth Dezső, IV. Ligacs István, IV. Majercsik István, III. Járdánházi G., II. Kissimon M., VII. Szalai István, VII. Nagy Pál, VII. Kacsó János, VII. Zölde Mihály, II. Komlósi Károly, VIII. Gyarmati Károly, IV. Tóth Dániel, V. Varga István, VI. Réti József, VIII. Törő Sándor, IV. Bohula Péter, IV. Kovács György, II. Antall Ján., I. Nagy Imre, VIII. Horváth J. II., III. Hatala Mihály, VI. Kapronczai Pál, I. Kiss János I., VII. Kovács Fer. II., IV. Horvátu Mih., V. Berkes József, IV. Hunyadi János őrm., VIII. Vigvári Imre, IV. Fehér Márton, VIII. Steiner Ottó, I. Török Imre, VI. Pálmai Ant., II. Réti János, VII. Hunyadi Istv., I. Gál Sándor I., VII. Huber János, VII. Ádám József, VI. Kumi József, III. Gémes Márton, VI. Rendes János, VI. Pap István, V. Borisz István, II. Marosi Ferencz, II. Kiss Sándor I., VII. Albert János, VII. Boér Miklós, VII. Illyés János II., VI. Könye Gábor, VI. Barasics Kálm., II. Farkas János őrm., VII. Tompa Fer., VIII. Eszényi Lajos, VII. Ambrus Péter, III. Varga Istv. I., VI. Németh Istv. VI., I. Orbán Elek, VI. Novák István, VII. Horváth Istv. II., VII. Komanics Ján., II. Lukács Fer., IV. László Antal, II. Fillmann Laj., VII. Lukács János, IV. Oberbüchler F., III. Farkas Józ. II., VII. Moré Ágoston, III. Szalai Pál, VI. Soós Gyula, I. Campeán Gy., I. Simon András, V. Pál István

Forrás: *A Magyar Királyi Csendőrség zsebkönyve. XXVII. évf. (1913). A magyar királyi és a m. k. horváth-szlavon csendőrség cím- és névtára 54-62. p.*

A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatának szervezeti felépítése.

Jelmagyarázat: ————— = alá-, fölérendeltségi viszony
 = = szakmai felügyelet

Forrás! SELLYEY Vilmos: *A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata.* 421-426.p. In MÁRTONFFY Károly (szerk.): *A mai magyar közigazgatás.* Budapest, 1936, Állami Nyomda. 850.p. /A korszerű közszolgalat útja, 2./

Index nominum

- KARVASSY Ágoston: 9 ; 14 ; 15 ; 35 ; 36
- ZSOLDOS Ignác: 9; 14 ; 15
- DEÁK Ágnes: 9
- ERNYES Mihály: 10
- LAKY Imre: 10
- RÉDEY Miklós: 10
- VÉCSEY Leo: 10
- BORBÉLY Zoltán: 10
- KAPY Desző: 10
- DORNING Henrik: 10, 131
- SZOMOR Sándor: 10
- PARÁDI József: 11, 12
- SZAKÁLY Sándor: 11, 12
- II. JÓZSEF: 12; 21
- HABSGURG dinasztia: 13, 21
- MÁRIA Terézia: 15, 45
- SZEMERE Bertalan: 19
- BATTYÁNY Lajos: 20
- HAJNIK Pál: 19, 20, 32
- MADARÁSZ László: 20
- Félix SCHWARZENBERG: 21
- DEÁK Ferenc: 21 ; 25
- FERENC József: 21 ; 22 ; 23; 24 ; 32 ; 35 ; 45
- Johan Franz KEMPEN von Fichtenstamm: 22 ; 24
- Julis Jacob von HAYNAU: 22

- Alexander BACH: 22 ; 23 ; 24 ; 25 ; 30
- Albrecht főherceg: 23 ; 24
- Alexander HÜBNER: 24
- BENEDEK Lajos: 24 ; 30
- SZÉCHENYI István: 25
- ANDRÁSSY Gyula: 26
- RÁDAY Gedeon: 27
- THAISZ Elek: 31 ; 32 ; 34 ; 35
- PODMANICZKY János: 31 ; 32
- SZILÁGYI Virgil: 32
- BIZENTI Frigyes: 32
- TISZA Kálmán: 35 ; 60
- JEKKELFALUSSY Lajos: 35
- Napoleon: 40
- IV. Károly: 45
- nagybányai HORTHY Miklós: 45 ; 94 ; 96 ; 100 ; 103 ; 107 ; 109
- KATONA Géza: 54
- TÖRÖK János: 60 ; 61 ; 62 ; 151 ; 152
- NASCH (CSEMEGI) Károly: 60
- SPLÉNYI Ödön: 61 ; 136
- SZOMBATFALVI Albert: 62
- RUTTNER Sándor: 62
- KRECSÁNYI Kálmán: 62
- dr. NAGY Károly: 62
- dr. JESZENSZKY Gellért: 62
- Papakosta: 63
- CSOMBOR Imre: 63
- HORVÁTH Péter: 66

- dr. RUTTNER Sándor: 67
- F. Sándor: 78
- KRECSÁNYI Kálmán: 79
- PAÁGYI Kálmán: 79
- NEMES Sándor: 79
- SZENTMIKLÓSI György: 79
- EMESZ György: 79
- SÁRKÖZY Sándor: 79
- SACHS Gusztáv: 79
- dr. DIETZ Károly: 86; 131
- TÁLOS József: 87
- dr. LAKY Lajos: 87
- dr. ANDRÉKA Károly: 90 ; 100 ; 104 ; 108 ; 109 ; 110
- DEÁK János: 91
- JELENIK Márton: 91
- KOPINITS Jenő: 91
- WEKERLE Sándor: 92
- CZÖVEK Sándor: 93 ; 100 ; 101
- dr. MATTYASOVSKY György: 94 ; 97
- dr. NÁDOSY Imre: 94
- KAVEGGIA Béla: 96
- KOVACSEVICS Miklós: 98
- KÉRI Károly: 100
- BOTÁR Béla: 100
- ANGYAL Lajos: 100
- NAGY Károly: 100
- CSERNY József: 101
- SZAMUELY Tibor: 101

- KLEIN (KORVIN) Ottó: 101 ; 103
- DIETZ Károly: 101
- JUHÁSZ Dezső: 103
- VAGASZT József: 103
- HETÉNYI Imre: 103 ; 109 ; 110
- SZÉLESI Jenő: 105
- BAUER Ernő: 106
- TELEKI: 106 ; 155
- BETHLEN István: 106 ; 107
- CZOBOR István: 107
- TISZA István: 107 ; 109
- KIS Béla: 109
- ROSENFELD (RÁKOSI) Mátyás: 112
- BEZEGH HUSZÁGH Miklós: 113
- MARINOVICH Jenő: 113
- GÖCZE Péter: 112 ; 113
- FERENCZY Tibor: 113
- KODELKA Ferenc: 116
- LÉDERER Gusztáv: 116
- BAKSA János: 119
- SÓHÁR Elek: 119
- dr. FERENCZY Tibor: 120
- PAPP József: 120
- dr. DÓRA Sándor: 120
- dr. MALATINSZKY Jenő: 120
- DABIS István: 121
- PATAKI Teréz: 121
- KAISER János: 121

- SKOPECZ Imre: 121
- NEMES Sándor: 124
- SZABÓ Ödön: 124
- KNAPIK József: 124
- KEPES Ferenc: 124
- dr. SÉLLEY Sándor: 128
- dr. SÁNDOR László: 128
- RUDNAI Béla: 137
- GARLATHY Ödön: 138
- BOLLA István: 138
- HALUSKA: 138
- KOVICS Károly: 152
- SZOMBATFALVI Albert: 152
- dr. BODA Dezső: 152
- gróf TELEKI László: 155
- BERTILLON Alphonse: 155
- dr. PEKÁRY Ferenc: 155
- PATAY Tibor: 156
- KECLER Leonard: 156
- dr. METFESSEL Milton: 156
- CROSLAND: 157
- SZATHMÁRY: 161
- TÓKÉS Józsefné: 179
- LÓNYAI Menyhért: 184
- dr. NAGY Károly: 196

Index organicus

- Magyar Királyi Csendőrség: 8 ; 11; 12 ; 42 ; 43 ; 44 ; 47 ; 50 ; 52 ; 165 ; 173 ; 174 ; 176 ; 182 ; 184 ; 185 ; 187 ; 192
- Magyar Királyi Pénzügyőrség: 8 ; 12 ; 44 ; 47 ; 184 ; 185 ; 186 ; 187 ; 189 ; 193 ; 194
- Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség: 11 ; 51 ; 138 ; 152
- Magyar Királyi Vámőrség: 11 ; 48 ; 165 ; 185
- Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság: 12
- Magyar Tudományos Akadémia: 14
- Erkölcstörténelmi Bizottság: 16
- Könyvellőrző Bizottság: 16
- Rendészeti Hivatal: 16
- Rendőrfőigazgatóság: 16
- Rendészeti Kormányiroda: 16
- Udvari Rendőri Hivatal: 16
- Udvari Cenzúra Bizottság: 16
- Központi Rendőrhivatal: 16
- Udvari Rendőr – és Cenzori Hivatal: 16
- Magyar Királyi Helytartótanács: 18 ; 52
- Nemzetőrség: 18
- Országos Rendőri Osztály: 19; 20
- Országos Rendőri Hivatal: 20
- Országos Rendőri és Postaosztály: 20
- mezőrendőrség: 20
- Legfelsőbb Rendőrhatalóság: 22
- katonai határőrvidék: 22

- Rendőrminisztérium: 27
- Evidenzbüro Abteilung: 28
- Evidenzbüro (Nyilvántartó iroda): 29
- Magyar Királyi Állami Rendőrség: 42 ; 43 ; 51 ; 93 ; 105 ; 148 ; 187
- Magyar Királyi Rendőrség: 16 ; 43 ; 49 ; 51 ; 122 ; 146 ; 148 ; 174
- Magyar Államrendőrség: 43 ; 185
- Magyar Királyi Határőrség: 185 ; 187
- Magyar Királyi Fegyőrtestület: 44
- Magyar Királyi Koronaőrség: 44 ; 46
- Magyar Királyi Képviselőházi Őrség: 44 ; 46
- Magyar Királyi Nemesi Testőrség: 45
- Magyar Királyi Darabont Testőrség: 45
- Magyar Királyi Testőrség: 45 ; 110
- Magyar Királyi Honvédség: 45 ; 48 ; 49
- Magyar Királyi Határrendőrség: 47 ; 48 ; 93 ; 165
- Szövetségek közti Katonai Ellenőrző Bizottság (SZKEB): 48
- Vörös Őrség: 101
- Magyar Királyi Folyamőrség: 49 ; 187
- Magyar Királyi Belügyminisztérium: 52 ; 81 ; 101 ; 111
- Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség: 60 ; 62 ; 76 ; 93 ; 97 ; 111 ; 148
- Központi Nyomozó Hivatal (KNYH): 88 ; 93
- Országos Központi Nyomozó Hivatal: 90
- Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesület: 91
- Hitelbank: 91
- Rókus Kórház: 92
- Magyar Szociáldemokrata Párt: 96
- ÉME: 97
- MOVE: 97

- KMP: 97
- Belügyi Népbiztosság: 97 ; 101
- MSZDP: 106
- Magyar Posta: 110
- Magyar Államvasutak: 110
- Magyar Nemzeti Bank: 110
- Magyar Királyi Külügyminisztérium: 111
- Államvédelmi Hatóság: 124
- Kereskedelmi Bank: 127
- Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium: 185
- Magyar Királyi Pénzügyminisztérium: 186

XII. sz. melléklet

Forrás: Zeidler Sándor magángyűjteménye

A detektívjelvényt általában a zakó hajtókájának a hátoldalán viselték, melyet szükség esetén a gallér felhajjtásával tettek láthatóvá. A „TITKOS RENDŐR” feliratú jelvény a legrégebbi, a kiegyezést követő időszakból. A kiegyezést követően bár nem létezett titkos rendőrség a Magyar Királyságban, a hétköznapi szóhasználatban azonban –még a neoabszolutista terminológia továbbéléseként – ezzel a jelzővel illették a civil ruhás rendőröket. Ekkor még a detektív kifejezés nem terjedt el.

Mivel a dualizmus időszakában a rendőrségek – néhány kivételtől eltekintve – (Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, 1873-tól, Magyar Királyi Határrendőrség 1906-tól és a Fiumei Magyar Királyi Rendőrség 1916-

tól) önkormányzati rendőrségként működtek, ezért a jelvényeken feltüntették annak az önkormányzatnak a címerét is, amelynek a nevében a jelvény viselője intézkedett. A magyar rendőrségek államosítása után a rendőri jelvényeken a magyar állam címerének valamilyen stilizált alakja jelent meg. Álláspontom szerint tehát ez a jelvény minden bizonnyal település rendőrsége civil ruhában szolgálatot teljesítő rendőreinek a beazonosítását segítette elő.

A „DETEKTÍV - MAGYAR RENDŐRSÉG-” feliratú jelvény a két világháború közötti időszakból származik, ekkor már létezett országos hatáskörű – a városokra kiterjedő működési területtel rendelkező – magyar rendőri szervezet. Az államcímer esetében a HORTHY korszak gyakorlatával harmonizál a jelvényen látható motívum, mivel ekkor a dualizmus kori úgynevezett középcímert már kevésbé használták, helyette a kiscímer alkalmazása vált általánossá.

A „NYOMOZÓ MAGYAR ÁLLAMRENDŐRSÉG” feliratú jelvény 1945 és 1949 közötti időből származik. A Magyar Királyi Rendőrség elnevezést 1945-ben – több más módosítással együtt – Magyar Államrendőrségre változtatták. 1945 után általánossá vált a Szent Korona nélküli országcímer használata. A magyar állami szervek ezt az úgynevezett Kossuth címert használták, a Rákosi címer néven elhíresült magyar pártállami címer létrejöttéig. 1945 után a detektív elnevezést a nyomozó kifejezés váltotta fel. A Magyar Királyi Rendőrség Magyar Államrendőrséggé való átszervezésével pedig a magyar rendőrségben a detektívtestület is megszűnt. Fenti jelvény tehát 1945 és 1949 között volt használatban a magyar rendőrségnél.